GÜNEY KORE: BİR SİYASAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL KALKINMA ÖRNEĞİ

İpek Söylemez

191145104

Orcid: 0000-0003-1130-5937

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. Hasan Ünal

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eylül 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde hiçbir yardımını esirgemeyen, önerileriyle tez içeriğinin gelişmesine ve zenginleşmesine katkıda bulunan değerli danışman hocam Prof. Dr. Hasan Ünal'a; destekleri ile her zaman arkamda duran anneme, kardeşime ve yanımdan hiç ayrılmayan köpeğim Kahve'ye teşekkür ederim.

İpek Söylemez

Eylül, 2021

ÖZ

GÜNEY KORE: BİR SİYASAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL KALKINMA ÖRNEĞİ

İpek Söylemez
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Hasan Ünal
Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021

Bu çalışmada, yirminci yüzyılın en büyük ulusal başarı örneklerinden biri olan Güney Kore'nin kalkınma yolculuğu; ülkenin siyasal, ekonomik ve kültürel kalkınma süreçleri ele alınarak tarihsel yöntemle irdelenmeye çalışılmıştır. Kalkınmanın birbirini etkileyen üç farklı katmanı olan siyaset, ekonomi ve kültür alanlarında yaşanan gelişmelerin incelenmesi ile Güney Kore'nin sadece birkaç on yıl içerisinde nasıl ileri teknoloji üreten, küresel ticarette söz sahibi olan ve tüm dünyayı etkisi altına alan bir popüler kültür fenomeni oluşturabilen bir ülke haline gelebildiği sorusunun yanıtını bulmak hedeflenmiştir.

Buna yönelik olarak ilk bölümde ülkenin siyasal tarihi, yarımadanın başından geçen emperyalist istila mücadeleleri döneminden başlanarak, 2017 yılında başkan seçilen Moon Jae-in dönemine kadar incelenmiş; böylece ülkenin siyasal yapısındaki ilerlemeler ve demokratikleşme süreci, tarihsel bir bakış açısı ile tasvir edilmeye çalışılmıştır. Siyasal kalkınma sürecinin tetiklemesi sonucunda meydana gelen ekonomik gelişmeler ise ikinci bölümde ele alınmıştır. Bu bölümde, ülkeyi maddi ve manevi olarak tüketen Japon sömürge döneminin ve Kore Savaşı'nın ardından ekonomik açıdan çöküş noktasına gelen Güney Kore'nin, ekonomisini toparlamak ve güçlendirmek için disiplinle uygulamış olduğu akılcı politikalar ve kalkınma stratejileri, yine tarihsel süreç içerisinde ele alınmış ve ekonomisi çöküşün eşiğine gelen bu ülkenin sadece elli yıl içerisinde kalkınma konusunda ders verebilecek bir noktaya nasıl geldiği sorusunun yanıtları aranmıştır.

Güney Kore'nin geçirmiş olduğu siyasal ve ekonomik kalkınma süreçleri sonucunda ulaştığı demokratik yönetim sistemi ve elde ettiği büyük ekonomik başarılar ise ülkenin toplumsal ve kültürel açıdan kalkınmasını etkileyen en büyük faktör olmuştur. Buna yönelik olarak, siyasal ve ekonomik kalkınma süreçlerinin ardından Güney Kore'nin toplumsal hayatında görülen değişiklikler ve buna bağlı olarak ülkenin yaşamış olduğu kültürel rönesans üçüncü bölümde ele alınmıştır. Toplumsal hayatta yaşanan değişimlerin kültürel hayatta

yarattığı çeşitliliğin yanı sıra; hükûmet desteğini arkasına alan kültür endüstrisinin katkıları sonucunda oluşturulan ve yumuşak güç olarak kullanılan “Güney Kore markası” ile tüm dünyayı ele geçirmiş olan “Kore Dalgası” kavramları, devlet destekli kültürel kalkınma politikaları çerçevesinde irdelenmiştir.

Buna yönelik olarak çalışmanın araştırma sorusu, "Kurulduğu yıllarda siyasal düzeni oturmamış, ekonomisi çöküşün eşiğinde bulunan ve kültürü baskılanmış bir ülke olan Güney Kore, yarım yüzyıl içerisinde kalkınmanın her alanında büyük dersler verebilecek bir ülke haline nasıl gelebilmiştir?" olarak belirlenmiştir. Zira, hızlı bir kalkınma sürecinden geçmiş olan Güney Kore, elde ettiği başarılarla gelişmekte olan ülkelere önemli bir örnek teşkil etmektedir. Güney Kore örneğini takip etmek isteyen ülkeler için kalkınmada birer nirengi noktası oluşturan siyaset, ekonomi ve kültür alanlarının tarihsel süreç içerisinde irdelenmesi ise benzer politikaları uygulamak isteyen ülkeler için önemli bir fayda sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Güney Kore, Kalkınma, Siyasal Kalkınma, Ekonomik Kalkınma, Kültürel Kalkınma.

ABSTRACT

SOUTH KOREA: AN EXAMPLE OF POLITICAL, ECONOMIC AND CULTURAL DEVELOPMENT

İpek Söylemez
Master's Thesis
Department of Political Science and International Relations
Political Science and International Relations Programme
Thesis Advisor: Prof. Dr. Hasan Ünal
Maltepe University, Graduate School, 2021

In this study, the development journey of South Korea, which is one of the greatest examples of national success of the twentieth century, has been tried to be examined with the historical method by considering the political, economic, and cultural development processes of the country. By examining the developments in the fields of politics, economy and culture, which are the three different layers of development that affect each other, it is aimed to find the answer to the question of how South Korea came to be a country that produces advanced technology, has a say in global trade, and can create a popular culture phenomenon that affects the whole world in just a few decades.

To this end, in the first chapter, the political history of the country, starting from the period of imperialist invasion struggles experienced by the peninsula, until the period of Moon Jae-in, who was elected president in 2017, was examined, thus, the progress in the political structure of the country and the democratization process were tried to be described from a historical perspective. The economic developments that occurred as a result of the triggering of the political development process are discussed in the second chapter. In this chapter, the rational policies and development strategies implemented with discipline by South Korea, which came to the point of economic collapse after the Japanese colonial period and the Korean War, which consumed the country materially and spiritually, are discussed in the historical process, and the answers to the question of how this country, whose economy was on the verge of collapse, came to a point where it could teach about development in only fifty years, were sought.

The democratic government system and the great economic achievements that South Korea has achieved as a result of the political and economic development process it has gone through, have been the biggest factors affecting the social and cultural development of the

country. To this end, the changes in South Korea's social life after the political and economic development processes, and the cultural renaissance that the country has experienced, are discussed in the third chapter. In addition to the diversity in cultural life created by the changes in social life; the concepts of the “South Korean brand”, which was created as a result of the contributions of the culture industry, which received government support, and used as a soft power, and the "Korean Wave", which have taken over the whole world, are examined within the framework of state-supported cultural development policies.

In this regard, the research question of the study was determined as follows: "How did South Korea, which was a country whose political order was not settled in the years it was founded, whose economy was on the verge of collapse, and whose culture was suppressed, could become a country that can teach great lessons in all areas of development in half a century?" Because, South Korea, which has gone through a rapid development process, sets an important example for developing countries with its achievements. Examining the fields of politics, economy and culture with the historical method, which are landmarks in development for countries that want to follow the example of South Korea, will provide a significant benefit for countries that want to implement similar policies.

Keywords: South Korea, Development, Political Development, Economic Development, Cultural Development.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR xii
ÖZGEÇMİŞ xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
BÖLÜM 2. GÜNEY KORE'NİN SİYASAL KALKINMA SÜRECİ 6
2.1. Kore Yarımadasının Kısa Tarihi (1945'e Kadar) 6
2.1.1. On Dokuzuncu Yüzyılda Kore 7
2.1.2. Japon Sömürge Dönemi (1905-1945) 12
2.2. Kore Savaşına Giden Yol (1945-1950) 18
2.3. Kore Savaşı (1950-1953) 21
2.4. Sygman Rhee Yönetimi: Birinci Cumhuriyet (1948-1960) 32
2.5. Yun Posun Yönetimi: İkinci Cumhuriyet (1960-1963) 35
2.6. Park Chung-hee Yönetimi: Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyet (1963-1981) 36
2.7. Chun Doo-hwan Yönetimi: Beşinci Cumhuriyet (1981-1988) 41
2.7.1. Gwangju Ayaklanması (1980) 42
2.7.2. Gwangju Ayaklanması Sonrası Gelişmeler 43
2.8. Haziran Bildirgesi ve Altıncı Cumhuriyet (1988-Günümüz) 45
2.8.1. Altıncı Cumhuriyet ve Başkanlık Sistemi 47
2.8.2. Roh Tae-woo Yönetimi (1988-1993) 49
2.8.3. Kim Young-sam (1993-1998) ve Kim Dae-jung Yönetimi (1998-2003) 49
2.8.3.1. 1997 Ekonomik Krizinin Politik Yansımaları 50
2.8.4. Roh Moo-hyun Yönetimi (2003-2008) 51
2.8.5. Lee Myung-bak Yönetimi (2008-2013) 53
2.8.6. Park Geun-hye Dönemi (2013-2017) 54
BÖLÜM 3. GÜNEY KORE'NİN EKONOMİK KALKINMA SÜRECİ 57
3.1. Dev Ekonomik Güçlerin Arasında Kore Yarımadası (1910'a kadar) 57
3.2. Japonya İşgali Altında Kore Ekonomisi (1910-1945) 59
3.3. İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Dönemi (1948-1960) 61

3.4. Güney Kore'nin Kalkınma Stratejileri 65
3.5. Devlet Kontrollü Kalkınma Politikaları Dönemi (1960-1980) 66
3.5.1. İhracat Temelli Ekonomiye Yöneliş (1962-1966) 67
3.5.2. Hafif Sanayi Merkezli İhracat Dönemi (1967-1971) 69
3.5.3. Ağır Sanayi ve Kimya Sanayisine Yoğunlaşma Dönemi (1972-1981) 72
3.6. Devlet Kontrollü Sanayileşmeden Piyasa Mekanizmasına Geçiş (1980-1997) 76
3.6.1. Teknoloji Yoğun Sanayiye Geçiş (1982-1986) 77
3.6.2. İnovasyon Teknolojilerinin Yükselişi (1987-1997) 79
3.7. 1997 Asya Ekonomik Krizi ve Sonrası 82
3.7.1. Çaebolların Etkisi 82
3.7.2. IMF Desteği 86
3.8. Yüksek Teknoloji Temelli Ekonomik Sisteme Yöneliş (1997-Günümüz) 89
3.9. Kalkınmada Uçan Kaz Modeli ve Güney Kore'nin Öğrencilikten Öğretmenliğe Geçişi 96
BÖLÜM 4. GÜNEY KORE'NİN KÜLTÜREL KALKINMA SÜRECİ 102
4.1. Güney Kore'de Toplumsal ve Kültürel Hayat 102
4.1.1. 1990 Öncesinde Güney Kore'nin Toplumsal ve Kültürel Hayatı 102
4.1.2. 1990 Sonrasında Yaşanan Değişimler ve Toplumsal Kalkınma Yılları 104
4.2. Devlet Destekli Güney Kore Markası ve Kore Dalgası (Hallyu) 110
4.2.1. İlk Kültür İhracatı: Tekvando 110
4.2.2. Kore Dalgası ve Gelişim Süreci 110
4.2.3. Güney Kore Hükûmetlerinin Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası Politikaları 116
4.2.4. Güney Kore Şöhret Ajansları ve Hallyu Yıldızlarının Kore Dalgası'ndaki Rolü 121
4.2.5. Güney Kore Yaratıcı İçerik Endüstrisi ve Kore Dalgası'nın Dalları 125
4.2.5.1. Kore Dalgası'nın Truva Atı: K-Dramalar 125
4.2.5.2 Kore Dalgası'nın Temsilcisi: K-Pop 128
4.2.5.3. Kore Dalgası'nın Farklı Bir Penceresi: Kore Sineması 132
4.2.5.4. Kore Dalgası'nın Uzantıları: K-Beauty, Kore Mutfağı ve Dijital Oyunlar 137
BÖLÜM 5. SONUÇ 142
KAYNAKÇA 148

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Güney Kore'nin Aldığı Dış Yardımlar (1945-1959)..... 62
Tablo 2: Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1962-1966) Hedefleri ve Gösterilen Performans 69
Tablo 3: İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967-1971) Hedefleri ve Gösterilen Performans 72
Tablo 4: Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1972-1976) Hedefleri ve Gösterilen Performans 74
Tablo 5: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1977-1981) Hedefleri ve Gösterilen Performans 74
Tablo 6: Güney Kore'nin Ekonomik Göstergeleri (1960-1980)..... 75
Tablo 7: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1982-1986) Hedefleri ve Gösterilen Performans 79
Tablo 8: Güney Kore'nin Ekonomik Göstergeleri (1981-1989)..... 80
Tablo 9: Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1987-1991) Hedefleri ve Gösterilen Performans 81
Tablo 10: Güney Kore Patent Kurumu Tarafından Verilen Patent Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı..... 92
Tablo 11: İstihdam Edilen İşçilerin Sektörlere Göre Dağılımı (%) 96

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	Birleşmiş Milletler
CDMA	Kod Bölmeli Çoklu Erişim
DMZ	Askersizleştirişmiş Bölge
IMF	Uluslararası Para Fonu
KAFA	Kore Film Sanatları Akademisi
KBHH	Kore'nin Bağımsızlığına Hazırlık Heyeti
KCIA	Kore Millî İstihbarat Teşkilatı
KHC	Kore Halk Cumhuriyeti
KMPPC	Kore Sinema Filmi Tanıtım Şirketi
KOCCA	Kore Kültürel İçerik Ajansı
KOFIC	Kore Film Konseyi
KOFICE	Kore Uluslararası Kültür Endüstrisi Değişim Vakfı
POSCO	Pohang Demir ve Çelik Şirketi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
THAAD	Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunması
USAMGIK	ABD Ordusu Askerî Hükûmeti

ÖZGEÇMİŞ

İpek Söylemez

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Eğitim

Y.Ls.	2021	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Ls.	2013	İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Lise	2009	Çanakkale Milli Piyango Anadolu Lisesi

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Kalkınma, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından millî devletlerin yaygınlaşmasıyla birlikte büyük öneme sahip bir alan olarak ön plana çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkeler için hayati bir öneme sahip olan bu alan üzerine günümüze dek sayısız çalışmalar yapılmış; bu çalışmalar 1970'li yıllara kadar ekonomik gelişme ve azgelişmişlik olgusu üzerine odaklanırken, bu sürecin ardından yoksulluk, insani gelişme ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular da ele alınmaya başlanmıştır. Kalkınma üzerine üretilen teorik literatür İkinci Dünya Savaşı'nın ardından hızla gelişmiş olsa da günümüze dek geçen süreçte kalkınma konusunda başarılı olan ülkelerin sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Yalnızca ekonomik değil, siyasal ve kültürel alanlarda da çok başarılı bir kalkınma süreci gerçekleştiren Güney Kore, bu açıdan irdelenmesi gereken istisnai bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

Yirminci yüzyılın en büyük ulusal başarı örneklerinden biri olan Güney Kore, çarpıcı bir dönüşüm hikayesine sahiptir. Yirminci yüzyılın başlarında Seul'da doğan bir Koreli, çocukluk yıllarını yarımadayı on dördüncü yüzyılda yönetmeye başlayan Joseon Hanedanlığı'nın çöküş dönemlerinde geçirmiştir. Bu kişi gençlik yıllarını Japon emperyalizminin boyunduruğunda sürdürmüş; ardından özgürlüğe, bölünmeye ve yüzyılın tanık olduğu en kanlı savaşlardan birine, Kore Savaşı'na şahit olmuştur. Nihayet, ülkesinin büyük bir sanayi devine ve güçlü bir demokrasiye dönüştüğüne tanıklık etmiş, doksanlı yaşlarının sonuna geldiğinde ise eski kralın sarayını özgürce ziyaret edebilme fırsatını yakalamıştır. Eskiden Seul'da bu iki katlı saraydan daha yüksek bir bina inşa etmek yasakken, bu Güney Kore vatandaşı artık ülkesinin üretimi olan otomobillerle şehirleri kaplayan gökdelenlerin arasından geçebilir, gerçekleştirilen serbest seçimlerde dilediği adaya oy verebilir ve tüm dünyanın takdirini toplayan Kore Dalgası yıldızları ile tanışan torunlarının anılarını, yine kendi ülkesinde tasarlanıp üretilen bir fotoğraf makinesi ile ölümsüzleştirebilir bir konuma gelmiştir. İşte bu değişim, yalnızca yüz yıl içerisinde gerçekleştirilebilmiş büyük bir başarının mevcudiyetini ortaya koymaktadır.

On dördüncü yüzyıldan on dokuzuncu yüzyılın sonlarına dek Joseon Hanedanlığı tarafından yönetilen Kore yarımadası, 1910 yılında Japonya tarafından ilhak edilmiş ve yarımada 1945 yılına dek Japonya yönetiminde kalmıştır. Japon sömürge döneminde hem ekonomik hem de kültürel açıdan sömürülen Kore yarımadası, Japonya'nın mağlup edildiği İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bağımsızlığına kavuşma ümidi taşımış olsa da, savaşın galipleri olan Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yarımada üzerindeki hakimiyet mücadeleleri, yüzlerce yıldır tek bir millet ile ortak bir tarih sürdüren Kore yarımadasının, birbiri ile çatışan ideolojiler sebebiyle bir savaş alanına dönüşmesine sebep olmuştur. 1945 yılında yarımadanın kuzey kesiminden ayrılarak Amerika Birleşik Devletleri Ordusu Askerî Hükûmeti tarafından yönetilmeye başlayan ve 1948 yılında resmi olarak kurulan Güney Kore, 1950-1953 yılları arasında yaşanan Kore Savaşı'nın ardından dünyanın en fakir ülkelerinden biri haline gelmiştir. Emperyalist işgal döneminin peşinden gelen ve yüzyılın şahit olduğu en büyük savaşlardan biri olan Kore Savaşı milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine yol açmış, ülkenin ekonomik olarak çöküşün eşiğine gelmesine neden olmuş ve savaş sonrasında Güney Kore her açıdan bitik düşmüştür.

Yirminci yüzyılın ilk yıllarından itibaren toprakları ele geçirilen, doğal kaynakları tahrip edilen ve asimilasyon politikaları uygulayan işgal kuvvetlerince kültürel hayatı baskılanan Güney Kore, günümüzde küresel ticaretin önde gelen ülkelerinden biri haline gelmiş; ileri teknoloji üreten bir sanayi devi ve dünyanın dört bir yanına yerli kültürünün ihracatını gerçekleştirebilen güçlü bir demokrasi konumunu almıştır. İşte bu çalışmanın amacı, ülkenin kuruluş günlerinden yola çıkarak gelişim yönünde attığı adımları takip etmek ve siyasal, ekonomik ve kültürel kalkınmaya yönelik bu adımları tarihsel süreç içerisinde ele alarak irdeleyebilmektir. Güney Kore'nin hangi süreçlerden geçerek demokratikleştiği, ekonomisini hangi yöntemlerle geliştirdiği ve kültür ihracatı alanında başarıya nasıl ulaştığı gibi soruların cevapları, ülkenin bu alanlara yönelik izlemiş olduğu politikalar incelenerek aranacak; Güney Kore'nin sıfırdan başlayarak sadece birkaç on yıl içerisinde gerçekleştirdiği bu büyük kalkınma süreci tarihsel bir bakış açısıyla tasvir edilmeye çalışılacaktır.

Gelişmekte olan ülkeler için Güney Kore örneği mühim bir yere sahiptir. Ülke, büyük bir savaşın ardından adeta küllerinden doğmuş ve hem siyasal hem ekonomik hem de kültürel açıdan dünyaya örnek olabilecek bir konuma oldukça kısa bir süre içerisinde

gelebilmiştir. Bu durum, özellikle benzer bir kalkınma sürecine girmek isteyen ülkeler için önem teşkil etmektedir. Aşırı uçlarda zıtlıkları bir arada bulunduran bir yarımada üzerinde yer alan Güney Kore, kuzeydeki kardeşinin aksine kendini her alanda dünyaya açmış ve irdelenmesi gereken bir başarıya ulaşmıştır. Karşılaşılan tüm engellere rağmen kazanılan bu başarının sebep ve sonuçlarının keşfedilmesi ise benzer bir başarıya imza atmak isteyen tüm ülkeler için faydalı olacaktır. Bu amaca yönelik olarak ilk bölümde Güney Kore'nin siyasal kalkınma süreci ele alınmıştır. Bu bölümde ülkenin siyasal tarihi, yarımadanın başından geçen emperyalist istila mücadeleleri döneminden başlanarak, 2017 yılında başkan seçilen Moon Jae-in dönemine kadar incelenmiş; böylece ülkenin siyasal yapısındaki ilerlemeler ve demokratikleşme süreci tarihsel bir bakış açısı ile tasvir edilmeye çalışılmıştır. Japon sömürge dönemi, Güney Kore'nin kuruluşu ve Kore Savaşı konularına değinildikten sonra ülkenin deneyimlediği altı anayasa ve altı farklı "cumhuriyet" kronolojik olarak anlatılmış; ülkenin 1988 yılında yürürlüğe soktuğu Altıncı Cumhuriyet Anayasası'yla birlikte demokratik yönetim sistemine geçişinin ardından yaşananlar ise yine serbest seçimlerle yönetime gelen başkanlar temelinde dönemlere ayrılarak incelenmiştir. Böylece, özünde Güney Kore'nin demokratikleşme süreci olarak kabul edilebilecek siyasal kalkınma süreci, önce demokratikleşme başarısına giden süreçler, sonrasında ise demokrasi kültürünün ülkedeki uygulanışı ve bu yolda yaşanan gelişmeler esas alınarak irdelenmeye çalışılmıştır.

Siyasal kalkınma sürecinin tetiklemesi sonucunda meydana gelen ekonomik gelişmeler ise ikinci bölümde ele alınmıştır. Güney Kore'nin ekonomik kalkınma süreci, ülkenin siyasal kalkınma, yani demokratikleşme sürecinden etkilendiği gibi, ülkenin toplumsal kalkınma ve yerli kültür ihracatı başarısı için de motor görevine sahip olan mühim bir alanı oluşturmaktadır. Bu bölümde, ülkeyi maddi ve manevi açıdan tüketen Japon sömürge döneminin ve bu sürecin peşinden gelen Kore Savaşı'nın ardından ekonomik açıdan yıkılma noktasına gelen Güney Kore'nin, ekonomisini toparlamak ve güçlendirmek için disiplinle uygulamış olduğu akılcı politikalar ve kalkınma stratejileri, yine tarihsel süreç içerisinde ele alınmış ve ekonomisi çöküşün eşiğine gelen bu ülkenin sadece birkaç on yıl içerisinde ekonomik kalkınma konusunda gelişmekte olan ülkelere ders verebilecek bir noktaya nasıl geldiği sorusunun yanıtları aranmıştır. Buna yönelik olarak, Güney Kore'nin kuruluş döneminde içinde bulunduğu ekonomik koşullar sebepleriyle birlikte betimlenmiş; ülkenin ekonomik kalkınmayı sağlamak için

uyguladığı ithal ikamesine dayalı sanayileşme, devlet kontrollü kalkınma ve piyasa mekanizmasına geçiş aşamaları ülkedeki siyasal gelişmeler ve Beş Yıllık Kalkınma Planları çerçevesinde ele alındıktan sonra, 1997 Asya Ekonomik Krizi sebebiyle ülke ekonomisinin geçirdiği dönüşümlerden bahsedilmiştir. Böylece, uzun yıllar boyunca bir tarım ülkesi olarak kabul edilen Güney Kore'nin kısa bir süre içerisinde önce ağır sanayi, sonra ise bilgi teknolojileri temelli bir tabiat kazanma süreci; ülkenin ekonomik kalkınma hususunda öğrencilikten öğretmenliğe geçişini irdelemek amacıyla ele alınmıştır.

Güney Kore'nin geçirmiş olduğu siyasal ve ekonomik kalkınma süreçleri sonucunda ulaştığı demokratik yönetim sistemi ve elde ettiği büyük ekonomik başarılar ise ülkenin toplumsal ve kültürel açıdan kalkınmasını etkileyen en büyük faktör olmuştur. Buna yönelik olarak, siyasal ve ekonomik kalkınma süreçlerinin ardından Güney Kore'nin toplumsal hayatında görülen değişiklikler ve buna bağlı olarak ülkenin yaşamış olduğu kültürel rönesans üçüncü bölümde ele alınmıştır. Güney Kore'nin 1988 yılında demokratik yönetim sistemine geçmesinin doğrudan bir sonucu olarak 1990'lı yıllardan itibaren ülkenin toplumsal hayatında görülen değişiklikler, toplumun otoriter rejimler altında sahip olduğu kendine has özellikler ile karşılaştırılarak ele alınmıştır. Toplumsal hayatta yaşanan değişimlerin kültürel hayatta yarattığı çeşitliliğin yanı sıra; özellikle 1997 Asya Ekonomik Krizi sonrasında hükûmet desteğini arkasına alan kültür endüstrisinin katkıları sonucunda oluşturulan ve yumuşak güç olarak kullanılan "Güney Kore markası" ile tüm dünyayı ele geçirmiş olan "Kore Dalgası" kavramları, devlet destekli kültürel kalkınma politikaları çerçevesinde irdelenmiştir. Bu bağlamda Güney Kore devletinin kültürel diplomasi politikaları ele alınmış, devlet ve özel sektör iş birliği ile geliştirilen Kore Dalgası fenomeni ise günümüz uluslararası popüler kültüründe büyük bir yere sahip olan K-Dramalar, K-Pop ve Kore Sineması ekseninde tasvir edilmeye çalışılmıştır.

Buna yönelik olarak çalışmanın araştırma sorusu, "Kurulduğu yıllarda siyasal düzeni oturmamış, ekonomisi çöküşün eşiğinde bulunan ve kültürü baskılanmış bir ülke olan Güney Kore, yarım yüzyıl içerisinde kalkınmanın her alanında büyük dersler verebilecek bir ülke haline nasıl gelebilmiştir?" olarak belirlenmiştir. Zira hızlı bir kalkınma sürecinden geçmiş olan Güney Kore, kısa süre içerisinde elde ettiği başarılarla özellikle gelişmekte olan ülkelere önemli bir örnek teşkil etmektedir. Güney Kore örneğini takip etmek isteyen ülkeler için kalkınmada birer nirengi noktası oluşturan ve birbirini etkileyen siyaset, ekonomi ve kültür alanlarının tarihsel süreç içerisinde

irdelenmesi ise benzer politikaları uygulamak isteyen ülkeler için önemli bir fayda sağlayacaktır. Yarımada üzerine yapılan çalışmaların genellikle Kuzey Kore'ye odaklanmış olması ve mevcut literatürün büyük oranda Kore Savaşı üzerine yoğunlaşmış olması Güney Kore üzerine yapılacak ileri çalışmaların önemini ortaya çıkartmaktadır. Zira Güney Kore, başından geçen sancılı süreçlerden büyük dersler çıkarmış, yaşadığı olumsuz tecrübeleri fırsata çevirmesini bilmiş ve karşılaştığı tüm engellere rağmen parlak bir başarı hikayesi haline gelebilmiştir. Siyasal, ekonomik ve kültürel kalkınma süreçlerini günümüzde de birbirini destekleyici politikalarla yürütmeye devam eden Güney Kore, oluşturduğu istisnai örnek ile çalışılmaya değer bir vaka oluşturmaktadır.

BÖLÜM 2. GÜNEY KORE'NİN SİYASAL KALKINMA SÜRECİ

2.1. Kore Yarımadasının Kısa Tarihi (1945'e Kadar)

Kore yarımadası Doğu Asya'da; Japonya, Çin ve Rusya gibi büyük güçlerin kesişim noktasında yer almaktadır. Yazılı tarihi M.S. 1. yüzyıl civarlarında "Üç Krallık" ile başlamış olan Kore'nin mitolojik tarihi çok daha eskilere dayanmaktadır. Koguryo, Baekje ve Şilla'dan oluşan bu Üç Krallık, M.S. 688 yılında Şilla'nın egemenliği altında birleşmiştir. Şilla'nın ardından Goryeo[1] Hanedanı yönetimi ele geçirmiştir. Bu hanedan 1392 yılında Joseon Hanedanı tarafından yıkılana dek yarımadayı yönetmiştir. Joseon, kelime anlamı olarak "güzel sabah" anlamına gelmektedir. Bir çeviri hatası sebebiyle Kore yarımadası, Joseon Hanedanlığı döneminde "Sabah Dinginliği Diyarı" olarak anılmaya başlanmıştır. On yedinci yüzyılda dış dünyaya sınırlarını kapatan Joseon Hanedanlığı, yarımadanın ayrıca "Münzevi Krallık" ismini almasına da yol açmıştır. Kore, on dokuzuncu yüzyıla dek yakın komşuları olan Çin ve Japonya ile sürdürdüğü kısıtlı diplomatik ilişkiler haricinde dünya ile bağlantılarını koparmış, uluslararası gelişmelerin tamamen uzağında kalarak varlığını sürdürmüştür. Ancak on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde emperyalist yayılmacılık zirve noktasına ulaşmış ve Kore kendini dış dünyadan daha fazla soyutlayamayacak bir konuma gelmiştir (Salmon, 2020:14).

Bu dönemde emperyalist ülkeler ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin, hızlı ulaşım tekniklerinin ve savaş teknolojilerinin kendilerine vermiş olduğu desteğin de yardımıyla birbirleriyle yarış halindeydiler. Doğu Asya'da bulunan Japonya da bu dönemde radikal bir karar alarak son derece hızlı bir şekilde modernleşmiş ve izolasyon politikasına bir son vermiştir. Tüm emperyalist ülkeler gibi genişleme ve yayılma hedefleri bulunan Japonya'nın ilk ve bariz hedefi ise Kore yarımadası olmuştur. Kendini yüzyıllar boyunca dış etkilere kapalı tutmuş olan Joseon Hanedanlığı herhangi bir saldırıya karşı koyabilecek askerî ve teknolojik donanıma sahip değildi. Bu dönemde İmparator Meiji yönetiminde olan Japonya güç diplomasisi uygulamış ve Kore'nin çağın oldukça gerisinde kalmış olan duvarlarını delip geçmiştir. Japonya'yı takip eden diğer güçler ise

[1] "Kore" kelimesi, Korece Goryeo (고려) kelimesinin Latin harfleri ile yazılmış halidir.

Joseon Hanedanlığı'nın dünyaya açılmasına ve modernleşmeye başlamasına sebep olmuştur (Salmon, 2020:14).

Kore bu dönemde on dokuzuncu yüzyıl standartlarına göre dahi her bakımdan oldukça geri kalmıştı. Ülkenin modern bir idare sistemi, altyapısı veya sanayisi bulunmuyordu. Ülkenin yüzyıllar boyunca kilitli kalmış olan kapılarını kırarak içeri giren Japonya; bir hanedanı, ulema sınıfı, cariyeleri, hadımları ve köleleri olan eksiksiz bir orta çağ krallığı ile karşılaşmıştı. Joseon kralı olan Kojong bu dönemde birtakım modernleşme girişimlerinde bulunmuştur. Yabancı işletmelerin demir yolu inşa etmesine ve maden işletmesine müsaade etmiş, gümrük ve ordu konularında yabancı danışmanları göreve getirmiştir. Ancak Kore stratejik olarak mühim bir noktada yer almaktaydı. Bu konum yarımadayı Çin, Japonya ve Rusya arasındaki güç savaşlarının bir ganimeti konumuna getirmiştir (Salmon, 2020:15).

2.1.1. On Dokuzuncu Yüzyılda Kore

On dokuzuncu yüzyılın başlangıcında Joseon Hanedanlığı'nın dış ilişkileri Qing Hanedanlığı ve Tokugawa Japonya'sı ile kurduğu ilişkilerle sınırlıydı. Joseon Hanedanlığı ise Kore'yi Çin'e vergi veren bir ülke olarak kabul etmişti. Kore kralları Çin takvimini kullanıyor, ülkenin taht meseleleri için Çin imparatorundan onay bekliyorlardı. Kore, bu dönemde Çin'e her yıl üç elçi gönderiyordu. Bu görev *sadae*, yani yüce olana hizmet olarak adlandırılmıştı; zira on altıncı yüzyılda Hideyoşi akınları sırasında Ming Hanedanlığı'ndan yardım ve destek alan Kore, bu hanedanlığa minnet duymaktaydı. Ancak Qing Hanedanlığı ile ilişkiler sadece resmî elçilerle mümkün olmuştur. Zira Qing Hanedanlığı Kore ile olan sınırlarını çit ile kapatmıştı. İki ülke arasındaki deniz trafiği de yasaklanmıştı. Bu dönemde Kore kendisini Çin'e vergi veren bir ülke olarak kabul etmiş olsa da Çinli bir yetkili 1876 yılında Kore'nin iç ve dış meselelerinde tamamen özerk olduğunu dile getirmiştir (Holcombe, 2019:248).

Japonya-Kore ilişkileri de bu dönemde oldukça karmaşıktır. Hideyoşi akınlarının bozduğu ilişkilerin ve Tokugawa Şogunluğu'nun (veya Japon İmparatorluğu'nun) kurulmasının ardından 1609'da bir ticaret antlaşması imzalanarak ilişkiler yoluna konulmuştur. Bu dönemde Tokugawa Şogunu, Kore Kralı ile aynı mevkide kabul

ediliyordu. Bu sebeple Kore Japonya'ya elçi göndermiş, ancak Japonya Kore'ye elçi göndermemiştir. Dolayısıyla Kore'nin şogunlukla ilişkisi 1811 yılında son bulmuştur. İlişkiler Japon imparatorunun yerine küçük bir Japon adası olan Tsuşima'nın *daimyo*su (veya lordu) ile kurulmaya başlanmıştır. Kore ticaretini tekelinde bulunduran bu *daimyo* hem Japon şogununa bağlı sadık bir lord gibi davranıyor hem de Kore kralına vergi veriyordu (Holcombe, 2019:248).

Doğu Asya 1860'lı yıllarda bir tür restorasyon dönemine girmiştir. Çin'de Tongzhi Resyorasyonu, Japonya'da ise Meiji Restorasyonu[2] yaşanmaktaydı. Kore'de ise kraliyete yönelik bir restorasyon görülmekteydi. Bu üç ülke de 1860'lı yıllarda genç krallar tarafından yönetilmekteydiler. Kore Kralı Kojong 1864 yılında, henüz 12 yaşındayken tahta geçmişti. Ancak "Yüce Sarayın Lordu" olarak da bilinen babası Taewon'gun 1865 ile 1876 yılları arasında gayri resmî kral naibi olarak hizmet vermiştir. Taewon'gun Hristiyanlığın yasaklanması için çalışmış, rüşveti azaltacak reformları desteklemiş ve Batılı güçlere karşı koymanın yolunun bütün yabancı ticaret isteklerini kuşku duymadan reddetmek olduğunu savunmuştur. 1868 yılında yaşanan Meiji Restorasyonu'ndan ve Tokugawa Şogunluğu'nun dağılmasının ardından Japonya'nın Batı modelini örnek alarak kurmuş olduğu yeni Dışişleri Bakanlığı, 1871 yılında Kore ile olan ilişkilerin Tsuşima *daimyo*sundan devralınmasını kararlaştırdı. Ancak Koreli yetkililer bu kararı kabul etmedikleri gibi, Japon imparatorunu ve Batı modelinde giyinmeye başlayan Japon yetkilileri tanımayı da reddettiler.

Çin'e vergi ödeyen bir ülke olan Kore, Çin imparatoru ile aynı mevkide olan başka bir imparatoru tanımayı istemiyordu. Üstelik bu durum Kore'nin Japon üstünlüğünü tanıdığı anlamına gelecekti (Holcombe, 2019:249). Japon imparatorunun Kore tarafından tanınmaması birçok Japonya vatandaşı tarafından hakaret olarak kabul edildi ve halk arasında Kore ile savaşa girme isteği dile getirilmeye başlandı. Ancak soğukkanlı kesimin çoğunlukta olması bu savaşı engelledi. 1875 yılında bir Japon savaş gemisi temiz su elde edebilmek için Kore'nin Kanghwa Adası'na küçük bir birlik gönderdi. Kore sahil güvenliği ise bu duruma uyarı ateşi açarak karşılık verdi. 1876 yılına gelindiğinde ise Japonya konu üzerindeki kararlılığını gösterebilmek için Kore'ye 800 askerini, dört

[2] Meiji Restorasyonu (明治維新), Japonya'da İmparator Meiji döneminde ülke yönetiminin modernleştirilmesine yönelik gerçekleştirilen reformlar zinciridir.

nakliye gemisini ve üç savaş gemisini gönderdi. Kral Kojong 1873 yılında ülkeyi kendi adına yönetmeye başlamıştı ancak yabancı ülkelerle ilişki kurmamak konusunda babası Taewon'gun kadar irade gösterememişti. Artan Japon tehdidi üzerine Çin'den tavsiye alan Kral Kojong modern ve Batı tarzında bir antlaşma olan Kanghwa Antlaşması'nı 1876 yılında imzaladı. Bu anlaşma Kore'nin Çin'le olan ilişkisini netleştirdiği gibi, Kore'nin resmî olarak bağımsız bir ülke olduğunun da altını çiziyordu (Holcombe, 2019:250).

Kore içerisindeki muhafazakârlar kendilerini Çin'e, modernleşme yanlıları ise kendilerini Meiji Japonyası'na yakın görüyorlardı. Bir grup Koreli reformcu 1884 yılında Seul'da bulunan bir Japon bakanın onayıyla bir darbe düzenlediler. Yedi Koreli memurun öldürüldüğü bu girişimin ardından Japonya elçiliğinin korumaları harekete geçerek Kore kralı ve kraliçesini koruyucu gözaltına aldı. Bu süreçte yeni ve modern bir yönetim ilan edildi. Ancak Çin birlikleri iki güç içerisinde saraya bir karşı atak düzenleyerek kral ve kraliçeyi ele geçirdiler. Bu durum hem modernleşme hareketlerine hem de ülkenin Japonya'ya olan bakış açısına ciddi zararlar verdi (Holcombe, 2019:250). Ancak Qing Hanedanlığı Kore'nin modernleşmesine yönelik birtakım çabalara destek vermiştir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık ve Almanya gibi devletlerle Kore adına modern antlaşmalar imzalamak için masaya oturmuştur. 1885 yılında, daha sonra Çin Cumhuriyeti'nin ilk başkanı olacak olan Yuan Şikai, Kore'ye kalıcı bir yetkili olarak atanmıştır. Çin ve Japonya'nın Kore sebebiyle yaşadığı çatışmalar 1885 yılında iki ülkenin de kuvvetlerini Kore'den çekmesine yönelik yapılan bir anlaşma ile son bulmuştur. Bu antlaşma taraflardan birinin Kore'ye asker göndermesi halinde diğer tarafa haber vermesini zorunlu kılmıştı (Hwang, 2018:110). Fakat Kore'de 1894 yılında çıkan isyan sonucunda bu soğuk barış dönemi de sona erdi (Holcombe, 2019:250). Kore'nin yaşamış olduğu en büyük köylü isyanı olan Donghak, ülkenin güneybatı bölgesinde başladı. Bu isyan Kore'deki kast sisteminin varlığının ıslah edilmesini talep ediyor ve ülke üzerindeki dış müdahalenin de sona ermesini istiyordu. Bu ayaklandırmayı bastırmak üzere Kore'ye birliklerini gönderen Japonya ile Çin arasındaki gerginlik de böylece yeniden alevlenmiştir (Salmon, 2020:15).

Ç'oe Çe-u isimli bir Koreli, 1850'li yıllarda "Göğün Efendisinden" bir vahiy aldığını iddia etmiştir. Buna göre Göğün Efendisi ondan, Doğu Asya'ya ait geleneksel

idealleri harmanlayacak yeni bir din oluşturmasını istemişti. Donghak, yani Doğu Öğretisi adını taşıyan bu yeni inanç, Batı'nın yabancı fikirleriyle tam bir zıtlık içerisindeydi. Ç'oe 1864 yılında idam edilmiştir ancak Donghak inancı Kore köylüleri arasında yaşamaya ve yayılmaya devam etmiştir (Holcombe, 2019:250). 1894 yılında patlak veren Donghak isyanı ise hızla büyümüştür. Kısa bir süre içerisinde Kore'nin gördüğü en büyük isyan haline gelen Donghak isyanı sonucunda kral, Çin'den yardım istemek zorunda kalmıştır. Bu isteğin sonucunda Çin, Kore'ye küçük bir birlik göndermiştir. Japonya ise bu duruma Kore'ye daha büyük bir birlik göndererek cevap vermiştir. Bu durumdan tedirgin olan Koreli yetkililer, silahlarını bırakmayı kabul eden isyancılara imtiyazlar teklif etmişlerdir. Ancak Japon birlikleri Kore'yi terk etmemiştir. 23 Temmuz 1894'te bir Japon piyade alayı Kore sarayını kuşatmış ve 1 Ağustos 1894'te Çin-Japonya savaşı başlamıştır. Savaşın başlamasının ardından geçen dokuz ayda Japonya Çin birliklerini Kore'den çıkarmış, Mançurya bölgesini ve Çin'in bazı önemli sahillerini almıştır. Japonya bu savaşı kolaylıkla kazanmıştır. Yapılan Şimonoseki Antlaşması'nın ardından Çin, Tayvan adasını Japonya'ya bırakmış ve büyük miktarda tazminat ödemiştir. Çin bu savaşın ardından Kore'nin bağımsızlığını tanımıştır. Bu durum ise Kore üzerindeki Japonya etkinliğinin artacağının bir göstergesi olmuştur (Holcombe, 2019:251).

Japonya henüz savaş sona ermeden Kore'de birtakım reform hareketleri başlatarak burada güç edinmeye çalışmıştır. Japon yanlısı olan Koreli yetkililer de savaş yıllarında Kabo Reformları olarak anılan reformları gerçekleştirerek yönetimi yeniden düzenlediler. Bu dönemde Çin takvimi yerine yeni Kore takvimi kullanılmaya başlanıldı. Böylece Joseon Hanedanı'nın 1392'deki kuruluşu esas alındı ve takvimin kullanılmaya başlandığı 1894 yılı "Kuruluştan Sonraki 503. Yıl" olarak belirlendi (Hwang, 2018:111). Halk arasındaki resmî ayrımlar, kölelik ve Konfüçyüsçü memuriyet sınavları kaldırıldı. Halk Batılı kıyafetler giymeye zorlandı. Ocak 1895'te birleştirilerek bir anayasa haline gelecek olan iki yüz sekiz yeni yasa çıkarıldı. Savaşı Japonya kazanmış olsa da Kore, tamamen Japonya himayesine girmekten kurtulmuştur. Yine de Japonların tüm Koreli erkeklerin saç topuzlarını keserek onları Batılı tarzda giyinmeye zorlanmaları halkta huzursuzluk yaratmıştı. Ekim 1895'te Rus yanlısı olduğu bilinen Kore kraliçesine düzenlenen suikast, Japon yetkililerin Kore'deki makamlarına dönmelerine fırsat verdi. 1896 yılına

gelindiğinde Kral Kojong Japon himayesine girmenin yollarını aramaktaydı. Bu dönemde Rus elçiliğine sığınmış ve burada bir yıl kadar kalmıştır (Holcombe, 2019:252).

Kral Kojong bu dönemde Çin, Japonya ve Rusya'nın menfaatlerinin çakışmasından faydalanmaya çalışmıştır. Rus ve Japon menfaatlerinin çatışmasının oluşturduğu bölgesel jeopolitik ortam sayesinde Kore bağımsızlığını sürdürebilmiştir. Kral Kojong 1897 yılında sarayına dönmüş, sadece Çin'den değil, ülkeyi çevreleyen tüm emperyalist güçlerden bağımsız olmak isteği ile *Hwangie* (imparator) unvanını resmî olarak almış ve Büyük Kore İmparatorluğu'nu kurmuştur (Salmon, 2020:15). Böylece Kore; Çin'e tabi bir devlet olma statüsünden çıkmış, Çin ve Japonya ile denk bir statüye ulaşmıştır. Modernleşme adına birtakım adımlar atılmıştır. Modern ordu birlikleri kurulmuş, başkentte otomobiller ve elektrikli lambalar kullanılmaya başlanmış, posta pulları basılmış, millî bir marş ilan edilmiş, eğitim Batılı düşüncelerden etkilenmeye başlamış, tamamen Kore harfleri ile yazılmış olan gazeteler basılmaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmeler Kore'nin bağımsız bir ulus devlet olarak var olabileceği ümitlerini yeşertmiştir (Holcombe, 2019:252). İmparatorluğun ilanı, eski gelenekleri yeni olanla bağdaştırmıştır. Bağımsızlığın temelini temsil eden klasik semboller olan millî marş ve ulusal tatiller gibi unsurların ilanı ile ise dünya çapında bir diplomatik tanınırlık elde etmeyi ve uluslararası toplum tarafından modern bir ulus devlet olarak görülmeyi amaçlamıştır (Hwang, 2018:115).

1894 olayları, ülkenin modern döneminde kaderini belirleyecek olan olayların temelini atmıştır. Donghak isyanı sonucunda Çin bölgedeki üstün konumunu kaybetmiş ve bu üstünlüğü yüz yıl boyunca geri kazanamamıştır. Bu ayaklanma, Kore Japon sömürgesi haline gelene kadar ülkede sayısız yabancı karşıtı hareketin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Donghak isyanı sebebiyle başlayan Çin-Japonya savaşı henüz bitmeden yürürlüğe konulan Kabo reformları ise ülkenin modernleşme ve değişme yolunda yaşadığı sıkıntılı sürecin bir örneği haline gelmiştir. Bu reformlar ile Kore dış dünyanın kalıplarını benimsemeye çalışmış, ancak bu süreçte kendi denetimi dışındaki güçler tarafından batırılmıştır (Hwang, 2018:112).

1895 Çin-Japonya savaşından Japonya zaferle çıkmıştır. Bu savaşın ardından Japonya 1900'de Çin'de yaşanan Boxer İsyanı sırasında Batılı güçlerle birlikte hareket

etmiş, ve daha sonra 1905 yılında Rusya'yı yenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık bu dönemde Çin'in bölgedeki mevcudiyetine pek önem vermemiş, Japonya'nın kendilerini ilgilendirmeyen Kore yarımadasındaki güçlenişinden de memnuniyet duymuşlardır. Japonya 1905 yılında Kore'nin diğer ülkelerle olan ilişkilerine müdahale etmeye başlamıştır. Bu durum küçük çaplı direnişlerle karşılaşmış olsa da ulusal çapta bir ayaklanma yaşanmamıştır. Japonya 1910 yılında Kore İmparatorluğu'nu ilhak etmiştir. Bu tarihten itibaren Kore, 35 yıl boyunca Japonya'nın sömürgesi haline gelmiş ve yarımadada yaşananlar küresel güçler tarafından dikkate alınmamıştır (Salmon, 2020:16).

2.1.2. Japon Sömürge Dönemi (1905-1945)

Rusya 1891'de Trans-Sibirya Demiryolu'nun yapımına başlamış ve 1898 yılında ise Güney Mançurya'da yer alan Arthur Limanı'nda bir deniz üssü kurmuştu. Güçlü Rusya'nın kendisine yaklaşmakta olduğunu fark eden Japonya, zaferle ayrıldığı Çin-Japonya savaşının ardından ordularını terhis etmek yerine 1896 yılında büyük bir bütçe ayırarak ordusunu iki katına çıkarmayı amaçlamıştır. Aslında Japonya'nın hedefi Kore iken Rusya'nın hedefi Mançurya idi. Fakat iki emperyalist güç de hırslarından ayrılarak bir uzlaşmaya varmaya yanaşmıyordu. Japonya, kendisini Rus tehdidinden korumak için Birleşik Krallık ile 1902 yılında bir ittifak kurdu. İngiltere bu ittifak ile uzunca yıllar boyunca izlediği muhteşem yalnızlık politikasın son vererek İran'dan Orta Asya ve Hindistan Alt Kıtası'na kadar geniş bir bölgede kendisini tehdit etmekte olan Rusya'ya karşı Japonya ile bir araya geliyordu. Bu ittifaka göre taraflardan biri birden fazla düşman ile karşı karşıya kalırsa diğeri ona yardım edecekti. Burada isim verilmeden anılan ülke ise Rusya'nın Avrupa'daki müttefiki Fransa idi. Eğer Fransa Rusya'ya yardım için donanmasını Uzak Doğu'ya gönderecek olursa bu ülke ile sömürge dünyasında bölüşme mücadelesi içinde olan İngiltere tarafından durdurulacaktı. Bu durum Japonya'yı, Kore konusunda Rusya ile yüz yüze gelmesi için cesaretlendirmiştir. (Holcombe, 2019:284).

Rusya ile yapılan görüşmeler 6 Şubat 1904'te kesilmiş ve bu tarihten dört gün sonra savaş başlamıştır. Bu noktada Rusya'nın küresel bir dev olduğunu hatırlamak gerekir. Rusya, Japonya'ya kıyasla çok daha büyük kaynaklara ve gelişmiş teknolojilere

sahipti. Japonya bu savaş sırasında birkaç küçük zafer kazanmış olsa da savaşı kazanacak denli büyük başarılar elde edememiştir ve korkunç kayıplara uğramıştır. Yaklaşık 82 bin Japon askeri ölmüş, ülke muazzam bir borç altına girmiştir. Rusya, benzer kayıplar vermiş olsa da savaşmaya devam etmiştir. Ancak 27 Mayıs 1905'te, Japonya'nın savaşı bitirme isteğini kabul ettirebileceği bir fırsat olan Tsuşima zaferi yaşanmıştır. Rus Baltık Filosu, Ruslara yardım etmek için çok büyük bir mesafe katederek Japonya yakınlarına gelmiş, ancak Tsuşima adası yakınlarında Japon filosu tarafından yolları kesilmiştir. Japonlar burada T kesişimi olarak da adlandırılan bir savaş taktiğini uygulamış ve böylece Rus filosu kırk beş dakika içerisinde imha edilmiştir (Holcombe, 2019:283). Savaş, 1905 yılının eylül ayında Portsmounth Antlaşması ile son bulmuştur. Rusya bu antlaşma ile Kore'deki menfaatlerinden ve Mançurya'daki isteklerinden vazgeçmiş, ancak savaş tazminatı vermemiştir. Bu savaşın Rusya üzerinde uzun yıllar sürecek yıkıcı etkileri olduğunu, Çarlığın daha sonraki krizlerde çekingen davranmak zorunda kaldığını (örneğin 1908-1909 Bosna Krizi) ve hatta Birinci Dünya Savaşı'na girme kararı alınırken dahi St. Petersburg'un Japonya yenilgisinin askeri alandaki tüm etkilerini henüz atlatamamış olduğunu biliyoruz (Holcombe, 2019:284).

Rusya ve Japonya arasında gerçekleşen bu savaş esnasında binlerce Japon asker ve polisi Kore yarımadasına gelmiştir. Bu Japon güçleri Kore'de yabancı egemenliğinin beraberinde getirdiği baskıcı sistemi kurmuşlardır. Bu sistem ise Koreli yetkilileri iş birliğine yönelik antlaşmalar imzalamaya mecbur bırakmıştır. Bu antlaşmaların ilki 1904 yılının şubat ayında, savaşın başlamasından hemen sonra imzalanmıştır. Bu antlaşma Japon birliklerinin Kore'de konuşlanmasına izin vermiş, aynı yılın ağustos ayında imzalanan bir diğer antlaşma ise Japon yetkililerinin Kore'nin ekonomik, mali, diplomatik ve askerî kurumlarında mevkiler edinebilmesinin ve danışmanlık yapabilmelerinin yolunu açmıştır. İşte bu gelişmeler, 1905 yılının eylül ayında Rus-Japon savaşının sonucunda imzalanan Portsmounth Antlaşması'nın ardından, Amerika Birleşik Devletleri'nin de aracılığıyla imzalanan ve Japonya'nın Kore üzerindeki emellerini garanti altına alan himaye antlaşmasına da temel oluşturmuştur. Koreli bakanlar bu antlaşmayı imzalamaya mecbur bırakılmışlardır. Son derece kötü şöhretli olan bu "1905 Antlaşması" ile Kore'de "Genel Müfettişlik" yani Japon Himaye Hükûmeti kurulmuştur. Meiji Japonyası'nda modernleşmenin önde gelen isimlerinden biri olan Ito Hirobumi 1906 yılının başında Kore'de Genel Müfettiş olarak görevlendirilmiştir. Genel Müfettişlik,

Kore'nin dış ilişkilerini ve maliyesini kontrol ediyordu. Ayrıca, Kore genelinde bulunan Japon askerlerini ve Japon göçmenlerini denetleyecek konsolosluklar kurulmaktaydı (Hwang, 2018:115).

Ito ilk etapta Kore'nin bir bütün olarak ele geçirilmesi için değil, ülkede bir modernleşme hareketini yürütmek üzere görevlendirildiğini düşünmüştü. Ancak 1907 yılında, Kore'nin Lahey'e gizli bir heyet gönderdiğine dair gelen haber bu düşünceyi değiştirdi (Hwang, 2018:125). İmparator Kojong, Kore'nin bağımsızlık iddiasını savunmak üzere Hollanda'nın Lahey şehrinde düzenlenen İkinci Dünya Barış Konferansı'na gizlice üç kişilik bir heyet göndermişti. Ancak bu heyet konferansa katılan diplomatlarla görüşme fırsatını yakalayamamıştır. Zira Kore, 1905 yılında imzaladığı antlaşma ile Japonya'nın himayesine girmiştir ve bu ülkeden gelen bir heyet diplomatik bir varlığa sahip değildir. Koreliler ise 1905 Antlaşması'nın hileli olarak imzalatıldığını ispat etmeye çalışmışlardır (Hwang, 2018:123).

Onlara göre 1905 Antlaşması silah zoruyla imzalatılmıştır, dolayısıyla uluslararası hukuka aykırıdır (Hwang, 2018:127). Bu olayın ardından İmparator Kojong tahtını oğluna bırakmaya zorlanmıştır. Bu süreçte yapılan yeni bir antlaşma ile Japonya'nın belirli konularda veto hakkı elde etmesi ve yüksek mevkilere kimlerin atanacağına karar vermesi garanti altına alınmıştır. Böylece Japonya, Kore Hükûmeti'ni tamamen ele geçirmek için gerekli temelleri atmıştır. Neredeyse tüm kanunlar ve önemli tüm memur atamaları Japonların onayına bakar hale gelmiştir. Kısa bir süre sonra Kore ordusu dağıtılmış, Japonya'nın denetimi altında bir Japonya-Kore inzibat teşkilatı ortaya çıkmıştır. Ito 26 Ekim 1909'da istifa etmiş, ancak birkaç ay sonra suikasta uğramıştır. Bu durum 1910'da gelecek olan doğrudan ilhakı hızlandırmakla birlikte, aslında 1910 ilhakı sadece 1907'de İmparator Kojong'un tahttan indirilmesi ile sıkılaşan denetimi ve kurulan düzeni resmîleştirmiştir (Hwang, 2018:125). 1907'den itibaren kraliyet ailesi ve diğer seçkin kişiler kendilerine verilen unvanlar ve büyük paralarla susturulmuş, daha güvenilir oldukları kabul edilen Koreliler ise yetiştirilerek sömürgeci hükûmette önemli görevlere atanmışlardır. Aslında bu memurların büyük bir kısmı Kabo Reformu hükûmetinin 1896'daki çöküşünün ardından Japonya'ya kaçmış ve bu süre içerisinde ülkenin selametinin Japonya'ya bağlı olduğunu kabullenmiş kişilerdir. Esas olarak 1904 ve 1905 Antlaşmalarını imzalayanlar, 1907 yılına gelindiğinde atama ve veto gibi çok mühim

yetkilerin Genel Müfettiş'e ait olmasına ortam hazırlayarak 1910 yılında bağımsızlığı resmen teslim etmişlerdir (Hwang, 2018:128).

Yirminci yüzyılın ilk yılları dünyanın büyük kısmının sömürge mesabesine indiği bir dönem olmuştur. Ancak bu dönemde dahi Japonya'nın Kore'deki varlığı istisnai bir durum teşkil etmektedir. Kore'deki Japon sömürgecileri, Vietnam'daki Fransız sömürgecilerinden dört kat daha fazlaydı. Sadece 1900 ile 1910 yılları arasındaki süreçte Kore'deki Japon varlığı on katına çıkmıştı ve sömürgeci yönetim son derece müdahaleciydi. 1930'lu yıllara gelindiğinde, her dört yüz Koreliye bir polis düşmekteydi. İlhakın ardından Kore'ye gelen Japon yöneticiler imparatorluk ordusunda görev yapmış komutanlardı ve Kore'yi bir "demir yumruk" gibi yönetmeye kararlıydılar. 1920 yılına kadar sahibi Koreli olan hiçbir gazetenin basılmasına izin verilmemiştir. Halk toplantıları ve siyasi görüşmeler yasaklanmış, ülke sömürge ekonomisi ile yönetilmeye başlanmıştır. Ham madde üretimi ve tarıma odaklanılmış, Japonların bizzat sahip olmadıkları hiçbir sektörde ilerleme amaçlanmamıştır (Holcombe, 2019:285).

Korelilerin yaşamış olduğu aşağılanmanın en büyük sebebi, Japonya'nın yönetimi herhangi bir savaşın sonucu olarak değil, öylece alıvermiş olmasıdır. Bu durum ilk yıllarda gerilla ve direniş örgütleri ile kendini dışa vurmuştur (Salmon, 2020:17). 1 Mart 1919'da büyük bir protesto yaşanmıştır. Kore'nin son bağımsız kralı olan İmparator Kojong'un cenazesine yaklaşık bir milyon Koreli katılmış, bu cenazede Wilson ilkelerinden ve kendi kendini yönetme fikrinden ilham alınarak bir grup öğrenci tarafından yazılmış olan "Bağımsızlık Bildirgesi" okunmuştur. Bu bildirinin okunmasının arından sokaklar "Bağımsız Kore Çok Yaşa!" sloganları atan kalabalıklarla dolup taşmıştır. Bu protestolar kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Ancak bu protesto Japonya'nın bir miktar yumuşamasına sebep olmuş, Korelilere yönelik birtakım reformlar yapılmıştır. Asker, polis görevini silahlı sivillere bırakmış, sansür gevşetilmiş, Korece gazetelerin basımına izin verilmiştir (Holcombe, 2019:285).

Japon sömürge yönetimi modernleşmeye karşı değildi. Kore'nin hem modernleşmesi hem de Batılılaşması destekleniyordu. Kore ekonomisi on dokuzuncu yüzyılda tamamen tarıma bağlıydı. 1945 yılına gelindiğinde ise Japonya'nın sömürgesi durumundaki Kore, Japonya hariç Doğu Asya'daki herhangi bir ülkeden çok daha

sanayileşmiş durumdaydı. Sömürge yönetimi tüketim kültürünün Kore'de yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Batı tarzı kıyafetler, sinema, ses kayıt teknolojileri, dergiler ve alışveriş merkezleri gibi unsurlar Korelilerin hayatına girmiştir. Bu dönemde yaşanan kalkınma, oldukça karmaşık bir tabiata sahiptir: Zira Japonlaşma, Batılılaşma ve Korelileşme üç koldan aynı anda ilerlemiştir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına dek Koreli seçkinler, Çince okuyup yazmışlardır. Yirminci yüzyıldan itibaren ise Korece basın yaygınlaşmış ve bir Korelilik bilinci ortaya çıkmaya başlamıştır. Kore *volk*u, yani Kore halkı, kendi tarihinin varlığının farkına varmış ve tarih, bu halkın tarihi olarak kabul görmeye başlamıştır. Ancak Kore diline verilen bu desteğin Japonya'nın asimilasyon hedeflerini engellediği fark edilince, dil çalışmaları yapan kişiler kendilerini hapiste bulmuşlardır (Holcombe, 2019:286). Bu süreçte, özellikle 1919 sonrasında sömürgeciliğe karşı direniş Kore sınırlarının dışında gerçekleşmiştir (Salmon, 2020:17).

Kore Cumhuriyeti'nin ilk başkanı olan Syngman Rhee, 1904 yılında sürgüne gitmiştir. Rhee Kore'den ayrılarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş, burada Millî Kore Birliğini kurmuştur. Daha sonra Kuzey Kore'nin başına geçecek olan Kim İl-sung ise Çin'de, emperyalizme karşı Çinli komünistler ile birlikte savaşmıştır. Japonya'nın asimilasyon politikası, Kore özgürlük hareketinin yurt dışına kaçışını zorunlu kılmıştır. Bu dönemde Japonca, Kore'nin resmî dili olarak kabul edilmiş, Japonya Kore'nin akrabası olarak görülmüş, bu iki millet Japonlar tarafından bir imparatorluk altında yer alan kardeş halklar olarak düşünülmüştür. Buna rağmen Japonlar, doğru olmayan bir şekilde, Korelileri çağ dışı buluyorlardı. Dolayısıyla Koreliler Japon yasasına göre tanınmıyor, iki milletten yapılan evlilikler hoş karşılanmıyordu. Bir asimilasyon politikası uygulanmakla birlikte Korelilerin Koreli kimlikleri, hüviyet cüzdanlarında belirtiliyordu (Holcombe, 2019:286).

Japonya'nın Kore'yi Japon topraklarına katma arzusu, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin ardından iyice hız kazanmıştır. 1935 yılından itibaren Korelilerin *Şinto* mabetlerinde ibaret etmeleri zorunlu hale getirilmiştir. 1939 yılında Koreliler Japon isimleri taşımak zorunda kalmışlardır. 1937 ile 1939 yılları arasında Kore dilini özel basında, devlet kademelerinde, devlet okullarında veya sahnede kullanmak yasaklanmıştır. 1940 yılına gelindiğinde artık tüm resmî belgeler Japonca yazılıyordu ve 1943 yılında ise Korece eğitim ve öğretim tamamen yasaklanmıştı (Salmon, 2020:17).

Buna rağmen bu dönemde dahi Kore halkının yalnızca %20'sinin Japon dilini anlayabildiği tahmin edilmektedir (Holcombe, 2019:286).

Japonya II. Dünya Savaşı'nda Almanya ve İtalya ile birlikte Mihver Devletleri'nin safında yer almış ve 1941 yılında Batı ittifakına savaş ilan etmiştir. Bu süreçte yüz binlerce Koreli, Japon üniforması altında savaşa katılmış veya acımasız savaş seferberliği sebebiyle sanayide çalıştırılmıştır. Bu dönemde savaşa gönüllü olarak katılan Koreliler de yok değildir. Esir kamplarında gardiyanlık yapan Koreliler acımasızlıklarıyla ünlenmişlerdir. Ancak zorunlu görevlere mecbur bırakılan Koreliler de olmuştur. Tam sayıları bilinmiyor olsa da yüz binden fazla Koreli kadın, Japon askerleri için "rahatlama birliğine" alınmış ve seks köleliğine zorlanmışlardır (Salmon, 2020:17). II. Dünya Savaşı Mihver Devletleri'nin erken başarılarına şahitlik etse de rüzgar bir süre sonra tersine dönmüştür. Japonya, Burma'da Birleşik Krallık ile, Pasifik cephesinde de Amerika Birleşik Devletleri ile mücadele etmiştir. Ancak savaşın son günlerinde Sovyet Rusya'nın Japonya'ya savaş açmasının ardından Kızıl Ordu'nun Kuzey Kore ve Mançurya'ya girmesi ile buradaki Japon birlikleri dağılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1945 yılının ağustos ayında Hiroşima ve Nagazaki'ye attığı iki atom bombasının ardından Japonya teslim olmak zorunda kalmıştır. Bu yenilgi, Kore için özgürlük anlamına gelmiştir (Salmon, 2020:18).

II. Dünya Savaşı süresince Kore, maddi açıdan neredeyse hiç zarar görmemiştir. Sol eğilimli bir grup, oluşan güç boşluğundan faydalanarak kısa ömürlü ve geçici bir hükûmet olan Kore Halk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Böylece ülkenin her köşesinde "Halk Komiteleri" kurulmaya başlanmıştır. Fakat bu umut verici ortam uzun ömürlü olmayacaktır. Müttefik güçler savaştan galip çıkmış ve Japonya'nın eski sömürgesi için kendi aralarında birtakım kararlar almışlardı. Kore'nin başına geçmesi planlanan liderler, siyasi görüşler üzerinden kutuplaştırılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından ortaya çıkan iki küresel gücün meydana getirdiği iki kutuplu sistem, dünyanın tanıklık ettiği en büyük savaşlardan birinin bitiminden sadece beş yıl sonra, bu uzak Doğu Asya ülkesinde yeni bir savaşa sebep olacaktır (Salmon, 2020:18).

2.2. Kore Savaşına Giden Yol (1945-1950)

1943 yılında ABD, Birleşik Krallık ve Çin'den gelen temsilciler Kahire'de toplanarak II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya sömürgelerinin özgürleştirileceği konusunda bir mutabakata varmışlardı (Salmon, 2020:18). Japon imparatorunun 16 Ağustos 1945'te kayıtsız şartsız teslim olduğunu ilan edişinin ardından Kore sokakları büyük insan kalabalıkları ile dolup taşmıştır. Koreliler günler boyunca ellerindeki bayrakları sallayarak sevinç içerisinde kutlamalar yapmışlardır. Japon sömürge yönetiminin yetkilileri gidişatın farkına vararak kurtuluştan sadece birkaç gün önce ülkenin filli anlamda tek lideri gibi görülen Yeo Unhyeong'dan geçici bir örgüt kurmasını istemişlerdi. Yeo ılımlı bir solcu olarak tanınıyordu. Böylece Kore'nin Bağımsızlığına Hazırlık Heyeti (KBHH) hızlı bir şekilde kurulmuştur. Eylül başında ise KBHH'nın yerini Kore Halk Cumhuriyeti (KHC) almıştır. KHC, ülke genelinde irili ufaklı kurulmuş olan Halk Komitelerinin bir koalisyonu olacaktı.

Aslında KHC'nin başındakiler, yıllar süren sürgünün ardından evine dönmekte olan Syngman Rhee'yi doğal liderleri olarak kabul etmişlerdi (Hwang, 2018:155). Oysa Rhee komünizm karşıtıydı; yıllarca ABD'de yaşamış, Princeton ve Harvard Üniversitelerinde eğitim görmüştü; sol görüşlü Kore Halk Cumhuriyeti'ne kesinlikle karşıydı. 65 yaşındaki Rhee, Amerika Birleşik Devletleri'nin de yardımıyla, ekim ayı ortasında Kore'ye varmıştır (Salmon, 2020:19). Sovyet yetkililer tarafından Pyongyang'da halka tezahüratlarla tanıtılan 33 yaşındaki Kim İl-sung ise Rhee'den sadece birkaç gün önce Kore'ye ulaşmıştır. Kim daha önce Mançurya'da Japonlara karşı komünist bir gerilla birliğinin başına geçmiş, ardından Rusya'nın uzak doğu topraklarına çekilmişti. Çin'deki Geçici Hükûmet'e ve Kore'yi Geri Alma Ordusu'na liderlik eden Gim Gu ise kasım ayı sonunda ülkesine geri dönmüştür (Hwang, 2018:155).

Sömürge yönetimi ile olan savaşlarını yurt dışında sürdüren bu üç ismin Kore'nin kurtuluşundan sonra ülke içerisinde büyük etkiye sahip olması, Kore'yi Korelilerin değil, Müttefik güçlerin özgürleştirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece bu güçler hem kurtuluşun hem kuruluşun, hem de bölünmenin temel failleri haline gelmişlerdir (Hwang, 2018:155). 1945 yılında Yalta Konferansı düzenlenmiş, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Çin'e Sovyetler Birliği (SSCB) de katılarak Japonya'nın sömürgeleri için bu dört güçten oluşan bir Vesayet Konseyi oluşturulması kararı alınmıştır (Salmon,

2020:18). Başkan Roosevelt Kore hakkındaki planlarını bu konferansta SSCB lideri Stalin'e anlatmıştır. Ona göre bu vesayet sisteminin en az yirmi-otuz yıl kadar sürdürülmesi gerekiyordu. Ancak ABD savaş esnasında Kore ile çok az ilgilenmiştir. Japonya'nın erken gelen teslimiyeti buna zaman bırakmamıştır (Holcombe, 2019:337). Ancak Sovyetler 9 Ağustos 1945'te kuzey yönünden yarımadaya girdiğinde, Amerika Birleşik Devletleri kendi birlikleri henüz Kore'ye ulaşamadan Sovyetler Birliği'nin yarımadanın tamamını ele geçirebileceğini fark ederek telaşa kapılmış ve işgalin bölünmesini teklif etmiştir. Sovyetler Birliği şaşırtıcı bir şekilde bu teklifi kabul etmiştir (Hwang, 2018:155). Kore yarımadasının ABD ve SSCB bölgelerini ayıran 38. paralel adanın hiçbir coğrafi özelliği dikkate alınmadan, 10 Ağustos 1945'te, National Geographic haritalarından birini referans alan Amerikalı yetkililer tarafından belirlenmiştir (Salmon, 2020:18).

Bu tarihten itibaren iki askerî işgal ülkesi, kendi bölgelerinde neyin kabul edilir ve neyin kabul edilemez olduğuna karar vermişlerdir. Sovyet Birliği işgal bölgesinde yer alan sağcılar, milliyetçiler ve Hristiyanlarla baş etmek zorunda kalmıştır. ABD ise yarımadanın siyasal merkezi kabul edilebilecek olan Seul'un yönetimini ele almıştır ve birbirleri ile rekabet eden güçlerle mücadele etmek durumunda kalmıştır. Ülke içerisinde mevcut olan bu karmaşık durum, her iki işgal kuvvetinin de sonucu kendi çıkarına hizmet edecek şekilde ayarlamasına fırsat vermiştir. SSCB, KHC'yi ve Halk Komiteleri'ni tanımıştır. Böylece Koreli komünistlerin ve Kim İl-sung'un yarımadanın kuzeyinde üstünlük kazanması garanti altına alınmıştır (Hwang, 2018:155). ABD ise KHC'yi dikkate almamıştır (Salmon, 2020:19). Aralık 1945'te alınan beş yıllık vesayet kararı mevcut durumu iyice karmaşık bir hale getirmiştir. Bu karar ilk etapta herkesin muhalefetine maruz kalmış olsa da komünistler bir süre sonra vesayet yönetimini desteklemeye başlamışlardır. Bu durum, yarımada içerisindeki en mühim bölünme sebeplerinden biri olmuştur (Hwang, 2018:156). Sağcılar, vesayeti destekleyen sol kanadı vatan haini ilan ederek güçlerini sağlamlaştırmışlardır. Vesayet karşısındaki farklı tutumlarına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri Ordusu Askerî Hükûmeti (USAMGIK) ise komünizm karşıtlığını destekleyerek Amerikan yanlısı politikaların yaygınlaşmasını sağlamıştır (Hwang, 2018:156).

Komünizm karşıtlığı, böylece yarımadanın güney kesimindeki siyasal sistemin dayanağı ve ayırıcı özelliği haline gelmiştir. Bu özellik yalnızca bölgedeki işgal kuvvetlerinin istekleri yerine getirilerek kazanılmamış, aynı zamanda karşıt ve farklı görüşlerin acımasızca ortadan kaldırılması ile sağlamlaştırılmıştır. Yalnızca komünistlere ve solculara değil, birleşik bir hükûmetin kurulması amacıyla çalışmalar yürüten ılımlılara dahi tahammül edilmemiştir. Muhafazakâr sağ görüşlü siyasetçiler olan Syngman Rhee ve Gim Gu, ılımlıları sahneden çıkarmak istiyorlardı. Aşırı sağın karşısındaki tek seçenek olarak görülen ve bağımsız ilk hükûmete başkanlık eden Yeo Unhyeong bile 1947 yılında bir suikasta kurban gitmiştir. Kore'nin içinde bulunduğu siyasal iklim onu aşırı görüşleri olmayan kimsenin sahnede kalamayacağı bir ülke haline gelmiştir (Hwang, 2018:156).

Amerika Birleşik Devletleri ise güneydeki Halk Komitelerini komünist oldukları iddiasıyla kapatarak yasaklamış, sağ kanadın bölgede nüfuz kazanması için elinden geleni yapmıştır. ABD, yarımadanın güneyindeki siyasal tartışmalara ilk elden katılmamış olsa da, aşırı sağ düşüncede olmayan tüm yönelimlere ve faaliyetlere kısıtlamalar getirerek sağ görüşün zaferi için gerekli ortamı sağlamıştır. USAMGIK özellikle 1946 yılından itibaren yüzlerce solcu eylemciyi öldürmüş ve binlercesini de hapsetmiştir. Bu durum eylemcilerin gözünü korkutmaya yetmiştir (Hwang, 2018:157). Kore'yi birleştirmeyi içeren çözüm önerileri de taraflarca kabul edilmemekteydi (Salmon, 2020:19). ABD yabancı güçlerin Kore'den çekilmesini ve ülkenin birleştirilmesini teklif etmiştir. Ancak Kore yarımadasında nüfusun üçte ikisi güney kesimde bulunmaktaydı. SSCB bu durumun kendi aleyhinde bir sonuç vereceğini düşünerek teklifi reddetmiştir. Bu sebeple ABD, müttefikler arasında görüşmelerin yapılması talebinde bulunmuştur. Kore'de yer alan işgal kuvvetleri, üç kez bir araya gelmiş ancak bu görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamamıştır (Jeong, 2016:179).

Böylece Amerika Birleşik Devletleri, Kore meselesini Birleşmiş Milletler'e (BM) taşımıştır. Her ne kadar Sovyetler Birliği bu duruma itiraz ediyor olsa da BM Genel Kurulu 14 Kasım 1947'de Kore'nin birleşmesini ve ülkede seçimlerin yapılmasını kararlaştırmıştır. Sovyetler bu kararı reddetmiştir (Jeong, 2016:179). Kore tarihinin ilk modern seçimi 10 Mayıs 1948'de gerçekleştirilmiştir. Bu seçim sadece yarımadanın USAMGIK kontrolündeki güney kesiminde yapılmıştır. Seçimlerin ardından meclis

Seul'da toplanmış ve Syngman Rhee meclis sözcüsü olarak seçilmiştir. Ardından bu meclis başkanlık sistemine geçilmesi için oy kullanmıştır. 20 Haziran'da Rhee yeni başkan seçilmiş ve böylece başkanlık sistemine resmî olarak geçilmiştir. Aynı yılın temmuz ayında Kore Anayasası kabul edilmiştir (Jeong, 2016:179). 15 Ağustos 1948'de ise Kore Cumhuriyeti ilan edilmiştir (Holcombe, 2019:338). Birleşmiş Milletler, Kore Cumhuriyeti'nin Kore'nin tek meşru hükûmeti olduğu yönünde bir karar almıştır. Kore Cumhuriyeti 1950 yılına gelindiğinde başta ABD ve Çin olmak üzere 30 ülke tarafından tanınmıştır (Jeong, 2016:180). Kuzeyde ise, 10 Şubat 1948'de kabul edilen Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasası ile yapılması kabul edilen seçimler, Kore Cumhuriyeti Anayasası'nın ilanından 3,5 ay sonra gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçimler ile yüksek şura oluşturulmuş ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti 9 Eylül 1948'de kurulmuştur. Hükûmetin başına Kim İl-sung geçmiştir. Kim İl-sung daha sonra Kuzey Kore'nin devlet başkanı olmuştur. Bu hükûmet SSCB, Çekoslavakya ve Polonya tarafından derhal tanınmıştır (Jeong, 2016:185).

Böylece 1948 yılı itibarıyla her ikisi de Kore'nin meşru hükûmeti olduğunu iddia eden iki hükûmet kurulmuş oluyordu. Yarımadanın tarım alanlarının büyük kısmı güneyde, Japon sömürgeliği döneminde gelişen ağır sanayi yatırımları ile doğal kaynaklar ise kuzeyde kalmıştı (Salmon, 2020:20). Kurulan bu iki hükûmet arasındaki ideolojik zıtlıklara rağmen Koreliler bu ayrımın uzun sürmeyeceği inancını taşıyorlardı. Halk yarımadanın birleşeceği günü iple çekmekteydi. Avrupa'da Almanya'nın bölünmesiyle sonuçlanan olaylar zincirinin de aynı dönemlerde olması dikkat çekicidir; çünkü 1948 yılında Batılı Müttefikler (ABD, İngiltere, Fransa) kendi işgalleri altındaki bölgeleri birleştirerek seçimlere izin vermişler; buna itiraz eden Sovyetler Birliği kendi kontrolündeki işgal bölgesinde oluşan devlet yapısını tanıma yoluna gitmiş ve sonuçta iki Almanya'nın ortaya çıktığı krizli siyasi süreç başlamıştır (Holcombe, 2019:338).

2.3. Kore Savaşı (1950-1953)

Kore iç savaşının temeli, sömürge yıllarında ortaya çıkmıştır. Yarımadanın II. Dünya Savaşı'nın ardından işgal kuvvetlerince bölünüp 1948 itibarıyla iki hükûmetli bir yapıya geçmiş olması ile bu temel daha da kemikleşmiştir. 1948 yılında SSCB, 1949'da

ise ABD birlikleri geri çekilmiştir. Böylece savaş sonrası işgal de sona ermiş oluyordu. Oysa ülkeyi terk eden işgal kuvvetleri yerini ideolojik açıdan birbirine düşmanlık besleyen iki Kore'ye bırakmıştı (Holcombe, 2019:338). Bu dönemde Güney Kore'de yaşanan solcu ayaklanmalar ABD'nin görevlendirdiği askerî danışmanlar tarafından yönlendirilen Güney Kore birliklerince bastırılıyordu. Kore'nin güney kıyılarında yer alan Jeju Adası sol görüşlü ayaklanmaların bastırılmasında en kanlı operasyonlardan birine sahne olmuş, burada yaşanan çatışmalarda otuz bine yakın insan hayatını kaybetmiştir. 38. paralelde ise çatışmalar eksik olmuyordu. Başkan Rhee, Kuzey Kore'ye girme isteğini saklamıyor, bu durum sınırda çatışmaların hız kesmeden devam etmesine sebep oluyordu. Ancak ABD saldırı silahlarının kullanılmasına izin vermemiştir. O dönem yaşanmakta olan Çin İç Savaşı'ndan henüz dönmüş olan ve bu savaşta deneyim kazanan Kuzey Koreli askerlerin baskısına dayanamayan Kim İl-sung ise, Güney Kore'ye saldırmak için Stalin'in onayını beklemekteydi (Salmon, 2020:20).

Kuzey Kore hükûmeti her zaman savaşın Güney Kore'nin tahrikleri sonucunda başladığını iddia etmiştir. ABD ise savaşın Moskova kaynaklı olduğunu düşünmüştür. Ancak Sovyet belgeleri savaş kararının Pyongyang'da verildiğini göstermektedir. Kim İl-sung, Stalin'in gönülsüz onayını gönderdiği 48 telgraftan sonra ancak alabilmiştir (Tuğtan, 2013:26). Konvansiyonel savaşı başlatacak adımı Kuzey Kore'nin attığı genel olarak kabul edilmekle birlikte o dönem bu konuda yaşanan tereddüt alınan BM kararlarını da etkilemiştir. Yapılan uyarılarda Kuzey Kore'nin bir "saldırısından" (agression) bahsedilmemekte, ancak "barışı bozduğundan" (breach of the peace) söz edilmektedir (Tuğtan, 2013:35). Savaşı direkt olarak Stalin'in başlattığına yönelik var olan yanılgı ise hem ABD'nin savaşa müdahale etme kararını hem de Soğuk Savaş'ın gidişatını etkilemiştir. ABD yönetimindeki genel kanı, Kore'de başlayan savaşa müdahale edilmezse SSCB'nin Batı Almanya veya İran'a yöneleceği olmuştur. Kim İl-sung ise Amerika'nın savaşa müdahale etmeyeceğine inanıyordu ve Stalin'i sahip olduğu bu kanıya ikna etmişti (Tuğtan, 2013:27).

ABD Tayvan'daki Çiang Kai-şek ve Çin milliyetçilerine maddi destek sağlıyor olsa da Çin İç Savaşı komünistlerin lehine ilerliyordu. Bununla birlikte ABD bu savaşa doğrudan müdahil olmak istememiştir. Çiang Kai-şek 1949 yılında Tayvan'a geri çekilmiş, bu olayın ardından ABD Başkanı Truman'ın verdiği maddi desteği de keseceği

söylentileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Dışişleri Bakanı Dean Acheson, 21 Ocak 1951'de yaptığı bir konuşmada ABD'nin Asya'da koruduğu bölgelerden bahsederken Tayvan'ın yanı sıra Kore'den de bahsetmemiştir. Bu durum ise Kore'nin ABD güvenlik çemberinin dışında kaldığı ve Kore'de bir savaş çıkması durumunda ABD'nin müdahale etmeyeceği kanısını oluşturmuştur (Holcombe, 2019:339).

38. Paralel'de barış yanlısı olan Stalin'in Kuzey Kore'ye yaptığı askerî yardımlar, SSCB'nin Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkileri ile açıklanabilir. Mao'nun 1949 yılında elde ettiği zafer, SSCB ve özellikle de Stalin'in uluslararası komünizmin lideri konumunu sarsacak bir etki yaratabilirdi. Üstelik Kore Savaşı süreci, Mao'nun SSCB'ye olan sadakatinin de test edilmesine olanak verecekti (Tuğtan, 2013:27). Ancak SSCB, direkt olarak ABD ile savaşa girmek istememiştir; bu sebeple yapılan tüm yardımlar gizlilik içerisinde sürdürülmüştür (Tuğtan, 2013:28). Kim İl-sung'un Moskova'ya yaptığı ziyaretlerde, ancak ve ancak Güney Kore'den gelecek bir askerî saldırı karşısında savaşa girerse uluslararası toplum tarafından haklı kabul edileceği kendisine bildirilmiştir. Yine de Stalin, ABD tarafından "seçtirilmiş" olan Rhee'nin 38. paralelde yaptığı sınır ihlalleri yüzünden savaşın nasıl önleneceğini kestiremiyordu. Böylece SSCB ve Kuzey Kore bir askerî-teknik yardım protokolü imzalamışlardır (Tuğtan, 2013:27). Bu protokolün ardından savaşın Mao'ya kabul ettirilmesi gerekiyordu. Kim Mao'yu, Kore'nin de kendisinin Çin'de yaptığı gibi komünistler tarafından yönetilen askerî bir yeniden birleşme sürecinden geçmesi gerektiğine ikna etmiştir (Hwang, 2018:161). SSCB ise ABD Çin'e saldırırsa topyekûn savaşa gireceğini garanti etmiştir (Tuğtan, 2013:27). Mao da Stalin gibi ABD'nin savaşa dahil olmasından çekinse de Kuzey Kore'ye askerî desteğini sunmuştur (Hwang, 2018:161). Kuzey Kore'nin ordusunda bulunan yüz bin kadar asker, Komünist Çin'in yanında savaşarak deneyim kazanmıştı. Bu durum Çin'in kendisini borçlu hissetmesine sebep olmuştur (Holcombe, 2019:339). Kim İl-sung'a Nisan 1950'de askerî yollarla birleşmeyi sağlaması yönünde son izni veren ise yine Stalin olmuştur (Hwang, 2018:161).

Ancak Çin'in "kaybedilmesinden" sonra ABD'nin komünizmin yayılmasını engelleme planlarını hızlandırdığı gerçeği komünist liderlerin gözünden kaçmıştır (Holcombe, 2019:339). ABD dış politikası için Kore savaşı bir dönüm noktası olmuştur. 1953'te başkan seçilen ve Soğuk Savaş'ı hem ABD'de hem de dünyada doruk noktasına

taşıyan Eisenhower'ın da tespit ettiği gibi Kore Savaşı'nın ardından ABD yurt dışında bir garnizon devletine, iç işlerinde ise bir millî güvenlik devletine evrilmiştir. ABD'nin 1955 yılından itibaren 36 ülkede kurduğu 450 üs bu durumun bir göstergesidir (Tuğtan, 2013:17-19). "Barışın bölünmezliği" ilkesi ABD'nin Kore'ye erken müdahalesindeki en büyük sebeplerden biri olmuştur. Berlin'in kuşatılmasının ve Çekoslavakya'nın komünistleştirilmesinin ardından Kore'de çıkan savaşın da SSCB tarafından kışkırtıldığı düşünülmüştür. ABD, Avrupa'da görülen komünist dalgalanmaların Asya-Pasifik bölgesine sıçradığını ve bu bölgede barışın bozulması durumunda Avrupa'nın da tekrar hareketleneceğini düşünmekteydi. Dış politikadan kaynaklanan bu sıkıntıların yanı sıra Truman ülkesinin iç politikasını da göz önünde bulundurmak zorundaydı. ABD bu yıllarda ülke çapında komünizm/komünist korkusunun yayılmasına sebep olan McCarthyciliğin yükselişine şahit oluyordu. Senatör Joseph Raymond McCarthy Pasifik cephesinin "çöktüğünü" söylüyor ve ABD'nin çıkarlarının tehlikede olduğunu iddia ediyordu. Truman bu baskılar karşısında hareketsiz kalamazdı. Üstelik hareketsiz kalınması durumunda "güvenliğin bölünmezliği" ilkesi ile yeni kurulmuş olan NATO'nun inandırıcılığı sarsılabilirdi. Truman, Birleşmiş Milletler hakkındaki fikirlerini de Kongre'ye kabul ettirebilmek için çok uğraşmış, halkın desteğini arkasına alabilmek için çok çabalamıştı. Bu yönde gerçekleştirilen büyük propaganda sürecinin ardından Kuzey Kore'nin saldırısı karşısında Birleşmiş Milletler'in sessiz kalması mümkün olamazdı. Truman işte bu sebeplerle Kuzey Kore'ye karşı harekete geçmekte kendisini sorumlu görmüştür (Tuğtan, 2013:38).

Kuzey Kore'nin halk ordusu, SSCB tarafından sağlanan silahlara sahipti. 2500'den fazla SSCB askerî danışmanı Kuzey Kore birliklerine atanmıştı. Çin ve SSCB ordularında görev almış deneyimli komünist askerlere de sahip olan ordu iyi bir eğitimden geçmişti. Kim İl-sung, halk ordusu askerlerinin en yüce görevinin vatanın öteki yarısını, yani Güney Kore'yi özgürleştirmek adına yapılacak savaş için eğitilmek olduğunu belirtiyordu. Kuzey Kore Halk ordusu Şubat 1948'de 20.000 kişi ile oluşturulmuştu. 1950 yılına gelindiğinde ise ordu 135.000 kişilik 24 piyade tümeni, 2500 kişilik dört tugay ve çok sayıda tanka sahip 8000 kişilik tank tugayına sahipti. 2300 kişilik Hava Kuvvetleri'nde 210'dan fazla Sovyet yapımı uçak, 15.270 kişilik Deniz Kuvvetleri'nde ise 34 savaş gemisi bulunmaktaydı (Jeong, 2016:189). Güney Kore'nin silahlı kuvvetleri ise tank, uçak ve teknik uçaklar açısından çok zayıftı. Japonya ve ABD'den kalan silah,

cephane ve malzemeler mevcut olsa da bunlar bir savaşa girişmek için yeterli değildi. Ordu genç subaylar tarafından idare ediliyordu (Jeong, 2016:193). Ülkede neredeyse hiç tank bulunmuyordu, uçaklar ise sadece eğitim için kullanılıyordu (Holcombe, 2019:339). Güney Kore'nin bir tümeni ancak Kuzey Kore'nin bir alayı kuvvetindeydi. Güney Kore ordusu mevcut haliyle Kuzey Kore ordusu ile savaşa girebilecek durumda değildi (Jeong, 2016:193).

Hem Kuzey Kore hem de Güney Kore millî egemenliğe dayanan millî bir devlet kurma idealine sahipti. Ancak yarımadada görülen ideolojik farklılıklar ve rejimlerin birbirine olan zıtlığı bu iki devletin birbirinden giderek uzaklaşmasına sebep olmuştur. Binlerce yıldır tek bir millet olarak tek bir tarih sürdüren Kore yarımadası, çatışan demokrasi ve komünizm düşünceleri ile bir savaş alanına dönüşmüştür (Jeong, 2016:191).

Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu, Kore Savaşı başlamadan önce, 10 Haziran 1950'de 38. paralel üzerinde Kuzey Kore temsilcileriyle bir görüşme düzenlemiştir. Amacı iki Kore arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi olan bu görüşmede Kuzey Koreli yetkililer amaçlarının barış yoluyla birleşmek olduğunu dile getirmişlerdir. Buna rağmen 15 gün sonra, 25 Haziran 1950 günü, harp ilanı gerçekleştirmeden 38. paralel üzerinden taarruza geçmişlerdir. Böylece yarımadanın barışçıl yollarla birleşmesi ümidi son bulmuştur (Jeong, 2016:191).

Kuzey Kore Kuvvetleri 25 Haziran 1950 günü sabahın erken saatlerinde Seul'un batı kesimine doğru topçu ateşine başlamıştır. Kuzey Kore ordusunun amacı, BM kuvvetleri yardım için yarımadaya ulaşamadan Güney Kore ordusunu hızlıca imha etmek ve Güney Kore'yi istila etmekti. Seul ve Busan arasındaki asıl taarruz istikameti Uijungbu, Suwon ve Daegu olarak alınmış, diğer bölgeler ikinci taarruz alanı olarak belirlenmişti. Kuzey Kore kuvvetleri, yaklaşık 50 tank ve 10 bin kişilik bir kuvvetle Chajongi üzerinden, 40 tanklı bir tümen kolu ile de Kaseong üzerinden Seul'a girmişlerdir. Kuzey Kore'nin hava kuvvetleri de Seul'un etrafında taarruz etmekteydiler. Böylece zayıf Güney Kore kuvvetleri hızlıca kuşatılmış ve Seul sadece 3 gün içerisinde, 29 Haziran 1950'de ele geçirilmiştir (Jeong, 2016:195).

Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu, durumu BM Güvenlik Konseyi'ne bildirmiştir ve BM Genel Sekreterliği'nden Güvenlik Konseyi'nin ABD'de toplanmasını rica etmiştir. BM Güvenlik Konseyi 25 Haziran 1950 günü toplanmıştır. Sovyetler Birliği'nin katılmadığı bu toplantıda, Kuzey Kore'nin uluslararası güvenliği ve barışı bozduğu ve Kuzey Kore'nin çarpışmayı sonlandırarak derhal 38. paralelin kuzeyine çekilmesi gerektiği kararı alınmıştır. Ancak BM Güvenlik Konseyi, 27 Haziran 1950'de gerçekleştirdiği toplantıda Kuzey Kore'nin 25 Haziran 1950'de alınan kararlara uymadığını öğrenmiştir. Sovyet Rusya'nın bir kez daha katılım göstermediği bu toplantıda Kuzey Kore "barışı bozmakla suçlu" ilan edilmiş ve barışın iadesi için bütün üye devletlerden Kore Cumhuriyeti'ne yardım etmeleri isteğinde bulunulmuştur (Jeong, 2016:191). Ayrıca, ABD'nin BM Kore Silahlı Kuvvetler Komutanlığı'nı devralarak bölgeye bir komutan ataması istenmiştir (Jeong, 2016:195). BM'nin 25 ve 27 Haziran 1950'de almış olduğu kararlar, devletler tarihi açısından da önem arz etmektedir. Tarihte ilk kez tüm devletler BM altında bir orduda birleşmiş ve örgüt, herhangi bir saldırıya karşı toplu olarak direnme azmini ilk defa göstermiştir (Jeong, 2016:196).

Aslında Birleşmiş Milletler'in kalıcı üyelerinden olan SSCB, Birleşmiş Milletler'in alacağı herhangi bir askerî operasyon kararını veto edebilme hakkına sahiptir. Fakat bu dönemde Birleşmiş Milletler'de Çin'i hâlâ Tayvan'daki Çiang Kai-Şek yönetimi temsil etmekteydi. Mao Zedong yönetimindeki Komünist Çin'i desteklemekte olan Sovyet Rusya ise Birleşmiş Milletler'i bu sebeple boykot ediyordu. Bu boykot Birleşmiş Milletler'in hızlıca karar alıp hareket edebilmesine olanak sağlamıştır. Kuzey Kore'nin saldırısı karşısında Güney Kore'yi korumak Birleşmiş Milletler'e düşmüştür. Savaş boyunca 15 farklı ülkeden askerler savaşa katılmış olsa da, Güney Kore için mücadele eden askerlerin büyük çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri'nden gelmiştir (Holcombe, 2019:339). Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman, BM tarafından alınan 25 Haziran 1950 tarihli bu karardan hareketle, o dönemde Müttefik kuvvetler adına hâlâ Japonya'yı yönetmekte olan General Douglas MacArthur'u görevlendirmiştir. Bir komünist işgalini engellemek içinse ABD Yedinci Filoyu Tayvan Boğazı'na göndermiştir. MacArthur göreve 24 Temmuz 1950 tarihinde başlamıştır. BM Komutanlığı, savaşa katılan ülkelerin bayraklarının yanı sıra BM bayrağını da kullanmıştır. BM kuvvetleri karşı saldırıya geçmek için yaklaşık iki aylık bir süreye ihtiyaç duymuştur. Yeterli askerî kuvvetin toparlanması için gereken bu süreçte BM

Komutanlığı saldırının savuşturulacağına dair kararlılığını korumuştur (Jeong, 2016:196). Savaşa ABD'nin yanında 15 farklı ülke asker göndermiş, BM üyesi 40'tan fazla ülke de malzeme yardımında bulunmuştur. Bu ülkelerden bir kısmı askerî malzemelerle destek olmuşken, yalnızca yiyecek veya ilaç göndererek yardım sağlayan ülkeler de olmuştur (Jeong, 2016:197). Kore Savaşı için en çok asker gönderen ve en büyük maddi yardımı sağlayan BM üyesi ise ABD'dir (Jeong, 2016:196).

38. paralelin yüz kilometre güneyinde yer alan Seul sadece üç gün içerisinde Kuzey Kore kuvvetlerince işgal edilmiştir. Savaşın üçüncü haftasına gelindiğinde ise Güney Kore'nin yarısından fazlası Kuzey Kore kuvvetlerinin eline geçmiştir. Bu süreçte sadece hafif silahlar kullanabilen ABD askerleri, ağır silahlara sahip Kuzey Kore ile mücadele edememiştir. Yine de BM kuvvetleri Busan şehrini ve bu şehrin etrafındaki yüz otuz kilometre çapındaki alanı ellerinde tutabilmişlerdir; bu bölge yapılacak karşı saldırının üssü haline gelmiştir. BM kuvvetleri zamanla hava kuvvetlerini savaşa dahil etmiş, ağır silahların kullanılmaya başlanmasıyla ağustos ayına gelindiğinde savaşın dengeleri değişmeye başlamıştır. Bu süreçte General MacArthur çok riskli bir karar alarak bir liman şehri olarak Incheon'a asker çıkartmıştır. Incheon başkent Seul'a sadece 27 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır ve denizi dünyanın en zorlu akıntılarına sahiplik etmektedir. Bu bölgede deniz zaman zaman çekilmekte ve geriye çamurlu balçıkla kaplı uzun mesafeler bırakabilmektedir. Incheon'a yapılan çıkartmanın riskli olmasının en büyük sebeplerinden biri budur. Bu çıkartma denizin çekilmiş olduğu bir döneme denk gelmiş olsaydı askerler kilometreler boyunca balçıkla kaplı bu mesafeyi katetmek zorunda kalacaklardı. Ancak şans MacArthur'un yanında olmuş ve Incheon zaferi onun kariyerindeki en mühim başarısı olarak tarihe geçmiştir. ABD X Kolordusu 261 gemi ile çıkartma yapmış ve yalnızca 536 asker kaybedilmiştir (Holcombe, 2019:340). Kuzey Kore kuvvetleri, güneyden gelen BM kuvvetleri ile Incheon çıkartması ile gelen askerlerin arasında çift taraflı olarak sıkıştırılmış ve bu çıkartmanın ardından Kuzey Kore ordusu eylül ayının sonuna dek 38. paralelin ötesine püskürtülmüştür (Hwang, 2018:163).

İşgal süresince Seul hükûmetsiz bir başkent haline gelmiş, Güney Kore hükûmeti şehri terk etmişti. Başkenti kurtarmak için Incheon çıkartmasının ardından on gün boyunca kanlı bir mücadele verilmiştir. Seul 28 Eylül'de geri alınmıştır. Güney Kore Cumhurbaşkanı ve Güney Kore hükûmeti ise 28 Eylül'de başkente dönmüşlerdir.

MacArthur şehrin idaresini bir tören ile Syngman Rhee'ye devretmiştir (Jeong, 2016:198). Bu başarı BM kuvvetlerinin moral kazanmasını sağlamıştır. Bu noktadan sonra BM kuvvetleri yalnızca bu bölgede komünizmin yayılmasını engelleme isteğiyle kalmayıp yarımadada komünizmi tamamen yok etme ve iki Kore'yi birleştirme dürtüsüyle saldırmaya başlamışlardır. General MacArthur da Başkan Truman'dan bir Çin veya SSCB müdahalesi ile karşılaşılmadığı sürece saldırılara devam etmesi yönünde talimat almıştır. Böylece Güney Kore kuvvetleri 30 Eylül'de 38. paralelin kuzeyine geçmiştir. Bu esnada Çin, bağımsızlığını tanımayan ABD ile aralarında doğrudan bir iletişim bulunmadığından dolayı, Hint büyükelçiliğine resmî bir bildiride bulunmuş ve ABD askerlerinin 38. paralelin kuzeyine geçmesi durumunda savaşa müdahalede bulunacaklarını belirtmiştir. Ancak bu bildiri dikkate alınmamış ve ABD'nin Birinci Süvari Ordusu 7 Ekim'de 38. paraleli geçerek Kuzey Kore'ye girmiştir. Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang 19 Ekim'de ele geçirilmiştir (Holcombe, 2019:340). Güney Kore kuvvetleri 26 Ekim'de Yalu Nehri'ne ulaşmış, takibe devam eden BM kuvvetleri 1 Kasım'da Yalu Nehri ağzındaki Sinuju'ya gelmiştir (Jeong, 2016:199).

15 Ekim'de Wake Adası'nda bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda General MacArthur, Çin'in savaşa müdahale etme ihtimalinin çok düşük olduğuna Başkan Truman'ı ikna etmiş, yalnızca bir sene önce kurulmuş olan Çin'in müdahale etmesi halinde ise kolayca yenileceğini belirtmiştir (Holcombe, 2019:341). Mao ise endişeliydi. Kore yarımadası Çin'in stratejik olarak önemli gördüğü kuzeydoğu kısmında yer almaktaydı. Zira Japonya, 1590'larda ve 1930'larda bu bölgeyi Çin'e karşı atlama noktası olarak kullanmıştı. Üstelik General MacArthur Yalu Nehri'nde durmayabilir, Çin'in sanayi merkezi olan Mançurya'ya ilerleyebilirdi (Salmon, 2020:22). Bununla birlikte Çin'in amacının sadece kendi sınırlarını korumak değil, Kuzey Kore'nin işgalini engellemek olduğu günümüzde ulaşılan Çin ve Kuzey Kore belgelerinden elde edilen bilgilerle ortaya çıkmıştır. Çin'i harekete geçiren ise BM kuvvetlerinin Kuzey Kore'ye girmesi olmuştur. Mao, 30 Eylül'de Stalin'e Kuzey Kore'ye 12 tümen asker göndermeye karar verdiğini belirtmiştir. Stalin Çin'in Kore'ye yapacağı bir müdahalenin yeni bir dünya savaşına yol açacağını düşünmüş ve Mao'nun bu kararını desteklememiştir. Ancak bu durum Mao'nun harekete geçmesine engel olmamıştır (Tuğtan, 2013:41).

Wake Adası'nda düzenlenen toplantıdan bir gün sonra, 16 Ekim'de, Çin kuvvetleri BM kuvvetlerine yakalanmadan Yalu Nehri'ni ters yönde geçtiler. Bu müdahale Çin için büyük risk taşıyordu. Kore'ye geçen Çin ordusu piyadelerinin üçte ikisinin silahı dahi bulunmuyordu. Savaşın sonunda Çin askerlerinin ellerinde bulunan silahlar on farklı ülkeden gelmekteydi. Sovyetler Çin'e silah yardımında bulunmuş olsa da, yine savaş sonunda ABD askerlerinden ele geçirilen silahların oranı (%26), SSCB desteği ile elde edilen silahların oranını (%20) aşıyordu. Ancak Mao halk savaşı kavramına güveniyordu. 26 Ekim'de, "Çin Halkı Gönüllüleri" adı verilen Çin kuvvetleri Güney Kore kuvvetlerine karşı taarruza geçti. ABD süvari birlikleri ise 1 Kasım'da Unsan'dan atıldılar. Çin kuvvetleri bu saldırıların arından geri çekilmiş ve Kuzey Kore'nin buz tutmuş dağlarına gizlice konuşlandırılmıştır (Holcombe, 2019:341).

General MacArthur Çin'in saldırılarını hafife alıyor ve bu atakların gösteriş amaçlı olduğunu düşünüyordu. ABD Başkanı ve Genelkurmay Başkanı ise Çin ile bir savaşa girmek istemiyorlardı. Bununla birlikte pusuya yatmış olan Çin kuvvetlerinden habersiz olan MacArthur'un kendine olan güveni tamdı (Holcombe, 2019:341). Çin'in başarılı olmasına rağmen geri çekilmiş olması, iki şekilde yorumlanmaktadır. İlk olarak, Çin'in ABD'ye bir fırsat tanıdığı düşünülmüştür. ABD'nin Çin kuvvetlerinin üstünlüğünü kabullenerek tekrar Yalu Nehri'ne kadar ilerlememesi ve Pyongyang'ın kuzeyinde durması beklenmişti. İkinci yorum ise Çin'in geri çekilerek kendisini ABD'ye güçsüz gösterdiği ve böylece MacArthur yönetimindeki ordulara kıskaca düşürmek istediğidir. MacArthur savaşı erken bitirme iddiasıyla 24 Kasım'da kuzeye doğru bir saldırı başlatmıştır. Kuzey Kore ordusunu kuzey yönünde kovalayan BM kuvvetleri, yarımadayı ikiye ayıran ve kıyıya paralel uzanan sıradağların arasında yer alan dağ yollarında sıkışıyor ve saldırıya açık bir konumda kalsalar da bu dağların iki yanına dağılarak ilerlemek durumunda kalıyorlardı. İşte böyle bir ortamda başlayan Çin taarruzu BM kuvvetlerini tam anlamıyla hazırlıksız yakalamış ve tuzağa düşürmüştür (Tuğtan, 2013:42).

Çin, 27 Kasım'da tüm gücüyle saldırmıştır. "İnsan Dalgası" taktiğini uygulayan Çinlilerin bir kısmı BM mevzilerinin önünde gizlenerek kısa mesafeden taarruza girişiyor, diğerleri ise dalgalanarak dönüş yollarına pusu kuruyordu (Salmon, 2020:22). Kore'de savaşmakta olan Türk Tugayı da 28-29 Kasım'da Kunuri Muharebelerini

gerçekleştirmiştir. BM kuvvetleri bu çatışmaların ardından bir hafta içerisinde seksen kilometre güneye itilmiş ve Seul 4 Ocak 1951'de ikinci kez kaybedilmiştir (Holcombe, 2019:341).

General MacArthur, bu noktadan itibaren savaşın Çin topraklarına taşınması gerektiğini düşünüyordu. Fakat Başkan Truman ve ABD Genelkurmay Başkanı, Kore'ye yaşanan bu savaşın bir dünya savaşına dönüşmesini istemiyorlardı. Üstelik henüz bir sene önce kurulmuş ve sanayisi olmayan Çin'i bombalamak hiçbir fayda sağlamayacaktı. Çin gerilla savaşında oldukça deneyimliydi ve SSCB'nin savaşa girme tehlikesi ise her zaman mevcuttu. Böylece Truman, halka yapılacak açıklamaların önce Dışişleri Bakanlığı'ndan geçmesi gerektiğine dair bir kural koymuştur. Ancak General MacArthur bu kuralı sık sık çiğnemiştir. MacArthur 1951 yılının mart ayında Çin'i ikinci bir cephede savaşmaya zorlamak amacıyla Tayvan'daki Çiang Kai-şek liderliğindeki Çin milliyetçilerini Komünist Çin ile savaştırmak için bir öneri teklifi bile vermiştir. Bu öneri ABD Temsilciler Meclisi'nde okunduğunda MacArthur'un hareketleri ABD Başkanı tarafından büyük bir itaatsizlik örneği olarak gösterilmiş ve General MacArthur 11 Nisan'da görevinden alınmıştır (Holcombe, 2019:342).

Seul Mart 1951'de BM kuvvetleri tarafından geri alınmıştır. Nisan 1951'de 300 binden fazla komünist Seul'a karşı hücuma geçmiş ve savaşın en büyük saldırısı yaşanmıştır, ancak bu girişim başarılı olamamıştır (Salmon, 2020:23). Haziran 1951 itibarıyla savaş çıkmaza girmiştir. Bu dönemde savaş yavaşlamış olsa da devam ediyor, ancak bir sonuca varılamıyordu. 1953 yılında Başkan Truman'ın görev süresi sona ermiş, yerine General Eisenhower ABD Başkanı olarak seçilmiştir. Eisenhower, Truman'a kıyasla nükleer silahları kullanmak açısından çok daha kararlıydı. Eisenhower Şubat 1953'te savaş derhal bitirilmezse BM kuvvetlerinin nükleer silahlara başvurabileceğini ve büyük bir taarruza başlayacağını bildirmiştir. Taraflar yıllardır devam eden savaş yüzünden yorgun düşmüşlerdi ve bu tehdidin elde edilen sonuçta ne denli etkili olduğu tartışmalıdır (Tuğtan, 2013:45). Ateşkes planları Haziran 1951'den itibaren önerilmeye başlanmıştır. Ancak sınırın nasıl çizileceği ve savaş tutsaklarının nasıl iade edileceği gibi konular görüşmelerin uzamasına sebep olmuştur (Jeong, 2016:207). Sygman Rhee'nin Haziran 1953'te 27.000 civarı Kuzey Kore'li savaş esirini serbest bırakması da görüşmeleri ciddi anlamda etkilemiştir. Bununla birlikte Stalin'in Mart 1953'teki ölümü

ateşkes görüşmelerinin ciddileşmesine imkân tanımış ve 27 Temmuz 1953'te Panmunjeom'da bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır (Salmon, 2020:24). Bu ateşkes ile 240 km uzunluğunda bir sınır belirlenmiş, bu sınırın her iki tarafındaki 2,4 km genişliğindeki alansa askersizleştirilmiş bölge (DMZ) olarak kararlaştırılmıştır (Jeong, 2016:207).

Ateşkes antlaşmasından üç ay sonra yabancı askerlerin yarımadadan çekilmesi ve sorunun barışçıl yollarla çözümünün tartışılması amacıyla bir konferans düzenlenmesi planlanmıştı. Bu konferans Ekim 1953'te toplanmış ancak aralık ayında görüşmeler kesilmiştir. 1954 yılının şubat ayında toplanan Dışişleri Bakanları Konferansı'nda ise benzer hedefler belirlenmiş ve Cenevre'de bir konferansın düzenlenmesi amaçlanmıştı. Nisan 1954'te başlayan bu konferans Kuzey Kore ve Kuzey Kore'yi destekleyen ülkelerin bu soruna Birleşmiş Milletler'in karışmasını istememeleri sebebiyle sonuçsuz kalmıştır. Bunun üzerine Kore Savaşı'na katılan 16 BM üyesi devlet, Kore sorununun çözümünde Birleşmiş Milletler'in tamamen yetkili olduğuna dair bir bildiri yayınlamışlardır. Aslında bu dönemde Güney Kore başkanı Syngman Rhee de Kore'nin birleşmesi için savaşa devam edilmesi gerektiğini savunuyor ve ateşkesi kabullenmek istemiyordu. Tüm bu gelişmeler ışığında BM Genel Kurulu, Kasım 1955'te Kore sorunu kesin bir şekilde çözülene kadar ateşkes antlaşmasının geçerli kalacağına yönelik bir karar almıştır (Jeong, 2016:208).

Koreliler tarihleri boyunca hayatlarını alt üst eden ani istilaları birçok kez deneyimlemiş olsalar da bu istilalar hiçbir zaman kendi milletleri tarafından gerçekleştirilmemişti (Hwang, 2018:162). Kore Savaşı Birleşmiş Milletler'in "ilk" savaşı, ABD ile SSCB arasında başlayan Soğuk Savaş'ın ilk "sıcak" savaşı ve ABD'nin dahil olduğu ilk "sınırlı" savaşıdır (Salmon, 2020:25). Güney Kore'de "Kore Savaşı", Kuzey Kore'de ise "Atayurdun Bağımsızlık Savaşı" olarak anılan savaş, büyük kısmı Korelilerden oluşan 4 milyon insanın ölmesine sebep olmuştur (Hwang, 2018:162). Kore yarımadası bu savaş boyunca daha önce hiç şahit olmadığı durumlarla karşılaşmıştır. Kore yarımadası daha önce hiç bu kadar çok yabancıyı aynı anda barındırmamıştı. Koreliler ülkelerine farklı ülkelerden getirilen çeşitli ilaçlarla, makinelerle ve modern birçok ürünle ilk kez savaş sürecinde tanışmışlardır. Birçok Koreli İngilizce öğrenmiş; mühendislik, liderlik, organizasyon, girişimcilik, pazarlama, muhasebe gibi çeşitli

alanlarda modern bilgiler Korelilere aktarılmıştır (Salmon, 2020:24). Bununla birlikte savaşın kazananı, savaş ekonomisi sebebiyle ekonomilerini geliştiren Japonya ve askerî bir süper güç haline gelen Çin gibi komşu ülkeler iken, kaybedeni Koreliler olmuştur. Savaş esnasında Kore yarımadasının nüfusu ve doğası tamamen yok edilmiştir. Neredeyse başladığı sınır ile sonuçlanan savaş 4 milyon insanın ölmesine, 10 milyon insanın yerinden ve yurdundan kopmasına, her iki tarafın da muazzam bir tahribata uğramasına, ulusal bölünmenin derinleşmesine ve öfkenin artmasına sebep olmuştur (Salmon, 2020:26). İmzalanan ateşkes antlaşmasının ardından bir barış antlaşması imzalanmadığı için savaş günümüzde de teknik olarak devam etmektedir (Salmon, 2020:26). 38 bin ABD askeri hâlâ Güney Kore'de görev yapmaktadır (Holcombe, 2019:342).

2.4. Sygman Rhee Yönetimi: Birinci Cumhuriyet (1948-1960)

Güney Kore, Kore Savaşı'nın ardından birçok sorunla karşılaşmıştır. Kore Savaşı, Güney Kore için her şeyden önce bir demokratikleşme savaşıydı. Gerçekten de Kore Cumhuriyeti savaştan sonra birçok hak ve özgürlüğe kavuşmuştur. Lakin 1948 yılında yürürlüğe sokulan Ulusal Güvenlik Yasası sebebiyle toplanma, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü gibi birtakım özgürlükler kısıtlanmıştı. Bu da hükûmetin özgürce eleştirilemediği ve komünizm yanlısı yayınların yasak olması anlamına gelmektedir (Jeong, 2016:209-210).

1948 yılında bir anayasal demokrasi olarak kurulan Kore Cumhuriyeti'nde sistem sorunsuz bir şekilde işlemeye başlayamadı. Güney Kore günümüze dek altı anayasa ve altı farklı “cumhuriyet” değiştirmiştir. Kurucu 1948 Anayasası, 10 Mayıs 1948’de gerçekleştirilen Kore Kurucu Meclisi'nce oy birliği ile kabul edilmiştir. Bu anayasa 17 Ağustos 1948'de yürürlüğe girerek Güney Kore'de demokratik bir sistem kurmuştur (Küçük, 2019:8). 1948 Anayasası Güney Kore Başkanı'nın Millet Meclisi tarafından seçileceği bir sistem oluşturmuştur. Bu durum her ne kadar başkanlık sistemi ile çelişiyor olsa da yürütme yetkisinin başkanda toplanıyor olması ülkenin başkanlık sistemini benimsediğinin bir göstergesidir. Zira ilk başkan Syngman Rhee de hem Devlet Başkanlığı hem de Hükûmet Başkanlığı görevlerini paralel olarak sürdürmüştür. 1952

yılında yapılan bir değişiklikle Başkan doğrudan olarak halk tarafından seçilmeye başlanmıştır. Böylece sistem, başkanlık sistemi ile daha örtüşür bir tabiat kazanmıştır (Küçük, 2019:9-10).

1948 Anayasası ile yasamanın tek meclisli olması öngörülmüştü. Başkanın görev süresi dört yıldı ve bir kişi yalnızca iki kez başkan seçilebiliyordu. 1952 yılında yapılan değişikliklerle yasama iki meclisli bir hale getirilmiştir. Bir kişinin en fazla iki kez başkan seçilebilmesine yönelik madde ise kaldırılmıştır. Bu madde 1954 yılında yeniden yürürlüğe sokulsa da Başkan Rhee'nin bu maddeden muaf olduğu belirtilmiştir. Başkan Rhee böylece 1956'da ve 1960'ta, 3. ve 4. kez seçilebilmiştir (Küçük, 2019:10).

Syngman Rhee büyük bir vatansever olsa da işgal koşulları sebebiyle hayatının büyük bir kısmını sürgünde, Amerika Birleşik Devletleri'nde geçirmiştir. Princeton Üniversitesi'nde siyaset bilimi alanında doktora yapmıştır. Eşi ise Avustralyalıydı. Rhee her ne kadar ülkesine bağlı olsa da bu faktörler onu ülkesinde bir yabancı konumuna itmiştir (Holcombe, 2019:345). Rhee ABD'de bulunduğu dönemlerde ABD'nin demokrasi anlayışına ilk elden şahitlik etmiş ve demokrasinin en ideal yönetim biçimi olduğunu yaptığı her konuşmada dile getirmiştir. Ancak Ulusal Meclis ile fikir uyuşmazlıkları başladığında, polis ve ordudan destek almıştır. Ulusal güvenliği sağlamakla yükümlü bu iki kurum böylece siyasete dahil edilmiştir. Bu iki kurumun en üst mevkileri, Rhee'nin politik görüşleri ile hemfikir olan kişilerle doldurulmuştur. Kişilik özellikleri Joseon Hanedanı'nın tek başlı yönetim anlayışına çok daha yakın olan Rhee'nin bu davranışları özellikle Kore Savaşı sırasında daha da sertleşmiştir. Başkan Rhee 1950 yılının temmuz ayında savaş sebebiyle sıkıyönetim ilan etmiştir. Ardından Ulusal Meclis'teki muhaliflerini anayasada değişikliğe gidilmesi için zorlamıştır. Yani anayasada gerçekleştirilen başkanın halk tarafından seçilmesine yönelik değişiklik, Rhee'nin isteği ile yapılmıştır. Böylece başkan ve başkan yardımcısı doğrudan halk tarafından seçilmeye başlanmıştır. Başkan Rhee bu sayede çoğunlukla kırsal kesimden seçmenlerin oylarıyla 1956 yılında yeniden başkan seçilebilmiştir (Jeong, 2016:210). Bu tarihten itibaren Rhee'nin arkasına aldığı Liberal Parti'de yolsuzluklar iyice artmıştır. Rhee demokrasiyi yerleştirmek için kurulan sistemden gitgide uzaklaşmış, ülkede polis baskısı artmış ve Rhee'nin buyruğuna bakan bir yönetim anlayışı yerleşmiştir (Jeong, 2016:211).

Kore Savaşı'nın ardından 1953 yılının ağustos ayında bir ateşkes antlaşması imzalanmış ve böylece savaş pratik olarak sona ermiştir. Bu antlaşmanın imzalanmasından bir ay sonra Seul'a dönen Güney Kore Hükûmeti, ekim ayında ABD ile bir "Karşılıklı Savunma Antlaşması" imzalamıştır. Ancak ABD, Rhee'nin anti demokratik hareketlerine karşı eleştirel bir tutum sergilemiştir ve bu durum muhalefetin güç kazanmasına sebep olmuştur. Ülkeye demokratik bir yönetimin gelmesi amacıyla 1955 yılında kurulan Demokratik Parti, 1956 seçimleri için Sin İk-hui'yi başkan adayı, Chang Myon'u ise başkan yardımcısı adayı olarak göstermiştir. Ancak Sin İk-hui'nin 15 Mayıs 1956 seçimlerinden 10 gün önce gerçekleşen ani ölümü Rhee'nin seçimi bir kez daha kazanmasını sağlamıştır. Chang Myon ise başkan yardımcısı olarak seçilmiştir. (Jeong, 2016:211). Eski bir sosyalist olan eski Tarım Bakanı Cho Bong-am da 1956 seçimlerinde başkanlık için bağımsız adaylığını koymuş ve kent oylarının %30'unu almıştır; ancak 1959 yılında, 1960 seçimlerinden kısa bir süre önce Ulusal Güvenlik Yasası'na aykırı davrandığı için vatana ihanet suçlamasıyla idam edilmiştir (Hwang, 2018:175). Demokratik Parti 1960 seçimleri için Cho Pyung-ok'u başkanlığa aday göstermiş, ancak Cho 15 Mart 1960'ta gerçekleştirilen Başkanlık Seçimleri'nden tam bir ay önce hayatını kaybetmiştir. Halk bir önceki seçimde yaşananlara çok benzeyen bu duruma büyük tepki göstermiştir. Özellikle başkan yardımcılığı seçimlerinde geniş çaplı seçim hilelerinin ulu orta yapılması ise halkı isyana sürüklemiştir. Busan ve Masan gibi bölgeler büyük öğrenci protestolarına şahit olmuştur. Masan'daki protestolarda bir öğrencinin ölmesiyle protestolar Seul'a sıçramıştır. Bu protestoların en büyüğü 19 Nisan 1960 günü yaşanmıştır. Ülke çapında patlayan protestolar kurtuluş sonrası dönemde görülen en büyük kargaşaya yol açmıştır. Bu protestoya sadece öğrenciler değil, profesörler ve halktan vatandaşlar da katılmıştır. Rhee ayaklanmaları askerî birliklerle bastırmaya çalışmış ve sıkıyönetim ilan etmiştir. Ancak ordu müdahale etmeyi reddetmiş, ABD ise Rhee'ye olan desteğini kesmiştir (Holcombe, 2019:346). Rhee toplumsal baskıya daha fazla dayanamayarak 26 Nisan 1960'ta istifa edene dek yüzlerce öğrenci öldürülmüştür (Hwang, 2018:175). Büyük umutlarla kurulmuş olan Birinci Cumhuriyet, demokrasiden uzak bir sıkıyönetim rejimine dönüşerek kendi sonunu getirmiştir (Jeong, 2016:212). Rhee istifasının ardından Hawaii'ye gitmiş ve 1965 yılında ölmüştür (Hwang, 2018:175).

2.5. Yun Posun Yönetimi: İkinci Cumhuriyet (1960-1963)

Birinci Cumhuriyet'in oluşturduğu diktatörlük düzeninin yıkılması, o dönemlerde dahi bir devrim olarak nitelendiriliyordu. Sıkıyönetim düzeni yıkılmıştı ve halk toplu olarak hareket ettiği takdirde bir güç sahibi olduğunu fark etmişti. "Nisan Öğrenci Devrimi" Güney Kore'nin dokuz aylık bir serbest demokrasi dönemine girmesini sağlamış, bu dönemde Güney Kore halkı ilk kez gerçek bir demokrasi deneyimini yaşamıştır (Hwang, 2018:175).

15 Haziran 1960'ta kabul edilen İkinci Cumhuriyet Anayasası parlamenter hükûmet sistemini yürürlüğe sokmuştur. Böylece cumhurbaşkanı ve başbakanın başkanlığında bir bakanlar kurulundan oluşan iki başlı bir yürütme söz konusu olacaktı. 1960 Anayasası ile 1948 Anayasası'nda başkana verilen yetkiler büyük ölçüde başbakana aktarılmış ve cumhurbaşkanı yetkileri sembolik hale getirilmiştir. 1960 Anayasası sistemik totaliterliği engellemek adına çeşitli kurumları yürürlüğe sokmuş ve insan haklarının korunmasına yönelik maddelere açıkça yer vermiştir (Küçük, 2019:11).

Yapılan hileler sebebiyle mart ayındaki seçimleri kaybeden Chang Myon, başbakan seçilerek Rhee yönetiminden sıkılmış olan seçkin muhafazakârlardan oluşan bir koalisyonun başına geçmiştir. Chang özellikle üst kademelerde yoğunlaşan yolsuzlukların azaltılması için çaba göstermiştir. Demokratik seçimlerin Güney Kore'nin kırsal kesimlerinde de yaygınlaşması için birtakım sistematik değişikliklere de gidilmiştir. 1960 yılının aralık ayında halk ilk kez bölgesel valileri ve Seul Belediye Başkanı'nı seçmek için sandığa gitmiştir. Bu Güney Kore için ne yazık ki 1990'lara kadar tekrarlanmayacak devrimsel bir olaydır (Hwang, 2018:175).

Yeni anayasa ile devletin gücünün azaltılması, Güney Kore'de serbest bir ortam yaratmış, halk politik düşüncelerini özgürce ifade edebilir hale gelmiş ve özgürce eylem yapma fırsatı yakalamıştır. Ancak bu durum siyasi kutuplaşmanın artmasını da beraberinde getirmiştir (Hwang, 2018:175). Güney Kore 1950'li yıllarda dünyanın en fakir ülkelerinden biriydi (Holcombe, 2019:345). 1960'lara gelindiğinde ekonomi, Rhee dönemine kıyasla biraz daha kendini toparlamış olsa da işsizlik artmaktaydı. Bu durum siyasi çatışmaların da artmasına sebep olmuştur. Demokratik bir sistemin doğum sancıları da denilebilecek olan bu sıkıntılara Chang Myon aralarında ulusal bir ulaşım altyapısının

inşasının da bulunduğu birtakım kamu çalışmaları başlatarak cevap vermiştir (Hwang, 2018:175). Yine de İkinci Cumhuriyet yaşanılan olumsuzluklara engel olamamıştır. Hem Cumhurbaşkanı Yun Posun hem de Başbakan Chang Myon demokrasinin gelişmesini istiyordu ancak iki lider de siyasi deneyimleri ve becerileri açısından yetersiz kalmışlardır. Hükûmet halkın siyasal ve ideolojik ayrılıkları ile baş edemediği gibi ülkenin kalkınmasını sağlayarak halkın güvenini de kazanamıyordu (Jeong, 2016:212). Mayıs 1961'de Kuzey Kore ile derhal birleşilmesini talep eden sol görüşlü öğrenciler eylemler düzenlemeye başladılar ve Nisan Öğrenci Devrimi ruhunu koruduklarını iddia ederek Kuzey Kore sınırına yürümeye başlayacaklarını iddia ettiler. Chang Myon'un savunma bütçesini keseceğini halka ilan etmesinden ötürü demokratik rejimi destekleme konusunda çekingen davranmaya başlayan birtakım subaylar bu durumu harekete geçmek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Böylece Tümgeneral Park Chung-hee komutasındaki askerler 16 Mayıs 1961'de hükûmet binalarını işgal etmiş ve yeni bir devrimi ilan etmiştir (Hwang, 2018:176).

2.6. Park Chung-hee Yönetimi: Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyet (1963-1981)

1961 yılında gerçekleştirdiği darbeden 1979 yılındaki suikastına kadar Güney Kore'yi yöneten Park Chung-hee, 1917'de yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Çocukluk yıllarında ülkesinin kırsal kesiminde yaşayan insanların çektiği yoksulluğu birinci elden deneyimleyen Park, yetenekli ve hırslıydı. Doğup büyüdüğü bölgede bir süre öğretmenlik yapmış, ardından Mançurya'daki Japon askerî okulunda eğitim almak için seçilmiştir. Daha sonra Tokyo'daki Japon Askerî Akademisi'nde eğitimine devam etmiş ve burada Japonya'nın hızlı gelişme ve modernleşme sürecine şahit olmuştur. Park Chung-hee'nin Japon örneğine olan yakınlığı, kendi yönetimi döneminde de sürmüştür. Park 1946 yılında Güney Kore Askerî Akademisi'nden mezun olmuş, bu dönemde abisinin izinden giderek sol görüşlü Güney Kore İşçi Partisi'ne gizlice üye olmuştur. Neredeyse hayatına mal olan bu hareketi Park'ın Kore Savaşı ve 1950'lerin geri kalanında Güney Kore Ordusu'nda gözlerden uzak bir hayat sürmesine sebep olmuştur. Bu süreç içerisinde rütbesi yükselmiş, yüksek mevkilerde dostlar edinmiş ve destekçiler kazanmıştır (Hwang, 2018:177).

Tümgeneral Park Chung-hee liderliğindeki Askerî Devrimci Komite[3] 16 Mayıs 1961 tarihinde bir darbe geliştirerek yönetimi devralmış ve ülkede sıkıyönetim ilan etmiştir. Darbe, neredeyse kansız bir şekilde başarıya ulaşmıştır. Anayasa askıya alınmış ve bir acil durum kanunu çıkartılmıştır (Küçük, 2019:12). Cuntanın iç güvenlik örgütü olan Kore Millî İstihbarat Teşkilatı (KCIA) kurulmuştur (Hwang, 2018:177). Üçüncü Cumhuriyet Anayasası 16 Kasım 1962'de kabul edilmiş ve 17 Aralık 1962'de gerçekleştirilen bir referandumla yürürlüğe girmiştir. General Park başta olmak üzere Ulusal Yeniden Yapılanma Yüksek Konseyi'nde görev alan subayların bir kısmı askerî görevlerini bırakmış ve sivil politikacı kimliği ile siyasette yer almaya başlamışlardır (Küçük, 2019:12). 1962 Anayasası parlamenter sisteme son vermiştir. Yeniden başkanlık sistemine geçilmiştir. Başkanın 4 yıllık görev süresi için ve en fazla iki kez doğrudan halk tarafından seçilmesi kararlaştırılmıştır. Başkan Park Üçünü Anayasa döneminde sivil politikacı kimliğine bürünmüştür. Üniformasını çıkartarak 1963 yılında yapılan seçimlerde halk tarafından başkan seçilen Park Chung-hee, 1972 yılına dek üç kez iktidar görevini yerine getirmiştir (Küçük, 2019:13). Anayasa Başkan Park'ın üçüncü kez seçilebilmesine olanak vermek amacıyla 21 Ekim 1969'da bir değişikliğe uğramıştır. Yeniden tek meclisli parlamento yapısına geçilmiştir. Park Chung-hee, 1971 seçimlerinde %45 oy alan rakibi Kim Dae-jung'u yenerek üçüncü kez başkan seçilmiştir. Bu seçimi hileli bir şekilde kazanan Başkan Park, yeniden halk tarafından seçilme ihtimalinin oldukça düşük olduğunu fark etmiş ve sıkıyönetim ilan ederek parlamentoyu feshetmiştir. Park tüm siyasi faaliyetleri yasaklamış, siyasi partileri kapatmış ve Ekim 1972'de anayasayı askıya almıştır (Küçük, 2019:14).

Yuşin (Canlandırma) Anayasası olarak da anılan Dördüncü Cumhuriyet Anayasası, 21 Kasım 1972'de kabul edilmiştir. Başkanlık sisteminin sürdürüldüğü bu anayasa ile yalnızca iki kez başkan seçilebilme sınırı kaldırılmıştır. Bununla birlikte, başkanın halk yerine Millî Birleşme Konferansı tarafından seçilmesi kabul edilmiştir. Böylece Park Chung-hee 1973 ve 1978 yıllarında tekrar başkan seçilmiştir. Dördüncü Cumhuriyet Anayasası başkanı olağanüstü yetkilerle donatmıştır. Ulusal Meclisi feshetmek ve kararnameler çıkartarak özel önlemleri hızla yürürlüğe sokmak bu

[3] Askerî Devrimci Komite, 1961-1963 yılları arasında Ulusal Yeniden Yapılanma Yüksek Konseyi adını almıştır (Hwang, 2018:177).

yetkilerden bazılarıdır. Üstelik Ulusal Meclis'in hükûmet üzerindeki soruşturma yapma hakkı da kısıtlanmıştır. Yasamanın yürütme üzerindeki denetim gücü zayıflatılmıştır. Başkanın haklarla ilgili bazı kanunlarda birtakım kısıtlamalara gidilebilmesi ve yürütmenin bazı kollarına ait yetkilerin başkana devredilmesi sonucunda Park Chung-hee ülke yönetiminde neredeyse sınırsız denilebilecek bir güce sahip olmuştur (Küçük, 2019:14).

Park Chung-hee Japon işgalini deneyimlemiş fakat modern bir eğitim almıştı. Meiji Japonyası'nın kalkınması ve Batının modernleşme ideolojisi Park için büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur. Park, ekonomik kalkınmayı toplumsal kalkınma ile bir tutmuştur. Bu sebeple Park Chung-hee döneminde yapılan işlerin ülkeyi kalkındırması, onun en büyük gururu haline gelmiştir. Park Chung-hee Kore Savaşı'nın ardından ülkede güvenlik ihtiyacının arttığının farkındaydı. Güvenliğe duyulan ihtiyacın artması hem siyasi iktidarın merkezileşmesine hem de yaygınlaşan anti komünist ideolojinin bu iktidarı güçlendirmesine sebep olmuştur. Park Chung-hee ülke dinamiğindeki bu farklılaşmayı yakalamış ve hem ülke güvenliğini tam anlamıyla sağlayabilmek hem de ülkenin hızlıca kalkınmasını gerçekleştirebilmek için siyaseti hızlı ve etkili bir şekilde merkezileştirmiştir. Ülkede milliyetçilik düşüncesini yükseltmeye çalışmış, anti komünizm ilkesini yaygınlaştırmayı ve ülkeyi komünizm propagandalarından korumayı hedeflemiştir. Toplumsal tutarlılığı, ekonomik kalkınmayı ve millî savunmayı güçlendirmeyi esas almıştır. Ona göre tam anlamıyla demokratik yönetimler ekonomik kalkınmayı yavaşlattığı gibi güvenliğin de zayıflamasına sebep olurdu. Bu sebeple, Güney Kore'nin içinde bulunduğu şartlar göz önünde bulundurulduğunda, kısa bir dönem için bile olsa güçlü ve merkezi bir yönetimin ülkenin iplerini elinde bulundurması ulusal kalkınma için şarttı. İşte bu düşünceler Park Chung-hee'nin önce halk desteği ile güçlü bir iktidar sergilemeye çalışmasına, daha sonrasında ise Meiji Restorasyonu'ndan açıkça etkilenerek ortaya atılan "Yuşin"[4] yani "yeniden canlandırma" hareketini başlatarak iktidarını tek elde toplamasına sebep olmuştur (Jeong, 2016:216-219).

Park Chung-hee ülkesini kalkındırma hedefini aklına koymuş ve bu amaçla Güney Kore'yi tepeden tırnağa yeniden inşa etmeyi planlamıştır. İlk ve en ağır darbeler

[4] Korece "Yuşin" (維新, yushin) kelimesi, Japon Meiji Restorasyonu (明治維新, Meiji-ishin) kalıbındaki "restorasyon" (維新, ishin) kelimesindeki karakterlerle yazılır (Holcombe, 2019:349).

ekonomik aktörlere vurulmuştur. Bankalar kamulaştırılmış, yolsuzluğa karışan ve rüşvet alan iş adamları, ellerinde "Ben rüşvetçi bir domuzum" yazılı pankartlarla sokaklarda yürütülmüş, içinde bulundukları durumun ciddiyetini en ağır şekilde anlamaları sağlanmıştır. Park ülkesinin ekonomik yapısını sıfırdan başlayarak kapitalist bir temel üzerine inşa etmek istiyor olsa da kastedilen kapitalist temel "bırakınız yapsınlar" anlayışına sahip klasik bir kapitalizm değildir. Güney Kore'de özel teşebbüs yalnızca motor işlevi görecekti; dümen ise her zaman devletin elinde olacaktı. Bu amaca yönelik olarak Ekonomik Planlama Kurulu oluşturulmuştur. Ekonominin ve ülkenin kalkındırılması için oluşturulmuş bu elit bürokrasi, ana hedefi ihracat yapmak olan şirketlere o dönemde Güney Kore'de bulunması çok zor olan sermayeyi sağlayacak ve hiyerarşik düzene uygun olarak sanayi ile ticareti denetleyecekti. İhracat her koşulda ana hedef olarak belirlenmişti (Salmon, 2020:33). İhracat odaklı sanayileşmeden en çok faydalananlar, günümüzde de mevcudiyetini koruyan *çaebol*lar (재벌, chaebol) yani "finans zümresi" olarak adlandırılabilecek çok şirketli aile holdingleri olmuştur (Hwang, 2018:177). Güney Kore'de tüketim baskılanıyor, üretim teşvik ediliyor, rekabet yüceltiliyor, ihracat destekleniyor, ithalat engelleniyordu. Ham madde açısından kaynakları kısıtlı olan Güney Kore ham madde ithalatında bulunsa da bunları işliyor ve ithal edilen mallar katma değer kazandırılarak tekrar ihraç ediliyordu. Ekonomik planlar eğitimli teknokratlar tarafından hazırlanıyor, şirketler askerî disipline sahip yöneticiler tarafından yönetiliyordu (Salmon, 2020:33).

Tüm bunlara rağmen Park Chung-hee'nin ülkesini kalkındırma yolunda belki de en büyük başarısı, Güney Kore'nin en zengin kaynağı olan Güney Kore halkını yeniden yapılandırabilmesi olmuştur. Erken dönem Batılı seyyahlardan alınan bilgilere göre çalışma hayatından pek de hoşlanmayan Kore halkı, yürürlüğe sokulan başarılı eğitim politikaları, okullaşma, ordu ve sosyal faaliyetler ile motive edilmiştir. Park Chung-hee sınıflar arasında var olan farklılıkları belirsizleştirmek istemiştir. Eşitlik artmış, eğitim ve sıkı çalışma ile her Güney Koreli para ve statü sahibi olabilmeye başlamıştır. Üstelik çalışmamak gibi bir durum da söz konusu değildi. Ülke kalkınmak istiyordu ancak henüz çok fakirdi. Çalışmayan kimseye para yoktu. Güney Koreliler haftanın altı günü çalışıyor, yılda yalnızca bir hafta izin kullanıyorlardı. Bu dönemde endüstriyel çalışkanlığın en büyük erdem olduğu görüşü yaygınlaştırılmıştır. Her iş hızlıca yapılmalı, kutsal hedef

için herkes şevkle çalışmalıydı. Fabrikalarda işçiler "Hep birlikte zengin olalım!", "Kalkınma hedefiyle doğduk!" gibi sloganlar atarak iş yapıyor, beyaz yakalı çalışanlar motive olmak için günlerine "yurttaş jimnastiği" yaparak başlıyorlardı. Halkta bir başarı iştahı yaratılmıştı. Millî birlik hisleri güçlendirilmiş, bu durum ülkenin kendi içinde bütünleşmesine önayak olduğu gibi diğer ülkelerle rekabet hevesini de geliştirmiştir (Salmon, 2020:35-36).

1950'li yıllarda ithal ikameci bir ülke olan Güney Kore, Park Chung-hee döneminde üretici bir ülke olmayı hedeflemiştir. Ülkenin ihraç ürünlerinin yurt dışı fiyatı düşük, yurt içi fiyatları ise yüksek tutulmuştur. Böylece Güney Kore halkı para biriktirmeye teşvik edilmiş, biriken sermaye ise yine sanayiye aktarılmıştır (Salmon, 2020:40). Park Chung-hee ülkesinin bir tüketim cenneti değil, güçlü bir ordusu olan zengin bir ülke olmasını hedeflemiş ve hem yurt içinde hem de dış ilişkilerinde aldığı stratejik kararlarla bu hedefine ulaşmıştır (Holcombe, 2019:349). Güney Kore'nin 1965 yılında ABD'nin yanında Vietnam Savaşı'na girerek bu ülkeye ABD'den sonra en çok asker gönderen ülke olması da Güney Kore'nin ekonomisi üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. On binlerce ABD askerinin hali hazırda Güney Kore'de mevcut bulunması, Güney Kore'de bu askerlere yönelik bir ekonomi oluşmasını sağlamış, Vietnam Savaşı ise ABD yardımlarından doğrudan faydalanılmasını sağlamıştır. Genç Güney Korelilerin itirazlarına karşı 1965 yılında Japonya ile imzalanan Normalleşme Antlaşması ise, diplomatik ilişkilerin yeniden başlatılmasının yanı sıra sömürge döneminin tazminatı olarak Japonya'dan sermaye ve çeşitli alanlarda uzmanlıkların da Güney Kore'ye aktarılmasını sağlamıştır (Hwang, 2018:180-181).

Başkan Park ekonomik kalkınmayı ülkenin kalkınması ile bir tutmaktaydı. Ancak kalkınma yalnızca büyük kentlerde yaşanan sanayileşme ile sağlanamazdı. Yuşin döneminin en önemli atılımlarından biri kırsal kesimi kalkındırmayı amaçlayan Yeni Köy Hareketi (Saemaul Undong) olmuştur. Bu girişim 1970'li yılların orasına gelindiğinde kapsamlı bir girişim haline gelmiştir. Yeni Köy Hareketi ile Güney Kore'nin kırsal bölgelerine altyapı sağlanmış; yol yapımı, elektrik, sulama ve makineleşme gibi alanlarda büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu hareket ile Park Chung-hee, çocukluğunda sefaletine yakından şahit olduğu köy hayatının refahını arttırmış ve bu kesimde yaşayan Korelilerin de göz ardı edilmemesini sağlamıştır (Hwang, 2018:183).

Park Chung-hee hakkında çok farklı değerlendirmeler olan bir liderdir. O ve onun 18 yıl süren liderliği kimilerine göre vahşi bir diktatörlük, kimilerine göreyse ülkenin kalkınmasını ve modernleşmesini sağlayan gerekli bir dönemdir. Gerçekten de Park Chung-hee, Güney Kore'nin modern dönüşümünün tohumlarını atmış ve günümüz Güney Kore'sinin bir nevi temellerini oluşturmuştur (Hwang, 2018:176).

2.7. Chun Doo-hwan Yönetimi: Beşinci Cumhuriyet (1981-1988)

Park Chung-hee, 26 Ekim 1979'da Seul'da bulunan başkanlık konutu Mavi Ev'in yakınlarındaki gizli KCIA binasında yakın çevresiyle sofraya oturmuştur. Genel kanı, akşam yemeği esnasında ülkede çıkan ayaklanmaların konuşulduğu yönündedir. Park Chung-hee'nin güvenliğinden sorumlu olan Cha Chi-chol, bu ayaklanmaların ne pahasına olursa olsun bastırılmasını önermekteydi. KCIA Başkanı Kim Jae-kyu ise şiddet dolu bu öneriye itiraz etmiştir. Büyük bir tartışmanın ardından Kim Jae-kyu müsaade isteyerek sofradan kalkmış, daha sonra elinde bir tabanca ile geri dönmüştür. İddialara göre Kim Jae-kyu, Cha Chi-chol'u göstererek "Bu tür biriyle nasıl çalışırsın?" diye Park Chung-hee'ye bağırmış, ardından Cha ve Başkan Park'a yakın mesafeden ateş etmiştir. Cha ağır yaralanmıştır. Başkan Park Chung-hee ise 18 yıllık iktidarının ardından en yakın çevresi tarafından ihanete uğrayarak hayatını kaybetmiştir (Salmon, 2020:59).

Park Chung-hee'nin öldürülmesinin ardından Choi Kyu-hah 6 Aralık 1979'da Millî Birleşme Konferansı tarafından Başkan seçilmiştir (Küçük, 2019:14). Park tarafından ilan edilen olağanüstü halin kaldırılması ve siyasi tutukluların serbest bırakılması gibi olaylar halkın Rhee yönetimi devrildikten sonra hissettiklerine benzer bir ruh haline bürünmesine sebep olmuştur. Fakat suikast sonrasında ordu içerisindeki farklı gruplar arasındaki gerginlik artmış ve bu gerginlik 12 Aralık 1979'da sokaklara taşmıştır. Bu çatışmalar Savunma Bakanı ve Sıkı Yönetim Komutanı'nın suikastla bağlantılı oldukları iddia edilerek tutuklanmasıyla sonlanmıştır. Bu tutuklamalar yeni bir darbenin ilk adımları olmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu karmaşık durumu fırsat bilen Chun Doo-hwan 12 Aralık 1979'da gerçekleştirdiği darbe ile ordunun en üst düzey komutanını tutuklamış ve ülkenin yönetimini ele geçirmiştir (Holcombe, 2019:350). Chun Doo-hwan, Vietnam savaşında görev almıştı. Askerî istihbarat ve özel harekât alanlarında

deneyimi vardı. Özellikle Park yönetiminin son yıllarında, ordu içerisinde büyük kısmı harp akademisindeki arkadaşlarından oluşan gizli bir grup organize etmişti. Darbenin arkasında Chun Doo-hwan ile birlikte bu gizli teşkilat yer almaktadır. Bu durum Başkan Park'ın ölümünün ardından demokratik bir yönetim kurulacağı ümidini taşıyan Güney Koreliler için büyük bir hayal kırıklığı yaratmış ve büyük eylemlerin düzenlendiği "Seul Baharı" olarak anılan gösterilere yol açmıştır. Bu gösterilerin zirvesi 15 Mayıs 1980 günü yüz bin Güney Korelinin Seul İstasyonu'nda toplanmasıyla yaşanmıştır (Hwang, 2018:202). Bu olayların tetiklemesiyle Chun Doo-hwan 17 Mayıs 1980'de sıkı yönetimi ülke çapında genişletmiş; buna paralel olarak Meclis ve üniversiteler kapatılmış, muhalefet lideri Kim Dae-jung tutuklanmış ve tüm siyasal partileri yasaklanmıştır (Holcombe, 2019:350).

2.7.1. Gwangju Ayaklanması (1980)

Gwangju Ayaklanması, Güney Kore'nin demokratikleşme sürecinin en önemli olayı olarak nitelendirilebilir. Chun Doo-hwan yönetimini protesto etmek amacıyla 18 Mayıs 1980'de eylemci öğrencilerin bir üniversite kapısında toplanmasıyla başlayan Gwangju Ayaklanması, olayın başladığı tarihe bir gönderme ile kısaca "5-18" olayları olarak da anılmaktadır. Aslında Gwangju Ayaklanması, Park Chung-hee tarafından yürürlüğe sokulan Yuşin düzenine karşı 1970'li yıllar boyunca verilen muhalif çabanın bir patlama noktasını oluşturmaktadır (Hwang, 2018:202).

Gwangju Ayaklanması, Kore yarımadasının güneybatı kesiminde yer alan Jeolla eyaletinde patlak vermiştir. Jeolla, vatandaşlarının isyankarlığıyla ünlü, tarihsel olarak dışlanmış bir eyaletti. On dokuzuncu yüzyılda yaşanan Donghak İsyanı da bu eyaletten yayılmış, Kore Savaşı sırasında son direniş hattı ise yine bu eyalet olmuştur. Tüm ülkeyi kalkındırma hedefinde olan Başkan Park Chung-hee bile sanayileşmeyi yarımadanın güneydoğu kısmına, Busan ve Ulsan gibi kentlerin çevresine kurmuş; bu eyalet hem Park Chung-hee hem de Chun Doo-hwan tarafından sadece siyasi bir üs olarak görülmüştür (Salmon, 2020:61). Gösterilerin büyümesi sonucunda Chun Doo-hwan ayaklanmanın bastırılması için Jeolla eyaletinin başkenti olan Gwangju'ya komando birliklerini göndermiştir. Ancak Kuzey Koreliler ile savaşmak için eğitilmiş askerlerin şiddetin

boyutunu kaçırarak halka saldırması, gösterileri basit bir öğrenci eylemi olmaktan çıkarmıştır. İşitme engelli bir vatandaşın öldürülmesi üzerine halk sokaklara dökülerek isyan etmiştir. Böylece takviye ordu birlikleri Gwangju'ya getirilmiştir. 20 Mayıs'a gelindiğinde sokaklar ayaklanan 100 bin kadar Güney Koreli ile dolup taşmıştır. Göstericiler karakollardan silah çalarak orduya karşılık vermeye başlamış, bu durum protestoların tam bir ayaklanmaya dönüşmesine sebep olmuştur (Salmon, 2020:61). Böylece komando birlikleri 21 Mayıs günü Gwangju'dan çekilmiştir. Bunun üzerine Gwangju'nun yönetimini özerk bir halk komitesi üstlenmeye başlamıştır. Bu durum işlerin daha da kızışmasına sebep olmuş, Başkan Chun, Gwangju'nun iletişim hatlarını kesmiştir. 27 Mayıs günü şafak vakti tekrar şehre giren ordu, bu kez eylemcileri silahlanmış ve çatışmaya hazır olarak bulmuştur. Beş gün süren direnişin ardından 90 dakika içerisinde tüm direnişçiler öldürülmüştür. Ölenlerin sayısı hâlâ kesin olarak bilinmese de Gwangju kaynaklarına göre Gwangju Katliamı'nda 154 kişi öldürülmüş, 76 kişi kaybolmuş, dört binden fazla kişi ise yaralanmış veya tutuklanmıştır. Gwangju Ayaklanması Güney Kore'nin demokratikleşme serüveninde bir dönüm noktası olarak anılmaya devam etmektedir (Salmon, 2020:61).

2.7.2. Gwangju Ayaklanması Sonrası Gelişmeler

1980 yılının ağustos ayına gelindiğinde Başkan Choi Kyu-hah istifa etmiştir. Bu olayın ardından Chun Doo-hwan yaklaşık 60 bin Güney Koreliyi tutuklatarak "yeniden eğitim kamplarına" göndermiştir (Salmon, 2020:61). Chun Doo-hwan 27 Ağustos 1980 günü Millî Birleşme Konferansı tarafından başkan seçilmiştir (Küçük, 2019:14). Güney Kore'nin şahit olduğu en büyük ayaklanmalardan biri olan Gwangju Ayaklanması'nın bıraktığı sıkıntılı ortamda hazırlanan Beşinci Cumhuriyet Anayasası ise 27 Ekim 1980'de kabul edilmiştir. Beşinci Anayasa'ya göre bir kişi yalnız bir kez başkan olarak seçilebilecekti. Başkanlık süresi ise 7 yıl ile sınırlandırılmıştı. Bu anayasa ile başkana Ulusal Meclis'i dağıtma, kanun önerisi sunma ve olağanüstü tedbirler alabilme gibi yetkiler verilmiştir. Başkanın halk yerine Millî Seçim Konferansı tarafından seçilmesi geleneği ise sürdürülmüştür. Chun Doo-hwan Şubat 1981'de anayasal usule göre tekrar başkan seçilmiş ve görevini 1987'ye dek sürdürmüştür (Küçük, 2019:15).

Chun Doo-hwan'a karşı muhalefetin başını Kim Young-sam, Kim Dae-jung ve Kim Jong-pil çekmekteydi. Geçmişte de Syngman Rhee ve Park Chung-hee gibi isimlerin karşısında durmuş olan Kim Young-sam Busan'da güçlü bir tabana sahipti. 1971 yılı seçimlerinde Park Chung-hee'ye ufak bir farkla yenilen Kim Dae-jung ise Jeolla eyaletindendi. Kim Dae-jung 1973 yılında KCIA tarafından kaçırılmış, tam infaz edilecekken ABD CIA'nin araya girmesiyle serbest bırakılmıştır. Kim Dae-jung yine Gwangju Katliamı'ndan sonra Chun Doo-hwan tarafından idama mahkûm edilmiş, ancak bu kez de Vatikan ve ABD Hükûmeti'nin araya girmesi ile cezası hapis cezasına düşürülmüştür. Kim Jong-pil ise darbe döneminde Park Chung-hee'ye destek olmuş ve KCIA'yi kurmuştur. Kim Jong-pil, Park Chung-hee döneminde bir süre başbakan olmuş, fakat 1975 yılında Başkan Park tarafından görevinden alınmıştır. Ancak bu üç liderin hiçbiri Chun Doo-hwan'ın yükselişine engel olamamıştır. (Salmon, 2020:63). 1981 yılında Chun Doo-hwan'ın kendi partisi haricinde tüm siyasal partiler kapatılmış; yıllar boyunca dur durak bilmeyen öğrenci protestoları ülkede olağan bir durum haline gelmiştir. "Ulusun vicdanı" olarak kabul edilen Güney Koreli öğrenciler sık sık şiddete ve işkenceye uğramış, bazıları işkence odalarında öldürülmüştür. Aslında yönetimde bir devrime yol açacağına inanılmayan bu gösterilerin bu denli büyük bir şiddetle bastırılmasına ihtiyaç yoktu. Özellikle de Gwangju Ayaklanması'nın ardından muhalefet ABD desteğine olan inancını kaybetmiştir. Zira Güney Kore muhalefeti içerisinde ayaklanma esnasında ordunun kente inmesine ABD'nin izin verdiği görüşü yaygındır. Yaşananlar Güney Kore muhalefetinin ABD karşıtı bir ideolojiye yönelmesine sebep olmuştur. Sosyalizmi kucaklayan öğrencilerin yaptığı gösteriler, herkesin nefret ettiği bir diktatörü hedef aldığı için sıradan Güney Koreliler tarafından olağan kabul edilse de kapitalizmin nimetleri ile yeni yeni tanışmaya başlayan bu kesimin öğrencileri ideolojik olarak da desteklemesi mümkün olmamış, bu sebeple öğrenci hareketi de muhtemel siyasi potansiyeline ulaşamamıştır (Salmon, 2020:64).

Ancak hem dünya hem de Güney Kore değişmekteydi. Filipinler diktatörü Ferdinand Marcos "halkın gücü" olarak adlandırılan hareket tarafından 1986 yılında devrilmişti. 1987'de Tayvan'da tek partili yönetimden çok partili demokrasiye geçilmiş, sıkı yönetim kaldırılmıştı. Bu yıllarda Güney Kore de artık sömürgecilik ve savaş yüzünden mahvolmuş fakir bir ülke olmaktan çıkmış, gelişmiş bir sanayiye sahip başarılı

bir ekonomi haline gelmişti. Güney Kore halkı artık modernleşme ve kalkınma sürecine demokratikleşmeyi de eklemek istiyordu (Holcombe, 2019:351).

9 Haziran 1987 günü Lee Han-yeol, protestolar esnasında başına isabet eden ve "Seul parfümü" olarak anılmaya başlanan biber gazı kapsülü ile ağır yaralanmıştır. Bir gün sonrasında ise, 18 Ocak 1987'de sorgulanmak için göz altına alınıp öldürülen Park Jeong-chol için bir anma gösterisi yapılması planlanmıştı. İşte böyle bir ortamda Başkan Chun Doo-hwan, Aralık 1987'de gerçekleştirilecek olan başkanlık seçimleri için Roh Tae-woo'yu aday göstermiştir. Bu ise demokrasi isteyen halkın yeni bir diktatör ile baş başa kalması anlamına gelecekti. Bu durum halkın daha çok ayaklanmasına ve başkanın Park Chung-hee tarafından getirilen seçmenler kurulu yerine halk tarafından seçilmesini talep etmelerine sebep olmuştur. Bu gösterileri tabiat olarak diğerlerinden ayıransa, protestocuların öğrencilerden ibaret olmamasıdır. Gösteriler boyunca sokaklar memurlar, işçiler, profesörler, ev hanımları ve hatta *ajumma*larla (yaşlı teyzelerle) dolup taşmış, demokrasi talebi bir orta sınıf talebi statüsü kazanmıştır (Salmon, 2020:67).

1988 yılında gerçekleştirilecek olan Seul Olimpiyatları sebebiyle dünyanın ilgisi Güney Kore'ye çevrilmişti. Roh Tae-woo'nun aday gösterilmesinin ardından artan protestolar, Güney Kore için çok mühim olan bu organizasyonun iptal edilmesine sebep olabilirdi. Bu sebeple Başkan Chun Doo-hwan her türlü şiddete başvurarak bu gösterileri her ne pahasına olursa olsun bastırmak istiyordu. Ancak sadece bir yıl sonra gerçekleşmesi planlanan Olimpiyatlar sebebiyle ne ordudan ve bürokrasiden ne de dış müttefiklerden destek alabilirdi. Böylece Başkan Chun, 29 Haziran 1987'de geri adım atarak başkanın doğrudan halk tarafından seçilmesini kabul etmiştir (Hwang, 2018:201). Başkan Chun'ın onayını alan Roh Tae-woo aynı gün devlet başkanı seçimlerinin doğrudan halk tarafından gerçekleştirilmesi hakkındaki değişiklikleri de içeren yeni bir anayasa yapılmasına yönelik bir bildirge yayınlamıştır. "Haziran Bildirgesi", Altıncı Cumhuriyet dönemine geçişin bir işareti olmuştur (Hwang, 2018:202).

2.8. Haziran Bildirgesi ve Altıncı Cumhuriyet (1988-Günümüz)

Demokratikleşme adına yeni bir anayasa hazırlanmasına yönelik iradeyi ifade eden "Haziran Bildirgesi" sokaklardaki çatışmaları bir nebze azaltmış olsa da Güney

Kore'nin içine girmiş bulunduğu grev ruhunu söndürememiştir. Bu durum demokratikleşme sürecinin yalnızca bir anayasa değişikliğinden ibaret olamayacağı gerçeği ile yüzleşilmesine sebep olmuştur. Durumun ciddiyetinin farkında olan Roh Tae-woo, yapılacak başkanlık seçimleri için iktidar partisinden adaylığını koymuştur (Hwang, 2018:202). 1970'li yıllardan itibaren demokratikleşme yönünde mücadele veren muhalefete liderlik eden Kim Young-sam ve Kim Dae-jung'ın seçim yasaklarının kaldırıldığı bu seçimler Yuşin Anayasası'nın yürürlüğe sokulduğu 1972'den beri Güney Kore'de düzenlenen ilk demokratik seçimler olmuştur (Salmon, 2020:67). Ancak demokrasi için yıllar boyu mücadele veren Güney Korelilerin korkuları gerçekleşmiş; Kim Young-sam ve Kim Dae-jung ortak bir başkan adayı çıkartamamışlardır. Bu durum ekonomik başarıları ön plana çıkaran, demokratikleşme isteğini dile getiren ve seçimlerden sadece bir ay önce Güney Kore'nin yolcu uçağını düşürerek 115 kişinin ölümüne yol açan Kuzey Kore hakkındaki korkuları yatıştıran Roh Tae-woo'nun 16 Aralık 1987'de yapılan seçimleri %37 oy oranıyla kazanmasını sağlamıştır (Salmon, 2020:67).

Bu tarihe kadar Kore'de siyasi değişimlerin hep yukarıdan aşağı gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda; gerçek anlamda demokratikleşmeyi başlatanların sıradan Koreliler olması olağanüstü bir başarı olarak kabul edilmelidir. Yüzyıllar boyunca hanedanların devrilmesi, dış güçlerin ülke yönetimine el koyması ve peşi sıra gelen darbeler ile siyasal iklimi değişmiş olan Güney Kore'de değişim bu kez aşağıdan yukarı gerçekleşmiş ve Salmon'ın da altını çizdiği üzere, “Demokrasi, orta sınıfın ayağa kalkmasıyla gelmiştir” (Salmon, 2020:68). Başkan Chun'ın belki de en büyük meziyeti ise iktidarı kan dökmeden halka bırakması olmuştur (Salmon, 2020:68).

Güney Kore, 1987 Anayasası ile demokratik yönetim sistemine geçmiştir. Revize edilen başkanlık sistemi ile paralel olarak ve muhalefet ile iş birliği içerisinde hazırlanan 1987 Anayasası 18 Eylül 1987'de Meclis'e sunulmuştur. 27 Ekim 1987'de gerçekleştirilen referandumla %93 oy oranı ile kabul edilen Altıncı Cumhuriyet Anayasası, 25 Şubat 1988'de yürürlüğe girmiştir. Güney Kore'nin çok partili ve demokratik bir düzene geçilmesini sağlayan 1987 Anayasası, iktidar ile muhalefetin iş birliği içerisinde hazırladıkları ilk anayasadır (Küçük, 2019:16).

2.8.1. Altıncı Cumhuriyet ve Başkanlık Sistemi

1987 Anayasası'nın kabul edilmesi ile Güney Kore'de Altıncı Cumhuriyet dönemi başlamış ve ülkede yürürlükte olan başkanlık sistemi getirilen reformlarla revize edilmiştir. Bu anayasa ile başkanın görev süresi 5 yıl olarak belirlenmiş ve bir kişinin sadece bir kez başkan seçilebileceği kabul edilmiştir. Böylece başkanın yürütme gücünü elinde bulundurduğu sürenin sınırlandırılması amaçlanmıştır (Küçük, 2019:17). Başkan seçilebilmek için en az 40 yaşında olmak ve Güney Kore vatandaşlığı taşımak gerekmektedir (Miş, Aslan, Ayvaz ve Duran, 2016:41). 1987 Anayasası ile başkanın dolaylı şekilde seçilmesi sistemi kaldırılmış ve başkanın doğrudan halk tarafından seçileceği kabul edilmiştir. Başkanlık seçimi tek turludur ve basit çoğunluk sistemine göre düzenlenmiştir. Seçimlerde kullanılan geçerli oyların çoğunluğunu alan aday seçimi kazanır (Küçük, 2019:17). Eğer iki aday eşit oy alırsa seçimler meclisin onayıyla yenilenir. Eğer seçimlere tek bir aday katılıyorsa, adayın kullanılan geçerli oyların üçte birini alması başkan seçilmesi için yeterlidir (Miş vd., 2016:44). Başkan devletin, yürütmenin ve ordunun başı statüsündedir (Gülener, 2016:46). 1960 yılında kaldırılan başkan yardımcısı makamı, bu sistemde de bulunmamaktadır (Miş vd., 2016:41). Başkan yardımcılığı görevini başkan tarafından atanan başbakan üstlenmektedir (Küçük, 2019:19).

1987 Anayasası ile Güney Kore'de yürütme yetkisi klasik başkanlık sisteminde olduğu gibi başkanın şahsına değil, başkan liderliğindeki yürütme organına verilmiştir. Böylece başkan yürütme yetkisini kabinesindeki bakanlarla birlikte yürütür. Kabinenin seçimle göreve gelen tek üyesi ise başkandır (Küçük, 2019:19). Kabine, Devlet Konseyi olarak adlandırılır. Devlet Konseyi ise başkan, başbakan, strateji ve finans bakanı konumundaki başbakan yardımcısı ve 17 bakandan oluşmaktadır. 1987 Anayasası'na göre 15'ten az 30'dan fazla bakanlık oluşturulamaz (Miş vd., 2016:49). Devlet Konseyi üyeleri başkan tarafından atanır ve görevden alınırlar. Yürütmenin sorumluluğu başkana aittir, kabine üyeleri ise sadece başkana karşı sorumludurlar (Miş vd., 2016:48). Başkanın meclisi feshetme yetkisi yoktur (Miş vd., 2016:61).

Başkanlık sisteminin yürütüldüğü çoğu ülkenin aksine Güney Kore'de tek meclisli sistem yürürlüktedir. Meclis seçimleri 4 yılda bir yapılmaktadır. Vekiller halk tarafından; genel, eşit, doğrudan ve gizli oy ilkeleri esas alınarak seçilirler. Vekil sayısı 200'den az, 300'den fazla olamaz (Küçük, 2019:41). Vekillerin büyük kısmı dar bölgeli-tek adaylı çoğunluk sistemine göre seçilirken diğer kısmı ulusal düzeyde nispi temsil esasına göre seçilir (Gülener, 2016:45). Vekil seçilebilmek için en az 30 yaşında olmak ve Güney Kore vatandaşlığı taşımak gerekmektedir (Miş vd., 2016:70). 1987 Anayasası'na göre Ulusal Meclis'in başkanı ve kabinenin diğer üyelerini azledebilme yetkisi bulunmaktadır (Miş vd., 2016:82). Ancak bunun için halkı ayaklanmaya teşvik etmek veya vatan hainliği gibi suçların mevcut bulunması gerekmektedir. Fesih kararının görüşmeye açılabilmesi için vekil sayısının en az üçte birinin onayı gereklidir. Görüşme kararı vekil sayısının mutlak çoğunluğu ile, fesih kararı ise vekil sayısının üçte ikisinin onayı ile alınır. Bu karar ayrıca Anayasa Mahkemesi tarafından onaylanır veya reddedilir. Tüm bu süreç erkler arasındaki kontrol mekanizmasının son derece güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Miş vd., 2016:85).

Güney Kore'de başkanlık seçimleri beş yılda bir, meclis seçimleri ise dört yılda bir yapılmaktadır. Dolayısıyla Güney Kore başkanlık sisteminin uygulandığı ülkeler arasında seçimlerin eş zamanlı veya kısmen eş zamanlı yapılmadığı tek ülke olarak öne çıkmaktadır (Gülener, 2016:46). Güney Kore'de başkanlık seçimlerinin ardından yapılan meclis seçimlerinde genellikle başkanın partisinin çoğunluğu elde ettiği görülmektedir. Bu durum doktrinde "balayı seçimleri" olarak adlandırılmaktadır. Güney Kore'de ara seçimlerin mevcut olmaması ve yasamanın tek meclisi bulunması, bölünmüş hükûmetlerin ortaya çıkışını büyük ölçüde engellemektedir (Gülener, 2016:65-66). Ancak bu durum Mavi Saray'a ve meclise birlikte hâkim olan partinin her konuda tek söz sahibi olmasına, muhalefetin ise siyasal sürecin tamamen dışına itilebilmesine yol açmaktadır (Salmon, 2020:75).

Güney Kore'de güçlü bir parti yapılanması bulunmaktadır. Ülke çok partili bir siyasal sisteme sahiptir; ancak bu partilerden ikisi siyasete hâkim durumdadır (Miş vd., 2016:65): Bunlar Park Chung-hee'nin kurmuş olduğu Demokratik Cumhuriyetçi Parti'nin siyasal mirasını taşıyan muhafazakâr-sağ Kore Özgürlük Partisi ile Kim Dae-jung'un siyasal geleneğini sürdüren liberal-demokrat Demokratik Parti'dir. Bununla birlikte,

Güney Kore siyasi tarihini okurken, kendini "ilerici-liberal" olarak tanımlayan sol kanatın zaman zaman sağ kanattan çok daha muhafazakâr ve milliyetçi bir tutum takındığını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Salmon, 2020:74).

2.8.2. Roh Tae-woo Yönetimi (1988-1993)

Roh Tae-woo seçimleri kazandıktan sonra demokratikleşme sürecini durduracak veya geriye çekecek bir girişimde bulunmamıştır. Roh Tae-woo daha çok uluslararası alanda attığı stratejik adımlarla öne çıkan bir başkan olmuştur. Başkan Roh "Nordpolitik" yani "kuzey politikası" stratejisini uygulayarak Çin ve Sovyetler Birliği gibi komünist ülkelerle diplomatik ilişkileri geliştirmiş, böylece Kuzey Kore'nin uluslararası alanda daha da yalnız kalmasını sağlamıştır (Hwang, 2018:207).

2.8.3. Kim Young-sam (1993-1998) ve Kim Dae-jung Yönetimi (1998-2003)

Eski bir muhalif olan Kim Young-sam, muhafazakârların desteğini sağlayabilmek için Roh Tae-woo ile el ele vermiş ve iktidar partisinin listesinden seçimlere girerek 1993 yılında başkan seçilmiştir. Kim Young-sam, Güney Kore'de 30 yıl süren ordu liderleri yönetiminin ardından halk tarafından seçilen ilk sivil başkandır. Başkanlığı döneminde Japon sömürge döneminin sembollerinden olan Hükûmet Binası yıkılmış ve ülkenin teknoloji altyapısı oluşturulmaya başlanmıştır (Salmon, 2020:70). 1998 yılında yapılan seçimler sonucunda başkanlık koltuğuna Kim Dae-jung'un oturması ile iktidar muhalefete ilk kez barışçıl bir yöntemle devredilmiştir. Kim Dae-jung ülkeyi içine düşmüş olduğu ekonomik krizden çekip çıkarmış ve ülkesinin Kuzey Kore ile barışçıl ilişkiler yürütmesini öngören Günışığı Politikası'nı ilan etmiştir. Sokak gösterilerine karşı "Seul Parfümü" olarak anılan biber gazının kullanılması ise yasaklanmıştır (Salmon, 2020:70).

Hem Kim Young-sam hem de Kim Dae-jung'ın ismi yolsuzluk olaylarına karışmış olsa da, bu iki başkan ülkenin demokratikleşme sürecinde oluşan yaraların sarılmasında faydalı işlere imza atmışlardır. Kim Young-sam başkanlığı döneminde Gwangju Katliamı'nı yeniden ele almış ve bu katliama sebep olan şartların değerlendirilmesi için bir soruşturma başlatmıştır. Bu soruşturmanın ardından Chun Doo-hwan ve Roh Tae-woo

olayların ana sorumlusu olarak yargılanmış; yasa dışı yollarla iktidarı ele geçirmek ve yolsuzluk gibi suçlardan dolayı suçlu bulunmuşlardır. Eski Başkanlar Chun Doo-hwan ve Roh Tae-woo önce ölüm cezasına çarptırılmış, ardından cezaları ömür boyu hapis cezasına indirilmiş ve nihayet, 1998'de seçilen ve ekonomik krizle boğuşmakta olan Kim Dae-jung tarafından resmî olarak affedilmişlerdir. Güney Kore'nin içinden geçtiği bu zorlu süreç adalet ve hesap verilebilirlik konularında ülkenin güçlenmesini sağlamıştır ve kurulan demokratik sistemin kuvveti hakkında önemli bilgiler vermektedir (Hwang, 2018:207).

2.8.3.1. 1997 Ekonomik Krizinin Politik Yansımaları

30 yıllık iktisadi büyüme sürecinin ardından ulaşılan 1990'lı yıllar, Güney Koreliler için huzursuz edici olaylarla dolu geçmiştir. Bu yıllar salt ekonomik kalkınmanın gelişimin diğer alanlarına yetmeyeceğinin anlaşıldığı; sorunların teker teker baş göstermeye başladığı yıllardır. Ekonomik mucize algısı bir nevi dağılmaya başlamıştır. Yıllar önce inşa edilmiş olan dar yollar çok sayıda otomobille dolup taşmış, yeni yapılan binaların sağlamlığından emin olunamaz hale gelinmiştir. 1993 yılında Busan'da izinsiz açılmaya çalışan bir tünelin üzerine çöken demir yolu sebebiyle çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir. 1994 yılında Seul'daki önemli köprülerden biri çökmüş ve yine çok fazla insan hayatını kaybetmiştir. 1995 yılında bir metro inşaatı sırasında yaşanan patlama yüzden fazla insanı öldürmüş, Seul'da ise Sampoong alışveriş merkezi durup dururken çökerek beş yüz kişinin hayatını elinden almıştır. Bu kazalar sonucu yapılan soruşturmalar, yapılan projelerin yolsuzluk ve rüşvete kurban gittiğini açığa çıkarmış, tüm bunlar Güney Kore halkını gelişme uğruna millî ruhlarını kaybedip kaybetmediklerini sorgulamaya itmiştir. Halkın yaşadığı kötü ruh hali, oğlu hakkındaki yolsuzluk iddiaları doğru çıkan Kim Young-sam'ın başkanlığının son yılında da artarak devam etmiştir. Tüm bu yaşanan sıkıntıların üzerine gelen 1997 Doğu Asya Ekonomik Krizi ise Güney Kore için son darbe olmuştur. Güney Kore'nin para birimi olan *won* çok hızlı bir değer kaybına uğramış ve bu durum irili ufaklı binlerce şirketin batmasına sebep olmuştur. Ülkenin içine düşmüş olduğu bu zorlayıcı durum, IMF'nin işe el atmasıyla Güney Kore halkı için çok daha can sıkıcı bir hal almıştır. Zira IMF Güney Kore'ye 57 milyar dolarlık bir kurtarma paketi sağlamış, ancak bunun için kendi buyurduğu yapısal

düzenlemelerin yürürlüğe sokulması şartını koymuştur. Bu dönem Güney Kore'de hâlâ "IMF Dönemi" olarak anılmaktadır (Hwang, 2018:210).

Güney Kore halkı kendileri için son derece onur kırıcı olan bu durumdan kurtulabilmek için büyük bir seferberlik ilan etmiştir. Ekonominin her alanında büyük yapısal düzenlemelere gidilmiş, IMF'den alınan borcun hızlıca geri ödenebilmesi için halk büyük fedakarlıklar sergilemiştir. Yaşanan ekonomik çöküş Güney Kore halkının yakın geçmişini hatırlamasına ve tarihini bir kez daha gözden geçirmesine sebep olmuş; toplumsal kimliğini yeniden oluşturmaya kararlı olan Güney Koreliler aile yadigarlarını, birikimlerini ve mücevherlerini toplama merkezlerine getirerek borcun ödenmesi için bağışlamışlardır. Oluşturulan seferberlik havası ve uygulamaya sokulan yeni düzenlemelerle IMF tarafından alınan borç vadesinden önce ödenebilmiş; Güney Kore'nin sanayi sonrası ekonomik düzeni de böylece son halini almıştır. Güney Kore'nin ekonomisi bu sürecin ardından bilgi teknolojileri temelli bir yapı kazanmış ve bu durum Güney Kore'nin en "kablosuz" ülkelerinden biri haline gelmesinin ilk adımını atmıştır (Hwang, 2018:211).

Ekonomik kriz boyunca ülkeye liderlik eden Kim Dae-jung, ılımlı bir politika uygulayarak Kuzey Kore ile olan ilişkileri yumuşatmayı ve böylece Kuzey Kore'yi Güney Kore'ye bağlamayı hedeflemiştir. "Günışığı Politikası" olarak adlandırılan bu politika, 2000 yılında Kim Dae-jung ve Kim Jong-il'in Pyongyang'da gerçekleştirdiği tarihi buluşma ile sonuçlanmıştır. Kim Dae-jung'ın bu girişimi Nobel Barış Ödülü'nü kazanmasına sebep olduysa da daha sonra bu buluşmanın Kuzey Kore'ye yapılan yüklü bir ödeme sonucunda mümkün olduğu ortaya çıkmıştır. Yine de bu buluşma, yaşanan tüm aksaklıklara rağmen, Güney Kore'nin yaşadığı dönüşümün bir sembolü haline gelmiştir (Hwang, 2018:211).

2.8.4. Roh Moo-hyun Yönetimi (2003-2008)

Güney Kore halkı 2002 yılında Dünya Kupası için, bu kez millî takımlarını desteklemek amacıyla sokaklara dökülmüştür. 2002 yılında Güney Kore ile Japonya Dünya Kupası'na birlikte ev sahipliği yapmış, böylece Güney Kore bir kez daha dünyanın ilgisini üzerinde toplamıştır. 1988 Olimpiyatları Güney Kore'nin bir ülke olarak dünyaya

tanıtılmasını sağlamış olsa da demokrasi ile henüz tanışmış olan Güney Kore o dönemlerde hâlâ deneyimsiz ve bir nevi bağnaz bir ülkeydi. 2002 yılında ise dünya bambaşka bir ülke ile tanışmıştır. Güney Kore artık yıkıcı ekonomik krizi arkasında bırakmış; teknoloji ve kültür ürünleri ihraç eden bir ülke itibarı kazanmaya başlamıştır. Organizasyon titizlikle planlanmış, millî takımlarını desteklemek için sokaklara dökülen Güney Koreliler ise kupayı izlemek için ülkelerine gelmiş olan turistlerin bir festivale katılmış gibi hissetmelerini sağlamıştır. Oldukça konuksever ve kucaklayıcı bir atmosfer yaratmayı başarmış olan Güney Kore, millî takımlarının yarı finallere çıkmış olmasıyla da uluslararası medyanın gönlünü fethetmiş ve hatta maçlar esnasında kimi turistlerin Güney Kore renklerine büründüğüne şahit olunmuştur (Salmon, 2020:70).

1980'li yıllarda Gwangju Ayaklanması ve sonrasında yaşananlar sırasında ABD'nin Chun yönetimini desteklemesi, Güney Kore halkında ABD karşıtlığını güçlendirmiş, sol görüşlü öğrenci hareketinin hızlanmasına sebep olmuştu. 1990'lı yıllarda ise, özellikle de ekonomik krizin ardından Güney Kore'nin dışa açılması için yapılan baskılar bu karşıtlığı körükleyici bir etki yaratmıştır. Bu dönemde genç Güney Kore vatandaşları her ne kadar ebeveynlerine kıyasla çok daha "Amerikanlaşmış" olsalar da onlardan daha "Amerikan yanlısı" değillerdi. Üstelik bu dönemde Kuzey Kore politikası bakımından ABD yönetimi ile Güney Kore anlaşmazlığa düşmüştür. 2002 yılının şubat ayında Kış Olimpiyatları düzenlenmiş, burada düzenlenen bir müsabakada Güney Koreli bir patencinin diskalifiye edilmesi sonucunda altın madalyayı bir ABD vatandaşının alması Güney Kore halkını çılgına çevirmiştir. Yine Şubat 2002'de Seul'da bulunan Amerikan Ticaret Odası sol görüşlü bir grup radikal öğrenci tarafından saldırıya uğramıştır. Haziran 2002'de ABD mülkiyetindeki bir zırhlı araç bir trafik kazası geçirerek iki kız öğrencinin can vermesine sebep olmuştur. ABD askerlerinin Güney Kore yasalarından muaf tutulması gerilimi arttırmış, bu askerlerin daha sonra askerî mahkeme tarafından beraat ettirildiği haberi ise Güney Kore basınına bomba gibi düşmüştür. Bu durum büyük protestolara sebep olmuş, bu protestolar sırasında aralarında ünlü şarkıcı PSY'ın da bulunduğu bir grup Güney Koreli sanatçı ABD karşıtı "Fucking USA" adlı şarkıyı seslendirmiş; insanlar üzerinde "Fuck USA" yazılı rozetler takmaya başlamışlardır (Salmon, 2020:71-72).

2002 yıllı başkanlık seçimleri ülkede ABD karşıtlığının yükseldiği, Güney Kore halkının hem Dünya Kupası kutlamaları hem de ABD karşıtı protestolar sebebiyle bir kez daha sokaklara döküldüğü bir döneme denk gelmiştir. İnsan hakları davalarında uzmanlaşmış liberal görüşlü bir avukat olan Roh Moo-hyun, cep telefonları üzerinden internet odaklı ve gençlere yönelik bir kampanya sürdürmüş, ABD karşıtı söylemleri de arkasına alarak Güney Kore'de yaygın bir şekilde tanılan ve son derece saygı duyulan muhafazakâr partili muhalif rakibi Lee Hoi-chang'i ufak bir oy farkı ile yenmeyi başarmıştır. Böylece hiçbir siyasi geçmişi olmayan Roh Moo-hyun ülkenin ilk "sıradan vatandaş" başkanı olmuş, Güney Kore'de ise ilk kez liberal bir hükûmet bir diğeriyle yer değiştirmiştir (Hwang, 2018:215). Başkan Roh, Kuzey Kore ile Kim Dae-jung'un başlattığı ilişkileri sürdürmüş, Irak savaşına asker göndermiş ve ABD ile bir serbest ticaret antlaşması imzalamıştır. Oldukça zeki fakat içine kapanık bir kişiliğe sahip olan Roh Moo-hyun genç bir kitleye hitap ederek tutkulu bir destekçi kitlesi edinmiş olsa da muhalifleri tarafından kibirli bir siyasetçi olarak görülmüştür. Bu durum muhalefetten yeterince destek alamamasına, bu da ülke içerisindeki eşitsizlikleri gidermek üzere hazırladığı reform girişimlerini kabul ettirememesine sebep olmuştur. Ülkenin idari başkentini Seul dışında başka bir kente taşıma girişimi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Başkan Roh bu dönemde siyasi rakipleri tarafından yetkilerini kötüye kullanmakla dahi suçlanmış, fakat daha sonra Anayasa Mahkemesi'nce aklanmıştır. Ancak tüm bu yaşananlar sonucunda Roh Moo-hyun halkın desteğini kaybetmiştir. Ülke içerisindeki ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri azaltma niyeti ile başkanlık koltuğuna oturan Başkan Roh'un görev süresi, ekonomik eşitsizliklerin her geçen gün biraz daha arttığı bir dönemde sona ermiştir (Hwang, 2018:216).

2.8.5. Lee Myung-bak Yönetimi (2008-2013)

Roh Moo-hyun'ın ardından Lee Myung-bak 2008 yılında göreve gelmiştir. Başkan Lee, yoksul bir çocukluk geçirmişti. Çok zayıf olduğu için askerlik yapamamış, Güney Kore'nin en büyük *çaebol*larından biri olan Hyundai'ye işçi olarak girmiş ve holdingin inşaat kolunun CEO'luğuna kadar yükselmişti. Ancak bir aile holdingi olan Hyundai'de daha fazla yükselemeyeceğini fark etmiş, bir sonraki adım olarak siyasete atılmaya karar vermiştir (Salmon, 2020:73). Seul Belediye Başkanlığı döneminde gerçekleştirdiği

projelerle ulus çapında siyasal destek kazanmıştır. Lee Myung-bak'ın başkan seçilmesi ile ülkedeki on yıllık sol iktidarı devrilmiştir. Başkan Lee, ülkede on yıldır uygulanan liberal politikaları tersine çevirmek niyetindeydi. Kuzey Kore ile ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi ve Günışığı Politikası'nın gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyordu; ABD ilişkilerinin ise geliştirilmesi gerektiği görüşündeydi. Lee Myung-bak ekonomiye çok önem veriyordu ve Park Chung-hee dönemini andıran ekonomik büyüme oranlarına ulaşmayı amaçlıyordu. Bu sebeple giriştiği geniş çaplı bir altyapı projesi olan ve Seul Belediye Başkanlığı döneminde gerçekleştirdiği projelerin bir nevi devamı niteliği taşıyan Dört Nehir Projesi neredeyse yirmi milyar dolara mal olmuş; Başkan Lee'nin bu projeyi kabul ettirebilmek için takındığı tavır ise muhalefetin itirazlarıyla sonuçlanmıştır (Hwang, 2018:216). Kuzey Kore ise Başkan Lee'nin ABD yanlısı ve Kuzey Kore'yi dışlayıcı tavırlarına can kayıplarına sebep olan saldırılarla cevap vermiştir (Salmon, 2020:73).

Bu dönemde yaşanan önemli olaylardan biri de eski Başkan Roh Moo-hyun'ın 2009 yılının mayıs ayında intihar etmesi olmuştur. Başkanlık görevi sona erdikten 3 ay sonra kendisi ve ailesi hakkında yolsuzluk iddiaları ile soruşturma açılan Roh Moo-hyun, bu soruşturmanın şiddetlendiği bir dönemde intihar ederek hayatını kaybetmiştir. Bu olay tüm ülkeyi derinden yaralamış; Başkan Roh'un itibarı iade edilmiştir (Salmon, 2020:77). Bu olaydan üç ay sonra ise Kim Dae-jung vefat etmiştir. Böylece liberal kanat iki önemli sözcüsünü arka arkaya yitirmiştir. Bu durum onları Lee Myung-bak hükûmetine karşı sağlam bir duruşla muhalefet etmek için güçsüz bırakmıştır. Bu durum ölümünün ardından daha büyük bir saygı ile anılmaya başlanan Roh Moo-hyun'ın en yakın yardımcılarından biri olan liberal aday Moon Jae-in'in 2012 başkanlık seçimlerini kıl payı kaybetmesinde etkili olmuştur (Hwang, 2018:216).

2.8.6. Park Geun-hye Dönemi (2013-2017)

2012 başkanlık seçimlerini kazanan Park Chung-hee'nin kızı Park Geun-hye olmuştur. 2012 seçimleri bir bakıma Park Chung-hee başkanlığının oylandığı bir referandum havası kazanmıştır. Güney Kore'nin ilk kadın devlet başkanı olan Park Geun-hye, önceki nesillerin babasına duyduğu özlem sayesinde seçimleri kıl payı

kazanabilmiştir. Park Geun-hye, yaşı geçkin Güney Korelilerin babasına duyduğu özlemi kullanmış ve kendine özgü söylemler geliştirmek yerine geçmiş dürtülerin üzerine girmiştir: Komünizm ve Kuzey Kore karşıtlığı ile devletin *çaebol*lere karşı üstünlüğünün altının çizilmesi. Bununla birlikte Park Geun-hye'nin Park Chung-hee'nin kızı olmanın dışında bir siyasi deneyimi yoktu. 16 Nisan 2014'te Sewol feribotunun batarak çoğunluğu öğrencilerden oluşan 300'den fazla kişinin ölümüne sebep olması, Başkan Park'ın görevinde yetersiz kalışının bir sembolü haline gelmiştir. Yeni neslin şahit olduğu en büyük facia olan bu kazada sadece feribota gereğinden fazla yolcu alan kaptan değil, rüşvet alarak bu tehlikeli geminin çalıştırılmasına göz yuman patronlar ve yöneticiler de sorumluluk sahibidir. Ancak Güney Kore halkı için asıl can yakıcı olan, feribot henüz tamamen batmadan önce hükûmetin tamamen hareketsiz kalmış olmasıdır. Yaşanan felakete televizyonlarından şahitlik eden Güney Koreliler, batmakta olan feribota karşı ne havadan ne de denizden yardım edilmediğine; Başkan Park'ın ise hiçbir girişimde bulunmayarak faciayı uzaktan izlemekle yetindiğine tanıklık etmişlerdir. Bu olay Güney Kore'de 1990'lı yılların başında yaşanan facialara yakından benzemektedir ve birçok alanda büyük ilerlemeler kaydetmiş olan Güney Kore'nin hâlâ geçmişinden kalan birtakım aksaklıklara sahip olduğunun da bir göstergesi olmuştur (Hwang, 2018:217).

Başkan Park Geun-hye 2012 yılında seçimleri kazandıktan sonra, halkın Başkan Park'a oy verilmesi için KCIA'in devamı statüsü taşıyan Ulusal İstihbarat Teşkilatı tarafından siber casuslar yoluyla manipüle edildiği yolunda söylentiler çıkmış ve bu durum muhalefetin bir soruşturma istemesine sebep olmuştur. Park Geun-hye bu soruşturmayı atlatmış olsa da 2016 yılında başlayan skandallar zinciri onu hem koltuğundan hem de özgürlüğünden etmiştir (Salmon, 2020:74). Güney Kore halkı Park Geun-hye yönetimini protesto etmek için bir kez daha sokaklara dökülmüş, gösterilere 2 milyondan fazla kişi katılmıştır (Salmon, 2020:75). Park Geun-hye 9 Aralık 2016'da Ulusal Meclis'de yapılan oylama ile görevinden alınmış; yetkiyi kötüye kullanma, tehdit ve rüşvet gibi suçlardan yargılanmış ve 25 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Ulusal İstihbarat Teşkilatı ise 2012 seçimleri sırasında seçmenleri manipüle etmek amacıyla psikolojik savaş tekniklerinden faydalandığını itiraf etmiştir (Salmon, 2020:74).

Güney Kore'de son başkanlık seçimleri 9 Mayıs 2017'de gerçekleştirilmiş; bu seçimleri Demokrat Parti adayı Moon Jae-in kazanmıştır (Aydoğdu, 2017:720).

Güney Kore'nin siyasal kalkınma süreci, özünde ülkenin demokratikleşme sürecidir. Hem ekonomik hem de kültürel kalkınma süreçlerini etkileyen bu süreç, Güney Kore halkı için oldukça sancılı geçmiş olsa da elde edilen başarı ülkenin otoriter rejimlere dayalı bunaltıcı tabiatını tamamen değiştirmiştir. 1948'deki kuruluşunun ardından yarımadanın gördüğü en büyük savaş ile sarsılan Güney Kore, kalkınma yıllarını otoriter rejimlerin altında geçirmiş, ancak bu disiplinli dönemin getirmiş olduğu ekonomik başarı ülkenin kaçınılmaz olarak siyasal açıdan da bir gelişme yaşamasının önünü açmıştır; otoriter rejimler altında kalkındırılan ekonomi, refahı günden güne artan Güney Kore halkının demokrasiyle yönetilmeyi talep etmesine sebep olmuştur. Ülke 1988 yılında demokratik rejimle yönetilmeye başlanmış; yönetimde şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artması sonucunda toplumda hâkim olmaya başlayan serbestlik ve liberalizasyon hareketi ise Güney Kore'nin hem ekonomik hem de kültürel açıdan kalkınabilmesi için bir motor işlevi görmeye başlamıştır.

BÖLÜM 3. GÜNEY KORE'NİN EKONOMİK KALKINMA SÜRECİ

3.1. Dev Ekonomik Güçlerin Arasında Kore Yarımadası (1910'a kadar)

Kore yarımadası Rusya, Çin ve Japonya gibi büyük siyasi ve ekonomik güçlerle komşudur. Yarımadanın bu konumu, Kore ülkesinin zaman zaman büyük sıkıntılar yaşamasına sebep olmuştur (Bakkal, Bakkal ve Göbekoğlu, 2012:13). 1392 yılından yirminci yüzyılın ilk yıllarına dek yarımadaya hâkim olan Joseon Hanedanı, on yedinci yüzyıldan itibaren ülkenin kapılarını dış dünyaya kapatmış; sadece yakın komşuları olan Çin ve Japonya ile sınırlı diplomatik ilişkiler sürdürmüştür (Salmon, 2020:14). Ancak on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde emperyalizm furyası tüm dünyayı sarmış ve "Münzevi Krallık" olarak anılan Kore yarımadasının içine kapanık tabiatını daha fazla sürdürebilmesi mümkün olmamıştır. Emperyalizm yarışına girmiş olan Avrupa ülkeleri sömürge alanlarını geliştirebilmek için Afrika ve Asya kıtalarına yönelmiş; on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Çin ve Japonya ile ticaret yapmaya başlamışlardır. Meiji Restorasyonu sonrasında ekonomisi günden güne gelişen, modernleşen ve kendisi de emperyalizm yarışına katılan Japonya, 1876 yılında Joseon Hanedanlığı'ndan limanlarını ticarete açmasını istemiştir. Japonya'nın bu talebi sonrasında, Kore'nin kendini bağlı kabul ederek vergi ödediği Çin'deki Qing Hanedanlığı'nın da onayıyla Kanghwa Antlaşması imzalanılmıştır (Çalışkan, 2020:16).

Modern ve Batı tarzında yapılan bu antlaşma ile o vakte kadar kendini Çin'e vergi ödeyen bir ülke olarak gören Kore'nin "Japonya gibi bağımsız bir devlet" olduğu kabul edilmiş ve Japonya'ya serbest liman izinleri tarzında imtiyazlar sağlanmıştır (Doğan, 2007:14). Bu antlaşma, Kore yarımadasının kapılarını ticarete açmıştır. Çin bu durumu fırsat bilerek Kore'nin 1882 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık ve Almanya ile ticaret antlaşmaları imzalamasına aracılık etmiştir. Ancak Çin bu dönemde diğer devletlerin meselelerine karışmama tavrından uzaklaşmış ve açık bir şekilde Kore'nin iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Bu durum Çin ve Japonya arasında Kore kaynaklı gerilimlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu gerilim 1894 yılında

Kore'de patlak veren Donghak isyanı sonucunda bir Çin-Japonya savaşının yaşanmasına neden olmuş; savaştan zaferle ayrılan Japonya, Çin'in Kore'nin tam bağımsızlığını tanımasını sağlamıştır. Ancak bu durum Kore üzerinde Japonya etkinliğinin artabileceğine işaret etmekteydi. Japonya, henüz Çin-Japonya savaşı sona ermeden Kore'nin iç işlerine karışmaya ve ülkenin ekonomik ve sosyal açıdan kalkınması için çalışmalara başlamıştır. Kore içerisindeki Japonya yanlıları tarafından Kabo Reformları gerçekleştirilmiş, bu reformlar ile yönetim yeniden düzenlenmiş, Batı tarzı kıyafetler yaygınlaştırılmış ve halk arasındaki resmî ayrımlar kaldırılmıştır. 1895 yılında Rus yanlısı olduğu bilinen Kore kraliçesi Japonya taraftarları tarafından suikasta uğramış, bu olay Kral Kojong'un 1896 Şubat'ında Rus elçiliği tarafından rehin alınmasına sebep olmuştur. Kral Kojong bu süreçte Rusya ve Japonya menfaatlerinin çatışması sonucunda ülkesini bağımsız tutabilmiş, 1897 yılında sarayına dönerek "imparator" unvanını almış; böylece Kore İmparatorluğu ilan edilmiştir. (Holcombe, 2019:250-252). Japonya ve Rusya arasındaki ilişkiler Kore yarımadası kaynaklı sebepler nedeniyle gitgide bozulmuş ve 1904 yılında Japonya-Rusya savaşı patlak vermiştir. Her iki tarafın da ağır kayıplar yaşamasına sebep olan bu savaş Japonya'nın galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Japonya bu dönemde gerçekleştirdiği savaşlarda hem Çin'e hem de Rusya'ya karşı galip gelerek Kuzeydoğu Asya'da ve Kore yarımadasında önemli bir üstünlük sağlamıştır. Bu durum Japonya'nın Kore üzerindeki hâkimiyetinin her geçen gün artmasına ve 1910 yılına gelindiğinde Kore'nin Japonya tarafından ilhak edilmesine sebep olmuştur (Çalışkan, 2020:17). Görüldüğü üzere Kore yarımadasının stratejik konumu, emperyalizmin yükselişe geçtiği on dokuzuncu yüzyıla dek, Kore'nin yakın komşuları olan Çin ve Japonya'nın etkisi ve koruması altında kalmasına sebep olmuşken, bu dönemden itibaren yarımada emperyalist güçlerin ekonomik hırslarının bir arzu nesnesi haline gelmiş ve büyük güçlerin çatışmalarına sahne olmuştur. Emperyalist yayılmacılık önce yüzyıllar boyunca dış dünyaya kapılarını kapatmış ve "Sabah Dinginliği Diyarı" olarak anılan bu sakin yarımadayı dünya ticaretine açılmaya zorlamış, daha sonra da bağımsızlığı için mücadele etmek zorunda bırakmıştır.

3.2. Japonya İşgali Altında Kore Ekonomisi (1910-1945)

Japonya'nın 1910 yılında Kore'yi ilhak etmesi ile Kore yarımadası 35 yıllık bir sömürge dönemine girmiştir. 1905 yılında imzalanan bir antlaşma ile dış ve iç ilişkilerini Japonya'nın eline bırakmış olan Kore, 1910 yılından itibaren tam anlamıyla Japonya'nın bir sömürgesi haline gelmiş ve Kore halkı büyük bir yoksulluğa terk edilmiştir (Doğan, 2007:14). Kore yarımadası yüzyıllar boyunca geçimini tarıma dayalı bir ekonomi ile sağlamıştır. On dokuzuncu yüzyılın son yıllarında yaşanan kalkınma hareketleri ve teknolojik gelişmeler ise Japonya'nın ülke yönetimini ele geçirmesinin ardından hız kazanmıştır. Yaşanan gelişmelerden en çok fayda sağlayanlar ise Japonya ve sömürge yönetimi tarafından Güney Kore'ye gönderilen Japon göçmenler olmuştur. Japonya sahip olduğu deneyim ile Kore'nin altyapı, finans ve eğitim gibi konularda gelişmesine katkıda bulunmuş olsa da bu dönemde Japonya'nın çıkarlarını doğrudan ilgilendirmeyen hiçbir alana yatırım yapılmamıştır (Çalışkan, 2020:49).

Japonya'nın Kore'yi istilası, dönemin emperyalizm furyası göz önünde bulundurulduğunda dahi farklı bir tabiata sahiptir. Bu dönemde Japonya, Kore'ye göçen Japon tüccarlara Kore'deki ticari faaliyetlerini geliştirebilmeleri için büyük yardımlarda bulunmuştur. Bu durum Kore'ye yapılan göçlerin artmasına sebep olmuş, Kore yarımadasında bulunan Japon göçmen sayısı 1908 yılında 126.000 iken bu sayı 1911 yılında 210.000'e yükselmiştir. Bu kişilerin Kore yarımadasında toprak sahibi olabilmelerine de müsaade edilmiştir (Bakkal vd., 2012:16). Kore, Japon sömürge dönemine kadar daha çok ziraat ağırlıklı bir ekonomiye sahipti. Japon sömürge döneminde kurulan işletmeler ise çoğunlukla Japon işletmecilerin kontrolü altında kalmıştır. 1910-1945 yılları arasında yarımadadaki sanayi varlıklarının %94'ü Japonlara ait olmuştur (Kavurmacı, 2020:13). Bu dönemde Koreli girişimler sayıca azdı ve Koreli girişimciler Japon rakipleri ile baş edebilecek sermaye birikimine sahip değillerdi (Atay, 2015:199).

Japonya Kore'deki büyük çaplı pirinç üretimini fark etmiş ve bu üretimi daha da geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla ülkede su kanalları inşa edilmiş, tarım alanlarının geliştirilmesi için çalışılmış ve tarım için gerekli araçların yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Kore'de elde edilen tarımsal üretimin büyük bir kısmı ise Japonya'ya ihraç edilmiştir. 1910 ile 1915 yılları arasında pirinç üretiminin %16'sı Japonya'ya ihraç

edilirken bu rakam 1930 ile 1936 yılları arasında %44'e yükselmiştir. Bu tarihten itibaren 1945 yılına kadar Japonya'nın pirinç ihtiyacının yarısından fazlası Kore'den karşılanmıştır. Bu rakamların sürekli artışı, tarım ürünleri üretiminin artışının yanı sıra Koreli çiftçilerin sömürüsüne de işaret etmektedir. Kore'ye yapılan yatırımlar için Koreliler yüksek faizli kredilerle borçlandırılmış, arazi vergileri ve kiralar yükseltilmiş; bu da iç tüketimi baskılayarak Japonya'ya yapılan pirinç ihracatını arttırmıştır. Japonya 1930'lu yıllardan itibaren Kore'de tarım ürünlerinin yanı sıra sanayi ürünlerinin de üretimi için girişimlere başlamış ve bu geçişi dereceli olarak sağlamayı hedeflemiştir. Özellikle 1930'lu yıllarda yarımadanın kuzey kesimine, bu bölgede bulunan geniş yer altı kaynakları sebebiyle, büyük ölçekli sanayi yatırımları yapılmıştır (Bakkal vd., 2012:16).

Kore'de 1910 ile 1912 yılları arasında zirai malların GSMH içerisindeki oranı %84,6 olmuştur. Bu rakam 1934 ile 1941 yılları arasında %49,6'ya düşmüştür. Ancak bu dönemde tarım ürünlerinin üretim miktarı Japonya'nın uyguladığı politikalar sonucunda 1910-1912 dönemine oranla artmıştır. Japonya ile Kore'nin ticaret hacmi de 1934-1941 yılları arasında 1910-1912 dönemine kıyasla on kat artmıştır. Ancak Japonya'ya ihraç edilen pirinç miktarındaki artış ülkede kıtlığa sebep olmuş, Kore düşük seviye gıda ürünlerini ülkesine ithal etmek durumunda kalmıştır. Bu dönemde Kore'nin bir numaralı ihraç ürünü pirinç olsa da ihraç edilen endüstriyel ürünlerin sayısı 1930'lardan itibaren düzenli olarak artmıştır. Bu tarihten itibaren ağır sanayiye yapılan yatırımlar için yatırım mallarının ithalatı da ön plana çıkmıştır. Bu yatırımların büyük bir kısmı, bölgenin Japonya'ya yakınlığından ve ham madde açısından zenginliğinden ötürü Kore yarımadasının kuzeyinde yapılmıştır (Bakkal vd., 2012:17). Ancak bu durum güney için bir dezavantaj oluşturmuştur. 1914 ile 1927 yılları arasında yarımadanın güney kesiminde yer alan tüm endüstrilerde büyüme oranı %4,86 iken, 1928 ile 1940 yılları arasında bu rakam %9,70'e çıkmıştır. Aynı oran yarımadanın kuzey kesimi için 1914 ile 1927 yılları arasında %6,22 iken, 1928 ile 1940 yılları arasında %15,50 olmuştur (Kavurmacı, 2020:14). Bu durum yarımadanın kuzey bölgesinin ekonomik açıdan güney bölgesine kıyasla daha avantajlı bir konumda olduğuna işaret etmektedir.

Japonya özellikle savaş dönemi seferberliği çerçevesinde Kore'nin sırtına ağır bir yük bindirmiştir. Birçok Koreli ülkenin kuzey kesimine, Mançurya'ya veya Japonya'ya çalışmak üzere göç ettirilmiştir (Kavurmacı, 2020:10). Temmuz 1937'de Çin'e

saldırmasının ardından Japonya, Kore üzerindeki baskısını da arttırmıştır. Japon yönetimi savaş dönemi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için üretimi arttırmış ancak iç tüketimi kısmıştır. Özellikle Pearl Harbor saldırısının ardından Kore'nin tüm kaynakları Japonya için seferber edilmiştir (Kavurmacı, 2020:11). Koreliler seferberlik kapsamında haftanın her günü, günde 11 saat çalışmaya zorlanmışlardır. 1931 yılında fabrika ve madenlerde çalıştırılan Koreli işçilerin sayısı 142.676 iken 1944 yılına gelindiğinde bu sayı 731.751'e yükselmiştir (Kavurmacı, 2020:59). Japonya bu dönemde Kore'yi ve Korelileri asimile etme çabasına bürünmüş; ülkeyi bir ucuz emek ve ham madde kaynağı olarak görmüştür (Kavurmacı, 2020:11). Bununla birlikte enflasyon ve alınan vergi oranları da yükselmiş; 1942 yılı vergi oranları 1936 yılına göre üç kat artmıştır. Ülkede yaşanan kıtlık ile savaş seferberliği ise enflasyonun artmasına sebep olmuştur (Bakkal vd., 2012:18).

Kore'nin Japonya işgali altında bulunduğu sömürge dönemi, Koreliler için birçok acı olaya sahne olmuştur. Bununla birlikte Japonya kalkınma ve sanayileşme açısından diğer Doğu Asya ülkelerine öncülük etmiş ve takip edilecek bir örnek haline gelmiştir. Özellikle Japon sömürgeciliği; altyapı kurma, mali kaynak temini, sanayileşmeyi başlatma ve yerli halkın eğitilmesini sağlama gibi özellikleriyle Batılı devletlerin sömürge anlayışından oldukça farklıdır. Ülke genelinde iletişim ve ulaşım sistemlerinin kurulması, eğitimli işçilerin ve yönetici sınıfın ortaya çıkması gibi faktörler de Japonya sömürge döneminin Kore'ye mirası olmuştur (Kavurmacı, 2020:11-12).

3.3. İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Dönemi (1948-1960)

Kore'nin bölünme süreci İkinci Dünya Savaşı'nın ardından başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nı kaybeden ülkeler arasında yer alan Japonya 1945 yılında Kore'den çekilmek zorunda kalmış ve böylece yarımada, ortaya çıkan yeni iki kutuplu sistemde, ABD ile Sovyetler Birliği (SSCB) arasında bir mücadele bölgesi statüsü kazanmıştır. Ülke 38. paralel esas alınarak ikiye bölünmüş, yarımadanın kuzey bölgesini SSCB, güney kesimini ise ABD işgal etmiştir. 1947 yılında alınan bir Birleşmiş Milletler (BM) kararı ile ülkede seçimlerin yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak SSCB bu seçimlere kendi bölgesinin katılmasını istememiştir. SSCB yönetiminde bulunan kesimin dahil olmadığı bu seçimler sonucunda yarımadanın güneyinde kurulan hükûmet, 15 Ağustos 1948

tarihinde Kore Cumhuriyeti adında yeni bir devlet kurmuştur. 9 Eylül 1948'de ise yarımadanın kuzey kesiminde bir hükûmet oluşturulmuş ve böylece Kim İl-sung liderliğinde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Böylece yarımada iki devletli döneme girmiş oluyordu. 1950 yılında başlayan ve 1953 yılına dek devam eden Kore Savaşı ise yarımadanın büyük bir yıkıma uğramasına sebep olmuştur. Milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine yol açan bu savaş iki ülkenin de ekonomik olarak çöküşün eşiğine gelmesine neden olmuş, savaş sonrasında Güney Kore her açıdan bitik düşmüştür (Külünk, 2020:66).

Tablo 1. Güney Kore'nin Aldığı Dış Yardımlar (1945-1959)

Yıllar	Toplam Dış Yardım (Milyon Dolar)
1945-1952	852.5
1953	194.2
1954	153.9
1955	236.7
1956	326.7
1957	382.9
1958	321.3
1959	222.2

Kaynak: Çakmak, 2016

Kore Savaşı, Güney Kore'nin dünyanın en fakir ülkelerinden biri haline gelmesine sebep olmuştur. Bölünmenin ardından Japon sömürge döneminde kurulan sanayi tesislerinin ve doğal kaynakların büyük kısmının Kuzey Kore'de kalması, savaş sonrası dönemde Güney Kore'yi ekonomik açıdan büyük sıkıntıya düşürmüştür (Kavurmacı, 2020:14). Savaş sonrasında ülkenin yeniden inşa edilebilmesi için ise ilk etapta ithal ikameci bir anlayış esas alınmıştır. Girişimciler şeker, tekstil, çimento ve zirai gübre gibi ürünlerin üretimi ile ithal ikamesi için gerekli tesislerin kurulabilmesine yönelik olarak yapılacak yatırımlar için devletten destek almışlardır. Uzun yıllar ABD'de yaşayan ve Güney Kore'nin ilk başkanı olan Syngman Rhee'nin serbest pazar ekonomisine olan inancı tamdı. Başkan Rhee işletmeleri sıkı bir denetimde tutmak yerine, şirketlere

yatırımlarını arttırmaları için teşvikler sunmaya dayalı bir politika izlemeyi tercih ediyordu. Dolayısıyla bu dönemde devlet eliyle sıkı bir planlamaya gidilmemiş, daha çok ticareti ve yatırımı artırıcı teşviklerin çoğaltılmasına yönelik bir politika izlenmiştir (Atay, 2015:199).

ABD ve BM de Güney Kore'nin ekonomisini kurtarmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Güney Kore 1945 ile 1959 yılları arasında bu ülkelerden aldığı dış yardımlarla ekonomisini ayakta tutmaya çalışmıştır. Bu ülkelerden alınan finansal yardımların yanı sıra, ABD ve Japonya gibi ülkelerde göçmen olarak çalışmakta olan Koreli bilim adamları ve mühendislerin de Güney Kore'ye dönmesi istenilerek ülkenin sanayi alanında ihtiyaç duyduğu teknik destek sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durum yönetim anlayışı başta olmak üzere işletme, sanayi ve tarım gibi birçok alanda ABD sisteminin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Güney Kore 1950'li yıllardan itibaren yerli sanayiyi koruma yönünde birçok önlem almıştır. Bu amaçla yerli sanayi gümrük tarifeleri, miktar kısıtlamaları ve döviz kuru uygulamaları gibi önlemler ile rekabetten korunmuş ve böylece hafif sanayi dalları ülke genelinde geliştirilmeye çalışılmıştır (Kavurmacı, 2020:14). Bu dönemde uygulanan ithal ikameci politikalar ile ülke ekonomisi 1954 ile 1960 yılları arasında %3,4'lük bir büyüme sağlamıştır. Bu sistem ile tüketim malları yerine yatırım mallarının ithalatına odaklanılmış, böylece daha önce ithal edilen mallara ikame olabilecek ürünlerin ülke içerisinde üretilmesini sağlayacak sanayinin geliştirilmesine imkân tanınmıştır. Bu yöntemle sağlanan sermaye ile sonraki dönemlerde ihracat odaklı bir sisteme geçilmesi mümkün olmuştur (Kavurmacı, 2020:15).

Bu dönemde Japon sömürge döneminden kalan 166.301 atölye, üretim alanı ve gayrimenkulün satışı gerçekleştirilmiştir. Bu mülklerin 3.551 tanesini çalışır durumdaki fabrika ve atölyeler oluşturmaktaydı. Bu üretim alanları 1945 öncesi fiyatlarıyla, uzun vadeli ve düşük faizli kredilerle elden çıkarılmıştır. Bu satışlardan en az 13 *çaebol*un, yani çok şirketli aile holdinginin faydalandığı bilinmektedir. 1960'lı yıllara dek süren teşvikler ve serbest piyasa ekonomisi anlayışı ile Samsung, Lucky (Lucky Goldstar, LG) ve Ssangyong gibi *çaebol*lar hızlı bir büyüme göstererek belirli bir sermaye birikimine erişmiş; fakat bu durum tüm kaynakların belirli ailelerin elinde toplandığı yönünde eleştirilere sebep olmuştur (Atay, 2015:199). Ancak Güney Kore bu dönemde ihtiyaç

duyduğu teknik bilgiden, sermaye birikiminden ve etkili bir pazardan yoksundu. Bu durum hükûmetin hızlı bir şekilde özelleştirmelere gitmesine sebep olmuştur. Başkan Rhee, sömürge döneminde Japonlara ait olan tesislerin büyük kısmının, hükûmetini destekleyen Korelilere devredilmesini sağlamış ve bu olay günümüzde Kore ekonomisinin en büyük aktörlerinden olan *çaebol*ların ortaya çıkması ve gelişimi için önemli bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bu dönemde uygulanan teşvik politikaları, Güney Kore'nin mevcut en büyük 30 büyük *çaebol*undan 16'sının Syngman Rhee döneminde kurulmasını sağlamıştır. Başkan Syngman Rhee'nin ardından göreve gelen Başbakan Chang Myon, Başkan Rhee'nin ekonomik teşvik politikalarını sürdürmüştür. Bununla birlikte Başbakan Chang ticarette birtakım düzenlemelere gitmek istemiş, teşviklerle sermayelerini arttıran ve devlet desteğini arkalarına almış olan *çaebol*ların usulsüzlükleri ile mücadele edebilmek için 24 şirketi vergi kaçakçılığı ve benzeri suçlamalarla cezaya çarptırmıştır. Ancak şirketleri alınan bu karara uydurmak mümkün olmamıştır (Atay, 2015:200).

1950'li yıllarda Güney Kore'de ithal ikameci bir anlayış hâkim olmuştur. Bu dönemde ihracat yok denecek kadar az gerçekleştirilmiştir. İthalat ise, ithal ürünlere ikame olacak ürünlerin yurt içinde üretilmesini sağlayacak sanayi ve yatırım ürünlerine yönelik yapılmıştır. Böylece tüketim ve yatırım mallarının muadillerinin ülke içerisinde üretilmesi hedeflenmiştir. Bu dönem savaştan henüz çıkmış ve büyük bir yıkıma uğramış olan ülkenin toparlanmaya çalıştığı, ancak 1940'lı yıllardaki üretim rakamlarına ulaşılamayan bir dönem olmuştur (Kavurmacı, 2020:22). Yürürlüğe konulan politikalar da ekonomiyi geliştirmekten ziyade ülkenin ayakta kalmasını sağlamaya yöneliktir. Bu dönemde yapılan ithalatın %90'ı halkın ihtiyaç duyduğu tüketim ürünlerinden oluşmaktadır. Hükûmet ise en büyük harcamayı halkın kalkınması için yapmıştır. Ekonominin büyütülmesinden ziyade fiyatların dengelenmesi ve ekonomik sistemin yeniden yapılandırılması gibi ihtiyaçlar ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla devlet, sermaye birikimi için harcamaların sadece %14'ünü ayırabilmiştir (Kavurmacı, 2020:34). Bu yıllarda Güney Kore ekonomisi, önceki dönemlerde olduğu gibi neredeyse tamamen tarıma dayalıydı. İş gücünün %80'ini basit tarım aletleri ile kendi adlarına çalışan tarım işçileri oluşturmaktaydı. Tarımsal iş gücü çok fazla olduğu halde ekilebilir tarım alanları ve bu alanlardan alınan verim çok düşüktü. Ülke bir yoksulluk döngüsüne girmişti ve geri kalmış ekonomilerin tüm temel özelliklerini barındırmaktaydı (Kavurmacı, 2020:22).

3.4. Güney Kore'nin Kalkınma Stratejileri

Güney Kore ekonomisi 1950'li yıllar boyunca Kore Savaşı'nın ülkeye miras bıraktığı yıkıntıdan kurtulmaya çalışmıştır. Bu dönemde uygulanan ithal ikameci politikalar ekonomide yalnızca %3,4'lük bir büyüme sağlamış; büyük bir ilerleme katedilememiştir. 1960'lı yıllarda uygulamaya konulmaya başlanan ve 1996 yılına kadar aralıksız devam eden Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planları ise ülkenin geri kalmış bir ülke statüsünden çıkarak kalkınmasının ve gelişmiş bir ekonomi haline gelmesinin en önemli sebeplerinden olmuştur (Kavurmacı, 2020:30). 1962 ile 1966 yılları arasında yürürlükte olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ülkede kendi kendine yetebilen bir ekonominin temellerinin atılması hedeflenmiştir. Bu dönemde gübre sanayi, çimento sanayi, petrol rafinerileri ve elektrifikasyon ön plana çıkmıştır. 1967 ile 1971 yılları arasında gerçekleştirilen İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, demir çelik, makine ve kimya sanayilerine önem vermiş; bu sektörlere yönelik ithal ikameci sanayi sistemlerine hızla geçilmesi hedeflenmiş ve mevcut sanayinin de modernleştirilmesi amaçlanmıştır. 1972 ile 1976 yılları arasında yürürlükte olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ağır sanayi ve kimya sanayinin teşvik edilmesi planlanmıştır. Bu dönemde ihracatı arttıracak şartların oluşturulması ön plana çıkmıştır. 1977 ile 1981 yılları arasını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, sanayinin dünya ile rekabet edebilir bir seviyeye getirilmesini hedeflemiş; demir-çelik ve petro-kimya gibi sektörlerin önemi belirtilmiştir. 1982 ile 1986 yılları arasını ele alan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, ağır sanayiden teknoloji ağırlıklı sanayiye geçişi ön plana çıkarmıştır. 1987 ile 1991 yılları arasında geçerli olan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bir önceki beş yılın hedefleri esas alınmış; bununla birlikte ithalatın da geliştirilmesi istenilerek ithalatın önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. 1992 ile 1996 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ise teknolojinin, biyoloji ve sağlık malzemelerinden başlayıp uzay teknolojilerine uzanan çok geniş bir alanda geliştirilmesini hedeflemiştir (Kavurmacı, 2020:30).

Beş Yıllık Kalkınma Planları göz önünde bulundurulduğunda, Güney Kore ekonomisinin kalkınma sürecini üç ayrı döneme ayırmak mümkün olmaktadır. Bu dönemlerden ilki 1960 ile 1979 yılları arasını kapsayan devlet kontrollü kalkınma politikaları dönemidir. İlk dört Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı dönemini kapsayan bu süreçte devlet içinde bulunduğu fakirlikten hızlıca kurtulmak istemiş ve bu çerçevede

ihracat, devlet desteği ile ön plana çıkartılmıştır. İkinci dönem 1980 ile 1996 arasını kapsamaktadır. Bu dönem ekonomik büyümeyi hedef almış, piyasanın serbestleştirilmesi ve dış ticarette devlet müdahalelerinin azaltılması amaçlanmıştır. 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından ise üçüncü döneme girilmiş ve BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) sektörü hedefli neoliberal politikalar yürürlüğe konulmuştur (Kavurmacı, 2020:33). Tüm bu süreç içerisinde en çok dikkat çeken özellik ise ekonomi plan ve politikalarının ülkede yaşanan diğer olaylardan ya da anlık şoklardan büyük ölçüde etkilenmiyor oluşudur. Siyasi iktidarın el değiştirmesi veya yönetim rejiminin değişmesi gibi durumlar uzun vadeli ekonomik planların askıya alınmasına veya kesintiye uğramasına neden olmamıştır (Külünk, 2020:36).

3.5. Devlet Kontrollü Kalkınma Politikaları Dönemi (1960-1980)

General Park Chung-hee, 1961 yılında yaptığı darbe ile Güney Kore yönetimine gelmiş ve 1979'daki suikastına kadar anti-demokratik bir yönetim anlayışıyla ülkeyi yönetmiştir. Başkan Park özellikle 1972 yılından itibaren yönetimi sıkılaştırmış, muhaliflerini bastırarak yönetimde neredeyse tek el haline gelmiştir. Bununla birlikte Park Chung-hee'nin öncelikli hedefi Kore ekonomisini kalkındırmak olmuştur. Başkan Park, amacının hızlı bir sanayileşme gerçekleştirerek ülkeyi modernleştirmek olduğunu açıkça belirtmiştir (Hwang, 2018:178). Bu dönemde Kore hükûmeti ihracatın arttırılması ve belirlenen ticari hedeflere ulaşılması için büyük ölçekli *çaebol*lara sert bir tavırla baskı yapmıştır. Devlet ekonominin hızla gelişmesi için piyasalara müdahale etmekten çekinmemiş ve devlet kontrollü kalkınma anlayışı hüküm sürmüştür. Bu amaçlarla birtakım uygulamalar yürürlüğe sokulmuştur. Güney Kore hükûmeti ülkede bulunan tüm bankaları kamulaştırmıştır. Bu durum *çaebol*ların dış sermaye bulmak yerine kendi sermayelerini oluşturmak için çaba sarf etmeye başlamalarına sebep olmuştur. Bu yıllarda neyin nasıl ve ne kadar yapılacağına devlet karar vermiştir. Dolayısıyla hangi firmanın hangi endüstriye gireceğini belirleyen yine devlet olmuştur. Bu durum endüstrinin her aşamasının planlanmasına olanak vermiş ve öncelikli görülen alanlarda daha büyük bir ilerleme sağlamak mümkün hale gelmiştir. Devlet, tekelleşmenin önüne geçmek amacıyla yıllık fiyat artışlarını da denetlemiştir. Ayrıca, bir milyon doların üzerindeki yatırımların

yurt dışına çıkışı yasaklanmış ve bu suç için 10 yıl hapisten ölüm cezasına uzanan bir yelpazede cezalar belirlenmiştir (Kavurmacı, 2020:36).

3.5.1. İhracat Temelli Ekonomiye Yöneliş (1962-1966)

Güney Kore 1960'lı yılların başında işsizlik ve yoksulluk gibi temel ekonomik problemlerle karşı karşıyaydı. Ülkede kişi başına düşen gelir ise Haiti, Etiyopya ve Yemen gibi ülkelerle paralel bir haldeydi. Çakmak'ın da belirttiği üzere, bu dönemde "cari fiyatlarla kişi başına düşen gelir ancak 80 ABD doları düzeyindeydi" (Çakmak, 2016:154). 1961 yılında yönetime gelen askerî rejim ile planlı sanayileşmenin temelleri atılmış ve yirmi yıl süren ihracat odaklı sanayileşme süreci başlamıştır. Güney Kore planlı ekonomik kalkınma dönemine 1961 darbesinden bir sene sonra uygulamaya alınan Birinci Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı ile girmiştir (Külünk, 2020:70).

Kore Savaşı sonrası dönemde ülke dış yardımlarla ayakta kalmaya çalışmış, ancak ülkenin her geçen yıl biraz daha azalan bu yardımlarla kalkınmasının mümkün olmayacağı artık belli olmuştu. Güney Kore ekonomisini bağımsız bir hale getirmek ve ekonomide reel büyümeyi sağlayabilmek adına uzun soluklu bir kalkınma dönemine girmek gerekiyordu. Başkan Park Chung-hee, bu hedefin ülke içerisindeki üretim ilişkilerinin kapitalist sisteme uygun olarak baştan sona yeniden inşası ile mümkün olabileceğini düşünüyordu. Onun kapitalizm anlayışına göre özel sektör ülkenin ekonomisinde motor görevi görmeli, fakat kontrol daima devlet elinde bulunmalıydı (Salmon, 2020:33). Başkan Park bu hedefe yönelik olarak Ekonomik Planlama Kurulu'nu oluşturmuştur (Holcombe, 2019:347). Bu organ ile sanayi ve ticaretle ilgilenen kesim denetlenecek ve ekonomi elit bir bürokrasi tarafından planlanacaktı (Salmon, 2020:33).

İlk beş yıllık dönemde öncelikli amaç dış yardımlara olan ihtiyacı en aza indirmek ve ekonomiyi bağımsız bir hale getirmek olmuştur. Bu hedef için ihracat teşvik edilmiş, hem küçük hem de büyük ölçekli şirketler için ihracat en büyük ve en önemli hedef olarak gösterilmiştir. Tekstil ve tarım sektörlerine yatırımlar yapılmış, kırsal kesimde çalışmaya hazır bulunan iş gücü imalat sektörüne yönlendirilmiştir. İş gücü tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinden madencilik ve imalat sektörüne kaydırılmaya çalışılmıştır. Bu sayede 1963 yılında 689 bin kişi istihdam eden maden ve imalat sektörü, 1971 yılında 1

milyon 375 bin kişi istihdam edebilecek hale gelmiştir. Ormancılık ve balıkçılık sektöründe istihdam edilen çalışan sayısı ise aynı süreçte 5 milyon 2 binden 4 milyon 769 bine düşmüştür. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımları için ortam oluşturulmuş, teknoloji transferine verilen önem artmıştır. Bu sebeple bu dönem sanayide taklit ve imitasyon dönemi olarak kabul edilebilir (Külünk, 2020:71). Ülkenin gelir kalemleri içerisinde sanayinin payının artması amaçlanmıştır. "İhracat Endüstri Komplekslerinin Geliştirilmesi İçin Kanun" 1964 yılında yürürlüğe girmiş, böylece Guro ve Seul'da ihracat bölgeleri kurulmuştur. Yapılan teşvikler ile sanayinin yanı sıra emek yoğun ihracat endüstrilerine de destek verilmiştir. Teşvikler ile birlikte finansal sisteme de müdahale edilmiş ve Güney Kore'nin para birimi olan *won*un değeri düşürülmüştür. 1963 yılında 1 dolar 130 *won*a denk düşmekteyken 1964 yılında 1 dolar 256 *won*a tekabül etmiştir. Ticari bankaların yıllık kredi faiz oranı 1964 yılında %16 iken bu rakam 1965 yılında %26'ya yükseltilmiştir. Bu durum yabancı yatırımları ülkeye çekerken, anti-enflasyonist bir baskı yaratarak ülke içi tasarruf oranlarının artmasını sağlamıştır (Çakmak, 2016:155). İhracatı arttırabilmek için de birtakım düzenlemelere gidilmiştir:

- Çalışabilmek için ithal girdiye ihtiyaç duyan sektörlerde, en yüksek kârı getirecek ithal malların belirlenmesine yönelik bir sistem oluşturulmuştur.
- İhracat sonucu kazanılan dövizler vergiden muaf hale getirilmiştir.
- İhracat yapan şirketler gümrük vergilerinden ve kotalardan muaf tutulmuştur.
- Kamulaştırılan bankalar ihracat yapan firmalara ihracatı teşvik etmeye yönelik özel faiz oranları uygulamıştır.
- İhracat yapan firmaların, ithal girdi ürünlerde kullanılmak üzere döviz bulundurabilmelerine izin verilmiştir.
- İhracat yapan firmalar, elde ettikleri başarılara göre sınıflandırılmış ve bu firmalara mavi, beyaz ve sarı renklerde kartlar verilmiştir. İhracatı teşvik etmeye yönelik bu sistem ile kart sahipleri arzu edilen birtakım ayrıcalıklara sahip olmuşlardır.
- İhracat yapan firmaların kullandıkları ithal ham maddeler, devlet tarafından desteklenmiştir.
- İhracat sigortaları ortaya çıkmış ve bu sigortalar devlet tarafından da güvence altına alınmıştır.

- *Won*un değer kazanmaması için döviz kuruna müdahale edilmiştir (Çakmak, 2016:155).

Bu süreçte ihracata yapılan teşvikler işe yaramış, 1962 yılı ihracat rakamları 55 milyon doları gösterirken bu rakam 1964 yılında 120 milyon doların üzerine çıkmıştır (İstikbal, 2017:122). Sosyal kalkınma için de ufak çaplı adımlar atılmıştır. Sınırlı bir kesim için emeklilik programları yürürlüğe sokulmuş, birtakım sosyal yardımlar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Aynı dönemde ilk ve orta öğretim programlarına kayıtlar üçte bir oranında artmış, üniversiteye kayıtlı öğrenci sayısı ise iki katına çıkmıştır (Kavurmacı, 2020:38-39). Hükûmet bu dönemde temel sanayi dallarını ve ekonomiyi desteklediği gibi sosyal altyapının da geliştirilmesine odaklanmıştır. Böylece Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ihracat odaklı sanayileşme hedefleri için ülkenin ekonomik ve sosyal temellerini iyileştirmeyi, sağlamlaştırmayı ve kontrol altına almayı amaçladığı bir dönem olmuştur (Külünk, 2020:71).

Tablo 2. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1962-1966) Hedefleri ve Gösterilen Performans

	Hedefler	Performans
Ekonomik Büyüme	7.1	7.8
İhracat (Milyon Dolar)	137.5	250.4
İthalat (Milyon Dolar)	492.3	679.9

Kaynak: Doğaner Gönel, 2001

3.5.2. Hafif Sanayi Merkezli İhracat Dönemi (1967-1971)

Güney Kore İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ilk dönemde yarım kalan projelerin tamamlanması amacıyla daha çok ihracata yönelmiş, diğer yandan da kırsal kesimin modernleştirilmesi (Saemaul Undong) hareketi için çaba harcamıştır (Doğaner Gönel, 2001:4). İhracatı teşvik etmeye yönelik birtakım yasal girişimlerde bulunulmuş ve 1967 yılında "İhracatı Geliştirme Kanunu" ve "Geçici Önlemler Kanunu" yürürlüğe girmiştir (Çakmak, 2016:155). Emek yoğun kalkınma stratejisi ön plana

alınmış, emek yoğun sektörlerde ihracatın arttırılması hedeflenmiştir. Bu durum kişi başına düşen millî hasılanın iki katına çıkmasını, istihdam oranının ise %25'e ulaşmasını sağlamıştır. İstihdam ihtiyacının artması sonucunda kırsal kesimden büyük şehirlere göçler başlamış, işsizlik oranı %45'ten %4'e gerilemiştir. Bu dönemde çalıştırılan vasıfsız işçilerin ücretleri ise üçe katlanmıştır (Kavurmacı, 2020:40). Emek yoğun sanayilerde gerçekleştirilen büyüme işsizliğin azalmasına sebep olmuş, bu durum 1970'e gelindiğinde mutlak yoksulluk içinde yaşayan kişilerin %43 oranında azalmasını sağlamıştır. İşsizlikte yaşanan bu müthiş düşüş, yoksulluğun kentsel kesimde %70, kırsal kesimde ise %20 azalmasını beraberinde getirmiştir (Kavurmacı, 2020:41). Yapılan teşvikler ve finansal düzenlemeler meyvesini vermiş ve 1964 yılında 120 milyon doları bulan ihracat, 1970 yılına gelindiğinde 7,5 kat artarak 882 milyon dolara yükselmiştir (Çakmak, 2016:155).

Başkan Park Chung-hee, Güney Kore'nin üretici ve ihracatçı bir ülke olmasını istiyordu. Ona göre ülkenin kalkınması için dış yardımlar ve ithal ikameci sistem yeterli değildi. İhracat ise kumaş, şeker ve undan ibaret kalamazdı (Salmon, 2020:37). 1967 yılında başlayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ana hedefi olan ihracat temelli büyümeyi daha açık bir şekilde hedeflemiştir; bu durum ise ülkenin ağır sanayiye geçişini hızlandıran bir motor işlevi sağlamıştır. Güney Kore yine 1967 yılında Pohang Demir ve Çelik Şirketi'ni (POSCO) kurma planlarını tamamlamıştır (Hwang, 2018:178). Bu noktada Başkan Park'ın ülkenin kalkınması için kaynakların doğru sektörlere aktarılmasında çok mühim bir rolü olduğunu belirtmek gerekir. Park Chung-hee, 1964 yılında kendi ülkesine çok benzer bir şekilde bölünmüş olan Almanya'yı ziyaret etmiş; bu dönemde yavaş yavaş da olsa toparlanmakta olan Batı Almanya'nın otoyollarından çok etkilenmiştir. Başkan Park'ın kendi ülkesini de benzer bir şekilde kalkındırabilmesi için yollar inşa etmesi gerekiyordu; daha sonra bu yolları kullanacak otomobillerin üretilmesi, bu otomobiller için ise demir ve çelik gerekecekti. Ancak bu planları finanse edebilmek için dövize ihtiyaç vardı. Fakat dış yardımlar 1957 yılında zirveye ulaşmış (bkz. Tablo 1), bu tarihten sonra da Güney Kore'nin dolar rezervleri azalmaya başlamıştır (Salmon, 2020:37). Başkan Park ise ülkesinde bir çelik fabrikası kurulması için ihtiyaç duyulan faktörlerin hiçbiri bulunmadığı halde POSCO'nun kurulması konusundaki kararlılığını korumuştur. Güney Kore gerekli finansmanın sağlanabilmesi için ABD'ye, Avrupa ülkelerine ve Dünya Bankası'na kredi başvurularında bulunmuştur. Ancak bu başvurular "Kore'nin bu tür bir yatırım için uygun

bir ülke olmadığı" gerekçesi ile kabul edilmemiştir. Özellikle Dünya Bankası, "istenildiği takdirde tarım ve balıkçılık sektörlerine yönelik krediler verilebileceğini" belirten bir rapor hazırlamıştır. Bu durum Başkan Park'ın alternatif kaynaklar aramasına sebep olmuş ve 1961 yılında yönetime geçmesinin ardından halktan, özellikle de genç Korelilerden aldığı büyük eleştirilere rağmen Japonya ile geliştirdiği ilişkiler bu süreçte meyvelerini vermiştir (Jeong, 2016:215). Başkan Park Japonya'ya ilk ziyaretini yönetime geçtikten altı ay sonra, Kasım 1961'de gerçekleştirmiştir. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin yeniden başlatılması ve sömürge dönemi sebebiyle alınacak olan tazminat konularında gizli görüşmelere bu süreçte başlanmıştır. İki devletin bir anlaşmaya varacakları haberi Mart 1964'te yayıldığında binlerce öğrencinin ayaklanarak sokağa dökülmesine ve muhalif siyasetçilerin arka arkaya istifa etmelerine sebep olmuş olsa da "Normalleşme Antlaşması" Haziran 1965'te imzalanmış ve hükûmet baskısı altındaki Ulusal Meclis'ten de kolaylıkla geçmiştir (Hwang, 2018:180-181). Güney Kore bu sayede Japonya'dan 500 milyon dolar tazminat almış, bu paranın 77,2 milyon doları POSCO için harcanmıştır. Dünya Bankası'nın aksi yöndeki raporlarına rağmen 1973 yılında açılmış olan POSCO'nun günümüzde dünyanın en büyük üçüncü çelik fabrikası haline gelmiş olması, Başkan Park'ın ekonomik gelişme konusundaki kararlılığı bakımından önemli bir örnek oluşturmaktadır (Jeong, 2016:215). Aynı süreçte Güney Kore, Vietnam Savaşı'nda ABD güçlerinin yanında savaşabilmek için Vietnam'a üç tümen asker göndermiştir. Bu askerlerin maaşları ABD doları ile ödenmekteydi. Bu süreçte ABD'nin Güney Kore'ye 1 milyar dolar civarı ödeme yaptığı tahmin edilmektedir. Ayrıca Başkan Park, Batı Almanya'ya düzenlediği gezinin ardından buraya Güney Koreli hemşireler ve madenciler göndermiş, bu göçmenler de ülkeye 100 milyon dolar kadar bir getiri sağlamıştır (Salmon, 2020:38). Bu dönemde Güney Kore alternatif finansman sorununu sahip olduğu en büyük kaynak olan insan gücünü ihraç ederek gidermiş; elde edilen kaynaklar ise yine sanayinin gelişimine yatırılmıştır.

Tablo 3. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967-1971) Hedefleri ve Gösterilen Performans

	Hedefler	Performans
Ekonomik Büyüme	7.0	9.5
İhracat (Milyon Dolar)	550	1,132.3
İthalat (Milyon Dolar)	894	2,178.2

Kaynak: Doğaner Gönel, 2001

3.5.3. Ağır Sanayi ve Kimya Sanayisine Yoğunlaşma Dönemi (1972-1981)

ABD ve Japonya'nın büyüme oranlarında görülen yavaşlama Güney Kore'yi de etkilemiş, ülkenin endüstri üretimi 1971 yılından başlayarak 1972'nin ortalarına kadar ciddi bir yavaşlama göstermiştir. Bu dönemde ABD, Güney Kore'nin ihracat girdisi olarak ithal ettiği birçok ürüne %10 ek vergi getirmiş, bu durum tamamen ihracata odaklanmış olan Güney Kore şirketlerini zor durumda bırakmıştır. Güney Kore ekonomisinin büyüme oranı 1971 yılında %9,2 iken bu rakam 1972'de %4,9'a düşmüştür. Bununla birlikte 1960'lı yıllarda yurt içi tedariğine yönelik üretim yapan Güney Kore şirketleri, yurt dışına oldukça borçlu haldeydi. Bu süreçte *won*un dolara karşı değer kaybetmesi bu borçların değerinin artmasına sebep olmuştur (Çakmak, 2016:156). Güney Kore hükûmeti ekonomide yaşanan bu olumsuz gelişmeler karşısında harekete geçmiş ve "Ekonomik İstikrar ve Büyüme İçin Hükûmet Kararnamesi" Ağustos 1972'de yayınlanmıştır. Ekonomi alanında birçok reformu içeren bu kararname ile alınan önlemler; Güney Kore'nin hafif sanayi malları ihracatından ağır sanayi ve kimya sanayisine yönelik malların üretimi ve ihracatına yönelmesini sağlamıştır. Petro-kimya ürünleri, çelik, demir içermeyen madenler, ağır makineler, otomobil ve elektronik sektörleri, stratejik sektörler olarak ön plana çıkmıştır. Alınan önlemlerin sonucunda Güney Kore 1973 yılında %12'lik bir büyüme oranı yakalamıştır (Çakmak, 2016:156).

Teknolojik bilgi birikiminin zaman içerisinde artması ve alınan kararlar sonucunda ülkenin ağır sanayi ve kimya sanayisi üretimi ve ihracatına yönelmiş olması, Güney Kore'nin kalkınma hızının artmasına ve gelir artışının yükselmesine sebep olmuştur. Saemaul Undong hareketi de olumlu sonuçlar vermiş, kırsal kesime yapılan

yatırımlar sonucunda kırsal ve kentsel kesim arasındaki kalkınma açığı büyük ölçüde azaltılmıştır. 1981 yılına gelindiğinde kırsal kesimde çalışan bir işçinin geliri, kentte yaşayan bir işçinin gelirinin sadece %8 altında kalmıştır. Üniversite öncesi eğitim kademelerinin okullaşma oranları arasındaki fark da kapanmıştır. Sosyal politikaların kapsamı genişlemiş; sanayi çalışanları, devlet memurları ve öğretmenler sağlık sigortası kapsamına alınmıştır. 1973 yılında ise emeklilik sigortası kanunu kabul edilmiştir (Kavurmacı, 2020:42-43).

Kore, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planlarında belirlediği hedeflerin çok üstünde bir performans göstermiştir. Bu dönemde ağır sanayi ve kimya sanayisi teşvik edilmiş; demir-çelik, makine ve petro-kimya sektörlerinde küresel pazarlarla rekabet edilebilecek düzeyde bir üretim gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Yatırımların yapılacağı alanlar titizlikle seçilmiş, öncelikli hedef yine ihracat olarak belirlenmiştir. Bu dönemde araştırma geliştirme faaliyetlerine de büyük önem verilmeye başlanmıştır. Bu faaliyetlere devlet eliyle teşvikler sağlanmış; maddi yardımlar ve vergi teşviklerinin yanı sıra ihracat sürecinde kolaylık sağlanması gibi yardımlar da gerçekleştirilmiştir. Hükûmet üretimin ağır sanayiye yönlendirilmesi konusundaki kararlılığını, bu geçişe katılımı *çaebol*lar için zorunlu kılarak göstermiştir. Bu durum ise büyük *çaebol*ların daha da büyümesini sağlayacak bir ortam oluşturmuştur. Hükûmet desteklerinden faydalanan birçok *çaebol*, genişleyerek piyasadaki tekelci pozisyonlarına kavuşmuşlardır (Kavurmacı, 2020:43). Bu *çaebol*lara bağlı iştiraklerin sayısında da bir artış görülmüş, en büyük 30 *çaebol*un 1970 yılında toplam 126 iştiraki mevcutken bu rakam 1979 yılına gelindiğinde 429'a yükselmiştir. Bu *çaebol*lar ağır sanayi ve kimya sanayine geçiş için gerekli olan sermayeyi devlet kontrolünde olan bankalardan aldıkları ayrıcalıklı yardımlarla sağlamış ve bu sayede ağır sanayi sektöründe çeşitli ayakları olan geniş şirket grupları haline gelebilmişlerdir. *Çaebol*lar birçok iştirake sahip olma, tek bir aile yönetiminde olma ve iştirakler arasında kaynak ve borç aktarımı gerçekleştirme gibi özelliklerini bu dönemde kazanmışlardır (Kavurmacı, 2020:44). Bu dönemde ülkeye yabancı fon girişi hızla artmış, bu durum büyüme hızını da arttırıcı bir etki göstermiştir. Ülkedeki yatırım hacminin büyümesi ise ihracat ve ithalat rakamlarını arttırmıştır. Devletin ağır sanayiye geçişteki kararlılığı, finans sektörü üzerindeki baskılarını yoğunlaştırmasına sebep olmuştur. Böylece dış ticaret açığı azalmış ve dış kaynaklara olan bağımlılık da düşüş göstermiştir (Kavurmacı, 2020:45).

Tablo 4. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1972-1976) Hedefleri ve Gösterilen Performans

	Hedefler	Performans
Ekonomik Büyüme	8.6	9.1
İhracat (Milyon Dolar)	3,510	7,817.6
İthalat (Milyon Dolar)	3,993	8,405.1

Kaynak: Doğaner Gönel, 2001

Tablo 5. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1977-1981) Hedefleri ve Gösterilen Performans

	Hedefler	Performans
Ekonomik Büyüme	9.2	5.7
İhracat (Milyon Dolar)	20,242	20,671
İthalat (Milyon Dolar)	18,872	24,299

Kaynak: Doğaner Gönel, 2001

1960-1980 döneminde özel sektöre sağlanan yurt içi krediler düzenli olarak artmıştır. Yurt içi kredilerin GSYH'ya oranı 1960 yılında %5,4 iken bu rakam 1980 yılına gelindiğinde %40,63'e yükselmiştir. Dış yardımların brüt sermaye oluşumundaki payı 1960 yılında %60,22 iken, bu rakam 1980 yılına gelindiğinde %0,62'ye düşmüştür. Tasarruf oranı ise 1960 yılında GSYH'nın %1'ine tekabül etmekteyken bu rakam 1979 yılında %30,68'e yükselmiştir. Bu durum Güney Kore'nin devlet destekli araştırma geliştirme faaliyetlerinin, zaman içerisinde ülkenin dış ticaret hacmini büyütmesinin direkt bir sonucudur (Külünk, 2020:74). Güney Kore devleti 1960-1980 döneminde araştırma geliştirme faaliyetlerine büyük önem vermiş; paralel olarak bu dönemde teknolojiye dayalı sanayi politikalarına verilen önem süreklilik göstermiştir. Kore hükûmeti Kore'nin sanayileşme sürecinde yol gösterici olacak birçok kurumu hayata geçirmiştir. Bu durum reel ve nitelikli büyümenin gerçekleştirilmesini sağlamış; bu süreç sayesinde devlet müdahaleleri ile öncelikli hale getirilen sanayi sektörü, 1980'li yıllara gelindiğinde kendi araştırmalarını kendi yapabilecek bir seviyeye ulaşabilmiştir. 1980'e

kadar olan dönemde devlet yönlendirmesi ile gerçekleştirilen ve "tersine mühendislik" yöntemiyle hızlı bir teknolojik öğrenme fırsatı sağlayan araştırma faaliyetleri, 1980 sonrasında özel kesimin eline bırakılabilecek noktaya ulaşmıştır. Bu durum ise 1980 sonrası dönemde daha esnek ve özel teşebbüsün tercihlerine bırakılan bir kalkınma sürecine geçişi ifade etmektedir (Külünk, 2020:72).

Tablo 6. Güney Kore'nin Ekonomik Göstergeleri (1960-1980)

Yıllar	Kişi Başına Düşen Gelir ABD$	GSYİH ABD$ Milyar	Büyüme Oranı %	TÜFE %	Tasarruf Oranı %	Yatırım Oranı %	Dış Ticaret Dengesi ABD$ Milyon	İhracat ABD$ Milyon	Dış Borçlar ABD$ Milyon	İşsizlik Oranı %	Döviz Kuru (Won/$)
1960	79	2	1.2	-	0.8	10.9	-273	33	-	11.7	65
1962	87	2.3	2.1	-	3.3	12.8	-335	55	-	9.8	130
1964	103	2.9	9.7	-	8.7	14.0	-245	120	177	7.7	256
1966	125	3.6	12.2	12	11.8	21.6	-430	250	392	7.1	271.5
1968	169	5.2	11.3	11.3	15.1	25.9	-836	486	1199	5.1	281.5
1970	248	8	8.8	16.9	16.2	24.6	-992	882	2245	4.5	316.7
1972	317	10.6	4.9	11.9	15.7	20.9	-574	1676	3589	4.5	398.9
1974	542	18.8	7.4	24.8	19.3	31.8	-1938	4516	5937	4.1	484
1976	806	28.9	11.2	15.4	22.2	25.7	-590	7814	10533	3.9	484
1978	1407	52	9	14.7	27.3	31.9	-1780	12711	14871	3.2	484
1980	1632	62.2	-2.1	28.7	20.8	32.1	-4384	17214	27170	5.2	659.9

Kaynak: Bank of Korea (http://www.bok.or.kr) ve National Statistical Office (http://www.nso.go.kr). Aktaran: Harvie ve Lee, 2003: 3; Aktaran: Çakmak, 2016:159

1973 yılında yaşanan petrol krizi, korumacı devlet politikaları sayesinde Güney Kore'ye büyük bir zarar verememiş olsa da; 1979 yılında Başkan Park Chung-hee'nin bir suikast sonucu hayatını kaybetmesi, ekonomik planlarda birtakım değişikliklerin yaşanmasına sebep olmuştur. Park Chung-hee'nin ardından başkan seçilen ancak sadece bir yıl görev yapabilen Başkan Choi Kyu-hah, ağır sanayi ve kimya sanayisine yapılacak yatırımların önceliğine yapılan vurguyu kaldırmıştır. Araştırma geliştirme faaliyetleri ise artık özel sektörün yetkisine bırakılabilecek bir noktaya ulaşmıştır. 1980 darbesi ile

iktidara gelen Chun Doo-hwan ise ülkedeki demokratikleşme hareketini bir kez daha sekteye uğratmıştır (Kavurmacı, 2020:46).

3.6. Devlet Kontrollü Sanayileşmeden Piyasa Mekanizmasına Geçiş (1980-1997)

Park Chung-hee'nin 1979'daki suikastı, 1980'li yıllarda Güney Kore ekonomisinde bir pradigma kayması yaşanmasına sebep olmuştur. Park Chung-hee, iktidarda bulunduğu dönemde ülkeyi sıkı bir yönetim anlayışıyla yönetmiş ve devlet kontrollü bir kalkınma stratejisi yürütmüştür. 1980'li yıllarda ise sadece devletin iradesine bağlı kontrollü politikalar yerine uzun ve piyasada çeşitlilik sağlayan ekonomik reformlar gündeme gelmeye başlamıştır. Bu dönem önceki dönemlere nazaran daha esnek politikaların uygulandığı ve ekonomik süreçlerde, özellikle de araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde, özel sektörün tercihlerinin de göz önünde bulundurulduğu bir dönem olmuştur (Külünk, 2020:76).

Finansal piyasaların serbestleştirilmesine yönelik çabalar ile öne çıkan bu dönemde yurt içi tasarruflar artmış, bütçe açıkları ise dış ticaret fazlasına dönüşmüştür. 1981 yılından itibaren ağır sanayi ve kimya sanayisinde gerçekleştirilen ihracat, hafif sanayiyi ihracatını geçmeye başlamıştır. Ülkenin refahı büyük bir ilerleme kaydetmiş, 1979-1981 yılları arasında kişi başına düşen gelir neredeyse altı kat artmıştır. Okullaşma oranları yüksek gelirli sanayileşmiş ülkelerin seviyesine ulaşmış; ortalama yaşam süresi 1961 yılında 53 yıl iken 1981 yılında 67 yıla yükselmiştir. Bu dönemde sağlık sigortası yaygınlaşmış ve 1988 yılı itibarıyla imalat sanayisinde asgari ücret uygulaması getirilmiştir. Bu uygulama 1990 yılından itibaren tüm endüstrilerde zorunlu hale gelmiştir (Kavurmacı, 2020:47).

Güney Kore ekonomisi 1990'lı yılların başından itibaren birtakım huzursuzluklara sahne olmuştur. Bu huzursuzlukların zirve noktasını ise 1997 Asya Ekonomik Krizi oluşturmuştur. 1997 Asya Ekonomik Krizi sonucunda *won,* dolar karşısında değer kaybı yaşamış; Ocak 1997'de 1 dolar 884 *won*a denk düşmekteyken Aralık 1997'de 1 dolar 2000 *won*a tekabül eder hale gelmiştir. Krizin yarattığı olumsuz koşullar acil tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştır. Uluslararası Para Fonu (IMF), birtakım neoliberal

reformların uygulamaya konulması şartıyla Güney Kore'ye yardım edeceğini bildirmiş; ülkede gerçekleştirilen finansal ve kurumsal yeniden yapılanma sürecinin ardından IMF 1999 yılında Güney Kore'ye 724 milyon dolar borç yardımında bulunmuştur. IMF bu dönemde Finansal Teftiş Komisyonu ve Finansal Teftiş İdaresi gibi düzenleyici komisyonların kurulması için de önayak olmuştur (Kavurmacı, 2020:47-48).

3.6.1. Teknoloji Yoğun Sanayiye Geçiş (1982-1986)

Güney Kore'nin ekonomisi, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren ağır sanayi ve kimya sanayisine yapılan yüklenmenin sonucunda aşırı ısınmıştır. Teknolojinin her geçen gün gelişmesiyle vasıflı işçilere duyulan talep artmış, bu talebin artışı ise vasıflı işçi ücretlerinin 1975 sonrasında üçe katlanmasına sebep olmuştur. Bu durum vasıflı işçilerle vasıfsız işçiler arasındaki ücret farkının artmasına neden olmuş; vasıflı işçi ücretlerindeki artış iş gücünden sağlanan verimliliğin artış hızını geçmiştir. İhracatta meydana gelen hızlı genişleme ve toplam talepte ortaya çıkan aşırı artışlarla birlikte ortaya çıkan bu durum, Güney Kore'nin enflasyonist bir döneme girmesine neden olmuştur. Yüksek enflasyon kreditörlerden borç sahiplerine gelir transferine yol açmış; hükûmetin belirlediği faiz oranları ise ekonomide negatif reel faizlerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu durum büyüme döneminde elde edilen tasarrufların finansal piyasalar yerine az riskli görülen gayrimenkul sektörüne yönlendirilmesine ve yurt içi tasarrufların, yurt içinde yapılan yatırımları karşılayamaz hale gelmesine yol açmıştır. Fiyatların artmasına paralel olarak *won*un değer kazanması, uluslararası pazarda rekabet gücünün azalmasına ve ihracatın yavaşlamasına sebep olmuştur. Ekonominin aşırı ısınması sonucunda yaşanan bu süreç, Güney Kore ekonomisinin 1960 sonrasında yaşadığı ilk gerçek tökezleme haline gelmiştir. Mevcut sıkıntıların giderilmesi amacıyla "Kapsamlı İstikrar Programı", 17 Nisan 1979'da ilan edilmiştir. Uzun vadede ekonomik liberalizasyonu hedefleyen bu program; ağır sanayi ve kimya sanayisinde yapılacak olan yatırımların düzenlenmesi ile sıkı bir para ve maliye politikasını ele almaktaydı. Fakat bu program, Başkan Park'ın suikastı sonrasında ortaya çıkan istikrarsız dönem sebebiyle 1979-1980 döneminde istenilen şekilde uygulanamamıştır. Bu durum Güney Kore ekonomisinin Park Chung-hee döneminden beri ilk kez 1980 yılında %-2,1 oranında küçülmesine sebep olmuştur (Çakmak, 2016:157-158).

Güney Kore devleti, ekonominin yaşadığı sıkıntılardan kurtulabilmek için istikrar politikalarını yürürlüğe koymuştur. Bütçenin kontrol altına alınması hedeflenmiş, yatırımların ağır sanayi ve kimya sanayisine yoğunlaştırılması kararı sürdürülmüştür. Ancak alınan kararların ekonomide sağladığı ilerleme sonucunda, 1982'den itibaren fiyat kontrolleri gevşetilmiş, ithalat üzerinde uygulanan kısıtlamaların bir kısmı kaldırılmış ve vergi reformu başlatılmıştır (Çakmak, 2016:158). Kamuya ait bankaların hisselerinin bir kısmı özel sektöre satılmıştır (Doğaner Gönel, 2001:8). Ağır sanayi ve kimya sanayisinden, ileri teknoloji ürünlerinin üretimine doğru bir yönelim başlamıştır. Bu dönemde dış borçlanma kullanımına devam edilmiştir. Fakat 1983-1985 arasında ulaşılan yüksek büyüme oranları sayesinde yurt içi tasarruflar da artmış ve böylece dış finansmana olan ihtiyaç azalmıştır. 1982 ile 1986 yılları arasında yürürlükte olan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ithalat ve ihracat rakamları ise ortalama 30 milyar dolara ulaşmıştır (Çakmak, 2016:158). Ülke bu dönemde teknoloji politikasında da değişikliklere gitmeye başlamıştır. Yabancı ülkelerden teknoloji transferine yönelik kısıtlamalar kaldırılmış, bu konuda da bir liberalizasyon hedeflenmiştir. Araştırma geliştirme işlemlerinin büyük kısmı özel sektöre bırakılmış; kamuya ait araştırma kurumları ise üniversiteler ile işletmeler arasında bir köprü görevi üstlenmeye başlamıştır (Bakkal vd., 2012:33).

Güney Kore devletinin bu dönemde aldığı kararlar, 1980'li yılların ortalarında meyvelerini vermeye başlamıştır. Alınan önlemler sonucunda dış rekabet gücü, verimlilik ve büyüme oranları artmış; enflasyon oranları ise düşmeye başlamıştır. Petrol fiyatlarındaki azalma, zayıf dolar kuru ve düşük faiz oranları sayesinde Güney Kore 1980'lerin ikinci yarısından itibaren ekonomisini güçlendirmiştir. Çakmak'ın da altını çizdiği üzere, "Güney Kore ekonomisi ilk defa 1986 yılında dış ticaret, cari işlemler ve ödemeler dengesi fazlası vermiş; yurt içi tasarruflar ise yurt içi yatırımları aşmıştır. Aynı yıl büyüme oranı %11 gerçekleşmiştir" (Çakmak, 2016:158-159). Bu dönem sanayileşmede de önemli bir dönüşüme şahitlik etmiştir. Teknoloji, "tersine mühendislik" yöntemi ile geliştirilmiş; üretimi bu sistemle öğrenilen teknolojik ürünler ülke içerisinde üretilerek ihraç edilmeye başlanmıştır. 1970'li yıllarda en çok ihraç edilen beşinci ürün olan elektronik eşyalar, 1980'lerde bu listenin ikinci sırasına yükselmiştir (Kavurmacı, 2020:49). Global pazarda yüksek talep gören ileri teknoloji ürünlerinin üretimi ve ihracatı, temel hedef olmuştur (Çakmak, 2016:162).

Tablo 7. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1982-1986) Hedefleri ve Gösterilen Performans

	Hedefler	Performans
Ekonomik Büyüme	7.6	9.8
İhracat (Milyar Dolar)	53	33.9
İthalat (Milyar Dolar)	55.5	29

Kaynak: Doğaner Gönel, 2001

3.6.2. İnovasyon Teknolojilerinin Yükselişi (1987-1997)

1987 ile 1991 yılları arasında yürürlükte olan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ithalatın serbestleştirilmesi yönündeki çalışmaların hız kazanması hedeflenmiş; sosyal refahın yükseltilmesi ve ekonomik büyümede dengenin sağlanması amaçlanmıştır (Çakmak, 2016:162). Petrol fiyatlarının düşmesi, zayıf dolar kuru ve faiz oranlarının dünya çapında düşük seyretmesi, 1986-1989 yılları arasında Güney Kore ekonomisinin güçlenmesine katkı sağlamıştır (Çakmak, 2016:158).

1960'lardan beri devam eden hızlı kalkınma süreci, 1980'lerin sonuna gelindiğinde Güney Kore'nin kalkınmış bir ekonomiye sahip zengin bir ülke haline gelmesini sağlamıştır. Bu dönemde dünyada da birtakım önemli gelişmeler yaşanmaktaydı. Filipinler diktatörü "halkın gücü" olarak adlandırılan hareket tarafından 1986 yılında devrilmiş, Tayvan 1987'de tek partili yönetimden çok partili demokrasiye geçmişti. Güney Kore de artık sömürgecilik ve savaş yüzünden mahvolmuş fakir bir ülke olmaktan çıkmıştı. Zenginleşen Güney Kore halkı, dünyada görülen demokratikleşme hareketlerinden de ilham almıştı; Güney Koreliler artık modernleşme ve kalkınma sürecine demokratikleşmeyi de eklemek istiyordu (Holcombe, 2019:351).

Darbe ile yönetime gelen Başkan Chun Doo-hwan'ın Haziran 1987'de kendine bir halef belirlemesi sonucunda halk demokratik bir yönetim için sokaklara dökülmüş; Başkan Chun ise geri adım atmak zorunda kalmıştır. Böylece Güney Kore, 16 Aralık 1987 günü düzenlenen serbest seçimler sonucunda Roh Tae-woo'nun başkan seçilmesi ile demokratik sisteme geçiş yapmıştır. Güney Kore'nin içine girdiği bu demokratikleşme

süreci ekonomiye de yansımıştır. Demokratikleşme sürecine paralel olarak Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1988 yılında revizyondan geçirilmiş; *çaebol*lar üzerinde, işçi-işveren ilişkilerinde ve finansal işlemlerde birtakım reformlara gidilmiştir (Doğaner Gönel, 2001:9). Bu dönemde daha önce devletten çok fazla destek alamamış olan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin de devlet desteği alması planlanmıştır (Çakmak, 2016:162). Yapılan düzenlemelerin en mühim sonucu ekonomide görülen %10'luk büyüme olmuştur. Bu döneme kadar miktara yönelik konulan ihracat hedefleri, bu dönemle birlikte döviz kazanmaya yönelik olarak belirlenmiş; bu durum Güney Kore'nin 1990 yılına kadar cari işlemler fazlası vermesine yol açmıştır. Petrol fiyatlarının düşük seyretmesi, uluslararası faiz oranlarının düşük olması, zayıf döviz kuru ve ithalata yönelik liberalizasyon hareketleri sayesinde Güney Kore 1988 yılında 14.2 milyar dolar fazla vermiştir (Doğaner Gönel, 2001:10).

Tablo 8. Güney Kore'nin Ekonomik Göstergeleri (1981-1989)

Yıllar	Kişi Başına Düşen Gelir ABD$	GSYİH ABD$ Milyar	Büyüme Oranı %	TÜFE %	Tasarruf Oranı %	Yatırım Oranı %	Dış Ticaret Dengesi ABD$ Milyon	İhracat ABD$ Milyon	Dış Borçlar ABD$ Milyon	İşsizlik Oranı %	Döviz Kuru (Won/$)
1981	1797	69.6	6.5	21.3	20.5	30.3	-3849	20747	32433	4.5	700.5
1982	1892	74.4	7.2	7.1	20.9	28.6	-2827	20934	37083	4.4	748.8
1983	2062	82.3	10.7	3.4	25.3	29.9	-1949	23272	40378	4.1	795.5
1984	2242	90.6	8.2	2.2	27.9	31.9	-1089	26486	43053	3.8	827.4
1985	2289	93.4	6.5	2.6	28.6	31.1	-19	26442	46729	4	890.2
1986	2611	107.6	11	2.8	32.8	30.2	4299	34128	44500	3.8	861.4
1987	3248	135.2	11	3.1	36.8	37.7	7529	46560	35600	3.1	792.3
1988	4302	180.8	10.5	7.1	38.6	39.1	11283	59973	31500	2.5	684.1
1989	5199	220.7	6.1	5.7	35.4	35.9	4597	61408	-	2.6	680

Kaynak: Bank of Korea (http://www.bok.or.kr) ve National Statistical Office (http://www.nso.go.kr). Aktaran: Harvie ve Lee, 2003: 3; Aktaran: Çakmak, 2016:159

Tablo 9. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1987-1991) Hedefleri ve Gösterilen Performans

	Hedefler	Performans
Ekonomik Büyüme	7.2	10.0
İhracat (Milyon Dolar)	54.4	69.6
İthalat (Milyon Dolar)	49.6	76.6

Kaynak: Doğaner Gönel, 2001

1993 ve 1997 yılları arasında uygulanması planlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Başkan Roh tarafından ilan edilmiştir. Ancak 1993 yılında başkan seçilen Kim Young-sam bu planı kaldırmış ve yerine "Yeni Ekonomi Beş Yıllık Planı" ilan edilmiştir. Bu plan ile iş olanaklarının arttırılması, ihraç ürünlerinin uluslararası alanda daha rekabet edebilir bir seviyeye getirilmesi ve ekonominin daha da büyütülmesi hedeflemiştir. Ekonomi Planlama Kurulu 1994 yılında kaldırılmış, yerine Mali İşler ve Ekonomi Bakanlığı kurulmuştur (Holcombe, 2019:352). Planlanan hedeflerle birlikte finansal liberalizasyon, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme, Güney Kore'nin öncelikli amaçları olmuştur (Çakmak, 2016:163). Ülkenin 2000 yılına dek mikro elektronik, sağlık kimyasalları, biyo-teknoloji ve uzay teknolojileri gibi alanlarda gelişmeler sağlaması hedeflenmiştir (Kavurmacı, 2020:30-31).

Güney Kore, teknolojik gelişim yarışına katılarak gelişmiş ülkelerle arasındaki farkı kapatmak istemiştir. Bu hedefe yönelik olarak 1990'lı yılların başından itibaren bilimsel altyapının oluşturulması yönünde çalışmalar başlamıştır. Güney Kore, araştırma geliştirme ve inovasyon çalışmalarını sanayileşme hedeflerine paralel görmüştür. Dolayısıyla hükûmet liderliğinde hazırlanan politikalar; üniversiteler ve özel sektör iş birliği ile hayata geçirilebilmiştir. “Ulusal Bilim ve Teknoloji Konseyinin kurulması, İlk Ulusal Teknoloji Yol Haritası ve E-Hükûmet Vizyonunun belirlenmesi, Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığının kurulumu da (MEST) bu dönemin önemli atılımlarıdır” (Kavurmacı, 2020:51-52).

1997 Asya Ekonomik Krizi, Güney Kore'deki planlı ekonomik uygulamalar dönemine bir son vermiştir. Krizin ardından beş yıllık ekonomi planları bir kenara bırakılmış, bu süreçten sonra kısa vadeli programlar uygulamaya konulmaya

başlanmıştır. Güney Kore ekonomisi, 1997 krizi sebebiyle büyük bir sarsıntı yaşamış olsa da; bu kriz ülke ekonomisinin bilgi teknolojileri temelli bir yapı kazanmasının temellerini atmıştır (Çakmak, 2016:163).

3.7. 1997 Asya Ekonomik Krizi ve Sonrası

3.7.1. Çaebolların Etkisi

Kore dilinde *çae* (재) bolluğu ve zenginliği ifade etmekte iken *bol* (벌) zengin bir grup, sınıf yahut aileyi ifade etmektedir. Güney Kore'de iş sektörünün neredeyse tamamı bir aile kontrolünde yönetilen veya akrabalık ilişkileri üzerine temellendirilmiş olan *çaebol* (Hangıl:재벌, Hanja: 財閥) ağının bir parçasıdır. *Çaebol*lar yapısal olarak tek bir aile tarafından yönetilirler, çok sayıda sektörde çeşitlendirilmiş şirketlere sahiptirler ve ulusal ekonomi üzerinde büyük etkileri vardır (Kavurmacı, 2020:80-81). *Çaebol*lar, Japonca'da aynı Çin sembolleri[5] kullanılarak yazılan Japon *zaibatsu* (Kanji: 財閥) şirket gruplarına benziyor olsalar da; *çaebollar* aile şirketleri olmaları ve *zaibatsu*ların aksine banka sahibi olmamaları gibi özelliklerle *zaibatsu*lardan farklılaşırlar (Holcombe, 2019:351).

Günümüzde öne çıkan büyük *çaebol*ların önemli bir kısmının temeli, Japon sömürge döneminde kurulan şirketlere dayanmaktadır. Japon sömürge döneminin sona ermesinin ardından Syngman Rhee hükûmeti, sömürge döneminde Japonlar tarafından sahip olunan şirket ve tesisleri satışa çıkarmış; bu şirket ve tesislerin büyük ölçüde Rhee hükûmetine yakın kişilerce ve uygun fiyatlı olarak satın alınması sağlanmıştır. Devlet desteğini arkalarına almış olan Samsung, Hyundai, Hanwha, Dosoon ve Daewoo gibi şirketler bu tesisleri oldukça uygun fiyatlarla elde ederek kısa sürede büyük kârlar elde edebilir duruma gelmişlerdir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda devlet eliyle doğru sektörlere yönlendirilen yatırımlar, Güney Kore'nin savaşın geride bırakmış olduğu yıkıntıdan kurtulmasını sağlamıştır. Bu dönemde ekonomik büyüme hedeflerinin bir numaralı aktörü olarak görülmekte olan *çaebol*lar, belirlenen hedeflere ulaşabilmeleri ölçüsünde

[5] Kore dilinde kullanılan Çin sembolleri Hanja, Japon dilinde kullanılan Çin sembolleri Kanji olarak adlandırılır.

devlet tarafından ödüllendirilmiş veya cezalandırılmışlardır. Özellikle hafif sanayiden ağır sanayiye geçiş döneminde öncelikli olarak belirlenen sektörlere yönelen *çaebol*lar düşük faiz, vergi destekleri ve ihracat sübvansiyonları gibi ayrıcalıklarla teşvik edilmişlerdir. Hedeflere ulaşmakta başarısız olan *çaebol*lar ise negatif yaptırımlardan etkilenmişlerdir. Bu durum *çaebol*ların üstün performanslar sergilemesine sebep olmuş; bu süreçte Güney Kore'de yeniliğin ve değişimin lideri olarak görülmeye başlanan *çaebol*lar devletten aldıkları bu destek sayesinde 1980'li yıllardan itibaren muazzam bir yükselişe geçmişlerdir. Bahsedilen ayrıcalıklar ise 1990'lı yıllara dek sürmüştür (Kavurmacı, 2020:82).

1990'lı yıllardan itibaren *çaebol* modeli daha önce görülmeyen sıkıntılarla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Özellikle 1987 yılında yaşanan demokratikleşme reformunun ardından uzun yıllar boyunca baskılanmış olan işçi sınıfı hareketlenmeye başlamıştır. Bu döneme kadar Güney Kore'nin en büyük avantajı ucuz iş gücüne sahip olmasıydı. Planlı kalkınma sürecinde kanaatkarlık büyük bir erdem olarak destekleniyordu. İşçilerin var gücüyle çalışması gerekiyor, kendilerine ait olan kısa vakitlerini de gün içerisinde performanslarını düşürmeyecek ve çalışmalarına engel olmayacak aktivitelerle geçirmeleri gerekiyordu. İthal ürünlerin tüketimi kısıtlanıyor, yerli ürünlerin yerine yabancı ürünleri satın almak vatana ihanet olarak algılanıyordu. Ülkede 1987 yılına dek üretimi tamamlanmış araba ithalatı dahi yasaktı. Ancak 1980'lerden itibaren büyük değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Ülke sadece bir nesil içerisinde kırsal ve köylü bir toplum olmaktan çıkmış, şehirleşmiş ve modern bir topluma dönüşmüştür. İthalattan daha çok ihracat yapabilen bir ülke haline gelen Güney Kore'nin %42'si, internetinin hızı ve doktora yapan vatandaşlarının çoğunluğu ile övünen Seul'da yaşamaya başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren çalışanların maaşları da büyük oranda yükselmiştir. Refah artmış, sokaklar otomobillerle dolmaya başlamıştır. İthalata konulan sınırlamalar kaldırılmıştır. 1989 yılında yurt dışına çıkmak isteyen vatandaşlar için pasaport çıkarma işlemi kolaylaştırılmıştır; böylece yurt dışı seyahatleri yaygınlaşmaya ve normalleşmeye başlamıştır. Wal-Mart ve Carrefour gibi uluslararası alışveriş merkezleri ülkeye giriş yapmış, Güney Koreliler hayatlarında ilk kez alacakları ürünün Güney Kore malı olup olmadığını sorgulamak yerine sadece ürünlerin fiyatlarına bakarak alışveriş tercihi yapmaya başlamışlardır (Holcombe, 2019:355).

Aynı dönemde *çaebol*lar da büyümeye devam etmiştir. Ancak demokratikleşme hareketleri ve ekonominin gittikçe daha serbest bir hale getirilmesi, hükûmetin bu şirketler üzerinde planlı ekonomi döneminde sahip olduğu kontrolü devam ettirememesine sebep olmuştur. 1990'ların ortalarına gelindiğinde ise enflasyon büyük bir problem haline gelmiştir. Güney Kore bu problemle baş edebilmek için *won*un değerini yükseltmiştir. Ancak Kobe depreminin ardından Japon *yen*i değer kaybedince, Güney Kore'nin ihracatı büyük zarara uğramıştır. Güney Kore 1996 yılında 23 milyar dolarlık bir dış ticaret açığı yaşamıştır. Bu yıllarda ekonomik serbestleşme yönelimi ile paralel olarak hükûmet, Güney Kore bankalarının yabancı ülke yatırımları için verebileceği kredilerin üst limitini de arttırmıştır. Bu durum devlet denetiminden büyük ölçüde kurtulan *çaebol*ların sıkıntılı Güneydoğu Asya ekonomilerine 25 milyar dolar yatırım yapmasına yol açmış; bu rakam ülkenin girmiş olduğu uluslararası mali riskin 48 milyar dolara yükselmesine sebep olmuştur. 1997 itibarıyla ise kötü haberler peşi sıra gelmeye başlamıştır. Ocak ayında Hanbo Demir Çelik fabrikası borçları yüzünden iflas etmiştir. Şubat ayında Sammi Çelik iflas etmiştir. Alacaklılar bu durumdan huzursuz olmuş ve Güney Kore'ye verdikleri borçları geri istemeye başlamışlardır. Daenong Group Nisan 1997'de, Jinro ise Mayıs 1997'de çökmüştür. Koreli *çaebol*ların ortalama borç-özkaynak oranı yüzde 400 iken, bu dönemde ülkenin millî içkisi olan ve çok sık tüketilen *soju* üreticisi Jinro'nun bile borçları özkaynaklarının 40 katına ulaşmıştır. Haziran ayında Kia iflas etmiş, Temmuz 1997'de ise Güney Asya'daki emlak balonu patlamıştır. Malezya, Endonezya ve Tayland yaklaşan ekonomik fırtınaya yakalanmışlardır. Güney Kore'de ise iflaslar domino taşları gibi birbirini izlemeye devam etmiştir. Eylül ayında New Core Group, kasım ayında Haitia Group, aralık ayında Halla Group batmıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte borsa ve kurlar serbest düşüşe geçmiştir (Salmon, 2020:43-44).

1997 Güneydoğu Asya krizi, dünya piyasalarını derinden sarsmıştır. Kriz devalüasyonlar ve borsa çöküşleri ile kendini göstermeye başlamıştır. Temmuz 1997'de Tayland para birimini devalüe etmiştir. Bu durum bir domino etkisi yaratmış, krizin halihazırda aşırı borçlanmış durumda olan ve yüksek döviz talebi sebebiyle finansal kurumlarında iflaslar görülen diğer bölge ülkelerine sıçramasına sebep olmuştur. Güney Kore devleti bu yıllarda ekonomide serbestleşme yönelimine paralel olarak sahip olduğu beş bankaya ait paylarını *çaebol*lara devretmiştir. Bu durumdan faydalanan *çaebol*lar ise yüksek miktarda borca girmiş, ancak yönlendirme eksikliği sebebiyle doğru yatırımlar

yapamamışlardır. *Çaebol*lar sermayelerini üretime yönlendirerek üretim kapasitelerini arttırmak yerine yatırımlarını daha risksiz olduğu düşünülen gayrimenkul ve benzeri alanlara yönlendirerek krizi tetiklemişlerdir. 1993 yılında başkan seçilen Kim Young-sam da serbest piyasa reformu düşüncesine odaklanmıştır. Ancak hem mal piyasalarının ve sermayenin seviyesini koruyabilmek hem de kişi başına millî gelir seviyesini yüksek tutarak OECD'ye üye olmanın şartlarını yerine getirebilmek için *won*un değerini arttıran Güney Kore'nin dış ticaret fazlası, 1990-1997 arasında eksiye dönmüştür. Bu süreçte bankaların ödenmeyen kredileri, ticari faaliyetlerin finansmanında herhangi bir düzenlemeye tabi tutulmayan kısa vadeli borçlanmaların kullanılması ve *çaebol*ların uzun vadeli yatırım planları için kısa vadeli borçlanma yoluna girmeleri, krizin sebepleri arasında gösterilmektedir (Kavurmacı, 2020:54-55).

Güney Kore'de 1980'li yıllarda başlayan demokratikleşme ve buna paralel olarak ortaya çıkan ekonomik serbestleşme yönelimi, 1990'lı yıllara gelindiğinde *çaebol*lar üzerindeki devlet denetiminin büyük oranda kalkmasına sebep olmuş; bu durum ise iç piyasalardaki düzenlemelerin azaltılmasına ve sermaye hareketliliğinin özgürleşmesine yol açmıştır. On yıllar boyunca Güney Kore'nin kalkınmasının itici gücü olarak görülen *çaebol*ların batamayacak kadar büyük oldukları düşünülmekteydi. Bu durum hem *çaebol*ların hem de devlet kontrolünden çıkmış olan bankaların yeterli bir denetime tabi tutulmamasına ve bu aktörlerin kontrolsüz riskler almalarına sebep olmuştur. Piyasaların reforme edilmesinin ardından oluşan serbest ortamda *çaebol*lar yüksek borçlara girerek aşırı yatırım yaparken, bankalar uluslararası piyasalardan kısa vadeli borçlar almış ve bu borçları *çaebol*lara kredi olarak vererek üzerlerindeki borç yükünü arttırmışlardır. Finansman sıkıntısı ve buna bağlı olarak döviz borçlarının artması da kriz öncesinde bölge ülkelerinde görülen genel özelliklerden olmuştur. Güney Kore'de yaşanan döviz kıtlığı *won*un kısa bir süre içerisinde %80 değer kaybetmesine ve piyasaların alt üst olmasına sebep olmuştur. Bu süreçte *çaebol*ların peşi sıra iflaslarını ilan etmeleri ise finansal sistemin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir (Kavurmacı, 2020:55).

3.7.2. IMF Desteği

Krizin ilk günlerinde Güney Kore'de bir panik havası hâkim olmuştur. Medya ülkede geleneksel hale gelmiş olan tüketim karşıtlığı seferberliği için çağrılar yapmıştır. Bu çağrılar ülkede bulunan yabancı üretim otomobillere saldırılar düzenlenmesine sebep olduğu gibi ekonominin daha da kötüleşmesine yol açmıştır. Güney Koreliler ülkelerinin içine düştüğü bataktan çıkması için el ele vermiş; vatandaşlar dış borçların ödenebilmesi için birikimlerini, altınlarını ve mücevherlerini bankalara bağışlamaya başlamışlardır. Bu seferberlik ile yaklaşık 1,3 milyar dolar toplanabilmiştir (Salmon, 2020:46). 1997 yılında yapılan seçimlerle Güney Kore'nin her an iflas edebileceğini alenen dile getiren muhalefet lideri Kim Dae-jung başkan seçilmiştir. Yıllar süren örtbas çabalarının ardından ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu net bir şekilde dile getirebilen Kim Dae-jung'un bu dürüst tavrı ülkede ümitlerin tazelenmesini sağlamıştır. Başkan Kim, ekonomik kriz boyunca Güney Kore'nin önderliğini üstlenmiştir (Hwang, 2018:211).

Uluslararası Para Fonu (IMF), ekonomik krizle mücadele için Güney Kore'ye 58 milyar dolarlık bir kurtarma paketi sunmuş; ancak bunun için ülkede gerekli yapısal reformların gerçekleşmesi şartını koşmuştur. Buna yönelik olarak Güney Kore'de faiz oranları yükseltilmiş ve sermayenin ülkeden kaçışı engellenmeye çalışılmıştır. Güney Kore'nin uluslararası ticaret ortakları 1980'li yıllardan itibaren Güney Kore'nin iç pazarının açılması taleplerinde bulunmuşlardır. IMF ise ekonomik krizle birlikte sermaye ve emlak piyasalarının da açılmasını talep etmiştir. IMF iş gücü piyasasının serbestleştirilmesi ve finansal bakımdan kötü durumda olan bankaların satılması gerektiğini belirtmiştir. Bu döneme kadar Güney Kore'de "ömürlük iş" anlayışı hâkimdi. Bir şirkette işe giren Güney Koreliler ömürleri boyunca bu şirkete bağlı olarak çalışmaktaydılar. Ancak yaşanan ekonomik kriz ve IMF önlemleri sebebiyle bu anlayışın bir anda terk edilmesi sonucunda 1,8 milyon insan aniden işsiz kalmıştır. Bu durum işsiz kalan Güney Korelilerin "IMF: I'M Fired" (İngilizce: "IMF: Kovuldum") yazılı pankartlarla protestolar düzenlemesine sebep olmuştur. *Çaebol*lar ise küçülmeye gitmek zorunda kalmışlardır. Kriz sürecinden 2000 yılına dek *çaebol*lara bağlı iştirakler %30 oranında azaltılmıştır. Hükûmet destekli anlaşmalar imzalanmış, bu anlaşmalar ile aynı sektörde çalışan kuruluşlar birleştirilmiştir. Örneğin, ülkenin en büyük *çaebol*larından olan LG ve Hyundai'nin mikroçip alanında çalışan iştirakleri birleştirilmiş ve Hynix ismi

ile çalışmaya başlamıştır (Salmon, 2020:47). Hükûmet *çaebol*ları yeniden yapılandırmaya zorlamış, böylece *çaebol*ların borçları azaltılmaya çalışılmıştır. Tüm çabalara rağmen Daewoo Group arkasında 80 milyar dolarlık bir borç bırakarak 1999 yılında iflas etmiştir. Bu iflas ülkede süregelen usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların da bir nevi ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Daewoo Group'un 15 milyar dolarlık borcunu gizlediği ortaya çıkmıştır. Daewoo'nun kurucusu ve sahibi olan Kim Woo-choong ise yeniden yapılandırmaya karşı çıkmış ve Güney Kore'den kaçmıştır. Güney Kore devleti ise Daewoo mallarının bir kısmını kamulaştırırken, diğer kısmını satmıştır. Hyundai'nin sahibi ve kurucusu olan Chung Ju-yung ise 2001 yılında ölmüş ve ölümünün ardından oğullarının anlaşamaması üzerine Hyundai şirketi bölünmüştür. Böylece ortaya gemi inşaatı ile ilgilenen Hyundai Heavy ile iflas eden Kia'yı da satın alan Hyundai Motors ortaya çıkmıştır. Samsung ise otomobil üretiminden çekilmek zorunda kalsa da ayakta kalabilmiştir. Başkan Kim Dae-jung, Güney Kore halkının geleneksel alışkanlıklarını değiştirmek için çaba sarf etmiştir. Güney Koreliler tüketimi kısma anlayışı yerine daha çok para harcamaya ve alışverişe yönlendirilmiştir. Yabancı yatırıma olan soğuk yaklaşım ortadan kaldırılmış, Güney Kore yabancı yatırımcılara kapılarını sonuna kadar açmıştır. Samsung'un ayakta kalabilmek için terk etmek zorunda kaldığı otomobil iştirakini Renault, Daewoo Motors'u da General Motors satın almıştır. Bunların yanı sıra yatırım fonları da batık durumda olan bankaları satın almıştır. Böylece, 1998 ve 2000 yılları arasında Güney Kore'ye yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarı 40 milyar doları bulmuştur. Bu rakam, 1962 ile 1997 yılları arasında Güney Kore'ye yapılan yabancı yatırımların toplamından daha büyüktür (Salmon, 2020:48).

Ülkenin krizi atlatabilmesi için IMF finansal desteğin yanı sıra izleyici politikalarla da yönlendirmelerde bulunmuştur. Aralarında Finansal Teşvik Komisyonu ve Finansal Teşvik İdaresi'nin de yer aldığı dört düzenleyici komisyon oluşturulmuştur. Güney Kore hükûmeti ise hem mevcut krizin aşılmasını sağlayacak hem de ilerleyen yıllarda benzer bir krizin tekrarlanmasını engelleyecek düzenlemelerin uygulamaya koyulması için çabalamıştır. Finans sektörüne kapsamlı ve düzenleyici kurallar getirilmiştir. Tüm finansal denetleme kuruluşları, 1998 yılında kurulan finansal denetim komisyonu altında birleştirilmiştir. Bankaların düşük kaliteli varlıklar ve yetersiz sermaye gibi sorunları da ele alınmıştır. Kurumsal mali yönetimin güçlendirilmesi, sermaye hesabı serbestisinin teşvik edilmesi ile usulsüzlüklerin ortadan kaldırılmasına yönelik yapılan

reformlar, Güney Kore hükûmetinin bir kez daha bir krizle mücadele etmek zorunda kalmamak konusunda ne kadar ciddi olduğunun göstergesi olmuştur. Alınan tüm bu önlemler meyvesini 2008 yılında vermiş ve Güney Kore 2008 Dünya Finansal Krizi'nden çıkan ilk OECD ülkesi olma başarısını kaydetmiştir (Kavurmacı, 2020:56-57).

Daha önce *çaebol* ve banka merkezli olan Güney Kore ekonomisi krizin ardından daha rekabetçi, daha piyasa odaklı ve daha ademimerkeziyetçi bir tabiat kazanmıştır. Hükûmetin böyle bir yol izlemesinin sebebi ise, *çaebol* ve banka merkezli sistemin krizin öncelikli sebeplerinden biri olarak görülmesi ve bu sistemde mevcut olan sorunların ve sıkıntıların henüz kriz başlamadan önce varlığının bilinmesidir (Kavurmacı, 2020:57). *Çaebol*lar kriz öncesinde bankalardan serbestçe borçlanmaya devam etmiş ancak aldıkları kredilere garanti olarak yine bu borçları ödeyebilecek kapasitede olmayan kendi iştiraklerini göstermişlerdir. Öyle ki, Güney Kore'de bulunan en büyük otuz *çaebol*dan altısı, henüz kriz başlamadan iflas etmiştir (Kavurmacı, 2020:110). Bu durum kriz sonrası dönemde Güney Kore'nin denetimli piyasa ekonomisine dönmesine ve esnek döviz kuru ile enflasyon hedefleme politikalarını yürürlüğe sokmasına sebep olmuştur (Kavurmacı, 2020:57). Ancak esas tedbirler özel sektör için alınmıştır. Kim Dae-jung *çaebol*ların daha şeffaf bir yönetim sistemine geçmeleri için düzenlemelerde bulunmuş, batmakta olan *çaebol*ların yönetimine ise el konulmuştur. 1998 ve 2003 yılları arasında iktidarda olan Kim Dae-jung yönetiminde bu bağlamda hem neoliberal hem de otokratik eğilimler görülmektedir. Bu dönemde yapılan düzenlemeler sonucunda işsizlik oranları ve gelir eşitsizlikleri artmış, çalışma endüstrisinin aktörleri arasında yaşanan gerilim ise yükselmiştir. Güney Kore'nin *çaebol*lara bakışı ise 1997 krizinden sonra tamamen değişmiştir. Bu durum *çaebol*ları ilgilendiren reformların gündeme gelmesine sebep olmuştur. *Çaebol*ların yönetiminin şeffaflaştırılması, kurumsal yönetimlerinin geliştirilmesi, yönetimin hesap verebilirliğinin arttırılması, sınai sermeyenin finansal sektöre hâkimiyetinin engellenmesi ve *çaebol* mirasçılarının normal dışı davranışlarının engellenmesine yönelik uygulamalar yürürlüğe sokulmuştur. Yolsuzlukların, devlet yönetiminde bulunanların eliyle gerçekleşen yasa dışı anlaşmaların ve doğru tutulmayan muhasebe kayıtlarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Çapraz ortaklık yapısının ortadan kaldırılması hedeflenmiş, şirketlerin daha basit bir yönetim sistemine geçmeleri amaçlanmıştır (Kavurmacı, 2020:112).

1997 krizi sonrasında alınan tedbirlerin şirketlerin kârlılığını etkileyebileceği düşünülmüş olsa da kriz sonrası dönemde *çaebol*ların gelirlerinin arttığı görülmüştür. *Won*un dolar karşısında değer kaybetmesi ile Güney Kore malları ucuzlamış, ihracat rakamları yükselmiş ve bu durum ülkeye döviz girişinin artmasına sebep olmuştur. 1997 yılında Güney Kore'nin döviz rezervi 4 milyar dolar iken bu rakam 2002 yılına gelindiğinde 116 milyar dolara yükselmiştir. 1998 yılında %6'lık bir daralma yaşayan Güney Kore ekonomisi, 1999 yılında %10'luk bir büyüme göstermiştir. Böylece Güney Kore, 1997 Asya Ekonomik Krizi'nden beklenilenden çok daha erken çıkmıştır (Salmon, 2020:49).

3.8. Yüksek Teknoloji Temelli Ekonomik Sisteme Yöneliş (1997-Günümüz)

Güney Kore ekonomisi 1997 krizinde başarılı bir sınav vermiş olsa da Güney Kore hükûmetinin bu krizi aşmak için aldığı önlemler ülkenin 2003 yılında ufak çaplı bir krizle daha karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. 1997 krizi ile mücadele seferberliği çerçevesinde ihracata olan bağımlılığın azaltılması hedeflenmiş, dolayısıyla iç tüketim teşvik edilmiş, buna paralel olarak da Güney Kore halkının kredilere ulaşımı kolaylaştırılmıştır. Ancak bu durum eğitim harcamalarının, emlak fiyatlarının ve ipotek maliyetlerinin artmasına sebep olmuştur. Tüketimin baskılandığı yıllarda kredi kartı sahibi olmak neredeyse imkânsızken artık kredi kartları vatandaşların ödeme geçmişine veya gelir düzeyine bakılmaksızın sokakta dağıtılır hale gelmiştir. Bu durum ise 2003 yılına gelindiğinde Güney Kore'nin bir kredi krizi yaşamasına sebep olmuştur. Bu ufak çaplı kriz hızlıca aşılabilmiş olsa da bu dönemin ardından Güney Kore vatandaşları dünyanın en büyük hane halkı borcuna sahip insanlar haline gelmişlerdir. Bir zamanların en büyük tasarrufçusu olarak kabul gören Güney Kore'nin yurt içi tüketimi bugün bile kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır (Salmon, 2020:49).

2008 yılında ABD'den dünyaya yayılan finansal kriz esnasında Güney Kore borsasında ilk etapta bir dalgalanma görülmüş olsa da temelleri sağlam atılan Güney Kore ekonomisi 1997 krizinin aksine büyük bir sıkıntı yaşamadan tüm dünya ekonomilerini etkileyen bu travmayı hızlıca atlatmıştır. 1997 krizinin ardından yeni Güney Kore ekonomisinin temelleri sağlam atılmış ve ülkenin finans sektörü, 2008 krizinin sebebi

olarak görülen yüksek riskli *mortgage* kredilerine para kaptırmamıştır. Üstelik Güney Kore ticaretini ABD ve AB dışında kalan ülkelere genişletmiş; bu durum kriz sebebiyle ihracatta yaşanabilecek daralmalara karşı ülkenin kendini koruyabilmesini sağlamıştır. Günümüzde Çin, Güney Kore ürünlerinin en büyük alıcısı, Güney Kore ise Çin'in en büyük doğrudan yatırımcısıdır. Bununla birlikte Güney Kore hükûmeti fiyat avantajını Çinli ve Japon rakiplerine karşı korumaya devam etmek istemiş; bu sebeple ABD ve AB ile serbest ticaret antlaşmaları da imzalamıştır. Bu süreçte Güney Kore ekonomisinin büyüme hızında bir yavaşlama görülmüştür. 1960'lı yıllarda %9,3 olarak görülen büyüme hızı 1970'lı yıllarda %10,3'e yükselmiş; bu rakam 1980'li yıllarda %7,7'ye, 1990'lı yıllarda %6,3'e ve 2000'li yıllarda ise %4,4'e düşmüştür. Bununla birlikte Güney Kore ekonomisi 1997 krizinin atlatılmasının ardından ekonomik resesyona girmemiştir (Salmon, 2020:49-50).

1990'lı yıllar Güney Kore ekonomisinin bilişim teknolojilerine yönelmeye başlamasına şahitlik etmiştir. Bu radikal dönüşüm, 1960'lı yıllarda yaşanan endüstri dönüşümü gibi yukarıdan aşağıya planlanarak gerçekleştirilmiştir. Teknolojik yatırımlar devlet tarafından teşvik edilmiş, altyapının oluşturulmasının ardından ise şirketler kendi hizmet ve ürünlerini geliştirmeye başlamışlardır. Örneğin, Güney Kore'de ilk cep telefonları, olimpiyatlarda kullanılmak üzere ithal edilmiştir. Ancak bu telefonların kullanılabilmesi için ülkeye gerekli ağların kurulması gerekiyordu. Güney Kore devleti bu noktada mevcut formatların kullanılması halinde dünya teknolojilerini hep bir adım geriden takip etmek durumunda kalacaklarını fark etmiş ve ABD'li Qualcomm firmasının ürettiği Kod Bölmeli Çoklu Erişim (CDMA) teknolojisini kullanan ilk ülke olmuştur. ABD ve AB'nin farklı altyapılar kullandığı düşünüldüğünde çok riskli olduğu anlaşılacak olan bu hareket, Güney Kore'nin içinde sürekli olarak bulunduğu "farklı fakat her zaman daha iyi" teknoloji arayışının bir göstergesi gibidir (Salmon, 2020:50).

Güney Kore hükûmeti, 1993 ve 2001 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin başkan yardımcılığı görevini yürüten Al Gore tarafından 1993 yılında ortaya atılan "Bilgi Otobanı" fikrinden çok etkilenmiştir. Devlet, ülkenin bu tür bir teknolojik dönüşümden geçmesi gerektiği kararını vermiş ve ülke çapında fiber-optik altyapının kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Ülkenin oldukça küçük olması, Güney Korelilerin %65'inin apartmanlarda yaşaması ve operatörler arasında yaşanan

serbest rekabet sebebiyle 2005 yılında gelindiğinde ülkenin tamamı genişbantlı internet erişimine ulaşmış durumdaydı. Günümüzde dünyanın en iyi ulusal internet altyapısına sahip olan Güney Kore, dünya üzerinde mevcut olan kablosuz erişim noktalarının %30'unu barındırmaktadır. Bu durum ülkenin bilişim sektörünün büyük bir hızla canlanmasına da sebep olmuştur. Teknoloji alanındaki büyük isimler ülkeyi ziyaret eder hale gelmiş, ülke bilişim alanında bir tür test alanı halini almıştır. Genç bilişim şirketlerinin isimleri Güney Kore'nin yaşlı *çaebol*larının yanında anılmaya başlanmış olsa da kredi krizi yeni girişimleri güçsüz düşürmüş ve teknoloji patlamasının kaymağı uluslararası rakiplerinin gerisinde kalan bu yeni şirketlere değil, yine Güney Kore ekonomisinin esaslı oyuncuları olan *çaebol*lara kalmıştır. Bu şirketler diğer teknolojik altyapı çalışmalarından da faydalanmışlardır. Örneğin, 2001 yılında açılan ve Sarıdeniz'de bir ada üzerine inşa edilmiş olan İnçeon Uluslararası Havalimanı, "dünyanın en iyi havalimanı" unvanına layık görülmüş ve uluslararası alanda yedi ödül almıştır. Hızlı tren sistemi KTX ise 2004 yılında çalışmaya başlamıştır (Salmon, 2020:51).

Bu teknolojik dönüşüm süreci *çaebol*ların daha da güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. 1997 krizi öncesinde ilgilendikleri hiçbir alanda faaliyet gösterme konusunda çekingen davranmayan *çaebol*lar ağır sanayiye yönelmişler ve yüksek miktarda üretim yaparak bunları küresel piyasa fiyatlarının altında satmayı tercih etmişlerdi. 1997 krizinin ardından ise *çaebol*ların sınırlı alanlarda gelişmeye önem verdikleri görülmektedir. Buna paralel olarak araştırma geliştirme uygulamaları da büyük önem kazanmaya başlamıştır. Samsung firmanın pazarlama ekibi için Kore kökenli ABD vatandaşlarını, Hyundai Motors ise Alman tasarımcıları işe almıştır. Daha önce "kalitesiz ve taklit" ürünler satmakla ünlenen Güney Kore şirketlerinin malları 2000'li yılların ortalarına doğru uluslararası takdir toplamaya başlamış ve *çaebol*lar birer dünya markası haline gelmiştir (Salmon, 2020:52). Yine de Güney Koreli şirketler günümüzde bile yeni icatlar konusunda çekimser davranmaktadırlar. *Çaebol*lar yeni bir pazar yaratacak yeni bir ürün icat etmek yerine "takipçi" bir strateji izlemektedirler. Yepyeni ürünler ortaya koyamasalar da daha hızlı cihazlar, daha ince ekranlar ve daha küçük çipler gibi yeniliklerle çok sayıda patent almayı tercih etmektedirler. Tamamen yeni bir ürün ortaya koymaktan çok daha az riskli olan bu yöntem ile var olan piyasalarda yükselmeyi hedeflemektedirler (Salmon, 2020:52).

Günümüzde Güney Kore OECD ülkeleri arasında araştırma geliştirme faaliyetlerine en çok pay ayıran ülkelerden biridir. Ar-Ge faaliyetleri ise çoğunlukla özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Güney Kore, toplam patent sayısı bakımından dünyada 5. sırada yer almaktadır. Patent alma konusunda *çaebol*ların baskın bir konumu vardır. Samsung ise en yüksek patente sahip *çaebol* olarak öne çıkmaktadır (Oğuztürk, 2011:52). Bununla birlikte *çaebol*lar ölçek ekonomisi modelini tam anlamıyla terk etmemişlerdir. Günümüzde Samsung, dünyadaki en büyük ikinci elektronik şirketi konumundadır. Samsung ayrıca yarı iletken sektöründe de büyük bir yere sahiptir ve dünyanın en büyük bellek çipi, televizyon ve akıllı telefon satıcısıdır. LG, dünyanın en büyük ikinci ekran üreticisidir. Hyundai Motors ve Hyundai Heavy ise alanlarının en büyük şirketlerindendir (Salmon, 2020:53). 2017 yılı Fortune Global 500 listesinde ise telekomünikasyon, otomobil ve bilgi teknolojileri alanlarında Güney Koreli on beş *çaebol* grubu bulunmaktadır (Kavurmacı, 2020:118).

Tablo 10. Güney Kore Patent Kurumu Tarafından Verilen Patent Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

1950	5
1960	219
1970	266
1980	1.632
1990	7.762
1995	12.512
2000	34.956
2005	73.512
2007	123.705
2010	68.843
2014	129.786

Kaynak: Kore Patent Kurumu (Korean Intellectual Property Office, KIPO) http://www.kipo.go.kr/upload/en/download/Registrations.xls (Erişim Tarihi: 10.02.2021).

Güney Kore'de Batılı ekonomilerden farklı olarak devletin yönettiği, dolayısıyla merkezden planlanan ve daha çok üretime odaklı bir ekonomik model görülmektedir. Kapitalizmin itici gücü uluslararası ticarettir; ancak ülkede esas faktör emek yoğun üretimin yoğun bir şekilde kullanılmasına bağlı olarak ortaya çıkan "sermaye birikimi" olarak öne çıkmaktadır. Ülkenin ekonomik gelişim sürecinde kullanılan bu sıra dışı model, Güney Kore'nin beklentilerin de ötesinde bir gelişim göstermesini sağlamıştır. Bu noktada Güney Kore'nin önemli bir örnek temsil ettiğini öne sürmek mümkündür. 1960'lı yıllarda son derece tecrübesiz ve fakir olan bu ülkenin sadece 50 yıl içerisinde geçirdiği dönüşüm, uygulamaya konulan politikaların yerindeliğinin bir göstergesi olmuştur (Salmon, 2020:53).

Güney Kore ekonomisini kalkındırabilmek amacıyla ihracata dayalı bir sanayileşme politikası izlemiş ve bu politikasına paralel olarak yürüttüğü bilim ve teknoloji politikası ile de etkin ve sürdürülebilir bir büyüme elde etmeyi amaçlamıştır. Tüm bu süreç içerisinde Güney Kore, gelecekte kendine büyük rekabet gücü sağlayacak ve büyük yatırımlar yapabilmesini mümkün kılacak olan alanlarda yeterli teknolojik kabiliyeti kazanma ve girişim yapma isteğini sürekli olarak korumuştur. Bu isteğin canlı tutulmasında en önemli rolü ise devlet üstlenmiştir. Devlet, teknolojinin ülkede kendiliğinden gelişmesini beklememiştir. Yerli teknolojinin oluşturulabilmesi için gerçekleştirilmesi gereken teknoloji transferi ve transfer edilen teknolojinin ülke içinde geliştirilmesi gibi önemli konularda devlet önayak olmuştur. Güney Kore devleti hangi endüstrilerin hangi dallarının ne şekilde geliştirileceğini belirlemiş, sanayinin hangi alanlarına yatırım yapılacağını kararlaştırmış ve bunlara bağlı olarak teknoloji üretme ve geliştirme süreçlerine doğrudan dahil olmuştur. Devlet, Güney Kore'nin teknoloji üreten bir ülke haline gelebilmesi için teknolojikleşme sürecine aktif olarak katılmış, bu yönde politikalar uygulamış, bu amacı teşvik etmiş ve hatta dayatmıştır. Kalkınmada en büyük görev ise *çaebol*lara verilmiştir. Devlet *çaebol*ları düşük faizli krediler ve benzeri teşvik politikaları ile desteklemiş, yatırımların öncelik teşkil eden sektörlerde gerçekleştirilmesini sağlamış ve teknolojik açıdan gelişme sürecinde bulunan *çaebol*ları rekabetten korumuştur. Bununla birlikte devlet *çaebol*lara somut ihracat hedefleri belirlemiş, araştırma geliştirme faaliyetlerinin arttırılmasını ve uluslararası alanda rekabet edebilecek düzeyde ürünlerin geliştirilmesini istemiş, belirlenen hedefleri gerçekleştiremeyen *çaebol*lardan ise desteğini çekmiştir. Yürütülen bu disiplinli

politikalar, Güney Kore'nin büyük bir hızla sanayileşmesini sağlamıştır. Ülkenin ekonomisi birkaç on yıl içerisinde hızla büyümüş ve gelişmiştir. Planlı sanayileşmeye adım atılan 1960 yılında Güney Kore yaklaşık 33 milyon dolar ihracat yapmış, ihracat listesinin ilk sırasında ise demir cevheri yer almıştır. 1990 yılına gelindiğinde ise Güney Kore'nin ihracat rakamları 65 milyar dolara yükselmiş, en çok ihraç edilen ürün ise elektronik ürünler olmuştur. Bu durum Güney Kore ekonomisinin gerçekleştirdiği disiplinli kalkınma çalışmalarının bir sonucudur (Bakkal vd., 2012:76-77).

Uygulanan başarılı politikalar sayesinde Güney Kore, sanayileşmede büyük bir başarı göstermiştir. Bu başarı ise Güney Kore'nin teknoloji, yani BİT temelli yeni ekonomiye geçişi için önemli bir temel oluşturmuş ve sanayinin ihtiyaç duyduğu teknolojiyi kendi kendine üretebilecek kabiliyete sahip olacak bir noktaya gelmesini sağlamıştır. BİT sektörü temelli yeni ekonomi dalgası 1990'lı yıllardan itibaren dünyayı etkisi altına almış ve Güney Koreli yetkililer bu yeni yaklaşımın ülkelerin kalkınmasına sağladığı faydaları kısa bir süre içerisinde fark etmişlerdir. Bu durum Güney Kore'de, özellikle 1997 krizinin ardından, BİT sektörünün geliştirilmesine yönelik çabaların arttırılmasına sebep olmuştur. Güney Kore uluslararası ekonomide yaşanan dönüşümü çok erken yakalamış, BİT sektöründe dünya lideri olma hedefini bu erken dönemde belirlemiştir. Hedefin belirlenmesinin ardından çalışmalar hızlandırılmış, BİT sektörünün Güney Kore ekonomisindeki payı 1997 yılında %8,6 iken bu rakam 2000 yılında %13'e yükselmiştir. Bu ilerleme hız kesmeden devam etmiş, günümüzde Güney Kore genişbantlı internet, mobil iletişim cihazları ve yarı iletkenler alanlarında bir dünya lideri olmuştur. Böylece BİT sektörü, 1997 krizinin ardından Güney Kore'nin ekonomik ilerlemesinin en önemli motoru haline gelmiştir (Bakkal vd., 2012:78).

Devlet tıpkı planlı sanayileşme döneminde olduğu gibi, Güney Kore ekonomisinde gerçekleştirilmesi hedeflenen bu dönüşüme de aktif olarak dahil olmuştur. Devlet öncelikli olarak bu dönüşümün ihtiyaç duyduğu ortamı hazırlamıştır. Telekomünikasyon sektörü özelleştirilerek rekabete açılmıştır. Bu alanda sadece bir liberalizasyona gidilmekle kalınmamış, gerekli hukuksal altyapı da oluşturulmuştur. Böylece hizmet sağlayıcılar arasındaki rekabet artmış, bu durum ise ürün kalitesinin yükselmesine sebep olmuştur. BİT sektörünün ihtiyaç duyduğu insan kaynağını sağlayabilmek için eğitim sisteminde de değişikliklere gidilmiş; BİT sektörüne yönelik

araştırma geliştirme faaliyetlerinin ise devlet, özel sektör ve üniversitelerin iş birliği ile gerçekleştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Devlet gerçekçi hedefler belirleyebilmek amacıyla özel sektör, araştırma görevlileri, akademik personel ve bilim insanları ile çalışmalar gerçekleştirmiş ve ulaşılması amaçlanan hedeflerin takibi için bir denetleme kurulu oluşturmuştur. Böylece süreç ilk elden incelenebilmiş, ihtiyaç duyulan destek hızlı bir şekilde sağlanabilmiş ve gerektiğinde yeni hedefler hızla belirlenebilmiştir. Devlet bu çalışmalarına paralel olarak internet güvenliğinin kesin bir şekilde sağlanması ve sorunsuz bir bilgi toplumunun oluşabilmesi amacıyla 1995 ve 2003 yılları arasında fikri mülkiyet hakları, e-devlet, e-ticaret ve internet güvenliği konularında 150 kanun çıkarmıştır. Devlet aynı zamanda BİT sektörüne olan arzı arttırabilmek için çalışmış, 1960'lı yıllarda özel sektöre yapılan sanayileşmeye yönelik baskıların yerini bu dönemde BİT sektörünü geliştirmeye yönelik baskılar almıştır. Devlet sadece büyük holdinglere değil, değişim sürecini daha hızlı bir şekilde gerçekleştirebilecek olan küçük ve orta ölçekli şirketlere de destek ve teşviklerde bulunmuş, böylece BİT sektörünün özel sektör tarafından yürütülmesi sağlanmıştır. Güney Kore devleti BİT sektörü alanında çalışacak olan şirketlerden aldığı lisans ücretlerini ekonominin diğer alanlarına tahsis etmemiş, buradan elde edilen gelirler yine BİT sektörünün geliştirilmesi için harcanmıştır. Bu durum BİT sektörünün gelişimine hız kazandırdığı gibi, halkın BİT konusunda bilgilendirilmesi ve eğitiminin sağlanması gibi konularda da yardımcı olmuştur. Böylece devlet BİT sektörünün gelişebilmesi için gerekli olan iç talebi yaratabilmiş, bu talebin yaratılabilmesi için ise kendisi en büyük BİT kullanıcısı olmuştur. Böylece hem kamu, hem de özel sektör birer BİT kullanıcısı haline getirilebilmiştir (Bakkal vd., 2012: 78-80). Günümüzde Güney Kore'nin gerçekleştirdiği toplam ihracatın dörtte biri BİT sektörüne aittir (Külünk, 2020:80). Yaşanan gelişmeler istihdamın sektörel dağılımında da değişiklikler görülmesine sebep olmuştur. İstihdamın yıllar içerisinde imalat sanayinden nitelikli çalışan gerektiren teknoloji ve hizmetler sektörüne kaydığı görülmektedir.

Tablo 11. İstihdam Edilen İşçilerin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

	Tarım %	İmalat %	İnşaat %	Hizmetler %
1990	17,9	27,2	7,4	46,7
2000	10,6	20,3	7,5	61,2
2016	4,9	17,1	7	70,6

Kaynak: Kavurmacı, 2020

1997 krizinin ardından Güney Kore halkına yeni bir çağın geldiği hissi hâkim olmuştur. "IMF dönemi" olarak adlandırılan yıllar Güney Korelileri adeta uyandırmıştır. Güney Kore'nin IMF'den aldığı 58 milyar dolar borcu öngörülen tarihten önce ödeyebilmesi, uzun yıllardır muhalif olan Kim Dae-jung'un başkan seçilmesi ve 2000 yılında Başkan Kim ile Kuzey Kore lideri Kim Jong-il arasında gerçekleştirilen zirve, ülkede yeni bir döneme adım atıldığı hissini uyandırmıştır. Güney Kore birkaç on yıl içerisinde toplumsal bir dönüşümden geçmiş, sanayisini ve ekonomisini büyük bir hızla geliştirmiş, baskıcı diktatörlük yıllarının ardından bir halk hareketi sonucunda demokratikleşmiş ve soğuk savaş sonrası dünyada kendi ayakları üzerinde durmaya başlayabilmiş bir ülke haline gelmiştir. Özellikle kriz sonrasında uygulanan başarılı politikalar sonucunda BİT sektörünün ülkede yaygınlaşması ile Güney Koreliler artık kendi ülkelerinde üretilen cep telefonları ve internet sağlayıcılarının tüm imkânlarından yararlanabiliyor, çağın oldukça ötesinde bir kitle kültürünün oluşmasının ilk adımlarını atmaya başlıyorlardı. Bu durum ise yirmi birinci yüzyılda önce Asya'ya sonra da tüm dünyaya yayılan Kore dalgasının, yani Kore dilinde "Hallyu" (Hangıl: 한류, Hanja: 韓) olarak adlandırılan ve popüler Kore kültürünün dünya çapında yayılması olarak tanımlanabilecek olan fenomenin temelini oluşturan özgüven ve kararlılık hissini sağlayan en önemli faktör olmuştur (Hwang, 2018:209).

3.9. Kalkınmada Uçan Kaz Modeli ve Güney Kore'nin Öğrencilikten Öğretmenliğe Geçişi

Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve üretim teknolojilerinin dünya çapında yaygınlaşması, ABD ve Avrupa ülkelerinin on dokuzuncu yüzyılda gösterdikleri büyük sanayileşme hareketinde ve Japonya'nın yirminci yüzyılda bu gelişmeleri

yakalayabilmesinde önemli bir role sahiptir. Doğu Asya ülkeleri arasında küresel teknolojik gelişmeleri takip eden, öğrenen ve bu gelişmelere hızlı bir şekilde ayak uyduran Japonya ve Asya Kaplanları[6], başarılı kalkınma örnekleri olarak literatürde önemli bir yere sahiptir. Bu ülkelerin göstermiş oldukları başarı bir yandan teknolojilerini hızla geliştirerek sanayileşmelerini, diğer yandan ise içine düşmüş oldukları "orta gelir" tuzağından kurtularak sürdürülebilir bir büyüme sürecine girmelerini sağlamıştır. Güney Kore'yi diğer bölge ve ülkelerden ayıran ise ülkenin başlangıç şartları olmuştur. Güney Kore sadece birkaç on yıl içerisinde Japon sömürge döneminden henüz kurtulmuş, yıkıcı bir savaş sebebiyle mahvolmuş, imkânları sınırlı ve her alanda geri kalmış bir ülke olmaktan çıkmış, dünyanın en büyük ve teknolojik ekonomilerinden biri haline gelmiştir. Güney Kore'nin bu süreçte uyguladığı başarılı politikalar ise gelişme ve kalkınma ihtiyacı içerisinde olan ülkeler için önemli dersler barındırmaktadır. İşte Güney Kore'nin ekonomisinde yaşadığı bu gelişim ve dönüşüm, onun ekonomik bağlamda öğrencilikten öğretmenliğe geçiş sürecini ifade etmektedir. Güney Kore, Konfüçyüsçülüğün bir mirası olan kalkınmaya yönelik kararlılığını ve toplumsal motivasyonunu başarılı bir şekilde kanalize edebilmiş, uyguladığı teknoloji transferi politikaları ile başarılı bir ekonomi haline gelebilmiştir (Tiryakioğlu, 2015:226-227).

Güney Kore ekonomisinin günümüzdeki mevcut konumunun temellerinin Japon sömürge döneminde atıldığını söylemek mümkündür. Japonya ise hem transfer ettiği teknolojik bilgiler ile kendi ileri teknolojisini geliştirebilmesi, hem de diğer Doğu Asya ülkelerinin sanayileşme ve kalkınma politikalarını ilk elden etkilemesi ile önemli bir ülke konumundadır. Japonya on dokuzuncu yüzyılda yaşanan küresel teknolojik gelişmeleri fark etmiş ve gelişmiş ülkelerle arasında bulunan teknolojik açığı kapatma hedefini belirlemiştir. Japonya'nın önderlik ettiği ve diğer Doğu Asya ülkeleri tarafından takip edilen bu kalkınma modeli 1930 yılında Japon ekonomist Kaname Akamatsu tarafından ortaya atılan "Uçan Kaz Modeli" (Japonca: 雁行形態論, İngilizce: Flying Geese Paradigm) ile açıklanmıştır. Bu modele göre bir öncü ülkenin geçirmiş olduğu yapısal dönüşümü, zaman içerisinde o ülkeyi takip eden ülkeler de geçirmektedirler. Bu model öncü ülkelerin emek-yoğun ekonomilerden sermaye-yoğun ekonomilere geçişi üzerine

[6] Tayvan, Singapur, Hong Kong ve Güney Kore.

kurulmuştur ve Japonya ile Güney Kore arasındaki kalkınma ilişkisini tasvir edebilmektedir (Tiryakioğlu, 2015:228).

Devlet eliyle kurulan tesisler Japonya'nın sanayileşmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu tesisler bir süre sonra düşük fiyatlarla özel sektöre devredilmiş ve devlet tarafından desteklenmişlerdir. Özellikle gemi sanayisi ve demiryolu şirketleri, Japonya sanayisinin altyapısının oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Japonya devleti ise yurt dışından teknoloji transferi için önemli adımlar atmış ve teknolojinin ülke içerisinde geliştirilmesi için önayak olmuştur. Bu yönde bilinçli kararlar alınmış, yurt dışından getirilen teknik elemanlar istihdam edilmiştir. Bu danışmanların sayısı 1875 yılında 527 ilken, 1885 yılında 155 olmuştur. Bu durum ise Japonya'nın gerekli bilgileri kısa bir süre içerisinde öğrendiğinin ve ihtiyaç duyulan danışmanları artık kendi vatandaşları ile sağlayabildiğinin bir göstergesidir. Japonya'nın teknolojik ve ekonomik kalkınması İkinci Dünya Savaşı ile sekteye uğramış olsa da savaşın ardından ekonomide görülen büyüme hız kazanmıştır. Kalkınmacı devlet anlayışı ile yürürlüğe sokulan başarılı politikalar keskin bir disiplinle izlenmiştir. Bu süreçte Japonya, gelişmiş ülkelere teknolojik gözlemlerde bulunabilmeleri için özel yetiştirilmiş elemanlar göndermeye başlamıştır. Gönderilen bu elemanlar yöneticilerden ziyade teknik personellerdir ve bu hareket ile Japon sanayisinin yurt dışına açılması hedefi esas alınmıştır. Japonya özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından teknolojiye ve yeni ürün üretebilme kapasitesine büyük önem vermeye başlamış ve kalkınma sürecindeki istikrarını korumuştur. Transistörlü radyo piyasasında 1955 yılında %10'luk bir paya sahip olan Japonya, 1980 yılına gelindiğinde bu oranı %90'a çıkarabilmiştir. Benzer bir şekilde 1960 yılında siyah-beyaz televizyon üretiminin %20'sini sağlayan ülke, 1965 yılında bu oranı %45'e yükseltmiştir. Bu rakamlar Japonya'da görülen gelişme ve kalkınmanın hızını gözler önüne sermektedir. 1950'li ve 1960'lı yıllar tersine mühendislik yönteminin hız kazandığı, böylece teknoloji transferinin de hızlandığı yıllar olmuştur. Araştırma geliştirme faaliyetlerinin arttırıldığı bu dönem Japonya'nın geri kalmış Doğu Asya ülkeleri için bir model oluşturmaya başlamasına sebep olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın adından hızla toparlanma sürecine giren Japonya bu süreçte kendi teknolojisini oldukça düşük fiyatlara satarken, bu satıştan elde ettiği kazancın çok daha fazlasını yabancı teknolojilerin lisans haklarını almak için harcamıştır. Elde ettiği yabancı teknolojileri tersine mühendislik yönetimi ile öğrenen ve geliştiren Japonya bu sürecin ardından amaçladığı seviyeye ulaşmış ve dünyanın önde

gelen teknoloji merkezlerinden biri haline gelmiştir. Böylece Japonya, Doğu Asya ülkeleri için de bir öncü konumunu almıştır (Tiryakioğlu, 2015:228-229).

Japonya'nın geçirmiş olduğu bu dönüşüm süreci ve bu sürecin Doğu Asya ülkeleri üzerindeki etkisi, Akamatsu'nun "Uçan Kaz Modeli" ile açıklanabilmektedir. Japonya'nın deneyimlemiş olduğu teknolojik gelişim süreci Güney Kore'nin bilim ve sanayi politikaları üzerinde de etkileyici olmuştur. Japonya zaman içerisinde Doğu Asya ülkeleri üzerindeki "işgalci ülke" pozisyonundan sıyrılmış, sanayileşme ve kalkınma gibi konularda bu ülkelere liderlik eder duruma gelmiştir. Japonya'nın hızla kalkınarak sanayileşmesi ve bölgede teknolojik bir lider konumunu alması, bölgede pazar oluşturma ve bölgenin gelişimine yönelik mali kaynak sağlama gibi konularda da faydalı olmasını sağlamıştır. Japonya'nın bu öncü durumu, onu takip eden ve bir zamanlar "dünyanın taklitçilik başkenti" olarak anılan Doğu Asya ülkelerinin teknoloji transferi sayesinde müthiş ilerlemeler kaydederek bir zamanlar kendilerinden çok daha önde olan ekonomileri geçme başarısı elde etmelerine yol açmıştır. Bu ülkeler arasında olan Güney Kore ise, teknolojik gelişime ve kalkınmaya olan doğal yatkınlığı sebebiyle farklı bir yere sahiptir. Güney Kore teknolojik gelişim süreci içerisinde ABD üniversitelerinden mezun olun öğrencileri istihdam etmiş, ABD'li küçük elektronik şirketleri ile ortaklıklar kurmuş veya onları satın almıştır. Böylece yeni teknolojilerin Güney Kore'ye transferi hedeflenmiş, transfer edilen teknolojiler ile ise mevcut teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi ve ülke içerisinde üretilebilmesi amaçlanmıştır. Öyle ki, Güney Kore'nin teknoloji transferi, planlı sanayileşme sürecine girilen 1960 yılından BİT sektörünün aktif olarak ekonomide öncü olduğu günümüze dek sürekli artmıştır. Güney Kore geç kalkınan ülkeler arasında yer aldığı halde, Japonya'nın izinden giderek yürüttüğü başarılı bilim ve teknoloji politikaları ile önde gelen teknoloji ülkeleri ile aynı konuma yükselebilmiştir (Tiryakioğlu, 2015:231-232).

Uçan Kaz Modeli'ne göre kalkınma sürecinin ilk aşaması sanayi mallarının ithal edilmesi ve temel tüketim mallarının, yani ham maddelerin ihraç edilmesidir. Bu aşamada gelişmekte olan ülke kullanıma hazır tüketim mallarını gelişmiş ülkelerden ithal ederken, bu ülkelere ham madde ihraç etmektedir. İkinci aşamada ise ithal ikameci sistem ile ülke içinde üretilen ürünler daha önce ithal edilmekte olan ürünlerin yerini almaya başlar. Bu dönemde sermaye mallarının ithalatı artar ve ithal edilen sanayi ürünleri tersine

mühendislik yöntemi ile öğrenilmeye başlanır. Yerel üretimin artışı ile üçüncü aşamaya girilir ve bu dönemde kullanıma hazır tüketim malları ihraç edilir. Bu aşamada üretimi öğrenilmiş olan sanayi ürünleri yurt içinde üretilir ve bu ürünlerin ithalatı azalır. Dördüncü aşamaya ulaşıldığında ise artık sermaye malları yurt içinde üretilebilmekte ve gelişmiş ülkelerle aynı seviyelerde ihracat yapılabilmektedir. Liderlerini takip eden diğer "Uçan Kaz" ülkeleri de benzer süreçlerden geçip geliştikçe tüketim mallarının ihracatı azalırken, sermaye mallarının ihracatı artar. Bu süreçte tüketim mallarının üretimi bir sonraki sırada yer alan takipçi ülkelere kalırken, bu durum ülkeler arasında ortaya çıkan öğretmen-öğrenci ilişkisini de ortaya çıkarmaktadır. İlerleyen aşamalarda takipçi ülkeler de bilgi birikimlerini arttırarak teknolojik üretime geçer ve tüketim mallarının üretimini kendilerini takip eden ülkelere bırakırlar (Kavurmacı, 2020:26).

Teknoloji artan küresel ticaret sayesinde daha erişilebilir bir tabiat kazanmış, bu durum endüstrilerin "sürünün başında" yer alan lider ülkeden "sürünün gerisinde" kalan takipçi ülkelere taşınmasını kolaylaştırmıştır. Uçan Kaz Modeli, geç gelişen ülkelerin taklit yöntemi ile endüstriyel ve teknolojik bilgileri öncü ülkeden öğrenip kendilerini takip eden ülkelere öğreterek ekonomik ilerleme kaydetmelerini ifade eder. Doğu Asya bölgesi göz önünde bulundurulduğunda "Uçan Kaz Modeli", Japonya'nın liderliğini üstlendiği Güney Kore, Hong Kong, Tayvan ve Singapur gibi ülkelerin oluşturduğu endüstrileşme ve kalkınma ekosistemini yansıtmaktadır. Güney Kore, Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı öncesinde ilk adımlarını attığı kalkınma sürecini 1960'lı yıllardan itibaren uygulamaya başlamıştır. 35 yıl süren Japon sömürge döneminden kalan altyapı ve sistemlerden de faydalanan Güney Kore ekonomisi planlı sanayileşme döneminde ihracat hedefli bir tabiat kazanmış, sanayisi ise devlet desteği ile gelişmiştir. 1980 sonrasında Güney Kore'de araştırma ve geliştirmeye verilen önem her geçen gün biraz daha artmış, bu durum özellikle 1997 krizinin ardından ülke ekonomisinin BİT sektörü hedefli bir yapı kazanmasına önayak olmuştur. Yani Güney Kore, kalkınma konusunda bir zamanlar ülkesinde işgalci olarak bulunan Japonya'nın öğrencisi olmaktan gücenmemiş ve içinde bulunduğu sıkıntılı durumu doğru politikalar uygulayarak lehine çevirmeyi başarabilmiştir (Kavurmacı, 2020:22-27).

35 yıl süren Japon sömürge döneminin ardından, özellikle de Kore Savaşı sonrasında ekonomisi çökme noktasına gelen, kıtlık ve yoksullukla mücadele eden,

uluslararası ticarette deneyimsiz olan ve ancak dış yardımlarla ayakta kalabilen Güney Kore, 2019 yılı itibarıyla dünyanın en büyük on ikinci ekonomisi ve en büyük beşinci ihracatçısı haline gelmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren Güney Kore devleti tarafından uygulanan ihracat ve teknoloji odaklı ekonomik büyüme modeli, ülkenin birkaç on yıl içerisinde sağlam bir altyapıya, yüksek teknolojiye ve birinci sınıf uluslararası şirketlere sahip olabilmesini sağlamıştır. Güney Kore'nin ekonomik kalkınma süreci, ülkenin siyasal kalkınma, yani demokratikleşme sürecinden etkilendiği gibi, ülkenin kültür ihracatı için de motor görevine sahip olan mühim bir alanı oluşturmaktadır. Güney Kore ekonomisi planlı kalkınma yıllarında sıkı bir disiplinle devlet tarafından yönlendirilmiş, ülkenin 1980'li yıllardan itibaren girdiği demokratikleşme sürecine paralel olarak ekonomisinde de bir serbestleşme eğilimi görülmüş, bu eğilimin zirve noktasını oluşturan 1997 Asya Ekonomik Krizi sonrasında ise Güney Kore ekonomisi bir kez daha küllerinden doğarak BİT sektörü odaklı bir tabiat kazanmıştır. Tüm bu süreç içerisinde teknolojiye verilen önem hiçbir dönemde azalmamış, teknolojiye yapılan yatırımlar ülke ekonomisinde görülen büyümenin sürdürülebilir olmasını sağlamıştır. Güney Kore'nin en büyük ekonomik değeri olan Güney Koreliler ise ülkelerinin en kötü günlerinde dahi toplumsal motivasyonlarını korumayı bilmiştir. Güney Kore ekonomik kalkınma sürecinde geçmişinden dersler çıkartarak hatalarını düzeltebilmiş ve sadece 50 yıl önce ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin bir öğrencisi konumundayken, günümüzde gelişmekte olan ülkelere kalkınma konusunda önemli dersler verebilecek ve bu ülkeler tarafından örnek alınabilecek bir konuma gelmiştir.

BÖLÜM 4. GÜNEY KORE'NİN KÜLTÜREL KALKINMA SÜRECİ

4.1. Güney Kore'de Toplumsal ve Kültürel Hayat

4.1.1. 1990 Öncesinde Güney Kore'nin Toplumsal ve Kültürel Hayatı

Güney Kore'nin toplumsal ve kültürel hayatı, ülkenin kuruluşunun öncesinden başlayarak 1990'lı yıllara dek arka arkaya gelen birçok bunalımlı süreçten geçmiştir. 1945 yılına dek süren Japon sömürge döneminin asimilasyon politikalarından kurtulmaya çalışan Güney Koreliler hem kimliklerini koruyabilmek hem de ana dillerini ve alfabelerini özgürce kullanabilmek için mücadele etmiş; siyasi özgürlük arayışı kendini dönemin kültürel eserlerinde göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, yüzyıllardır tek bir toplum olarak varlığını devam ettiren Kore milleti uluslararası çıkarlar sebebiyle ikiye bölünmüş, 1950 yılında patlak veren Kore Savaşı'nın yıkıcı etkisi bir yandan yarımadadaki toplumsal konjonktürün temelinden sarsılmasına sebep olurken, diğer yandan Güney Kore'nin kültürel çıktılarını on yıllar boyunca etkileyecek bir olgu haline gelmiştir. Kore Savaşı'nın ardından olabilecek her anlamda çöküşün eşiğine gelen Güney Kore'de arka arkaya yaşanan darbeler ise ülkenin 1960'lı yılların başından 1980'li yılların sonuna dek askerî dikta yönetimleriyle yönetilmesine sebep olmuştur. Bu durum ise Güney Kore'nin toplumsal ve kültürel hayatının siyaset ile iç içe geçmesiyle sonuçlanmıştır. Özellikle 1972'de uygulanmaya başlanan anayasal diktatörlük, yani "Yuşin" rejimi, devletin muhalefete yönelik baskılarının müthiş boyutlara ulaştığı; iktidarı zedeleyebilecek her türlü kültürel içeriğin ise sansürlendiği bir dönem olmuştur. Yuşin dönemi ifade özgürlüğünün tamamen yok sayıldığı uygulamalara tanıklık etmiştir. Park Chung-hee hükûmeti Komünizm Karşıtı Yasa'yı tüm siyasal muhalifleri susturmak için bir araç olarak kullanmış, her türlü protesto eylemi suç kabul edilmiş ve 1975 yılında ilan edilen 9 Numaralı Olağanüstü Hal Önlemi ile birlikte devlete karşı olduğu düşünülen herhangi bir hal, durum veya ifade sebebiyle vatandaşların tutuklanabileceği açıklanmıştır. Bu önlemler, devletin zorbalığına isyan eden halkın baskı altında

tutulmasını sağlamanın yanı sıra basın, yayın, medya, müzik, edebiyat ve sinema gibi alanlarda da devleti sınırsız sansür yetkisi ile donatmıştır. Devletin uygulamış olduğu bu baskı ortamı, özgürlük ve demokrasi yanlısı muhalifleri düşüncelerini sanat ile ifade etmeye yöneltmiş olsa da bu çabalar çoğu zaman üretilen kültür ürünlerinin yasaklanması ve sanatçıların hapis cezalarına çarptırılması ile sonuçlanmıştır (Hwang, 2018:182-191).

Güney Kore 1990'lı yıllardan önce çalışmak haricinde bir aktiviteye vakit ayırmanın çok da mümkün olmadığı bir ülke olmuştur. Çalışma kültürünün hâkim ve boş durmanın kabul edilemez olduğu bu ülkede eğlenceye ayrılacak zaman yok denecek kadar azdı. Kore Savaşı'nın yarattığı ekonomik yıkımı toparlama konusunda son derece kararlı olan Güney Koreliler, katı bir disiplinle uygulanan kalkınma projelerinin bir sonucu olarak 1960'lı yıllardan itibaren gururlu, çalışkan ve rekabetçi bir karakter kazanmışlardır. Doğal kaynaklardan yoksun olan Güney Kore, en büyük ve yegâne değeri olan Güney Korelilerin çalışma azmi ve kararlılığı sonucunda planlı sanayileşme sürecini başarıyla tamamlamış; böylece ülke ekonomisi birkaç on yıl içerisinde hızla kalkınmıştır. Ancak Güney Korelilere "güçlerinin son damlasına kadar durmaksızın çalışarak kendi başlarının çaresine kendilerinin bakması gerektiği" fikrinin aşılandığı bu dönem, Güney Kore'nin içine kapanık ve yabancıları dışlayan bir hava kazanmasına sebep olmuştur. Kendi kendine yeten bir ülke olma amacıyla büyük bir kalkınma mücadelesine girişen ve uzun yıllar boyunca askerî yönetimler tarafından militarist bir disiplinle yönetilen Güney Kore, bu süreçte kültürel ve toplumsal farklılıkların pek görülmediği, içine kapalı ve tek tipleşmeye yatkın bir ülke haline gelmiştir (Macit, 2018:39).

Güney Kore'nin başkenti ve en büyük şehri olan Seul, 1980'li yılların başlarında bile gri ve gösterişsiz binalarla kaplı haldeydi; sokaklar ise tek tip ve sade kıyafetler giyinen insanlarla dolup taşıyordu. Bu insanların yalnızca kıyafetlerinde değil, dünyaya olan bakış açıları ve düşüncelerinde de genel bir tek tiplik mevcuttu. Bir Güney Koreli dünyada yaşanan bir gelişmeyle ile ilgili olarak "Biz Güney Korelilerin bu konudaki düşüncesi şu şekildedir..." diyerek bir genelleme yaptığında, etrafındaki diğer Güney Koreliler de çoğu zaman belirtilen düşünceye itiraz etmezlerdi. Çocukların geleceğe dair hayalleri de birbirine benzer haldeydi; onlara büyüdüklerinde ne olmak istedikleri sorulduğunda ya iş adamı, yani bir *çaebol* çalışanı, ya da ev hanımı olmak istediklerini söylerlerdi. Kültürel çeşitliliğin mevcut olmadığı bu ortam insanların da büyük oranda

tek tipleşmesine ve toplumda bağnaz bir düşünce yapısının hâkim olmasına sebep olmuştur. Örneğin, Dünya Ticaret Örgütü'nün temellerini atan Uruguay Round müzakerelerinin Güney Kore piyasalarını uluslararası ticarete açmak için düzenlenen bir oyun olduğunu düşünen Güney Korelilerin sayısı o kadar fazlaydı ki; bu süreçte ithal ürün kullanan Güney Korelilerin vatanlarına ihanet ettikleri düşünülmekteydi. Ülkede Batı mutfağı ürünlerine rastlamak ise birkaç fast-food markası haricinde neredeyse imkânsızdı. Gece hayatı ve benzeri eğlence sektörleri son derece sınırlıydı. Zaten boş zamanları olmayan Güney Korelilerin farklı mutfaklara, değişik aktivitelere veya eğlenceye ayırabilecek vakitleri de yoktu. Öyle ki en sevdikleri boş zaman aktiviteleri sorulduğunda çoğu Güney Koreli "uyumak" cevabını veriyordu. Güney Koreli olmayan her şeye karşı bir dışlama ve ötekileştirme mevcuttu. Örneğin, melez çocuklardan duyulan rahatsızlığı konu alan bir makale, bir gazetenin düzenlemiş olduğu deneme yarışmasında birincilik ödülünü kazanmıştı. Ülkenin bu toplumsal iklimi ise Güney Kore'de bulunan az sayıda yabancının izole yaşamlar sürdürmelerine sebep olmuştur. Çeşitliliğin olmadığı, farklılıkların gerek devlet gerekse toplum tarafından olumsuz karşılandığı ve içine kapanık bir ülke olan Güney Kore, bu dönemlerde ülkede bulunan diplomatlar ve iş insanları için çoğu zaman katlanılması gereken zorunlu bir mecburiyetten ibaret olarak görülmekteydi (Salmon, 2020:81-82).

4.1.2. 1990 Sonrasında Yaşanan Değişimler ve Toplumsal Kalkınma Yılları

1980'li yılların son dönemlerinden itibaren yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak Güney Kore 1990'lı yıllarda kültürel bir devrim yaşamıştır. Güney Korelilerin yaşam tarzlarından düşüncelerine, kılık kıyafetlerinden davranışlarına kadar yaşanan bu radikal, hızlı ve büyük değişimin öncelikli nedeni, 1980 yılında Gwangju ayaklanması ile başlayan ve 1987 yılında resmîleşen demokratikleşme hareketi, bir diğer nedeni ise ekonomik kalkınma sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve ülke genelinde görülen refah artışıdır (Hwang, 2018:202). 1987 yılında demokratik yönetim sistemine geçen Güney Kore'de toplumsal ve kültürel hayat, bu dönemden önce on yıllar boyunca süren askerî dikta yönetiminin bir sonucu olarak baskılanmıştır. Bu baskının ortadan kalması sonucunda ortaya çıkan serbest ortam ise ülkede hem toplumsal hem de kültürel bir rönesans yaşanmasına sebep olmuştur. Kuruluşunun ardından altı anayasa ve altı farklı

“cumhuriyet” deneyimleyen Güney Kore, Kore Savaşı'nın ardından yönetime gelen dikta yönetimi altında kalkındırdığı ekonomisinin tetiklemiş olduğu siyasal kalkınma sürecinin bir sonucu olarak demokratikleşmiş; bu demokratikleşme süreci ülke ekonomisinin serbestleşmesini sağlamış, bu serbestleşme süreciyle ülke refahında görülen artış ise tasarrufa yönelik politikaların tüketime yöneltilmesine sebep olmuştur. Öyle ki, 1980 yılında kişi başına düşen gelir 1598 dolarken, bu rakam 1990 yılında 6147 dolara, 2000 yılında 10.741 dolara, 2011 yılında 22.489 dolara, 2018 yılında ise 33.320 dolara yükselmiştir. Dolayısıyla Güney Kore'de artan refah, Güney Korelilerin tüketime yönelik taleplerinin de artmasına ve çeşitlenmesine sebep olmuştur. Güney Kore 1997 yılında yaşadığı ekonomik krizi, BİT sektörünü geliştirme seferberliği sayesinde hızlıca atlatmış ve bu sayede bir yandan ekonomisine yeni bir tabiat kazandırırken diğer yandan geleneksel medyanın da değişmesini sağlayarak yeni akım, ürün ve gelişmelerin daha önce görülmemiş bir hızla yayılabilmesini ve tüketilebilmesini sağlamıştır (Salmon, 2020:84).

Güney Kore günümüzde tamamen farklı bir ülke haline gelmiştir. Seul estetik duygusuyla tasarlanmış binalarla kaplanmış, böylece şehir karamsar gri tonunu üzerinden atarak renklenmeye başlamıştır. Modayı yakından takip eden Güney Kore toplumu ise günümüzde dünyanın en iyi giyinen toplumları arasındadır. Artık hayattaki tek hedefleri bir *çaebol* tarafından işe alınmak olmaktan ibaret olmayan Güney Koreli gençler ise daha büyük hayallere sahiptirler. Eğlence faaliyetleri ise oldukça gelişmiş durumdadır: Güney Kore'de yaz turizminden kış sporlarına uzanan geniş bir yelpazede çeşit çeşit boş zaman aktivitesi bulmak mümkündür. Öyle ki, Güney Kore'nin en büyük iki şehri olan Seul ve Busan, eğlence arayan kişiler için birer cazibe merkezi haline gelmiştir ve dünyanın en aktif gece hayatına sahip şehirleri arasında sayılmaktadır. Çeşitlilik ise her alanda artmış durumdadır. Dünyanın her kültüründen izler taşıyan restoran ve barlar Seul'un dört bir yanında faaliyet gösterirken, uluslararası markalar ülkenin her yerinde mağazalar açmaya devam etmektedirler. Farklı etnik gruplar arasında yapılan evlilikler ve bu evliliklerden doğan melez çocuklar da artık hoş karşılanmaktadır. Günümüzde diplomatların ve iş adamlarının gözde ülkelerinden biri haline gelen Güney Kore'deki yabancı nüfus da artmış durumdadır (Salmon, 2020:83-84).

Güney Kore'de pasaportlar 1990'lı yıllara kadar yaygınlaşamamıştır. Ülkenin temel gelir kaynağı ihracat olsa da bu dönemden önce Güney Korelilerin iş, eğitim veya turizm amacıyla yurt dışına çıkabilmeleri için özel izinler almaları gerekmekteydi. Küreselleşme eğilimi ise Kim Young-sam yönetimi dönemiyle başlamıştır. Bu eğilime hızlıca ayak uyduran Güney Koreliler, hem seyahat hem de eğitim gibi amaçlarla yurt dışına çıkmaya başlamışlardır. Örneğin, 2000'li yıllara gelindiğinde ABD'de bulunan en büyük üçüncü öğrenci nüfusunu[7] Güney Koreli gençler oluşturmaktaydı. Artan refah ve yaşanan küreselleşme dalgası sayesinde yurt dışına çıkabilen ve ülkenin dört bir yanında başarıyla tamamlanan teknolojik altyapı sayesinde internette de dolaşmaya başlayan Güney Koreliler bu sayede hem dünyayı tanımaya hem de kendilerini dünyaya tanıtabilmeye başlamışlardır. Bu durum Güney Korelilerin kozmopolitleşmeye başlamasını sağlamış ve Güney Koreli olmayanlara duyulan güvensizlik duygusunun bertaraf edilmesini kolaylaştırmıştır. Bu süreç yurt dışında ikamet eden Güney Korelilerin sayısını arttırdığı gibi, Güney Kore'de ikamet eden yabancı nüfusu da arttırmıştır. Küreselleşen Güney Korelilerin İngilizce öğrenme talepleri, anadili İngilizce olan binlerce kişinin Güney Kore'ye yerleşmesine sebep olmuştur. Zenginleşen Güney Korelilerin fabrikalarda çalışmak yerine teknoloji ağırlıklı sektörlere yönelmeleri ise gelişmekte olan ülkelerden yüz binlerce işçinin Güney Kore'ye göçmesine neden olmuştur. Kentleşmenin hızla arttığı 1990'lı yıllar ise, kendilerine bir eş bulmakta sıkıntı yaşayan Güney Koreli çiftçilerin Çin ve Güneydoğu Asya ülkeleri başta olmak üzere yabancı ülkelerden eş aramaya başlamalarına yol açmıştır. Bu durum 2006 yılında Güney Kore'de mevcut tüm evliliklerin %11'inin çift kültürlü olmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla Güney Kore'de çift kültürlü hayat Batı'nın aksine kentte değil, kırsal kesimde doğmuştur (Salmon, 2020:85-86). Güney Kore'ye farklı yollar ile giriş yapan göçmenlerin ülke üzerindeki etkisi her geçen yıl biraz daha artmaktadır. Öyle ki, bir zamanlar sınırları keskin çizgilerle belirlenmiş ve farklılıklara kapalı olan Güney Koreli kimliği, günümüzde ani ve büyük değişimlerden geçmektedir (Hwang, 2018:214).

Günümüzde Güney Koreliler etnik kimlik ve toplumsal cinsiyet konularında da çok daha modern bir tutuma sahiptirler. Kadının aile içerisindeki konumu ise Güney Kore toplumunun geçirmiş olduğu en büyük değişimlerden biridir. Güney Kore'de aile

[7] Çinliler ve Hindistanlıların ardından.

kavramı, yirminci yüzyılın son on yılına kadar kadının toplum içindeki rolünün ilerlemesini geciktiren Konfüçyüsçü düşüncelerden arındırılamamıştır. 1990'lı yıllar ise aile hukuku ve kadın haklarına yönelik birtakım düzenlemelerin gerçekleştirilmesine sahne olmuştur. Bu sayede nikah dışı çocukların yasal olarak tanınması, kadınların aile reisi olabilmesi, boşanan kadınlara velayet hakkının verilebilmesi ve boşanan ailelerde çocukların annelerinin de soyadını taşıyabilmesi gibi haklar sağlanmıştır (Hwang, 2018:212). Güney Koreli kadınların iki senelik zorunlu askerlik görevinden muaf olması onların Güney Koreli erkeklerden daha uzun bir süre eğitim görerek iş hayatına daha erken bir yaşta katılmalarını sağlamıştır. Dünyada yaşanan gelişmelerden haberdar olan Güney Koreliler, kadın ve erkeklere yüklenen geleneksel cinsiyet rollerinin yapmış olduğu baskılardan büyük ölçüde kurtulmuş durumdadırlar. Güney Koreli kadınlar geleneksel olarak kadınlara atfedilen anne olmak ve çocuk büyütmek gibi beklentilerden özgür bir şekilde hayatlarını sürdürebilirlerken, yıllar süren dikta rejiminin sert ve otoriter erkek imgesini imrenilecek bir şey olmaktan çıkarmasının da etkisiyle Güney Koreli erkekler ise daha yardımsever, sevecen ve feminen bir hale gelmişlerdir. LGBTQ+ bireylerin de özgürce var olabildikleri Güney Kore'de farklı yönelim ve ilgi alanlarına hitap eden birçok mekân da açılmıştır (Salmon, 2020:86-87). Toplumsal cinsiyete yönelik yaşanan bu gelişmeler Güney Kore'de boşanma oranlarının artmasına ve doğum oranlarında ise düşüş yaşamasına sebep olmuşsa da, Konfüçyüsçü ailevi geleneklerin yeni yasal düzenlemeler sayesinde geride bırakılmış olması, hem kadınların hem de erkeklerin bu gelenekler sebebiyle sırtlanmış oldukları adaletsiz yüklerden kurtulmalarını sağlanmıştır (Hwang, 2018:212). Bu yüklerden kurtulan kadınlar ise toplumsal alanda daha görünür hale gelmişlerdir. 2006'da ilk kadın başbakan Han Myeong-sook, 2012 yılında ise ilk kadın devlet başkanı Park Geun-hye göreve gelmiştir. Koreli kadınlar sporda da kendilerini göstermeye başlamışlardır. Günümüzde buz pateni, okçuluk, *tekvando* ve golf gibi çeşitli dalların uluslararası müsabakalarında yarışan üst düzey birçok Koreli kadın sporcu bulunmaktadır (Hwang, 2018:213).

Bir zamanlar dünyanın tasarruf merkezi olarak kabul edilen Güney Kore'de, vatandaşları para harcamaya ikna edebilmek için 1997 yılını beklemek gerekmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren refahları her geçen gün artan Güney Koreliler, ancak Asya Ekonomik Krizi'nin ardından bir tüketim toplumuna dönüşebilmişlerdir. Krizin mahvettiği ekonominin toparlanabilmesi için tüketmeye teşvik edilen Güney Koreliler;

günümüzde çarpıcı moda anlayışları ve yüksek satın alma güçleri sayesinde dünyanın en marka düşkünü toplumları arasındadırlar. Ancak yaşanan bu hızlı ve radikal dönüşüm sadece refah artışı ve seçeneklerin çokluğundan değil; Güney Kore toplumunda mevcut olan grup davranışından da kaynaklanmaktadır. Salmon'ın da belirttiği üzere, Güney Kore'de "eşitlikçi, fakat aynı ölçüde rekabetçi bir mantık söz konusudur: Kim'de olan bir şeyi Park ve Lee de isteyecektir" (Salmon, 2020:54). Dolayısıyla Güney Korelilerde "onda varsa bende de olmalı" düşüncesi yaygın bir şekilde mevcuttur. Diğer yandan, eskimiş ve yıpranmış ürünlerin Güney Kore'de alıcı bulması pek mümkün değildir. Güney Koreliler bir önceki yıla ait teknolojik ürünleri kullanmak istemez, ikinci el araba veya kıyafet satın almazlar. Güney Kore enerjisini her şeyden önce toplumda mevcut bulunan rekabet baskısından sağlamaktadır. Bu durum evlerden arabalara, teknolojik cihazlardan kıyafetlere her şeyin son model olmasını gerektirmektedir (Salmon, 2020:90).

Ekonominin olgunlaşması ile genç işsizliğinin artması da ülkede farklı bir rekabet ortamının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Eğitim başarısının Batılı ülkelerce övüldüğü Güney Kore'de sabahlara kadar ders çalışmak öğrenciler için normal bir durum haline gelmiştir. Güney Kore'de gençler *hakvon* olarak adlandırılan ve yıllık kazancının 2020 itibarıyla 18 milyar dolar olduğu tahmin edilen dershanelerde her gün saatlerce ders çalışmaktadırlar. Üniversiteye giriş sınavı Güney Korelilerin hayatlarında vermek zorunda oldukları en önemli sınav olarak öne çıkmakta, bu sınavı kazanamayan Güney Koreli gençler bir sonraki sınava kadar toplumdan neredeyse tecrit edilerek gece gündüz demeden ders çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Salmon, 2020:139). Verilen tüm bu emeklere rağmen, tamamı çok iyi eğitim almış olan Güney Koreli gençler, ülkenin en iyi üniversiteleri kabul edilen Seul, Kore ve Yonsei Üniversitelerinden mezun olmadıkları takdirde, rakiplerinin önüne geçebilmek için ellerindeki tek seçenek olan görünüşlerini kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Güney Kore, dünyada nüfusuna oranla en çok estetik operasyonun gerçekleştirildiği ülkedir. Yılda bir milyon estetik operasyonun gerçekleştirildiği Güney Kore, dünyanın estetik operasyon merkezi olarak anılmaktadır. Yalnızca Seul 600'den fazla estetik kliniğine ev sahipliği yapmaktadır. 19 ile 29 yaş aralığındaki Güney Koreli kadınların üçte biri en az bir estetik operasyon geçirmiş durumdadır (Huffpost, 2019). Estetik operasyon geçiren Güney Koreli erkeklerin sayısı da her geçen gün artmaktadır. Özellikle kariyerlerinde ilerlemeye devam etmek isteyen

40'lı ve 50'li yaşlarındaki Güney Koreli erkekler çözümü estetik operasyonlarda aramaktadırlar. Ülkenin rekabetçi kültüründe genç ve diri bir yüz, rakipleri geride bırakmak için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Günümüzde Güney Kore'de yapılan toplam operasyonların %20'sini erkek hastaların oluşturduğu tahmin edilmektedir (Allure, 2019).

Çalışmanın gerek devlet gerekse toplum tarafından en büyük erdem olarak kabul edildiği Güney Kore'de kültür faaliyetlerine, eğlenceye ve boş zaman aktivitelerine yıllar boyunca gereken önem verilememiştir. Demokratikleşme öncesinde devlet tarafından ifade özgürlüğü ve kültür ürünleri üzerinde uygulanan sansür ve ekonominin toparlanabilmesi için tasarruf yapılması yönünde var olan toplumsal baskılar, bu alanların kalkındırılmasının önündeki en büyük engeller olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal refahın her geçen gün giderek artması ve ülkenin demokrasi ile yönetilmeye başlaması ile görülen serbestleşme eğilimi, hem toplumsal yapının değişerek gelişmesine hem de kültürel çıktıların üzerindeki sansürün kalkmasına sebep olmuştur. Güney Kore Anayasa Mahkemesi 1996 yılında sansürün anayasaya aykırı olduğu kararını vermiştir. 2003 yılında alınan bir kararla haftalık çalışma süresinin beş güne indirilmesi sonucunda ise boş zaman artmış, böylece rekreasyon faaliyetlerinde büyük bir artış görülmüştür. Günümüzde Güney Kore'de sinemadan kayağa, konaklamalı turlardan günübirlik gezilere kadar çok çeşitli rekreasyon faaliyetlerini bulmak mümkündür. Dikta yönetiminin koymuş olduğu gece yarısından sonra sokağa çıkma yasağının da kaldırılmasının ardından Güney Kore gece hayatı oldukça renkli bir hale gelmiş, şehir merkezleri yan yana sıralanmış gece kulüpleri ile dolmaya başlamıştır (Salmon, 2020:89). Bu tür faaliyetlere artan talebin yanı sıra, Güney Korelilerin bu faaliyetler için yaptıkları harcamalar da artmıştır. Dolayısıyla Güney Kore'nin geçirmiş olduğu siyasal ve ekonomik kalkınma süreçleri sonucunda ulaştığı demokratik yönetim sistemi ve büyük ekonomik başarılar, ülkenin toplumsal ve kültürel kalkınmasını etkileyen en büyük faktör olmuştur. Güney Korelilerin toplumsal ve kültürel hayatları üzerinde bulunan devlet baskısının ortadan kalkması sonucunda kozmopolitleşen ülkenin toplumsal yapısı hızlı bir dönüşüm geçirirken, sansürün kaldırılması sonucunda kültürel faaliyetler de çeşitlenerek artmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren daha aydınlık bir ülke haline gelen Güney Kore'de üretilen kültürel ürünler de Batılı ülkeler tarafından oldukça çekici bulunan yeni bir tabiat kazanmıştır. Ekonomik kalkınma yıllarında edinmiş oldukları rekabetçi ruhu

serbestçe uygulayabilecekleri yeni bir alan bulan çalışkan Güney Koreliler ise kültür ürünleri ihracatında bir numara olabilmek için canla başla çalışmaya başlamışlardır.

4.2. Devlet Destekli Güney Kore Markası ve Kore Dalgası (Hallyu)

4.2.1. İlk Kültür İhracatı: Tekvando

Kültürel dönüşüm ve kalkınmanın yaşandığı 1990'lı yıllardan önce Güney Kore'nin belli başlı kültürel ihraç ürünü, bir dövüş tekniği olan *tekvando* idi. Japon sömürge döneminde ülkelerini istila eden Japonlardan *karate* öğrenen Koreliler, bu sporu unutulmaya yüz tutmuş olan Joseon dövüş sanatı *taekkyun* ile harmanlayarak 1955 yılında *tekvando* olarak isimlendirmişlerdir. Kore ve Vietnam savaşları sebebiyle Doğu Asya'da bulunan ABD askerlerinin dövüş sanatlarına duydukları ilgi sonucunda *tekvando* dünya genelinde ün kazanmıştır. Demokratikleşme öncesinde popüler kültürü sansürleyen Güney Kore hükûmeti ise bu fiziksel aktivitenin yaygınlaşması için elinden geleni yapmıştır. Aslında *taekkyu*nun doğudan bir mirası olmayan *tekvando*, dünya kamuoyuna kadim bir Kore sanatı olarak tanıtılmış; Uluslararası Tekvando Federasyonu'nun başarılı çalışmaları ise *tekvando*nun modern bir spor olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Bu sayede ilk *tekvando* dünya şampiyonası 1973 yılında düzenlenmiş ve *tekvando* 1988 yılında ilk kez olimpiyatlarda yer alabilmiştir. Herhangi bir ekipman gerektirmeyen ve bu sayede dünya genelinde hızla yaygınlaşan *tekvando* günümüzde de en popüler sporlardan biridir. Güney Kore'nin askerî rejimler tarafından da desteklenen ve ilk kültür ihracatı olarak kabul edilebilecek olan bu dövüş sanatının dünya çapında hızla kazandığı popülerlik, devlet desteğini arkasına alan Güney Kore kültür endüstrisinin 2000'li yıllarda ulaşacağı seviyenin bir habercisi gibidir (Salmon, 2020:92).

4.2.2. Kore Dalgası ve Gelişim Süreci

Kore yarımadası tarih boyunca dış kültürlerin etkisinde kalmıştır. Kore kültürü Budizmden, Konfüçyüsçü düşüncelerden, Çin yazı ve geleneklerinden etkilenmiştir. Güney Kore ise hem Japonya'nın modernleşme sürecini, hem Avrupa düşüncesini, hem

de ABD yaşam tarzını içinde barındırmaktadır. Bu açıdan Güney Kore, farklı kültürleri kendi kültürü ile rafine etmeyi gelenek haline getirmiş ve bu konuda tecrübe sahibi bir ülkedir (Macit, 2018:38). Çok bileşenli ve çok boyutlu olan Kore Dalgası (Macit, 2018:12); Konfüçyüsçü değerlerin ve geleneksel Güney Kore kültürünün, Batılı değer ve davranış kalıpları ile birleşmesi ve yeniden yorumlanması sonucunda ortaya çıkan melez bir kültür fenomenidir (Macit, 2018:27). Kore Dalgası'nı tabir etmek için kullanılan Hallyu (Hangıl: 한류, Hanja: 韓流) kelimesi, Çin medyası tarafından ilk kez 1999 yılında, Güney Koreli müzik grubu H.O.T.'ın Çin'de kazandığı büyük popülariteyi ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır (Salmon, 2020:93). Çince'de Kore anlamına gelen Hán (韓) ve akım anlamına gelen Liú (流) sembollerinin birleşiminden meydana getirilen Hallyu, Asya ülkelerinde Güney Kore popüler kültürünün yaygınlaşmasını ifade etmektedir (Binark, 2019:62). Gerçekten de Güney Kore yapımı popüler kültür ürünleri, 1990'lı yılların ortalarından itibaren Asya kültür pazarına hızlı bir giriş yapmıştır. Günümüzde kült olarak kabul edilen 1991 yapımı *Sarangyi Mwogilrae* (What is Love?) Çin pazarına[8], 2000 yapımı *Gaeul Donghwa* (Autumn Tale) Filipinler, Malezya ve Hong Kong pazarına, 2002 yapımı *Gyeoul Yeonga* (Winter Sonata) ve 2003 yapımı *Dae Jang Geum* (Jewel in the Palace) Japon pazarına, 2004 yapımı *Pul-hauseu* (Full House) ise Hong Kong, Filipinler ve Tayland pazarlarına ihraç edilmiştir (Binark, 2019:64). Dünyanın her yerinde belirli bir izleyici kitlesi kazanmaya başlayan Güney Kore dizileri, farklı ülkelerden izleyicileri farklı şekillerde etkilemeye başlamıştır. Örneğin, Güney Kore dizileri ABD'de neşeli ve rahatlatıcı bulunmaktayken, bu yapımlar Avrupa'da romantik, Asya'da havalı, Orta Doğu ülkelerinde ise duyguları zarif bir şekilde ifade eden, ahlaka uygun ve güvenli yapımlar olarak görülmektedirler. Her ülkede farklı bir dizinin büyük ün kazanmış olması ise bu durumun bir göstergesidir (Macit, 2018:57). Güney Kore dizileri farklı milliyetlerden izleyicilerde farklı hisler uyandırıyor olsa da Kore Dalgası etki sağladığı tüm ülkelerde benzer etkiler göstermektedir. Bu noktada Güney Kore dizileri, Hallyu'nun öncül bir "Truva Atı" olma özelliği taşımaktadır (Macit, 2018:11). Bu sebeple popüler kültür ihracatı, dizilerle sınırlı kalmamıştır. Örneğin,

[8] *Sarangyi Mwogilrae* Çin'de yayınlandığında %16,6 reyting oranı yakalamıştır. Bu oran Çin'de yayınlanan bir yabancı dizinin o zamana dek ulaşabildiği en yüksek reyting oranı olmuştur (Macit, 2018:24).

profesyonel olarak BoA adıyla tanınan K-Pop[9] yıldızı Kwon Bo-ah Japonya müzik listelerinde bir numaraya yerleşmiş; 1999 yapımı *Shiri* ve 2001 yapımı *Yeopgijeogin Geunyeo* (My Sassy Girl) gibi filmler birçok Asya ülkesinde gişe rekorları kırmaya başlamıştır (Binark, 2019:63).

Güney Kore kültür endüstrisi, 1990'lı yılların başından itibaren güç kazanan sivil hükûmetler ve gittikçe liberalleşen kültür politikaları sayesinde güçlenmiş ve ortaya çıkan rekabet ortamında patlama göstermiştir (Macit, 2018:43). Öyle ki, Güney Kore ekonomisi 1993 ve 2003 yılları arasındaki on yıllık süreçte yıllık %5,5 büyüme göstermişken, aynı süreçte kültür endüstrisi %21 oranında büyüme göstermiştir (Macit, 2018:35). Bu süreçte demir-çelik, kimya ve tekstil gibi olgular sanayi toplumları için ne ifade etmekteyse, Güney Kore gibi kültür endüstrilerinin aktif bir hale gelmeye başladığı çağdaş toplumlarda da medya ve kültür ürünleri benzer şeyleri ifade etmeye başlamıştır. Öyle ki, iletişim ve kültür gibi alanlar günümüzün önde gelen ticari pazarları haline gelmiştir (Macit, 2018:13). Yaşanan bu dönüşümle birlikte önce bölgesel, sonra da küresel medyayı etkileyen Hallyu sayesinde Güney Koreli olan her şeyin popülerleşmesi ve yaygınlaşması söz konusu olmuştur (Macit, 2018:25).

Bu noktada Asya kültür endüstrisine hızlı bir giriş yapan Hallyu'nun kesintisiz ve homojen bir akım olmadığını belirtmek gerekir. Hallyu'nun ilk dalgası 1990'lı yılların ortalarında başlamış ve Hallyu yıldızlarının varlıklarını sosyal medyaya taşımaya başladıkları 2008 yılına dek sürmüştür. Hallyu 2.0 olarak adlandırılan ikinci dalga ise, internetin ve sosyal medyanın Güney Kore popüler kültür ürünlerinin üretim ve dağıtımda aktif ve interaktif olarak kullanılmaya başlandığı 2008 sonrası dönemi ifade etmektedir. İlk ve ikinci akım Hallyu arasındaki esas farkın ise hükûmetin yaratıcı endüstri politikalarında ve buna bağlı olarak tüketici profilinde yattığını söylemek mümkündür. İlk dalga Hallyu, çoğunlukla Asya ülkelerinde tüketilen dizi, film ve müziklerden oluşmaktayken ikinci dalga Hallyu içerikleri ABD ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dünyanın her köşesinde büyük popülerlik kazanmaya başlayan K-Pop, dijital oyunlar ve animasyon sektöründen oluşmaktadır. Bu noktada Hallyu 3.0 tabiri ise Kore Dalgası'nın ileri ürün ve pazar arayışını ifade etmektedir (Binark, 2019:64).

[9] Kore Pop Müziği.

Güney Kore hükûmetinin yaratıcı endüstrilere yönelik politikaları 2008 yılı öncesinde de mevcut olmakla birlikte bu politikaların varlığı ve etkisi bu yıldan itibaren kendisini göstermeye başlamıştır. Güney Kore'nin demokratik seçimlerle başa gelen ilk sivil başkanı olan Kim Young-sam (1993-1998) hükûmeti döneminde devletin medya üzerindeki sansürü ile yabancı kültürel ürünlere uygulanan engeller kaldırılmıştır. Başkan Kim kültür ürünlerinin yirmi birinci yüzyılın en önemli endüstriyel ürünleri olduğunu vurgulamış ve Güney Kore Kültür Spor ve Turizm Bakanlığı'nı bu alandan sorumlu kılmıştır. Medya üzerindeki sansür kademeli olarak kaldırılırken, özel sektör de bu alana yapılacak yatırımlar için teşvik edilmiştir (Binark, 2019:66). Böylece Güney Kore'de ticari yayın hayatı 1991 yılında, kablolu yayın 1995 yılında, uydu yayını ise 2002 yılında başlamıştır (Macit, 2018:41). Kültür ürünleri özellikle 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından ihraç edilebilir endüstri ürünleri olarak düşünülmeye başlanmıştır. Buna mutabık olarak ilk dönem Hallyu, Kim Dae-jung (1998-2003) ve Roh Moo-hyun (2003-2008) hükûmetleri döneminde yaşanmıştır. Bu süreçte "Kültür Endüstrilerini Destekleme Temel Yasası" 1999 yılında çıkartılmış ve böylece Kore popüler kültür ürünlerinin yabancı ülkelere tanıtılması, pazarlanması ve ihracatı amaçlanmıştır. Kurulan çeşitli kamu ajansları yoluyla içerik üretimi de desteklenmiştir. Bu destek ve politikalar yıllar içerisinde artarak devam etmiş ve yaratıcı üretim endüstrilerine verilen destek, Lee Myung-bak (2008-2013) ve Park Geun-hye (2013-2017) hükûmetlerinin uyguladığı temel kültür politikaları haline gelmiştir. Böylece bu alan Güney Kore ekonomisinin öncelikli unsuru olarak ön plana alınmıştır (Binark, 2019:66). Bu alana yapılan kamu harcamaları da yıllar içerisinde artış göstermiştir. Kültür Spor ve Turizm Bakanlığı'nın 1999 yılı bütçesi 301,2 milyon *won* iken bu rakam 2014 yılında 2.320,8 milyon *won*a yükselmiştir. Benzer bir şekilde, 1999 yılında kültür endüstrilerine destek için ayrılan bütçe 5,4 milyon *won* iken, bu rakam 2014 yılında 305,7 milyon *won* olmuştur. 2009 yılında ise Kore Kültürel İçerik Ajansı (KOCCA) kurulmuş ve içerik üretimi için desteklenmekte olan kamu ajansları KOCCA çatısı altında birleştirilmiştir. Samsung Elektronik'in başkan yardımcısı ve 1999 yılında ekonomik kriz sebebi ile kapanan Samsung Entertainment Group'un kurucusu olan Suh Byung-moon, KOCCA'nın ilk genel başkanı olmuştur. KOCCA, Kültür Endüstrileri Beyaz Raporları adı verilen planlar ile yaratıcı endüstrilere yönelik ulaşılması istenen hedefleri belirlemiştir. Yıllar içerisinde kültür ürünlerinin ihracat değerleri de artmıştır. Kore Dalgası, ikinci aşamasına adım

attığı 2008 yılında Güney Kore'ye 4,5 milyar dolar girdi sağlamıştır. Bir Kore dizisinin bir bölümü 2001 yılında ortalama 1000 dolara ihraç edilmekteyken, bu rakam 2005 yılında 6000 dolara yükselmiştir. Kore hükûmeti içerik endüstrisini ulusal öncelikli endüstriyel alan olarak konumlandırmak adına İçerikler Endüstrisi Destekleme Yasası'nı 2010 yılında çıkartmıştır. Yine 2020 yılında C-Korea planı öne sürülmüş, böylece rekreasyon ve turizm etkinlikleri yatırım yapılması gereken öncelikli alanlar olarak tespit edilmiştir. "Siber Kültürel İçerikler Akademisi" ile kültürel içerik üretimi teşvik edilmiş, Kore Uluslararası Kültür Endüstrisi Değişim Vakfı (KOFICE) ile Kore kültürünün yurt dışında yaygınlaştırılması desteklenmiştir (Binark, 2019:67).

Güney Kore başkanları Hallyu'yu kültür politikası bağlamında değerlendirmişlerdir. Hükûmetler siyasi görüşleri ne olursa olsun Kore Dalgası'nı ulusal ekonomiyi güçlendirmenin bir yolu olarak görmüşler ve Hallyu'nun millî imgenin geliştirilmesine sağladığı faydaların farkına varabilmişlerdir (Binark, 2019:68). Zira Hallyu, Güney Kore ekonomisini destekleyici bir karaktere sahiptir. Kore Dalgası, Kore hayat tarzını çekici kılmakta, bu durum ise Güney Kore menşeli ürünlere karşı ciddi bir talebin oluşmasını mümkün kılmaktadır. Örneğin, Kore Dalgası'yla Güney Kore'yi ziyaret eden turistlerin sayısında büyük bir artış görülmüş, Güney Kore en çok ziyaret edilmek istenen ülkelerden biri haline gelmiştir (Macit, 2018:29). Hallyu Güney Kore ekonomisine hem doğrudan hem de dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır. Yaratıcı kültür içeriklerinin ihracatı doğrudan gelir kalemini oluşturmaktadır. İhraç edilen bu ürünler sayesinde Güney Kore'nin marka değerinin artması, Güney Kore menşeli ürünlerin tanınırlığının yükselmesi ve Güney Kore ürünlerinin kazandığı tercih üstünlüğü ise dolaylı gelirleri oluşturmaktadır (Macit, 2018:28). Kore Dalgası bir yandan dünya toplumunu Güney Kore lehine biçimlendirmekte, diğer yandan Güney Kore'nin kültür ihracatı yoluyla kazandığı gelirleri her geçen yıl biraz daha arttırmaktadır (Macit, 2018:25).

Güney Kore ulusal markalaşmaya önem vermektedir ve kültürel diplomasi uygulamaları ile Güney Kore'ye karşı ilginin arttırılmasını ve dış aktörlerde dostça bir yaklaşım oluşturulmasını amaçlamaktadır (Binark, 2019:69). Yayıldığı ülkelerde Güney Kore'nin imajını olumlu yönde değiştiren Hallyu, Güney Kore'nin ulusal markasına en büyük katkıyı sağlayan politik diploması aracı ve en önemli yumuşak gücüdür (Macit,

2018:29). Bu noktada Hallyu'nun gelişimi ve dağılımı dört evrede açıklanmıştır. Kore Dalgası ilk evresinde popülerleşen televizyon dizileri, film ve müzikler olarak ortaya çıkmıştır. Dalganın ikinci evresinde, bu dizi, film ve müzikleri beğenen kişilerin bu ürünlere karşı bir satın alma eğiliminde bulundukları; örneğin albüm satın aldıkları ve Güney Kore'ye turistik geziler düzenledikleri görülmektedir. Üçüncü evre ise Güney Kore'ye duyulan ilginin kültür ürünlerinin ötesine geçişini temsil etmektedir. Bu evrede Kore Dalgası'na kapılmış kişiler yalnızca Güney Kore'nin popüler kültür ürünlerini tüketmekle kalmaz, Güney Kore menşeli diğer ürünleri de tercih etmeye ve tüketmeye başlarlar. Dördüncü evre ise Güney Kore kültürüne duyulan hayranlık, memnuniyet ve gıpta durumudur. Bu evrede kişiler Güney Kore diline, edebiyatına, yemeklerine ve yaşam tarzına hayranlık beslemeye başlarlar; Güney Kore'ye yapılan turistik seyahatler veya seyahat isteği ise artar (Binark, 2019:66). Hallyu'nun başlangıç aşamasında (1993-1997) Güney Kore dizileri ve Güney Kore pop müziği, Çin'de popülerlik kazanmıştır. Bu popülerlik büyüme aşamasında (1998-1999) Tayvan ve Vietnam gibi diğer Doğu Asya ülkelerine de yayılmıştır. Hallyu zirve döneminde (2000-2005) başta Japonya olmak üzere tüm Asya'da büyük bir kültürel fenomen haline gelmiştir. Genişleme dönemi (2005-Günümüz) ise Hallyu'nun tüm dünyaya yayılması ile gerçekleşmiştir (Macit, 2018:48). Kore Dalgası, yayıldığı ülkelerde de belirli süreçlerden geçmektedir. İlk aşamada diziler, filmler, K-Pop ve diğer Güney Kore kültür ürünleri, ülke içerisinde yaygınlaşırlar. İkinci aşamada, bu kültürel ürünleri tüketen kişiler, bu kültür ürünleri ile bağlantılı diğer ürünleri satın almaya yönelirler. İzlenilen dizide görülen *kimchi*nin[10] satın alınarak tüketilmesi veya sevilen K-Pop grubunun albümünün satın alınması, bu aşamanın birer örneğidir. Üçüncü aşamada ise Güney Kore menşeli elektronik cihazlar ve kozmetik ürünlerin tüketimi görülür. Bu aşamada kültürel ürünlerin tüketimi genişler. Dördüncü aşama ise Kore Dalgası'na kapılmış kişilerin, Güney Kore menşeli tüm ürünleri diğer rakip ürünlere tercih etmeleri ile ortaya çıkar (Macit, 2018:49). Bu süreçte Güney Kore ekonomisinin en büyük aktörleri olan *çaebol*lar ülkeye para ve itibar kazandırırken, yumuşak güç uygulamasının önde gelen örneklerinden olan Kore Dalgası ise Güney

[10] *Kimchi*, mayalanmış kırmızıbiber ve çin lahanası başta olmak üzere birçok sebze ile yapılabilen geleneksel bir Kore yemeğidir.

Kore'ye karşı duyulan ilgi ve sempatinin arttırılması görevini üstlenmektedir (Salmon, 2020: 99).

4.2.3. Güney Kore Hükûmetlerinin Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası Politikaları

Güney Kore, özellikle 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından kamu diplomasisi uygulamalarını daha planlı bir yapıya sokmuştur. Küresel alanda Kuzey Kore ile yaşandığı sorunlar ile tanınan ve bulunduğu coğrafyada Çin ve Japonya'nın arkasında kalan Güney Kore, kamu diplomasisinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri hedefine almıştır. Gelişmekte olan ülkelere bir örnek oluşturma durumunu öne çıkaran bu hedef, Kore Dalgası'nı da kamu diplomasisinin bir aracı olarak ortaya koymuştur. Kore Dalgası, farklı ülkelere dil okullarının açılması ve kültürel değişim programlarının uygulanması gibi uygulamalar ile ilk etapta Güney Kore'ye olan küresel ilginin büyümesini ve uluslararası alanda Güney Kore'den haberdar olma durumunun artmasını sağlamıştır (Binark, 2019:75). Dünya çapında yaygınlaşan küreselleşme akımına katılım konusunda ilk tedbirler ise Başkan Kim Young-sam (1993-1998) döneminde alınmış ve Güney Kore ilk kez 1994 yılında küreselleşme politikasını oluşturmuştur. Bu politika ile küresel kültürel rekabetin arttığı belirtilmiş ve kültür endüstrilerin geliştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Kültürel gelişimi ulusal gelişimin bir yolu olarak gören Kim Young-sam, kültürel ürünlerin ihracatını kültürel küreselleşme kavramı ile bir tutmuştur. Bu dönemde *tekvando* ve Kore alfabesi Hangıl başta olmak üzere 10 kültürel simge, Güney Kore'nin uluslararası alanda kültürel açıdan temsili için seçilmiştir (Binark, 2019:76).

Başkan Kim Dae-jung (1998-2003) da Hallyu'yu ulusal kalkınmanın ekonomik bir aracı olarak görmüştür. Kendini "Kültür Başkanı" olarak deklare eden Kim Dae-jung (Macit, 2018:42) Kore Dalgası'nı "bacasız ekonomi" olarak tanımlamış; bunun yanında Hallyu'nun Güney Kore'de demokrasi kültürünün yaygınlaşması için önemli bir enstrüman olduğunu belirtmiştir. 2000 yılında ulusal bütçenin %1'ine tekabül eden 0,9 milyar dolar, kültürel endüstrilerin geliştirilmesi için harcanmıştır. Kim Dae-jung'un yönetimde olduğu 1999-2003 yılları arasında Kore sinemasının geliştirilmesi amacıyla 125 milyon dolar destek yapılmıştır. Hükûmet bu dönemde özellikle sinema sektörünü destekleme konusunda oldukça kararlı davranmıştır (Binark, 2019:76-77).

Başkan Roh Moo-hyun (2003-2008) döneminde ise ilk kez kültürel çeşitlilik vurgusu dile getirilmiştir. "Yaratıcılık" vurgusu desteklenmiştir. Başkan Roh Çin'e bir gezi gerçekleştirmiş ve bu gezide "Hallyu" ile "Çin Dalgası" arasındaki benzerliğe dikkat çekerek iki ülke arasındaki dostluğu güçlendirmek istemiştir. Bu dönemde Gwangju kentinin bir kültürel merkez haline getirilmesi hedeflenmiş ve bu kentin 2023 yılına dek bu hedefe ulaşması amaçlanmıştır. Bu dönemde yabancı filmlerin gösterimine yönelik mevcut bulunan kota ise yılda 146 günden 73 güne indirilmiştir. Böylece elde edilen gelir ile Güney Koreli film yapımcılarına daha büyük bir fon sağlanabilmiştir. Bu dönemde Güney Kore'de henüz resmî bir kültürel diplomasi politikası mevcut bulunmamakla birlikte kültürel değişime büyük önem verilmiş ve Hallyu ülkenin demokratikleşmesi adına büyük önem sahibi olan bir öge halini almıştır (Binark, 2019:77).

Başkan Lee Myung-bak (2008-2013) döneminde Hallyu, ulusal bir prestij statüsü kazanmıştır. "Kore Markası" ön plana çıkartılmıştır. Lee Myung-bak, Hallyu'yu yumuşak güç politikasının bir ögesi olarak kabul etmiştir (Binark, 2019:78). Zira Güney Kore ürettiği medya içeriği ile diğer ülkelerin kamuoyunu Güney Kore lehine inşa etmektedir (Macit, 2018:75). Güney Kore markasının uluslararası alanda prestij kazanmasını ve statüsünü güçlendirmesini sağlayacak stratejilerin belirlenmesini ve uygulanmasını hedefleyecek olan "Ulusal Markalama Başkanlık Konseyi", Lee Myung-bak hükûmeti tarafından 2009 yılında oluşturulmuştur. Böylece Güney Kore, dünya çapında bu tür bir amaca yönelik olarak bu tür bir kurum oluşturan ilk ülke olmuştur. Kurulmasından dört sene sonra ortadan kaldırılan bu Konsey, yürürlükte olduğu dönemlerde "Küresel Kore" sloganı ile bir kampanya başlatmış; bu kampanya önde gelen birçok *çaebol* ile YG, JYP ve SM gibi şöhret ajansları tarafından da desteklenmiştir. Güney Kore'nin ilk kamu diploması yasası ise 2010 yılında çıkartılmıştır. İlk kamu diplomasisi elçisi 2011 yılında atanmıştır. Başkan Lee ulusal kalkınma adına Kore Dalgası'nın sürdürülebilir bir motor işlevi görebileceğine inanmıştır. Lee Myung-bak'ın eşi Kim Yoon-ok ise Güney Kore mutfağını Kore Dalgası'na dahil edebilmek için önemli çalışmalarda bulunmuştur. Kore yemeklerinin, özellikle de *kimchi*nin dizi ve filmlerde sıkça kullanılması ile Kore mutfağının yurt dışında tanıtılması için çaba gösterilmiştir (Binark, 2019:78).

Park Geun-hye (2013-2017) döneminde ise "Yaratıcı Ekonomi" politikası yürürlüğe konulmuştur. Kültürel zenginleşme yönetimin öncelikli alanlarından biri olarak

belirlenmiş ve “Kültürel Zenginleşme için Başkanlık Komitesi” kurulmuştur. Park Geun-hye Hallyu'yu yumuşak bir güç olarak benimsemiş ancak Kore Dalgası'nı daha çok BİT sektörünün desteklenmesinde bir aracı olarak görmüştür. Zira Başkan Park Geun-hye, babası Park Chung-hee'nin politikalarına benzer bir tavırla devletin kültür endüstrisi üzerindeki müdahalelerini arttırmış, muhaliflerine verilen fonların kesilmesine sebep olacak bir kara listenin oluşturulmasını sağlamıştır. 2010 yılında çıkartılmış olan kamu diplomasisi yasası 2016 yılında revize edilmiş ve Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir “Kamu Diplomasi Kurulu” hayata geçirilmiştir. (Binark, 2019:79).

Kamu Diplomasi Kurulu ilk toplantısını Başkan Moon Jae-in (2017-2022) döneminde, 10 Ağustos 2017'de gerçekleştirmiş ve kamu diplomasisi etkinliklerini uygulamak üzere Kore Vakfı'nı yetkili kılmıştır. Kamu Diplomasisi Üzerine İlk Temel Plan (2017-2021) uygulamaya konulmuştur. Bu plan ile Güney Kore'nin statüsünü zengin kültürel kaynaklardan faydalanarak geliştirmek, uluslararası alanda Güney Kore hakkında doğru bilgilerin edinilebilirliğini arttırmak, Güney Kore lehine uygulanacak politikalar için dost bir çevre oluşturmak, kamu diplomasisi aktörleri arasındaki iş birliğini teşvik etmek ve bu aktörleri desteklemek hedefleri belirlenmiştir. Diplomat Park Eunha, Kamu Diplomasisi Elçisi olarak atanmıştır. Elçi Park kamu diplomasisinin üçüncü aşamasında olunduğunun altını çizerek, yabancılarda tek yönlü oluşturulan pozitif imgenin bir ülkenin kamu diplomasisi için artık yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu aşamada yurttaşların ve yabancıların da kamu diplomasisine aktif bir şekilde katılımı gereklidir. Bu durum kültürel kamu diplomasisinin ikinci planda kalması durumunun değişmesine sebep olmuştur. Bir “Politik Planlama Birimi ve Kültürel Diplomasi Bürosu” oluşturulmuş, böylece Güney Kore yabancıları da uygulamalara aktif bir şekilde dahil eden bir kamu diplomasisine geçiş yapmıştır. Örneğin, yabancılar ile etkileşimi arttırmaya yönelik olarak “Güney Kore'yi seviyorum, çünkü...” adlı bir kampanya başlatılmış, bu kampanya dahilinde kişilerin Güney Kore hakkındaki düşüncelerini 3 dakikalık videolar halinde YouTube'a yüklemeleri istenmiştir. Bu kampanyaya 110 farklı ülkeden 1400 video ile katılım sağlanmıştır (Binark, 2019:80).

Güney Kore gerek nüfusu, gerek coğrafi konumu ve gerekse doğal kaynakları açısından büyük bir güç olmadığının ve olamayacağının farkında olan bir ülkedir. Bu durum Güney Kore'nin Singapur ve Kanada gibi sağlam bir orta güç (“middle power”)

olmayı hedeflemesine sebep olmuştur. Güney Kore, özellikle 2010 yılından itibaren kendisini barışı hedefleyen bir ara bulucu ülke olarak konumlandırmıştır. Güney Kore'nin kültürel kamu diplomasisi faaliyetleri ülkenin ekonomik ve siyasi çıkarları ile entegre bir şekilde konumlandırılmakta ve bu iki alan paralel olarak geliştirilerek birbirini desteklemektedir. Güney Kore, Kore yarımadasının "huzurlu" bir ada olduğu imgesini yerleştirmeye çalışmaktadır. Hükûmet yarımadanın bir savaş alanı olarak değil, bir arada yaşayan ve etkileşim içerisinde bulunan Kuzey ve Güney Kore halkları olarak algılanmasını amaçlamaktadır. Örneğin 2018 PyeongChang Kış Olimpiyatları'nda yarımada dünya kamuoyuna huzurlu ve barışçıl bir alan olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Samsung olimpiyatlara katılan tüm sporculara birer akıllı telefon hediye etmiş, 5G altyapısı dünya çapında ilk kez bu olimpiyatlar esnasında kullanılmıştır (Binark, 2019:82-84). Olimpiyatların açılış ve kapanışı Kuzey ve Güney Kore'nin en son 2006 İtalya Kış Olimpiyatları'nda kullandığı ve Birleşik Kore'yi temsil eden tek bayrak ile gerçekleştirilmiştir. İki ülke sporcuları stadyuma el ele tutuşarak girmişler ve Birleşik Kore Bayrağı altında yürümüşlerdir (Vox, 2018). Bu durum, yarımadanın barışçıl ve huzurlu olduğunu dünyaya yansıtmaya yönelik uygulanan bir kültürel diplomasi uygulamasıdır. ABD Başkanı Donald Trump'ın Kuzey Kore Lideri Kim Jong-un ile görüşmesi ve daha sonra Kuzey Kore topraklarına basan ilk ABD Başkanı olması; 2018 Kış Olimpiyatları'nda gerçekleştirilen diplomatik başarının bir yansımasıdır (abcNEWS, 2019).

Başkan Park Chung-hee, günümüzde Güney Korelilerde mevcut olan başarı iştahının mimarı kabul edilmektedir. Rekabetçi ve çalışkan Güney Koreliler, ülkeleri hakkında yapılan her türlü haberi gündemlerine taşımakta ve ülkelerinin dünya sıralamalarındaki yerini alanı fark etmeksizin ilgi ile takip etmektedirler. Dünya kamuoyu tarafından takdir edilmek isteyen Güney Kore'de Kore Dalgası'nın gerileyebileceğine dair duyulan endişe ise hiç de az değildir. Zira bir zamanlar ayaklanmaları, darbeleri ve savaşları ile tanınan Güney Kore, bir ülke olarak imajını parlatabilmek için çok çalışmıştır. Özellikle 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından Güney Koreli *çaebol*lar dünya çapında markalaşabilmek için yabancı reklamcı ve pazarlamacılarla çalışmaya başlamışlardır. Bu durum 2005 yılında Samsung'un marka değerinin en büyük rakiplerinden biri olan Sony'ninkini geçmesini sağlamıştır. *Çaebol*lar tarafından elde edilen bu başarılı girişim, Güney Kore'nin de bir ülke olarak markalaşabileceği

düşüncesini sağlamlaştırmıştır. Güney Kore 1998 Kış Olimpiyatları, 2002 Dünya Kupası, 2005 Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Zirvesi, 2010 G20 Zirvesi ve 2018 Kış Olimpiyatları gibi uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmış ve bu esnada konuklarını hoşnut edebilmek için hiçbir masraftan kaçınmamıştır. Organizasyon konusunda oldukça başarılı olan Güney Kore, yerel pazarlama girişimleri konusunda Batılı devletlere göre hâlâ amatör seviyede kalıyor olsa da millî bir ürün olarak öne çıkan Kore Dalgası, Güney Kore markasını kendiliğinden yukarı taşımaktadır. Örneğin, çok lezzetli olsa da yemeklerin yapımında kullanılan aşırı tuz ve baharatlar sebebiyle son derece sağlıksız olan Güney Kore mutfağı, lezzeti ile öne çıkarılmak yerine başarısız bir strateji ile sağlıklı olarak tanıtılmaya çalışılmış; ancak bu başarısızlık Güney Kore dizi ve filmlerinde ön plana çıkarılan Kore mutfağı ürünlerinin bu yolla ün kazanmasıyla bertaraf edilebilmiştir. Küreselleşme dalgası ile dünyanın birçok yerinde önemli yerlere gelen Güney Koreliler ise bu markayı kazandıkları ün ile desteklemektedirler. Dünya çapında büyük popülerlik kazanan K-Pop sanatçıları ve Hallyu yıldızlarının yanı sıra Manchester United'da oynayan futbolcu Park Ji-sung, Totteham'da oynayan futbolcu Son Heung-min ve LA Dodgers'da oynayan beyzbolcu Park Chan-ho, spor alanında büyük bir üne ve hayran kitlesine sahiptir. BM Genel Sekreterliği görevini üstlenen Ban Ki-moon, dünya çapında tanınırlık kazanmıştır (Salmon, 2020:96). 92. Akademi Ödülleri'nde en iyi yönetmen ödülünü kazanan Bong Joon-ho ise, kendisi de bir yönetmen olan tercümanı Sharon Choi ile birlikte 2020 Ödül Sezonu'na adeta damga vurmuş ve dünyanın dört bir yanındaki film severlerin ilgisinin Güney Kore sinemasına yönelmesini sağlamıştır. Bu ve benzeri gelişmeler, Kore mutfağına, Kore edebiyatına, Kore sinemasına ve genel olarak Güney Kore'ye olan ilgiyi arttırmıştır. Hallyu yıldızlarına benzemek için estetik operasyon geçirmek üzere Güney Kore'ye uğrayan hayran sayısında patlama görülmüştür. Dünyanın en büyük turist pazarlarından olan Çin ve Japonya arasında yer almakta olan Güney Kore ise bu ve benzeri sebeplerle turist akınına uğramaktadır. Geçirdiği hızlı ve büyük kalkınma süreci ile gelişmekte olan ülkelere kalkınma konusunda dersler vermeye başlayan Güney Kore; yüzyıllardır zengin olan ve refah içinde yaşayan emperyalist güçlerin aksine, zihinlerde hâlâ taze olan “savaş mağduru, fakir ülke” imajını koruması sebebiyle, günümüzde ulaştığı seviye ve elde ettiği başarılar ile bu ülkelerin gönlünde taht kurmaktadır. Dolayısıyla 1960'lardan itibaren endüstrileşerek sanayisini ve ekonomisini güçlendiren Güney Kore'nin, 1990'lı yıllardan

itibaren ortaya çıkan Kore Dalgası'nı dünya kamuoyuna bir yumuşak güç olarak uyguladığını söylemek mümkündür (Salmon, 2020:99-100). Zira Hallyu günümüzde yumuşak gücün bilinçli bir uygulaması haline gelmiştir. Kore Dalgası'nın etkisi altına girmiş olan bir kişi, zamanla Güney Koreli olan ne varsa onu tercih edecek bir noktaya gelmektedir. Bu sebeple Hallyu; uluslararası ilişkiler söz konusu olduğunda gerek savaş gibi "sert güç" uygulamalarının, gerekse diplomatların yıllar süren çalışmalarının ötesine geçebilmektedir (Macit, 2018:75). Bu noktada Hallyu'nun Güney Kore için müthiş bir ulusal zafer olduğunu söylemek mümkündür (Macit, 2018:26).

4.2.4. Güney Kore Şöhret Ajansları ve Hallyu Yıldızlarının Kore Dalgası'ndaki Rolü

Günümüzde Kore Dalgası K-Pop, K-Dramalar ve Kore sineması ile öne çıkıyor olsa da Hallyu'nun kapsamı yalnızca pop müzik, televizyon dizileri ve filmler ile sınırlı değildir. Kore Dalgası yıldızları, Kore dili, Kore edebiyatı, Kore kozmetik endüstrisi (K-Beauty), Kore mutfağı, dijital oyunlar ve diğer birçok kültürel alan, Hallyu çerçevesine dahildir. Güney Kore'de devlet, yerel yönetimler ve Güney Kore şöhret ajansları başta olmak üzere özel şirketler, Kore Dalgası içeriklerinin üretilmesi için iş birliği içerisinde çalışmaktadır (Binark, 2019:71). Bu planlı iş birliği, yaratıcı ürün ihracatının ülkeye getirdiği girdilerin de yıllar içerisinde yükselmesine yardımcı olmuştur. Kültür ürünleri ihracatı 2003 yılında 4.119 milyon dolar iken bu rakam 2012 yılında 10.420 milyon dolara yükselmiştir. Oldukça kapsamlı bir şekilde yıllık ve üçer aylık endüstri analizleri yayınlayan KOCCA'nın 2012 yılında yayınlamış olduğu Yaratıcı Endüstriler Gelişim Analizi'ne göre yaratıcı içerik endüstrilerinden toplam 12,6 milyar dolar gelir elde edilmiştir (Binark, 2019:71-72).

Aynı yıllarda Kore Dalgası'nın küresel pazarda olumlu karşılanmaya başlamasının bir yansıması ise PSY olarak tanınan Güney Koreli sanatçı Park Jae-sang'ın *Gangnam Style* adlı şarkısının dünya çapında ün kazanması ile yaşanmıştır. *Gangnam Style*15 Temmuz 2012'de yayınlandıktan sonra Güney Kore Gaon Listelerinde bir numaraya yerleşmiş, Ağustos 2012'de ise dünya çapında popüler hale gelmiş ve popüler kültürü etkilemeye başlamıştır. Şarkı ve müzik klibi ABD Billboard Hot 100 listesinde iki numaraya ulaşmış, dünya çapında ise aralarında Kanada, Fransa, Almanya, Rusya ve

Birleşik Krallık'ın da bulunduğu 30'dan farklı ülkede bir numaraya yükselmiştir. *Gangnam Style*, Eylül 2012'de YouTube'da en çok beğenilen video olarak Guinness Dünya Rekorları'na adını yazdırmış; aynı yıl düzenlenen MTV Avrupa Müzik Ödülleri'nde ise En İyi Video ödülünü kazanmıştır. *Gangnam Style* 21 Aralık 2012'de YouTube'da bir milyar izleyiciye ulaşan ilk video olarak tarihe geçmiş ve 10 Temmuz 2017'ye dek platformun en çok izlenen videosu olarak kalmıştır (Pitchfork, 2017). Müzik eğitimini ABD'de almış olan ve akıcı İngilizce konuşabilen PSY'nın Güney Kore'nin en lüks semti ile dalga geçen bu şarkısıyla dünya çapında elde etmiş olduğu başarı, en ünlü Koreli olma sıfatını Kuzey Kore lideri Kim Jong-un'un elinden almasıyla pekişmiş ve bu durum Güney Kore'nin dünya kamuoyunun zihninde yer alan imajını kalıcı olarak pozitif yönde değiştirmiştir (Salmon, 2020:93-97).

Gangnam Style'ın başarısı, Kore Dalgası yıldızlarının önemini de arttırmıştır. Güney Kore yaratıcı ürünler endüstrisinin en önemli aşamalarından biri Hallyu yıldızlarının üretim süreci olarak öne çıkmaktadır. Kültürel trendleri yakından takip eden kişiler tarafından kurulan SM Entertainment, YG Entertainment, JYP Entertainment ve Cube Entertainment; Güney Kore'de bulunan başlıca şöhret üretim ajanslarıdır. Bu ajanslar Hallyu yıldızlarını üretmekte ve bu yıldızlar ise Kültür Spor ve Turizm Bakanlığı tarafından Güney Kore'nin marka yüzü olarak kullanılmaktadırlar. Son yıllara bakılacak olduğunda Güney Kore'nin yüzü olarak seçilen ünlülerin genellikle Hallyu yıldızları olduğu görülmektedir. Örneğin 2018 yılı temsilcisi, bir K-Pop grubu olan EXO'dur (The Jakarta Post, 2018). 2019 yılı temsilcisi ise yine bir K-Pop grubu olan BTS olmuştur. Big Hit Entertainment tarafından 2013 yılında kurulan ve genç erkek üyelerden oluşan BTS, 2019 yılında Kore Dalgası'nın tanıtım yüzü haline gelmiş ve aralarında LG ve Hyundai'nin de bulunduğu birçok *çaebol*un reklam yüzü olmuşlardır. 2021 itibarıyla 29,1 milyon Twitter takipçisine sahip olan BTS, Guinness Dünya Rekorları'na göre Twitter'da en çok etkileşim alan gruptur. BTS 2019 yılında Grammy Ödül Töreni'ne katılmış ve Time Dergisi tarafından Geleceğin Liderleri listesinde gösterilmiştir (Binark, 2019:70). BTS yine Time Dergisi tarafından 2020 yılı için "Entertainer of the Year" unvanına layık görülmüştür (Time, 2020).

Birçok Güney Koreli şöhret ajansı, 1990'lı yıllarda yurt dışında eğitim görmüş ve ABD gibi Batılı ülkelerin kültürlerine aşina Güney Koreliler tarafından kurulmuştur. Bu

kişiler ülkelerine döndüklerinde yurt dışında gördükleri eğitim sonucunda edindikleri bilgi ve yöntemleri de beraberlerinde getirmişlerdir. SM Entertainment'ın kurucusu olan Lee Soo-man, ABD televizyonlarında görmüş olduğu hareketli müzik videolarının ülkesinde de sevileceğini öngörmüştür. YM Entertainment'ın kurucusu Yang Min-suk ise Güney Kore'de bulunan ABD askerleri ile dostluk kurmuş ve bu dönemde hip-hop müziği hakkında bilgi edinmiştir. Güney Kore sanayisine benzer bir disiplinle çalışmaya başlayan bu ajanslar daha hareketli, daha canlı şarkılar üretmeye, bu şarkıları ise göz alıcı müzik videoları ile pazarlamaya başlamışlardır. 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından sanatçılardan çok piyasanın taleplerini göz önünde bulundurmaya başlayan şöhret ajansları, kültürel ürünlerin dijital tüketiminde görülen artışı erken fark etmiş ve endüstride görülen bu sıkıntıyı Güney Kore geleneğine uygun bir şekilde ihracata yönelerek aşmayı hedeflemişlerdir. Yaşanan sıkıntılar sebebiyle daha agresif stratejiler izlemeye başlayan CJ ve Orion gibi firmalar ise büyük sinema salonları açmış ve yapımcılığın yanı sıra dağıtıcı durumuna da gelmişlerdir. Uluslararası piyasalarda tutunmaya çalışan Güney Koreli şöhret ajansları, yurt dışı pazarlarından pay kazanabilmek için Çin ve Japon rakiplerine kıyasla fiyatlarını düşürmüşlerdir. Uygun fiyatlı Güney Kore dizi ve filmleri, Japon piyasasında retro bulunarak çok sevilmiştir. *Gyeoul Yeonga* (Winter Sonata) 2002 yılında Japonya'da yayınlandığında o kadar sevilmiştir ki dizinin başrol oyuncularından Bae Yong-joon "*Yonsama*" unvanı ile onurlandırılmıştır (Salmon, 2020:93-95). Bae Yong-joon 2004 yılında Tokyo'yu ziyaret etmiş, bu ziyaret esnasında 5000 kadar Japon kadın onu karşılamak için Tokyo Havaalanı'na akın etmiştir. Japonya Devlet Başkanı'nın Kuzey Kore'ye yaptığı bir ziyaretin ardından *Gyeoul Yeonga'*nın yayından kaldırılması sonucunda diziyi yayınlayan NHK kanalına binlerce şikâyet ve protesto telefonu gelmiştir (Macit, 2018:52). Bu gelişme, yüzyıllar boyunca Japonlar tarafından hor görülen Güney Koreliler için kaleyi içten fethetmenin önemini kavratan büyük bir dönüm noktası olmuştur. Benzer bir şekilde; Çin'de ve diğer Doğu Asya ülkelerinde sömürgeci geçmişi olan Japonya ürünlerinin karşılaştığı tarihsel dışlanma ile karşı karşıya kalmayan Güney Kore kültür ürünleri, bu bölgelerde de göz alıcı Hallyu yıldızları sayesinde son derece "havalı" bulunarak popülerleşmişlerdir. Güney Kore'nin bölge tarihi içindeki sicilinin temiz olması, onun Doğu Asyalı tüketicilerin gözünde, örneğin Japonya'ya kıyasla daha "Asyalı" görülmesine sebep olmuştur. Tarihleri Japonya kolonyalizmi ve Çin istilalarının

yarattığı travmalarla dolu olan bu ülkeler, Kore Dalgası'nı daha uygun bir hegemon olarak kabul etmeye daha yatkın olmuşlardır. Güney Kore'nin bu temiz geçmişi, onun aynı coğrafyada yer alan Japonya ve Çin gibi rakiplerinin önüne geçebilmesini sağlamıştır (Macit, 2018:47).

Japon sosyolog Kōichi Iwabuchi, sömürge yıllarında Japon kültürünün Japon sömürgelerinde büyük bir direnç görmeden kabul edilmesini, ihraç edilen kültürün "kokusuz" ("oderless") olmasına bağlamıştır. Örneğin, Çin kültür ürünlerinde yoğun bir "Çinlilik havası" söz konusu olmaktayken, Japon kültürel ürünleri yoğun bir "Japonluk hissi" yaratmamaktadır. Macit'e göre Hallyu, bu açıdan "kokusuz" değildir. Zira Kore Dalgası ürünlerinde de bir "Koreli olma hissiyatı" mevcuttur. Ancak bu hissiyat Batıyı dışlayıcı veya ona karşı bir hissiyat değildir. Kore Dalgası, Batı kültürüne ne bir ret, ne de bir tepkidir. Hallyu, Batı kültürü ile Kore kültürünün harmanlanmasından oluşan ve her iki kültürün de özelliklerini taşıyan melez bir kültürdür (Macit, 2018:32). Buna paralel olarak, Güney Kore şöhret ajansları tarafından "üretilen" Hallyu yıldızlarının göze en az Batılı şöhretler kadar hoş gelirken asla ahlaka aykırı davranışlar içerisinde bulunmamaları, onların Asya ülkelerinde hızla şöhret kazanmalarına sebep olmuştur. Üstelik sıkı bir eğitimden geçmiş olmaları, onların sinema, televizyon, müzik, reklamcılık ve pazarlama gibi çok çeşitli alanlarda ve farklı platformlarda da kullanılabilmelerini mümkün kılmıştır. Bu durum Güney Koreli Hallyu yıldızlarının dünya çapında markalaşmasını sağlamıştır (Salmon, 2020:93-95).

Hükûmet destekli Kore Vakfı'nın hazırlamış olduğu rapora göre dünya çapındaki Kore Dalgası hayranlarının sayısı 2018 yılında 89.19 milyona ulaşmıştır. Yine aynı rapora göre Hallyu hayranlarının sayısı 2016 ile 2018 yılları arasında yaklaşık 30 milyon kişi artmıştır. Bu artışın önemli bir kısmının dünyanın en büyük genç erkeklerden oluşan pop grubu olan BTS'den kaynaklandığı kabul edilmektedir. 2017 yılında başkan seçilen Moon Jae-in, 2019 yılına yönelik yaptığı konuşmalarda BTS'den bahsetmiş ve "Birçok yabancı [hayran] BTS ve Kore dizileri için çılgınca bir heyecan duyuyor. İkinci nesil BTS ve üçüncü nesil Hallyu'nun yaratılmasının mümkün olduğu ve içerik oluşturucuların hak ettikleri uygun muameleyi gördükleri adil bir rekabet ortamı oluşturmak için çalışacağım" demiştir (Forbes, 2019). Dünya çapında var olan Hallyu hayran kulüplerinin sayısı ise her geçen gün artmaktadır. Kore Vakfı'nın raporuna göre 2018 yılında, Güney Kore

haricinde, 113 ülkede 1.843 Hallyu hayran kulübü bulunmaktadır. Bu kulüpler kültür, sinema, Kore mutfağı, şarkıcılar ve *tekvando* kulüpleri gibi çeşitli ilgi alanlarında faaliyet göstermektedirler. Kore Vakfı bu kulüpleri de bölgelere ayırmıştır. Buna göre Kuzey ve Güney Amerika'da 712 hayran kulübüne üye 11,8 milyon hayran bulunmaktadır. Asya ve Avustralya 534 hayran kulübünde 70,59 milyon üyeye sahiptir. Afrika ve Orta Doğu ise 140 hayran kulübüne ve 230 bin hayrana sahiptir (Yonhap News Agency, 2019).

4.2.5. Güney Kore Yaratıcı İçerik Endüstrisi ve Kore Dalgası'nın Dalları

4.2.5.1. Kore Dalgası'nın Truva Atı: K-Dramalar

Güney Kore televizyon dizileri, yani K-Dramalar, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren popüler kültürün önemli bir olgusu olarak ön plana çıkmaya başlamıştır. 1991 yapımı *Sarangyi Mwogilrae,* 2000 yapımı *Gaeul Donghwa,* 2002 yapımı *Gyeoul Yeonga,* 2003 yapımı *Dae Jang Geum* ve 2004 yapımı *Pul-hauseu* adlı diziler gösterildikleri Doğu Asya ülkelerinde büyük övgüler toplamıştır. Güney Kore dizilerinin popülerliği öylesine artmıştır ki, bu popülerliği tabir edebilmek için önce Çin medyasında, daha sonra ise tüm dünyada "Hallyu" (Kore Dalgası) tabiri kullanılmaya başlanmıştır. Asya değerlerinin Batılı ögelerle iç içe işlendiği, romantik temaların ve kadın erkek ilişkilerinin ön planda tutulduğu bu diziler; 2010'lu yıllara dek Kore Dalgası denildiğinde akla gelen ilk kültür ürünü olma özelliğini korumuştur. K-Dramalarda oynayan erkek oyuncular, feminen yüzlerine kıyasla erkeksi özellikleri ağır basan vücutları ile özellikle kadın izleyicilerin büyük ilgisini çekerek Güney Kore dizilerinin dünya çapında ün kazanmalarını sağlamıştır. Kore Dalgası'nın ilk akımını oluşturan ve gösterildiği ülkelerde Güney Kore kültürünün diğer alanlarının popülerleşmesi için bir tür "Truva Atı" görevi üstlenen Güney Kore dizileri, günümüzde de tüm dünyada ilgi ile takip edilmektedir (Macit, 2018:11).

Güney Kore'nin demokratikleşme sürecine girmesi, ülkenin kültürel bir serbestleşme ve rönesans dönemine girmesine sebep olmuştur. Güney Kore'nin değişim sürecinden geçtiği 1990'lı yıllarda ise Asya kültür endüstrisi Japonya'nın hâkimiyetinde kalmıştır. Bu dönemde Güney Kore kültürel içeriklerini bu konuda bölge lideri olan Japonya'yı örnek alarak üretmeye başlamıştır. Ancak Japonya üretimi içeriklerin

fiyatlarının hızlı bir şekilde artması, bu içerikleri tüketen müşterilerin, yani çoğunlukla Doğu Asya'da bulunan televizyon endüstrisinin, alternatif programlar aramasına sebep olmuştur. Bu boşluk ise Güney Kore dizileri ile doldurulmuştur. Güney Kore dizilerinin Japon muadillerine kıyasla uygun fiyatlı olması ve Asya'ya ait değerleri içinde bulundurması; dizilerin hızla popülerleşmesini sağlamıştır. Japonya'nın aksine Güney Kore'nin emperyalist bir geçmişi bulunmaması da, Güney Kore ürünlerinin bölge halkı tarafından Japon içeriklerine oranla daha hızlı benimsenmesine sebep olmuştur. İçerik üretim stratejileri ve KOCCA tarafından verilen destekler de bu dizilerin dünya çapında sevilmesinin yolunu açmıştır. Güney Kore'de üretilen televizyon içeriklerinin bu ürünlerin ihraç edildiği ülkelerde huzursuzluk yaratmamasına da önem verilmektedir. Örneğin, K-Dramalarda Çin'e ve Çinlilere yönelik olumsuz yansımaların bulunmamasına önem verilmekte; 1905 ile 1945 arasında yaşanan Japon sömürge dönemi, bu dizilerin Japonya'ya ihraç edilmesi halinde Japon izleyicileri "kötü adam" olarak göstereceği için, dizilerde işlenmemektedir. Güney Kore televizyon kanalları ise ürettikleri dizileri yurt dışında tanıtmak için sosyal medyayı sıkça kullanmakta, hazırlanan tanıdım videoları İngilizce dublaj ve alt yazılar ile desteklenmektedir. 2006 yılında çıkartılan Medya ve Kültür Endüstrisi Yasası ile televizyon içerikleri için uygulanacak olan teşvikler ve vergi indirimleri de yasalaşmıştır. Bu durum yabancı yapımcılar ile ortak yapımların gerçekleştirilebilirliğini arttırarak devlet desteği ile üretilen K-Dramaların yurt dışı pazarlarına sürülebilmesini kolaylaştırmaktadır (Binark, 2019:121).

K-Dramalar 2010'lu yıllara dek büyük çoğunlukla televizyon dizileri olarak yayınlanmaktaydı. Kore Dalgasının ilk akımını oluşturan bu süreçte Güney Kore dizileri gerek Güney Koreliler gerekse dünya kamuoyu tarafından, yalnızca geleneksel yayın kuruluşları tarafından yayınlandıkları takdirde takip edilebilmekteydi. 2005 yılında ise, o dönemler Güney Kore kültür ürünlerinin en büyük alıcılarından olan Çin'in televizyon kanallarında yayınlanan yabancı içeriklere getirdiği sınır sebebiyle, K-Dramalar çevrimiçi yayıncılık olgusu ile tanışmıştır. Böylece Çinli K-Drama izleyicileri, Tudou ve iQiyi gibi aracı kanallar ile istedikleri Güney Kore dizilerini çevrimiçi olarak takip edebilmeye başlamışlardır. Güney Koreli dizi yapımcıları ise Çinli yapımcılar ile ortak projeler oluşturarak, bahsi geçen yasaktan muaf tutulmaya çalışmaktadırlar. Japonya'da da K-Dramaların geleneksel mecralarda gösterimi giderek azalmaktadır. 2014 yılında TBS, 2015'te ise NHK kanalları K-Dramaları yayınlamayı bırakmıştır. Ancak esas olarak

Güney Koreli seyircileri hedefleyen Güney Kore dizileri, geleneksel yayın kanallarında yaşamakta olduğu sıkıntılara rağmen popülerliğini dünya çapında korumaya devam etmektedir (Binark, 2019:120). Bu durumun sebebi ise izleyici davranışlarında görülen değişikliklerdir. KOFICE tarafından 2017 yılında yapılan araştırmaya göre izleyiciler artık televizyon yerine bilgisayar ve cep telefonlarını kullanarak dizilerini takip etmektedirler. Bu durum K-Dramaların ortaya çıkan YouTube ve Netflix benzeri yeni platformlara uygun yeni formatlarda da üretilmeye başlanmasına yol açmış ve böylece web dramaları oraya çıkmıştır. Web dramaları, yaklaşık bir saat süren ve 24 bölüm olarak planlanan klasik televizyon dramalarının aksine 20 dakikadan kısa sürmekte ve 2 ila 11 bölüm olarak hazırlanmaktadırlar. Böylece izleyicinin tüm dikkatini vermediği durumlarda dahi diziyi takip edebilmesi mümkün olmaktadır. Reklamlar ise bu yapımların içerisine yedirilmektedir. Örneğin, web dramaları baştan sona Güney Kore menşeli bir marka ile ilgili olabilmekte, veya ana karakter bir Samsung çalışanı olabilmektedir. Günümüzde izleyicilere herhangi bir yerde, herhangi bir cihaz üzerinden erişim sağlayabilen web draması üreticileri konvansiyonel dağıtım araçlarına olan bağımlılıklarından kurtulmuşlardır. Bu durum web dramalarının tüm dünyaya kolaylıkla yayılabilmesini sağladığı gibi, kişiselleştirmenin kilit nokta olduğu üçüncü ve dördüncü akım Hallyu için gereken anahtar özellikleri de içinde barındırmaktadır. (Binark, 2019:128).

Kore Dalgası kavramının oluşmasına ön ayak olan Güney Kore dizi endüstrisi, yaşanan teknolojik gelişmelere ve izleyici davranışındaki farklılaşmalara ayak uydurarak popülerliğini korumaya devam etmektedir. Günümüzde seyirciler istedikleri içeriklere, istedikleri anda ve istedikleri yerde erişebilmek istemektedirler. 2010'lu yıllara dek geleneksel yayın organlarına bağımlı bir tabiatı olan K-Dramalar ise günümüzde bu bağımlılıklarından kurtulmuş ve izleyicilerin değişen ihtiyaçlarına karşılık verebilir duruma gelmişlerdir. Güney Koreli drama yapım ajansları uzun vadede kazanmaları mümkün olmayan bir oyuna girerek Netflix ve Amazon gibi küresel şirketlerle mücadele etmek yerine bu şirketlerle anlaşma ve ortak yapımlar üretme yoluna gitmiştir. Bu sayede K-Dramalar Kore Dalgasının ilk akımında dahi ulaşamadıkları ülkelerden izleyicilere ulaşabilmekte ve yeni hayranlar kazanabilmektedir.

4.2.5.2 Kore Dalgası'nın Temsilcisi: K-Pop

Günümüzde Kore Dalgası'nın bayrağını taşıyan K-Pop; R&B, hip-hop, elektronik, tekno ve pop müziğin sentezlenmesiyle oluşturulan ve birçok müzik akımını şemsiyesi altında barındıran sentetik bir müzik akımıdır. Çoğu müzik akımının aksine, oldukça yeni bir müzik türü olan K-Pop'ın başlangıç tarihi bellidir: Seo Taiji and The Boys'un bir yetenek yarışmasına katılmak için ilk kez televizyona çıkarak performans sergiledikleri 11 Nisan 1992, K-Pop'ın başlangıcı kabul edilmektedir. Birkaç müzik grubunun yer aldığı bu yarışmada Seo Taiji and The Boys ve şarkıları "Nan Arayo", profesyonel müzisyenlerden oluşan jüri tarafından gecenin en düşük puanına layık görülmüştür. Yaşananlara televizyonlarından şahitlik eden Güney Kore halkı ise bu karara katılmadığını müzik listelerinde verdiği cevapla göstermiştir: "Nan Arayo" Güney Kore müzik listelerinde hıza yükselmiş ve 18 hafta boyunca zirvede kalmıştır. Grubun kendi isimlerini taşıyan "Seo Taiji and Boys" albümleri ise 1,7 milyon kopya satmıştır. O dönemler ne grup, ne de Güney Kore halkı bunu bilmiyor olsa da, Seo Taiji ve Boys gelecek tüm K-Pop grupları için bir prototip oluşturmuştur. 1990'lı yıllara kadar devlet baskısı sebebiyle halk şarkıları haricinde müziğin kısıtlandığı Güney Kore'de ise K-Pop ülkenin ilk gençlik müziği haline gelmiştir (Pitchfork, 2020).

Günümüzde K-Pop, Kore Dalgası denildiğinde akla gelen ilk kültür ürünü olarak öne çıkmaktadır. Kore Dalgası'nın K-Dramalar liderliğinde ilerlediği 1990'lı yıllarda modern K-Pop kültürünün H.O.T. (1996-2001) and Baby V.O.X. (1997-2006) gibi gruplar ile başladığını söylemek mümkündür. Bu grupların gerek Güney Kore'de gerekse Doğu Asya ülkelerinde kazanmış olduğu popülerlik, Sechskies, Fin.K.L ve Shinhwa gibi grupların da kurulmasını sağlamıştır. Ancak K-Pop'ın parlamaya başladığı bu dönem 1997 Asya Ekonomik Krizi ile denk düşmüştür. Güney Kore ekonomisi 1960'lı yıllardan itibaren bilinçli olarak ihracat temelli bir hale getirilmiş olsa da 1990'lı yılların sonundan itibaren bir dizi sıkıntılı durumla karşılaşan Güney Kore müzik endüstrisi için ihracat, geleneksel bir yönelimden ziyade, bir mecburiyet haline gelmiştir. 1997 Asya Ekonomik Krizi, Güney Korelilerin kültür ürünlerine yaptıkları harcamaların azalmasına sebep olmuş; mp3 çalarların 1996 yılında piyasaya sürülmesiyle illegal kopyaların önüne geçilememiş ve CD satışlarında büyük düşüş yaşanmıştır. Güney Kore piyasasının boyutları sebebiyle küçük olması da ihracatı kaçınılmaz kılmıştır. Öyle ki, endüstrideki

değişimlerin görülmeye başlandığı 2000 yılı verilerine göre ABD müzik endüstrisi 14 milyar dolar, Japonya müzik endüstrisi 6,4 milyar dolar gelir elde etmişken, Güney Kore müzik endüstrisi sadece 300 milyon dolar gelir elde edebilmiştir. Yaşanan bu gelişmeler, Güney Kore müzik endüstrisini dünyaya açılmaya teşvik etmiştir (Lie, 2012:252).

1996 yılında mp3 çalarların satışa sunulmasıyla dijital müzik önüne geçilemez bir hızla yayılmıştır. 2005 yılında ise YouTube ortaya çıkmış ve popüler müzik istenilen her an çok çeşitli platformlardan ulaşılabilir hale gelmiştir. Güney Kore'nin ülkesinden uzakta yaşayan geniş diaspora nüfusu ise gerek besteciler gerek şarkıcılar gerekse dansçılar açısından Güney Kore popüler müziğinin üretilmesi ve tüketime sunulması noktasında hazır bir bilgi ve uzmanlık kaynağı sağlamıştır. Müzik evrensel bir dil olsa da Güney Kore müzik endüstrisinin yüksek güzellik standartları ve K-Pop gruplarının etkileyici dans rutinleri, Kore dilindeki bu şarkılara karşı duyulabilecek ön yargıların kolayca yıkılmasını sağlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle daha hızlı ve ucuz bir şekilde üretilebilen müzik ve müzik videoları ise büyük bir yatırıma ihtiyaç duyulmadan ulusal sınırların dışında geniş bir kitleye ulaşma imkânına kavuşmuştur (Lie, 2012:253). Endüstride yaşanan bu değişimler Güney Kore şöhret ajanslarında da yansımasını bulmuştur. Bu dönemde Lee Soo-man tarafından kurulan SM Entertainment, K-Pop endüstrisindeki en baskın şöhret ajansı olarak öne çıkmıştır. SM Entertainment öncelikli olarak Çin ve Japonya marketlerine yönelmiştir. H.O.T. Çin'de, Japon piyasasına yönelik oluşturulan ve Japonca şarkılar söyleyen BoA ve Tohoshinki ise Japonya'da oldukça popüler hale gelmiştir. BIGBANG ve MBLAQ gruplar herhangi bir ulusal yönelime sahip olmayan gruplar olarak öne çıkarken; JYP Entertainment altında oluşturulan Rain ve Wonder Girls gibi gruplar ise ABD piyasasına yönelik olarak piyasaya sürülmüştür (Lie, 2012:254).

Bu noktada K-Pop, gerek Doğu Asya gerekse dünya piyasasında var olan boşluğu doldurabilmiştir. K-Pop dahilinde genellikle aşk temasını ele alan ve kolayca akılda kalan tempolarıyla dinleyiciyi hızla yakalayan şarkılar, göz alıcı ancak tehditkâr olmayan danslarla süsleyerek izleyicilere sunulmaktadır. Büyük çoğunlukla Kore dilinde olan bu şarkılar, uluslararası hayranların da şarkılardan kolayca keyif alabilmelerini sağlayabilmek amacıyla, basit seviyede İngilizce sözler ve yansıma sözcüklerle doldurulmaktadır. Girls' Generation'ın hit şarkılarından olan "Gee", buna güzel bir örnek

oluşturmaktadır: “Gee gee gee gee baby baby baby,” şeklinde ilerleyen şarkı sözleri, İngilizce bilmeyen kişiler tarafından bile kolayca anlaşılabilir ve takip edilebilir bir yapıdadır (Lie, 2012:254). Güney Kore şöhret ajansları tarafından “üretilen” K-Pop yıldızları ise, seks ve şiddete övgüyü metalaştıran aşırı şehirleşmiş Amerikalı meslektaşlarının aksine temiz yüz hatları, kibar davranışları ve nezaketleri ile Müslüman Endonezyalılardan Katolik Perululara dek tüm dünyada kabul edilebilir değerleri öne çıkaran evrensel bir kültür ürünü ortaya çıkarabilmişlerdir (Lie, 2012:255).

K-Pop, yüksek yapım değeri olan bir üründür. Bunun öncelikli sebebi, yetenek havuzunun oldukça geniş olmasıdır. Yakın komşusu Japonya'nın aksine canlı ve geniş bir bağımsız müzik sahnesi olmayan Güney Kore'de, K-Pop yıldızı olmak gençler arasında en imrenilen meslek haline gelmiştir. Birçok yetenekli ve eğitimli şarkıcı, başarı oranının 2000'de 1 olduğu tahmin edilen K-Pop seçmelerine katılmaktadır. Bu seçmelerde başarılı olan yıldız adayları ise beş yıllık bir eğitimden geçmektedirler. Sert bir disiplinle yönetilen yıldız adayları, haftada 100 saat boyunca aralarında İngilizce, Japonca ve Çince derslerinin de yer aldığı birçok konuda eğitim alırlar. K-Pop yıldızlarının yanı sıra besteciler, koreograflar, tasarımcılar ve stilistler de özenle seçilir ve benzer eğitimlerden geçerler. Güney Kore şöhret ajanslarına aday başına yaklaşık 300 milyon *won* (yaklaşık 270 bin dolar) maliyeti olan bu eğitimin sonucunda, her 1000 adaydan sadece 20-30 tanesi profesyonel olarak çalışmaya başlayabilmektedir. Bu yönüyle K-Pop tamamen ihracata yönelik bir kültür endüstrisi olma özelliği taşımaktadır ve sıradan insanlar tarafından üretildiği için değil, kitle tüketimine yönelik olarak üretildiği için popülerdir (Lie, 2012:256-357). Bu üretimi ise K-Pop endüstrisine hâkim olan ve birbirlerine benzer iş yaklaşımlarına sahip olan şöhret ajansları gerçekleştirmektedir. Bu noktada K-Pop sanatsal bir üretimden çok ticari kaygıların ön planda tutulduğu bir iş olarak görülmektedir. K-Pop'ın solo sanatçılar yerine çok üyeli gruplar üzerine temellenmiş olması bu duruma bir örnek olarak verilebilir; zira bir gruba çeşitli alanlarda eğitim vermek, tek bir kişiyi her alanda eğitmekten hem daha ucuz, hem de daha az risklidir. Böylece şöhret ajansları hastalık veya sakatlık gibi durumlara karşı kendilerini koruyabildikleri gibi, farklı eğitimlerden geçirdikleri üyeleri farklı alanlarda kullanabilme şansı elde etmektedirler. Üstelik farklı üyeler farklı hayranlara hitap edebilmekte, bu durum grubun toplam hayran sayısını arttırıcı bir durum yaratmaktadır. Örneğin yerel piyasalara uymak adına Güney Kore'de SoNyoSiDae, Japonya'da Shōjo Jidai, Çin'de

Shàonǚ Shídài ve dünyanın geri kalanında SNSD/Girls' Generation olarak "pazarlanan" Girls' Generation, farklı güzellik algılarına hitap edebilecek dokuz üyeye sahiptir. Grup aynı zamanda İngilizce, Japonca ve Çince'yi akıcı konuşabilen ve Güney Kore dışında sahne aldıkları takdirde sahnedeki başrolü üstlenebilen üyelere yer vermektedir (Lie, 2012:256-35). Yabancı dil bilen üyelerin yanı sıra, gruplara yabancı üye eklemek de küresel genişleme stratejilerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla K-Pop gruplarının yapısı, şöhret ajansları tarafından soğukkanlı iş hesaplamaları göz önünde bulundurularak belirlenir: Neredeyse hiçbir şey organik değildir ve her şey şöhret ajanslarının kontrolündedir. Tüketime sunulan şarkılar, danslar, kullanılan görseller ve konserler en ince ayrıntısına kadar detaylıca planlanmıştır. Bu durumun en bilindik örneğini Big Hit Entertainment tarafından 2013 yılında yaratılan BTS'de görmek mümkündür. Şirketin CEO'su olan Bang Si-hyuki BTS'in dinleyiciler için yakın bir arkadaş olarak "inşa edildiğini" dile getirmiştir (Binark, 2019:135). BTS'in endüstrinin neredeyse tamamına hâkim olan üç büyük şirketten değil de, JYP'den ayrılan Bang Si-hyuki tarafından ortaya çıkartılmış olmasında; grubun sosyal medya üzerinden yaratılmış ve tanıtılmış olmasının etkisi de büyüktür. Grup üyeleri sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanarak hayranları içerik üretimine dahil edebilmiş ve gönüllü hayran emeğine dayalı içerik üretimi ise kendi etkileşimini yaratarak hayran kitlesinin katlanarak büyümesini sağlamıştır. ARMY olarak adlandırılan BTS hayran grubu üyeleri, BTS'in ürettiği Kore dilindeki içeriği kendi dillerine çevirerek grubun etki alanını genişletmesine yardımcı olmuş ve kendi içeriklerini üreterek grubun tanınırlığını arttırmışlardır. Gönüllü hayran emeğinin ortaya çıkmasındaki en büyük etken ise hayranların grup üyelerine duyduğu sadakat ve bağlılıktır. Bu sadakat ve bağlılık ise yine Hallyu yıldızının kendisini sosyal medyada otantik bir şekilde tanıtabilmesi, sergileyebilmesi ve bir nevi teşhir edebilmesi ile sağlanabilmektedir. Grup üyesinin hayranlarla olan etkileşimi arttıkça hayranların gözündeki kıymeti de bir o kadar artmaktadır. Bu noktada BTS'i günlük hayatının bir parçası haline getirmiş olan dinleyici, grup üyelerini "yakın bir arkadaşı" olarak görmeye başlamaktadır. Bu döngü ise gönüllü hayran emeğini ve katlanan hayran kitlesini mümkün kılmaktadır (Binark, 2019:142-145).

Hallyu yıldızları bir yandan Kore Dalgası'nın günümüzdeki en popüler ürünü olan K-Pop'ın durmaksızın genişleyen ve sürekli yeni hayranlar kazanan büyük bir endüstri haline dönüşmesini, diğer yandan da yaptıkları metinler arası referanslar ile teknolojiden

kozmetiğe, edebiyattan Kore mutfağına kadar Güney Koreli olan her şeyin dünya çapında popülerleşmesini sağlamışlardır. Bu açıdan spesifik ve tek bir alanda uzmanlaşmış sanatçılardan çok, birçok yeteneğe sahip ve çeşitli alanlarda yeterlilikleri olan eğlendiriciler haline gelmiş olan K-Pop yıldızları, Güney Kore devleti tarafından Güney Kore markasının en önemli destekçileri olan millî bir ürün olarak görülmektedirler. Zira, KOFICE tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre K-Pop en çok ihraç edilen ve en fazla gelir getiren ihraç ürünü olarak bir numaraya yerleşmiştir. Üstelik K-Pop sadece müzik endüstrisine yönelik girdi getirmekle kalmamakta, diğer birçok endüstriyi etkilemekte ve yakınsak kültürel tüketimi de arttırmaktadır. K-Pop'a ilgi duyan bir kişi zaman içerisinde Kore dizilerine ve Kore sinemasına da ilgi duymaya başlamakta, bu ilgi ise bir süre sonra Kore dilini öğrenmeye yönelik bir ihtiyacın duyulmaya başlanmasını sağlamaktadır. Dili öğrenmek ise ilgi duyulan kültürün tüm kapılarını sonuna kadar açan bir enstrüman işlevi görmektedir. Hallyulaşma olarak adlandırılan bu süreçte kişi önce eğlence sektörü ile kültürün içine çekilmekte, ardından kültürel yapının tüm yönleri ile içli dışlı bir hale gelmektedir. Kore Dalgası'na kapılmış kişinin gözünde Güney Kore markasının değerini yükselten bu sürecin sonunda kişi hayatının her alanında Güney Koreli olan her şeyi, diğerlerine yeğlemeye başlamaktadır. Bu durumun farkında olan Güney Kore devleti ise kültür politikalarında K-Pop'a özel bir yer vermekte ve Kore Dalgası'nın bayrağını taşıyan bu endüstriyi kültürel bir miras ve millî bir değer olarak kabul etmektedir (Binark, 2019:151-152).

4.2.5.3. Kore Dalgası'nın Farklı Bir Penceresi: Kore Sineması

Kore yarımadası, Japon sömürge rejimi döneminde kültürel baskılar ve sansür ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Sinema sektörü de bu baskılardan etkilenmiştir. Öyle ki Japon sömürge yönetimi, 1942 yılında Kore dilinde film çekilmesini yasaklamıştır. Kore Savaşı'nın ardından ise Güney Kore sineması, düşman kabul edilen komünizm, Çin ve Kuzey Kore karşıtı bir söyleme mecbur bırakılmıştır. Başkan Park Chung-hee yönetiminde, 1962 yılında çıkartılan Sinema Filmleri Yasası, sinema sektörünü tamamen devletin eline bırakmıştır. Bu yasa ile yabancı filmleri ithal etme ve gösterme hakkı çok az sayıda kişinin tekeline verilmiş; ülkedeki film yapımı şirketlerinin sayısı ise 71'den 16'ya düşürülmüştür (Binark, 2019:88). Bu sayede bir yandan Güney Kore halkı

istenmeyen kültürel etkilerden uzak tutulurken diğer yandan Güney Kore üretimi sinemanın güçlendirilmesi hedeflenmiştir. 1973 yılında, daha sonra Kore Film Konseyi (KOFIC) adını alacak olan Kore Sinema Filmi Tanıtım Şirketi (KMPPC) kurulmuş ve bu sayede yabancı filmlerin gösteriminden elde edilen gelirlerin Güney Kore film endüstrisine aktarılması sağlanmıştır. Kore Film Sanatları Akademisi (KAFA) ise 1984 yılında kurulmuştur. Güney Kore'nin demokrasi ile yönetilmeye başlanmasının ardından yabancı filmlere yönelik uygulanan kotaların hafifletilmesi sonucunda Güney Kore sineması farklı yapımlarla tanışmış ve çeşitlilik kazanmaya başlamıştır. KMPPC 1990'lı yıllardan itibaren senaryo yazımından ekipman desteğine, teknik eğitimden uluslararası film fuarlarına katılıma kadar birçok alanda devlet desteği sağlamaya başlamıştır (Binark, 2019:95). Güney Kore Anayasa Mahkemesi, 1996 yılında devlet tarafından kültür ürünlerine konulan sansürün yasalara aykırı olduğu kararını vermiştir. Bu durum Güney Kore sinemasının gelişmesinde de büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu sayede Kore Savaşı'nı ve Kuzey Kore ile Güney Kore arasında var olan sıkıntıları daha özgür bir dille anlatabilmeye başlayan Güney Koreli yönetmenler, istedikleri tüm temaları daha serbest bir şekilde işleyebilmeye başlamışlardır. Güney Kore sinema salonlarında yerli filmlere önemli bir yer ayrılmasını gerekli kılan yasanın ABD sinema sektörü tarafından gitgide daha büyük bir baskıya uğramaya başlaması ve Japon kültür ürünlerine konulan yasağın 1998 yılında kaldırılmasıyla düşen iç gelir ise yine Güney Kore sinemasının ihracatı ile yükseltilmeye çalışılmıştır (Salmon, 2020:94). Bu dönemde Samsung, LG ve Hyundai gibi büyük *çaebol*lar da sinema sektörüne destek vermeye başlamış olsalar da, 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından bu desteklerini kesmek zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte CJ Entertainment ve Lotte gibi şirketler; doğrudan içerik üretimi yerine sinema salonlarına yatırım yaparak sektörde dağıtıcı rolünü üstlenmişlerdir. Bu sayede Güney Kore'de 1997 yılında 507 adet sinema salonu bulunmaktayken bu sayı 2005 yılında 1648'e yükselmiştir. KMPPC 1999 yılında yapılan düzenlemelerle adını Kore Film Komisyonu olarak değiştirmiş; 2004 yılında ise günümüzdeki halini alarak Kore Film Konseyi (KOFIC) adını almıştır. Kültür Spor ve Turizm Bakanlığına bağlı özel bir ajans olan KOFIC'in temel hedefi, sinema sanatının bağımsızlığına saygılı ve endüstriyi destekleyecek politikaları hayata geçirmektir (Binark, 2019:96). KOFIC Güney Kore film endüstrisini desteklemek, filmler üzerine çalışmalar yapmak, istatistikler toplamak, Güney Kore filmlerini uluslararası alanda yaygınlaştırmak, endüstri çalışanlarına eğitim

ve teknik destek sağlamak gibi birçok işleve sahiptir. Kim Dae-jung dönemi ile daha otonom bir tabiat kazanan bu kurum, Park Geun-hye döneminde birtakım baskılara maruz kalmış olsa da Başkan Moon döneminde tekrar eski özgürlüğüne kavuşmuş durumdadır (Binark, 2019:98).

Sansürün ortadan kaldırılması film yapımcılarının ifade özgürlüğünü garanti altına almış, bu sayede otantik havasını kazanan Güney Kore sineması da dünya sineması ile rekabet edebilir hale gelmiştir. K-Pop ve K-Drama kültürünün aksine daha deneysel ve gerilimli bir tabiata sahip olan Güney Kore sineması, dünya çapındaki hayranlarını her geçen gün biraz daha arttırmaktadır. Bu filmler dünya genelinde büyük izleyici kitlelerine ulaştıkları gibi, önemli ve prestijli film festivallerinden de ödüller kazanmaktadırlar (Salmon, 2020:96). Park Chan-wook tarafından çekilen 2003 yapımı *Oldeuboi* (İhtiyar Delikanlı) filmi, Cannes Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü'nü kazanmıştır. Kim Ki-duk tarafından çekilen 2003 yapımı *Bom yeoreum gaeul gyeoul geurigo bom* (İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış ve İlkbahar) yine eleştirmenler tarafından büyük övgüler almıştır (Salmon, 2020:96). Dünya festivallerinde en büyük başarıyı kazanan Güney Kore filmi ise Bong Joon-ho tarafından çekilen 2019 yapımı *Gisaengchung* (Parasite, Parazit) olmuştur. *Gisaengchung* Cannes Film Festivali'nin en büyük ödülü olan ve film endüstrisinin en prestijli ödüllerinden biri olarak kabul edilen Altın Palmiye'yi kazanmıştır. Film 92. Akademi Ödülleri'ne 6 dalda aday olmuş ve 4 ödül (En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Uluslararası Film, En İyi Orijinal Senaryo) kazanmıştır. Böylece *Gisaengchung* En İyi Film ödülünü kazanan ilk "orijinal dili İngilizce olmayan film" olarak tarihe geçmiştir. Güney Kore'de CJ Entertainment tarafından gösterime sunulan *Gisaengchung*, 53,3 milyon doları ABD ve Kanada'da olmak üzere, toplam 257 milyon dolar gişe yapmıştır. Filmlerin yanı sıra, Güney Koreli oyuncular da yer aldıkları yapımlarda öne çıkarak ödüller kazanmaya başlamışlardır. Youn Yuh-jung, ABD yapımı olan ancak Kore asıllı Lee Isaac Chung tarafından yönetilen ve ABD'ye göçen Güney Koreli bir aileye odaklanan 2020 yapımı *Minari*'de gösterdiği performans ile 93. Akademi Ödülleri'nde En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu Ödülü'nü kazanmış ve bu ödülü kazanan ilk Güney Koreli oyuncu olmuştur. Kaliteli işler çıkaran Güney Koreli yönetmenlerin, senaryo yazarlarının, oyuncuların ve film yapımcılarının gerek ABD gerekse Avrupa film festivalleri tarafından takdir ediliyor oluşu, Güney Kore film sektörünün piyasadaki görünürlüğünü arttırmaktadır. Bu durum ise hem Güney Kore markasına değer

kazandırmakta, hem de ülkenin sinema sektöründen kazandığı gelirlerin yükselmesini sağlamaktadır.

Sık sık sinemaya gitme alışkanlığına sahip olan ve genellikle Güney Kore filmlerini izlemeyi tercih eden Güney Koreliler, gişe hasılatı sıralamalarına göre dünyada 6. sırada yer almaktadırlar. KOFIC verilerine göre 2020 yılında Güney Kore yapımı yerli filmlerin geliri 823 milyon dolar olmuştur. Yerli ve yabancı yapımların toplam geliri ise 1,62 milyar dolardır. Güney Kore film endüstrisi, dünyadaki en iyi film endüstrilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Güney Koreli film yapımı şirketleri ise, pazarlarını büyütebilmek amacıyla iş birliklerine ve ortaklıklara yönelmektedirler (TRT Haber, 2020). KOFIC 2020 verilerine göre Güney Kore filmleri, film stüdyoları ve film hizmetlerinin yurt dışı satışları bir önceki yıla göre %13,3 artarak 83,6 milyon dolara ulaşmıştır. Netflix ve benzeri küresel over-the-top[11] medya servisleri de dahil olmak üzere tamamlanmış filmlerin ihracatı %43 artışla 54,2 milyon dolara, Güney Kore'de çekim yapan yabancı yapımlardan elde edilen gelir ise %17,1 artışla 19,7 milyon dolara yükselmiştir. VFX ve ekipman satışları gibi teknik hizmetlerin ihracatı ise, Covid-19 salgını sebebiyle bir önceki yıla oranla yaklaşık %50 düşüşle 9,8 milyon dolara gerilemiştir. Tayvan, Güney Kore filmlerinin ihracatında 7,9 milyon dolarlık pay alarak üst üste üçüncü kez en büyük alıcı olmuştur. Tayvan'ı 3,8 milyon dolarla Japonya, 2,4 milyon dolarla Çin ve 1,5 milyon dolarla Hong Kong izlemiştir (ScreenDaily, 2021). Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunması (THAAD) füzeleri sebebiyle meydana gelen sıkıntılardan ötürü Güney Kore yaratıcı içeriklerinin ithalatına koymuş olduğu kota sebebiyle Çin'in ihracat listesindeki payı oldukça düşmüştür. 2017 verilerine göre Kore filmlerinin toplam ihracatının %53,2'si Asya ülkelerine, %12,1'i ABD'ye, %9,8'i Avrupa ülkelerine ve %3,8'i Latin Amerika ülkelerine yapılmıştır. KOFIC, Güney Kore'de yabancı yapımı film ve dizilerin çekilmesini de teşvik etmektedir. Örneğin, ABD yapımı gişe filmi *Black Panther* Busan'da çekilmiştir. Bong Joon-ho tarafından çekilen Netflix yapımı *Okja* ve yine bir Netflix dizisi olan ve Lana Wachowski ile Lilly Wachowski tarafından yaratılan *Sense8* adlı dizinin ikinci sezonu da verilen teşvikler sebebiyle Güney

[11] Medya içeriğinin herhangi bir aracı yayın kanalı kullanılmadan doğrudan izleyiciye ulaştırıldığı sisteme verilen genel isim.

Kore'de çekilmiştir (Binark, 2019:103). Güney Kore'de kadın sinemacılara verilen önem de artmaktadır. KOFIC verilerine göre 2020 yılında bütçesi 2,5 milyon doların üzerinde olan 165 gişe filminin %21,5'i kadın yönetmenler tarafından çekilmiştir. %42'si kadın başrollere sahip olan bu filmlerin %24'ü kadın baş idari yapımcılar, %25,6'sı ise kadın yapımcılar tarafından üretilmiştir. 2020 yılında gişede en büyük başarıyı elde eden 30 filmden 15'i ise kadınların filmlerdeki temsilini ölçen Bechdel testini[12] geçebilmiştir (ScreenDaily, 2021).

Uluslararası alanda kazanmış olduğu takdir ve övgüler ile Güney Kore sineması, K-Pop ve K-Dramalardan oldukça bir tabiata sahiptir. Bu noktada Güney Kore filmi, Hallyu'nun oldukça farklı bir penceresini oluşturmaktadır; zira Güney Kore film endüstrisi yarattığı büyük gelire rağmen ticari olmaktan çok Güney Kore markasını destekleyici bir işleve sahiptir. Herhangi bir ücret ödemeden televizyon kanallarından veya YouTube ve benzeri çevrimiçi platformlardan takip edilebilen K-Pop ve K-Dramaların aksine sinema filmlerini görmek için sinemaya gitmek ve bilet satın almak gereklidir; oysa ki çoğu Doğu Asya ülkesinde vatandaşların böyle bir lükse ayırabilecekleri bir gelirleri yoktur. Örneğin; Japonya'da Kore filmlerini sinemada izlemek Japonya vatandaşları için yaygın bir durumken, diğer Doğu Asya ülkeleri ve dünyanın geri kalanında bu filmler çoğunlukla internet üzerinden ve büyük oranda kaçak yollarla izlenmektedir. Bu durum sektörün gelirini düşüren önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Üstelik medya içeriklerinin tüketim şekilleri de günümüzde değişiklik göstermektedir. Küresel müzik dinleme alışkanlıklarını tamamen değiştirmiş olan over-the-top içerik sağlayıcıları, sinema içeriklerinin tüketimini de etkilemeye başlamıştır. Daha önceleri yalnızca sinema salonunda tüketilebilen sinema içeriklerine günümüzde çevrimiçi platformlar üzerinden dilenilen yerden kolayca ulaşılabilmektedir. İzleyici davranışında görülen değişikliklerin farkında olan Güney Kore sineması ise geleceğini bu platformlarda görmekte, yatırımlarını buna göre şekillendirmektedir.

[12] Bechdel testi ile bir eserde erkekler dışında herhangi bir konu hakkında birbiriyle konuşan en az iki kadın olup olmadığına bakılır. Bu test kurgusal eserlerde kadınların temsilinin kesin bir göstergesi olmamakla birlikte yapımlardaki cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekmek için kullanılmaktadır.

Güney Kore devletinin “destek ver ancak müdahale etme” politikası ile Güney Kore sinemasına yapmış olduğu destekler genç sinemacıların yaratıcılıklarını özgürce ifade edebilmelerine yol açmış; bu ise ülkenin sinema sektörünün 1990'lı yıllardan itibaren hızla gelişmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, Hallyulaşma düşüncesine odaklanan Güney Kore devletinin film yapımcıları üzerinde yaratmış olduğu Hallyu yıldızlarını filmlerde kullanma baskısı ve filmlerin tamamen Kore Dalgası'na yönelik gişe filmleri olarak planlanmasına yönelik var olan isteğe karşı KOFIC, bağımsız sinemayı destekleyen bir denge ögesi olarak ortaya çıkmaktadır. KOFIC endüstrideki değişimleri yakından takip etmekte; bağımsız ve *auteur* sineması ile ticari değeri yüksek olan gişe filmleri arasındaki dengeyi sağlamaya çalışmaktadır (Binark, 2019:109). Bu durum bir yandan sinema salonlarının boş kaldığı Covid-19 salgını esnasında dahi sinema ihracat rakamlarının yükseldiği güçlü ve ticari yönü yüksek filmlerin üretilebilmesini sağlarken, diğer yandan sanatsal yanı güçlü festival filmlerinin üretilebilmesine yol açmakta; bu durum ise tüm dünya kamuoyunun takdirini kazanan ve her şeyden önce Güney Kore'nin marka değerini yükselten *Gisaengchung* gibi başarılara imza atılabilmesini mümkün kılmaktadır.

4.2.5.4. Kore Dalgası’nın Uzantıları: K-Beauty, Kore Mutfağı ve Dijital Oyunlar

Kore Dalgası'nı oluşturan yaratıcı içerikler birbirlerini tamamlayıcı bir tabiata sahiptir. Koreli yıldızlar Güney Kore markasını temsil ederken Kore müziğinden Kore sinemasına, Kore cilt bakım trendlerinden Kore mutfağına uzanan birçok kültürel alana göndermelerde bulunarak Hallyu'nun çeşitli kollarını gündemde tutmaktadırlar. Hallyu yıldızları, sosyal medya kanallarında da oldukça aktif bir şekilde yer almaktadırlar. Bu durum kültür ürünlerinin tanıtılmasında ve hayranlar ile etkileşimin sağlanmasında büyük öneme sahip olduğu gibi; yan sektör ürünlerinin satışında da etkili olmaktadır. Örneğin, çevrimiçi iletişim sağlayan sohbet odalarında kullanılmak üzere Hallyu yıldızlarının emojileri (sanal ifadeleri) tasarlanmıştır. Bu emojileri sanal alemde kullanabilmek için ise bir ücret ödemek gerekmektedir. Bu karakterler kullanılarak üretilen birçok ticari ürün de piyasaya sürülmüştür. Bu sembollere sahip kalem, kitap, defter, çanta, kupa ve benzeri ürünler telif hakkı ile korunarak Kore Dalgası'nın değer kazanmasına ve şirketlerin büyük

kârlar elde etmelerine yardımcı olurlar (Binark, 2019:72). Örneğin, YG Entertainment tarafından yaratılan Bing Bang grubunun bir üyesi olan G-Dragon'un şahsi markasına ait ürünler, 2017 yılında Çin'in en büyük alışveriş sitesinde en çok satılan ürünler olmuştur (Binark, 2019:73). Bu durum Güney Kore popüler kültürünün farklı birçok alanda oluşturabildiği yüksek talebin açık bir göstergesidir. Özel şöhret ajansları ve devlet desteği ile bir nevi "üretilen" Kore Dalgası yıldızları ise Güney Kore yaratıcı içerik endüstrilerinin ve tüm yan dallarının uluslararası marketlere pazarlanmasında bir motor görevine sahip olmaktadırlar.

K-Beauty olarak anılan Kore güzellik dalgası da Hallyu'nun bir uzantısı olarak konumlandırılmaktadır. Güney Kore'de estetik operasyonların yanı sıra cilt bakım ürünlerinin üretim ve tüketimi de oldukça yüksektir. K-Pop yıldızları ve Güney Koreli oyuncular ise kendilerine has "imza" tarzlarıyla öne çıkmaktadırlar. Hallyu yıldızlarının dünya çapında ün kazanması, Güney Kore güzellik akımlarının da dünya çapında yaygınlaşmasını sağlamıştır. Zira Hallyu yıldızlarının sahip oldukları görünüşü idealleştiren ve bu görüntüye kendileri de sahip olmak isteyen Hallyu hayranları; bu isteklerini tatmin etmek için Hallyu yıldızlarının kullanımını teşvik ettikleri Güney Kore menşeli kozmetik ürünlerini satın almaktadırlar. Batılı muadillerine kıyasla oldukça kaliteli ve uygun fiyatlı olan K-Beauty ürünlerinin pazar hacmi 2019 yılında 10,2 milyar dolar olarak belirlenmiştir ve bu rakamın 2027 yılına dek 13,9 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir (Allied Market Research, 2021). Kore Kozmetik Birliği (Korea Cosmetic Association) verilerine göre Güney Kore'nin toplam kozmetik ihracatı ise 2020 yılında 7,57 milyar dolara ulaşmıştır (Business Inquirer, 2021).

Kore Dalgası'nın dünyaya yaymış olduğu bir başka ürün ise Kore Mutfağı ve ona bağlı olarak gelişen *mukbang* fenomenidir. Kore dilinde yemek (meok neun, 먹는) ve yayın (bang song, 방송) kelimelerinin birleştirilmesi ile oluşturulan *mukbang* (meokbang, 먹방), Güney Kore'de AfreecaTV'nin bir yayın türü olarak başlamıştır. Bu programlarda BJ (Broadcasting Jockey) olarak adlandırılan yayıncılar, kendilerine ayrılan süre içerisinde diledikleri alanda yayın yapabilmektedirler. 2006 yılında yayın hayatına başlayan AfreecaTV'de ilk *mukbang* yayınları ise 2008 yılında başlamıştır. Bu

programlarda BJ'ler oldukça büyük porsiyonlarda yiyeceği canlı yayın esnasında tüketerek izleyicileri ile iletişim kurmaktadırlar (Hong ve Park, 2017:111) *Mukbang* fenomeninin ortaya çıkışında Güney Kore'nin toplumsal hayatındaki değişimlerin büyük etkisi olduğu kabul edilmektedir. Toplumsal hayatta değişimlerin görülmeye başlandığı 1990'lı yıllardan itibaren Güney Kore'de tek kişilik hanelerin oranı hızlı bir artış göstermiştir. 2015 popülasyon istatistiklerine göre Güney Kore'de yaklaşık 5,2 milyon kişi yalnız yaşamakta, bu rakam ise tüm hanelerin %27'sine tekabül etmektedir. Bu oranın 2035 yılında %34'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu değişim ise *mukbang* yayıncılığının gelişmesinde kilit öneme sahiptir. Güney Koreliler geleneksel olarak topluluk halinde yemek yemeyi seven insanlardır. Güney Kore mutfağının paylaşımcı yapısı da bu yönelime uygun olarak gelişmiştir. Batılı ülkelerin aksine, temel sofra ürünü olan pirinç ile birlikte servis edilen çok çeşitli garnitürlerin birlikte tüketilmesi çevresinde şekillenen Asya sofra kültürü, *mukbang* yayıncılığının gelişmesinde etkili olmuştur. Yalnız yaşayan Güney Koreliler, tek başına yemek yemek zorunda kalmaları sebebiyle hissettikleri yalnızlığı "yemek şovlarını" izleyerek gidermeye çalışmaktadırlar. Böylece gerçek hayatta gerçekleştirilemeyen yemek paylaşımı sanal olarak sağlanarak izleyicilerin sosyal hayatlarındaki bu eksiklik tatmin edilmiş olmaktadır (Hong ve Park, 2017:117-118). Böylece Güney Kore toplumunda yaşanan değişimler, *mukbang* yayıncılığının büyük bir hızla büyük bir ün kazanmasına sebep olmuştur. Güney Kore'de kısa sürede popülerleşen bu akım, YouTube ve Twitch gibi online yayıncılık kanalları aracılığı ile tüm dünyadan takipçilere kavuşmuştur. Günümüzde *mukbang* yayıncılığı da tüm dünyaya yayılmış olsa da özellikle Güney Koreli *mukbang* yayıncıları genellikle geleneksel Kore mutfağı ürünlerini tercih etmektedirler (Thrillist, 2020). Yaşamlarını yurt dışında sürdüren Güney Korelilerin Kore yemeklerini hazırlamak için gerekli malzemeleri sağlamak amacıyla açmış oldukları dükkanların da dünya genelinde artış göstermesi ile paralel bir süreçte gelişen bu durum; Kore mutfağının popülerliğini arttırdığı gibi, bu ürünlerin de daha ulaşılabilir olmasını sağlamıştır. *Mukbang* yayınlarının yanı sıra K-Dramalar sayesinde de büyük popülerlik kazanan millî içki *soju* ve Güney Kore sofralarının vazgeçilmezi olan *kimchi*, bu sayede hem Güney Kore markasının önemli bir sembolü haline gelmiş, hem de dünya kamuoyu için daha ulaşılabilir olmuştur. Otantik Kore mutfağını deneyimlemek isteyen Hallyu hayranları ise, Güney Kore'ye turistik geziler düzenlemektedirler. Öyle ki, birçok yabancı turist,

alışveriş ve gezi sonrasında Güney Kore'yi ziyaret etmelerinin bir numaralı nedeni olarak Kore mutfağını göstermektedir (Asia Society, 2017). Kore mutfağının potansiyelinin farkında olan Güney Kore hükûmeti ise bu alana büyük önem vermektedir. 2015 yılında yapılan bir araştırmaya göre dünya çapında 40 ülkede 3,726 Kore restorantı bulunmaktadır. Bu sayı, 2010'da dünya çapında var olan Kore restorantlarının dört katına tekabül etmektedir. Güney Kore, bu rakamın 2020 yılında 50 ülke ve 7000 restorana çıkartılmasını planlamıştır. Bu durum ise Güney Kore hükûmetinin Kore mutfağını Kore Dalgası'nın önemli bir parçası olarak gördüğünü ve aktif bir şekilde desteklediğini göstermektedir (Business Korea, 2015).

Kore Dalgası'nın etkili olduğu en büyük ticari alan ise dijital oyunlardır. Hallyu tarafından yaratılan gelirin %80'i dijital oyunlardan kazanılmaktadır. Dil ve kültür gibi engelleri aşarak dünya çapında ün kazanan Güney Kore menşeli bilgisayar oyunları, günümüzde yüz binlerce oyuncu tarafından oynanmaktadır. Güney Koreli bilgisayar oyunu üreticileri, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren ülkelerinde gelişmekte ve yaygınlaşmakta olan bilişim yapısından da faydalanarak çevrimiçi oyunlara odaklanmışlardır. Birçok oyuncu ile aynı anda oyun oynama fırsatı vererek Güney Korelilerin toplumsal sadakat ve grup davranışı yönelimlerini de destekleyen bu oyunlar sayesinde bilgisayar oyunu ligleri oluşturulmuş, sponsorluklar alınmış ve hem yurt içinden hem de yurt dışından büyük gelirler elde edilmeye başlanmıştır. Nexon, NCSoft ve benzeri oyun şirketleri; ücretli oyunlarının yanı sıra cep telefonları ile de oynanabilen daha basit ve ücretsiz oyunlar çıkartarak, etki alanlarını genişletmişlerdir. Böylece bu şirketler oyun içi reklamlar ve oyun içi satın alma gibi olgularının ortaya çıkıp yaygınlaşmasına öncülük etmişlerdir. Güney Koreli şöhret ajansları ise bu alanı kendileri için yeni bir gelir kaynağı olarak düşünmüş, Hallyu yıldızlarına ait melodi ve emojileri satarak gelir kaynaklarını çeşitlendirmişlerdir (Salmon, 2020:96).

Güney Kore'nin kültürel kalkınma süreci, ülkenin siyasal ve ekonomik kalkınma süreçlerinin doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren planlı sanayileşme hareketi ile ekonomisini hızla kalkındıran Güney Kore, 1988 yılında demokrasi ile yönetilmeye başlamış; böylece baskıcı rejimler altında refahlarını arttırmış olan Güney Koreliler, demokratikleşme sonucunda otoriter devlet baskısının ortadan kalkmasıyla toplumsal hayatlarında da kendilerini özgürce ifade edebilmeye

başlamışlardır. Otoriter rejimin hayatın her alanında uyguladığı baskının ortadan kalkması ile meydana gelen serbest ortam ise ülkenin uzun yıllar boyunca baskılanmış olan kültürel hayatında bir rönesans yaşanmasına sebep olmuştur. Yüzyıllar boyunca farklı kültürlerin etkisinde kalan Güney Kore halkı, Güney Kore'nin kuruluşundan itibaren zorlu siyasal ve ekonomik süreçlerden geçmiştir. Ancak bu süreçler esnasında edinilen deneyimler Güney Korelilerin günümüzdeki otantik karakterini kazanmasını sağlamıştır. Japon sömürge deneyiminin ardından Kore Savaşı'nın yarattığı yıkıntı ile mücadele etmek zorunda kalan Güney Koreliler, planlı sanayileşme yıllarında gururlu, mücadeleci ve çalışkan bir karakter kazanmış; bu süreç sonucunda artan refah halkın demokrasi talebinde bulunmasına yol açmış, demokratik yönetim zaferi ise otoriter baskının ortadan kalkmasını sağlayarak toplumun kültürel açıdan da kalkınmasının önünü açmıştır. Uzun yıllar boyunca baskı altında kalan bu alan gelişmek için uygun fırsatı böylece bulabilmiş, 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından alınan doğru kararların ve devlet desteğinin bir sonucu olarak Güney Kore günümüzde kültürünü dünyaya ihraç edebilen ve bu alanda dünya devleri ile rekabet edebilen bir ülke haline gelebilmiştir.

BÖLÜM 5. SONUÇ

Kurulduğu yıllarda dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Güney Kore, bu dönemde 35 yıl süren Japon sömürge yönetimi, İkinci Dünya Savaşı seferberliği ve Kore Savaşı sebebiyle yorgun düşmüş haldeydi. Uzun yıllar boyunca Kore yarımadasının yönetimini eline tutan emperyalist Japonya'nın refahı için çalıştırılmış olan Korelilerin toplumsal ve kültürel hayatları da baskılanmıştı. Bu dönemde ülkenin kaynakları sömürülmüş ve yarımada, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, ABD ve SSCB arasında var olan emperyalist işgal savaşları sebebiyle ikiye bölünmüştü. Bu bölünmenin yarattığı gerilim ise yarımadanın şahit olduğu en kanlı savaşlardan biri olan Kore Savaşı'nın yaşanmasına yol açmış; milyonlarca kişinin ölmesine sebep olan bu savaş Güney Kore'nin her açıdan bitik düşmesine sebep olmuştu. 1950'li yıllarda, yarımadanın sahip olduğu doğal kaynakları ve fabrikaları bünyesinde bulunduran Kuzey Kore'den bile kötü bir durumda olan ve aldığı dış yardımlarla ayakta kalmaya çalışan Güney Kore, 2020 itibarıyla dünyanın en büyük 10. ekonomisi haline gelmiştir. Güney Kore yarım yüzyıl içerisinde sadece ekonomisini başarılı bir şekilde kalkındırmakla kalmamış, işleyen bir demokrasi kültürünün ülke genelinde yerleşmesini sağlamış ve uluslararası popüler kültürün dinamik bir parçası haline gelebilmiştir. Emperyalist bir geçmişi olmadığı halde büyük bir zenginleşme sürecinden geçen Güney Kore birkaç on yıl içerisinde hem siyaset, hem ekonomi, hem de kültür alanlarında büyük değişimler yaşamıştır. Kalkınmanın birbirini etkileyen farklı katmanlarını oluşturan bu üç alanda yaşanan gelişmeler ise Güney Kore'nin yakalamış olduğu bu istisnai başarının elde edilebilmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, Güney Kore'nin kalkınmada elde ettiği bu kendine özgü ve örnek başarısı, tesadüf değildir. Güney Kore halkı ülkenin kuruluşundan itibaren birçok sancılı süreçten geçmiş; ancak ülke zaman zaman insani maliyetleri göz ardı ederek kalkınma hedefinin peşinden gitmeye devam etmiştir.

Ülke 1950'li yılları Syngman Rhee yönetiminde geçirmiş; Başkan Rhee Kore Savaşı sebebiyle sıkıyönetim ilan ederek ülke ekonomisini ithal ikamesine dayanan bir

anlayışla toparlamaya çalışmıştır. Rhee yönetiminin diktatörlüğe evrildiği düşüncesi ülke siyasetinde çalkantılara sebep olmuş, iç ve dış baskılar sonrasında Başkan Rhee istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu sürecin ardından Yon Posun yönetimi iktidara gelmiş, ancak ülkenin siyasal ikliminde görülen huzursuzlukların devam etmesi, Park Chung-hee ve yandaşlarının 1961 darbesini gerçekleştirerek yönetimi ele geçirmelerine yol açmıştır. Başkan Park, 1979 yılındaki suikastına dek ülkeyi sıkı bir disiplin ile yönetmiş, bu süreçte ekonomik kalkınmayı toplumsal kalkınma ile bir tutmuştur. Aşağıdan yukarıya gelişen klasik Anglosakson kapitalizmi yerine, Güney Kore'ye özgü ve devlet eli ile yukarıdan aşağıya planlanan bir kapitalizm hedeflenmiş; böylece Güney Kore'nin üretici ve ihracat odaklı bir ülke olması amaçlanmıştır.

Bu yıllarda ülkede tüketim baskılanmış, üretim teşvik edilmiş, *çaebol*lar arası rekabet yüceltilmiş, ihracat desteklenmiş ve ithalat, ihracata yardımcı olan ara mallar ve zaruri ihtiyaçlar dışında, büyük ölçüde sınırlandırılmıştır. Beş yılık kalkınma planlarının yürürlüğe sokulduğu Güney Kore 1960'lı yıllardan itibaren planlı sanayileşme dönemine girmiş ve 1980'li yıllara gelindiğinde ağır sanayi ihraç edebilir bir seviyeye ulaşmıştır. 1972'de başlayan anayasal diktatörlük, yani "Yuşin" rejimi, devletin muhalefete yönelik baskılarının müthiş boyutlara ulaştığı; iktidarı zedeleyebilecek her türlü kültürel içeriğin ise sansürlendiği bir dönem olmuştur. Park Chung-hee'nin 1979 yılında öldürülmesinin ardından Choi Kyu-hah, Millî Birleşme Konferansı tarafından başkan seçilmiştir. Fakat ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamını fırsat bilen Chun Doo-hwan, gerçekleştirdiği darbe ile ülkenin yönetimini ele geçirmiştir. Chun Doo-hwan yönetimini protesto etmek amacıyla başlayan Gwangju Ayaklanması ise Güney Kore'nin demokratikleşme sürecinin en önemli gelişmesi olarak nitelendirilmektedir. Bu ayaklanma esnasında on binlerce Güney Koreli demokrasi talebi ile sokaklara dökülmüş, gösteriler sırasında yüzden fazla kişi öldürülmüştür. Bu gelişmelerin ardından Başkan Choi Kyu-hah istifa etmiş; 1980'de Millî Birleşme Konferansı tarafından başkan seçilen Chun Doo-hwan ise görevini 1987 yılına dek sürdürmüştür. 1981 yılında Chun Doo-hwan'ın kendi partisi haricinde tüm siyasal partiler kapatılmış; yıllar boyunca dur durak bilmeyen öğrenci protestoları ise ülkede olağan bir durum haline gelmiştir.

Bu yıllarda Güney Kore istilalar ve savaş yüzünden mahvolmuş fakir bir ülke olmaktan çıkarak gelişmiş bir sanayiye sahip başarılı bir ekonomi haline gelmiş; ülke

ekonomisinde ileri teknoloji ürünlerinin üretimi ise ağır sanayinin yerini alma yönelimine girmiştir. Güney Kore halkı ise ekonomik kalkınma ve zenginleşme süreçlerinin yanı sıra demokratik bir yönetim talep etmeye başlamıştır. Darbe ile yönetime gelen Başkan Chun Doo-hwan'ın Haziran 1987'de kendine bir halef belirlemesi üzerine halk demokratik bir yönetim için bir kez daha sokaklara dökülmüş; Başkan Chun ise geri adım atmak zorunda kalmıştır. Böylece Güney Kore, düzenlenen serbest seçimler sonucunda Roh Tae-woo'nun başkan seçilmesi ile demokratik sisteme geçiş yapmıştır. Güney Kore'nin içine girdiği bu demokratikleşme süreci ekonomiye de yansımıştır. Güney Kore'de 1980'li yıllarda başlayan demokratikleşme hareketi ve buna paralel olarak ortaya çıkan ekonomik serbestleşme yönelimi, 1990'lı yıllara gelindiğinde *çaebol*lar üzerindeki devlet denetiminin büyük oranda kalkmasına sebep olmuş; bu durum ise iç piyasalardaki düzenlemelerin azaltılmasına ve sermaye hareketliliğinin özgürleşmesine yol açmıştır.

Piyasaların reforme edilmesinin ardından oluşan serbest ortamda *çaebol*lar yüksek borçlara girerek aşırı yatırım yaparken, bankalar uluslararası piyasalardan kısa vadeli borçlar almış ve bu borçları *çaebol*lara kredi olarak vererek üzerlerindeki borç yükünü arttırmışlardır. Finansman sıkıntısı ve buna bağlı olarak döviz borçlarının artması da 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin yaşanmasındaki öncelikli faktörler olmuştur. Güney Kore ekonomisi 1997 Asya Ekonomik Krizi sonrasında bir kez daha küllerinden doğmuş ve BİT sektörü odaklı bir tabiat kazanmıştır. Bu dönem boyunca ülkenin teknolojiye verdiği önem hiçbir zaman azalmamış; teknolojiye yapılan yatırımlar ülke ekonomisinde görülen büyümenin sürdürülebilir hale gelmesini sağlamıştır. Böylece 1990'lı yıllar ülkede demokrasi kültürünün yerleştirilmeye çalışıldığı, serbestleşme eğilimi sonucunda ağır bir kriz atlatan ekonominin BİT temelli bir tabiat kazanmaya başladığı ve on yıllar boyunca baskılanmış olan toplumsal ve kültürel hayatın, serbest seçimler sonucunda iktidara gelen başkanlar önderliğinde büyük bir patlama gösterdiği bir dönem olmuştur.

Demokratikleşmenin ardından kültürel hayatın yaşamış olduğu rönesans, özellikle 1997 Asya Ekonomik Krizi'nin ardından kültürün ihraç edilebilir bir değer olarak da öne çıkabilmesini sağlamış; böylece devlet desteğini arkasına alarak bir sanayi disiplini ile çalışmaya başlayan kültür endüstrisi Kore Dalgası fenomeninin ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır. Kore Dalgası'nın ise dünya kamuoyuna bir yumuşak güç olarak uygulandığını söylemek mümkündür. Zira Güney Kore markasının en büyük

destekleyicisi olan Kore Dalgası'nın etkisi altına girmiş olan bir kişi, zamanla Güney Koreli olan ne varsa onu tercih edecek bir noktaya gelmektedir. Bu sebeple Kore Dalgası; uluslararası ilişkiler söz konusu olduğunda gerek savaş gibi "sert güç" uygulamalarının, gerekse diplomatların yıllar süren çalışmalarının ötesine geçebilmektedir. Bu açıdan, kültürel bir miras ve millî bir değer olarak kabul edilen Kore Dalgası'nın, Güney Kore için güçlü bir ulusal zafer olduğunu söylemek mümkündür.

Tarihsel sürece bakıldığında, ele alınan üç alanda yaşanan gelişmelerin birbirini etkilediği görülmektedir. Ülkenin kurulduğu yıllarda içinde bulunduğu ekonomik çöküntü, ülke ekonomisini kalkındırmak isteyen otoriter rejimlerin iktidara gelmesine sebep olmuştur. Bu rejimlerin disiplinle uygulamış olduğu ekonomik kalkınma politikaları hızla sonuç vermiş ve 1980'li yıllardan itibaren ekonomik refaha erişen Güney Kore halkı, demokrasi ile yönetilmeyi talep etmeye başlamıştır. Böylece Güney Kore, 1988 yılında demokratik yönetim sistemine geçiş yapmıştır. Ülkenin 1980'li yıllardan itibaren girdiği demokratikleşme sürecine paralel olarak ekonomisinde de bir serbestleşme eğilimi görülmüş, bu eğilimin zirve noktasını oluşturan 1997 Asya Ekonomik Krizi sonrasında ise Güney Kore ekonomisi bir kez daha değişime uğrayarak BİT sektörü odaklı bir yapı kazanmıştır. Demokratikleşme sürecinin etkileri toplumsal ve kültürel hayatta da kendisini göstermiş, otoriter rejimlerin ortadan kalkmasıyla meydana gelen serbest ortam uzun yıllar boyunca baskılanan kültürel hayatta bir rönesans yaşanmasına sebep olmuştur. Bu sayede ifade özgürlüğünü kazanan yapım şirketlerinin, şöhret ajanslarının ve sanatçıların, büyük bir azim ve disiplinle çalışarak ortaya çıkardıkları Kore Dalgası ise, günümüzde Güney Kore markasının en büyük destekleyicisi haline gelmiştir. Siyaset ve ekonomi alanlarında alınan doğru kararların ve devlet desteğinin bir sonucu olarak Güney Kore, günümüzde kültürünü dünyaya ihraç edebilen ve bu alanda dünya devleri ile rekabet edebilen bir ülke konumunu almıştır. Yani Güney Kore, kurulduğu yıllarda siyasal düzeni oturmamış, ekonomisi çöküşün eşiğinde bulunan ve kültürü baskılanmış bir ülke iken; kalkınmaya olan inancı içinde barındıran Güney Korelilerin, doğru zamanlarda verilmiş olan doğru kararları büyük bir disiplin ve azimle hayata geçirmeleri sonucunda, yarım yüzyıl içerisinde kalkınmanın her alanında büyük dersler verebilecek bir ülke konumuna gelmiştir.

Güney Kore için dinamik bir süreç olan kalkınma, sona ermiş değildir. Ülke günümüzde birçok sorunla mücadele etmektedir. Güney Kore ekonomisi imalat sektörü açısından oldukça gelişmiş olsa da hizmet sektörü alanında dünya standartlarında bir şirkete sahip değildir. Ülke ekonomisi hâlâ ihracata bağımlıdır ve *çaebol*lara odaklanmış durumdadır. Medya ve hukuk düzeni ise, ülke ekonomisinin baş aktörü kabul edilen bu holdingleri korumaktadır. Bu sebeple küçük boyutlu şirketler yeterince sermaye bulamamakta, topluma bilgi verme konusunda oldukça ketum davranan *çaebol* yöneticileri ise zenginliklerine zenginlik katmaktadırlar. Bu durumun rüşvetlerin ve gizli kapaklı anlaşmaların ülke içerisinde varlığını sürdürmesine neden olduğu gözlemlenebilmektedir. Güney Kore'de var olan vahşi rekabet ortamı ise başarısız olan Güney Korelilerin ezildiği bir toplum ortaya çıkarmaktadır. Başarısız kişilerin toplumdan dışlanması, grup merkezli Güney Kore halkı için en büyük zorbalık şekli olarak ortaya çıkmaktadır. Başarısızlığın çok büyük bir şiddet ile cezalandırılması ise Güney Korelilerin risk almalarını engellemektedir. Bu durum halkın yenilikçi bir tavır takınmaktansa, mevcut olan yolları izlemeye devam etmesine sebep olmaktadır. Kuzey Kore ile birleşme ihtimali ise günümüzde de önemini koruyan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak Güney Kore'de başkanlığın sadece tek bir dönem sürmesi, uzun soluklu birleşme planlarının yapılabilmesine engel olmaktadır. Lakin muhtemel bir birleşme senaryosu, Güney Kore'ye mali açıdan büyük bir yük getirecek olsa da tarihsel bakımdan kaçınılmaz görünmektedir. On yıllar boyunca dünyayı birçok kez şaşırtan Kore yarımadasının başarılı bir bütünleşme sürecinden geçerek dünyayı bir kez daha şaşırtma ihtimali, imkânsız değildir. Üstelik, fiilen bir ada niteliği taşıyan Güney Kore'nin bu sayede kıtaya bağlanacak olması ve Kuzey Korelilerle birleşen nüfusun artması, hem ekonomik hem de kültürel açıdan ülkeye yeni bir nefes kazandıracak; toplumsal rekabet ortamı yardımlaşmaya yöneltilebilecek, ekonomi ise daha da büyüyebilmek için manevra alanı kazanabilecektir. Güney Kore günümüze dek kalkınma konusunda birçok büyük başarı göstermiş olsa da ülkeyi bahsedilen alanlarda uzun bir yolculuk beklemektedir.

Güney Kore'nin deneyimlediği kalkınma süreçleri, doğru kararların doğru sebeplerle ve doğru zamanlarda alınması sayesinde mümkün olmuş olsa da; bu başarının yükünü üstlenen yine Güney Koreliler olmuştur. Tarihsel bir perspektiften bakıldığında Güney Kore'nin elde ettiği başarıyı en büyük ve en önemli kaynağı olan çalışkan Güney Korelilere borçlu olduğu açıkça görülmektedir. Toplumun çıkarlarının bireylerin

çıkarlarının üstünde tutulduğu bir topluma sahip olan Güney Kore, kalkınma yıllarında gerek otoriter rejimlerin baskılayıcı uygulamaları gerekse yasaların ve denetleme organlarının kalkınma hızına yetişememesinden ötürü yaşanan felaketler sebebiyle oldukça acı deneyimlere şahitlik etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan hızlı kalkınma süreci Güney Korelilerin dur durak bilmeden çalışmaları sonucunda elde edilmiş, ancak hızlı kalkınmanın denetimde yarattığı boşluklar sebebiyle ortaya çıkan sıkıntıların yükü yine Güney Korelilere kalmıştır. Bütün bu sorunlara rağmen Güney Koreliler, bu bedelleri kabul ederek yarının zenginliği için bugünün rahatından vazgeçmeyi göze alabilmişlerdir. İstila ve işgal yıllarının anılarını zihinlerinde canlı tutan Güney Koreliler, torunlarının bağımsız ve özgür bir ülkede, refah içerisinde yaşayabilmeleri amacıyla var güçleriyle çalışmışlar ve ülkelerinin dünyanın ileri gelen ülkeleri ile birlikte anılabilmesi için ellerinden geleni yaparak başarıya ulaşmışlardır.

KAYNAKÇA

abcNEWS. (2019). *President Trump becomes 1st president to step inside North Korea ahead of meeting with Kim Jong Un*, (Çevrimiçi) https://abcnews.go.com/Politics/president-trump-travel-dmz-meet-kim-jong/story?id=64042883 (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021)

Akkemik, K.A. & Ünay, S. (Ed). (2015). *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi: Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul

Allied Market Research. (2021). *Global K-Beauty Products Market*, (Çevrimiçi) https://www.alliedmarketresearch.com/k-beauty-products-market (Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2021)

Allure. (2019). *Why More Men in South Korea Are Getting Plastic Surgery Than Ever Before*, (Çevrimiçi) https://www.allure.com/story/korean-men-plastic-surgery-trends (Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2021)

Asia Society. (2017). *Why Korean Food Is Having its Moment*, (Çevrimiçi) https://asiasociety.org/blog/asia/why-korean-food-having-its-moment (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2021)

Atay, E. (2012). *Krizden İnovasyona: Güney Kore Örneği*, DPUJSS Number 32, Vol. II, April 2012

Atay, E. (2015). "Kore Aile Holdingleri: Chaeboller", *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi: Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji* (Ed. K. Ali Akkemik & Sadık Ünay), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul

Aydoğdu, Y. (2017). "Güney Kore'de Uygulanan Hükümet Sistemi Üzerine İncelemeler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl:8, Sayı:31, Temmuz 2017

Bakkal, M. & Bakkal, S. (2012). *Son 30 Yılda Türkiye ve Güney Kore'nin Ekonomik Performansı*, Hiperlink Yayınları, İstanbul

BBC. (2018). *K-beauty: The rise of Korean make-up in the West*, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/news/business-45820671 (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021)

Binark, M. (2019). *Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası "Hallyu": Güney Kore'de Sinema Endüstrisi, K-Dramalar ve K-Pop*, Siyasal Kitapevi, Ankara

Business Inquirer. (2021). *K-beauty gains ground despite pandemic as Korea's cosmetics exports rise 16%*, (Çevrimiçi) https://business.inquirer.net/317215/k-beauty-gains-ground-despite-pandemic-as-koreas-cosmetics-exports-rise-16 (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2021)

Çakmak, U. (2016). "Güney Kore'nin Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri" (1960-1990), *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2016, C: 21, S: 1, s. 151-171. (Çevrimiçi), https://iibfdergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/352/files/yil-2016-cilt-21-sayi-1-yazi9-10032016.pdf (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2021)

Çolakoğlu, S. & Çolakoğlu, B.E. (2008). *Kore Toplumu, Kültürü, Siyaseti*, Orion Kitapevi, İstanbul

Demick, B. (2017). *Kıskanılacak Bir Şey Yok: Kuzey Kore'nin Sıradan Hayatları*, Redingot Kitap, İstanbul

Doğan, A. (2007). *Uzak Doğu'nun İncisi Kore*, Kariyer Yayınları, İstanbul

Doğan, S., Özekicioğlu, H. (2005). "Güney Kore ve Türkiye'de Uygulanan IMF Politikalar"ı, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2005

Doğaner Gönel, F. (2001). "Güney Kore – Türkiye Planlı Kalkınma Deneyimlerinin Karşılaştırılması", Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, 2001

Eco, U. (2020). *Tez Nasıl Yazılır?*, Can Yayınları, İstanbul

Forbes. (2019). *BTS Lead The Growth Of Hallyu To Nearly 90 Million Fans Worldwide In 2018*, (Çevrimiçi) https://www.forbes.com/sites/caitlinkelley/2019/01/11/bts-lead-growth-of-hallyu-90-million-fans-2018/?sh=2943405470bc (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021)

Gülener, S. (2016). *Başkanlık Sistemlerinde Denge ve Denetleme: ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Şili, Güney Kore*, Seta Yayınları, İstanbul

Holcombe, C. (2016). *Doğu Asya Tarihi: Çin, Japonya, Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar*, Dergah Yayınları, İstanbul

Hong, S.K. & Park, S. (2017). *Internet Mukbang (Foodcasting) in South Korea*, (Çevrimiçi) https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1535822/FULLTEXT01.pdf (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2021)

Huffpost. (2018). *South Korea's Plastic Surgery Boom: A Quest To Be 'Above Normal'*, (Çevrimiçi) https://www.huffpost.com/entry/korea-plastic-surgery_l_5d72afb0e4b07521022c00e1 (Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2021)

Hwang, K. M. (2018). *Kore Tarihi*, Feylesof Kitap, İstanbul

İstikbal, D. (2017). "Brezilya ve Güney Kore'nin 1. ve 2. Ekonomik Kalkınma Planlarının Kıyaslanması", *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2017 Sayı:1 (Çevrimiçi), https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/390622 (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2021)

Koç Aytekin, G. (2015). "Güney Kore'nin İhracata Dayalı Büyüme Modeli Kapsamında 2023 Türkiye İhracat Stratejisi", *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 8; Yıl: 2015 (Çevrimiçi), https://ufuk.edu.tr/uploads/page/enstituler/sosyal-bilimler/ensdergi/say-8/gner_ko_aytekin.pdf (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2021)

Küçük, A. (2019). "Güney Kore'de Kendine Özgü Demokratik Başkanlık Sistemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2, Yıl: 2019

Külünk, İ. (2020). *Nasıl Başardılar?: Tayvan - Singapur - Güney Kore*, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara

Lie, J. (2012). "What Is the K in K-pop? South Korean Popular Music, the Culture Industry, and National Identity", *Korea Observer*, Vol. 43, No. 3, Autumn 2012, (Çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/292866159_What_Is_the_K_in_K-pop_South_Korean_Popular_Music_the_Culture_Industry_and_National_Identity Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2021

Macit, M. (2018). *Kore Dalgası: Küresel Popüler Kültür Fenomeni Hallyu/Kore Dizileri*, Bir Yayıncılık, İstanbul

Miş, N., Aslan, A., Ayvaz, M.E. & Duran, H. (2016). *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları: ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Güney Kore, Şili*, Seta Yayınları, İstanbul

Oğuztürk, B. S. (2011). "Güney Kore'nin Kalkınmasında İnovasyonun Rolü", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Y.2011, C.3, S.5. s.48-53

Pitchfork. (2017). *PSY's "Gangnam Style" Changed Pop Music, Whether You Like It Or Not*, (Çevrimiçi) https://pitchfork.com/thepitch/psys-gangnam-style-changed-pop-music-whether-you-like-it-or-not/ (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021)

Pitchfork. (2020). *Seo Taiji and Boys*, (Çevrimiçi) https://pitchfork.com/reviews/albums/seo-taiji-and-boys-seo-taiji-and-boys/ (Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2021)

Salmon, A. (2020). *Kore Nasıl Kore Oldu?*, Metropolis Yayınları, İstanbul

Sayım, F. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri: Konu Tespiti – Süreç Yönetimi – Tez Yazımı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara

ScreenDaily. (2021). *Korean international film sales up 43% during tough 2020*, (Çevrimiçi) https://www.screendaily.com/news/korean-international-film-sales-up-43-during-tough-2020/5157292.article (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2021)

Sobacı, M.Z. & Köseoğlu, Ö. (2016). *Başkanlık Sistemlerinde Yerel Yönetimler: ABD, Brezilya, Şili, Endonezya ve Güney Kore*, Seta Yayınları, İstanbul

The Jakarta Post. (2018). *EXO selected as face of Korea*, (Çevrimiçi) https://www.thejakartapost.com/travel/2018/06/25/exo-selected-as-face-of-korea.html (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021)

Thrillist. (2020). *American Mukbang: Why We Love to Watch People Eat*, (Çevrimiçi) https://www.thrillist.com/eat/nation/what-is-mukbang (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2021)

Time. (2020*). BTS: Entertainer of the Year*, (Çevrimiçi) https://time.com/entertainer-of-the-year-2020-bts/ (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021)

Tiryakioğlu, M. (2015). "Güney Kore'de Sanayi Politikasının Gelişimi: Öğrencilikten Öğretmenliğe Geçiş", *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi: Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji* (Ed. K. Ali Akkemik ve Sadık Ünay), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul

TRT Haber. (2020). *Oscar'ın yıldızı Güney Kore sinema endüstrisi*, (Çevrimiçi) https://www.trthaber.com/haber/dunya/oscarin-yildizi-guney-kore-sinema-endustrisi-460581.html (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2021)

Tuğtan, M.A. (2013*). Kore Savaşı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Vox. (2018). *North and South Korea marched together under one flag at the Olympics*, (Çevrimiçi) https://www.vox.com/world/2018/1/17/16900972/winter-olympics-opening-ceremony-north-south-korea-flag (Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021)

Yonhap News Agency. (2019). *Number of global 'hallyu' fans soars close to 90 million: report*, (Çevrimiçi) https://en.yna.co.kr/view/AEN20190110012200325 (Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021)